

Міністерство освіти і науки України

Херсонський державний університет

UMCS

ХЕРСОНЬСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**«СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ, СФЕРИ
ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

м. Івано-Франківськ

2023р.

УДК 330.34:332.135 (477)

*Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету
(протокол від 27 листопада 2023 р. № 8)*

Редакційна колегія:

Соловійов А.І. – д.е.н., професор, декан факультету бізнесу і права, Херсонський державний університет.

Dehtiarenko Mariia – doctor nauk prawniczych, adwokat, adiunkt, Maria Curie-Sklodowska University, Lublin, (Poland);

PhDr. Mykhailo Kolibabchuk – медіатор, акредитований міністерством юстиції Словацької Республіки;

Zhartay Zhanibek - academician E.A.Buketov Karaganda University, Senior Lecturer of the Department of Economics and International Business, Deputy Dean of the Faculty of Economics for Research, Acting Head of the Office of Technology Commercialization "Buketov Business and Innovation Hub" (Republic of Kazakhstan);

Ключевський В.І. – к.н. держ.упр., доцент, заступник голови Херсонської обласної державної адміністрації;

Ушкаренко Ю.В. – д.е.н., професорка, завідувачка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування, Херсонський державний університет;

Бурак В.Г. – к.т.н., доцентка, в.о. завідувачки кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Херсонський державний університет;

Петренко В.С. – д.е.н., доцентка, завідувачка кафедри фінансів, обліку та підприємництва Херсонський державний університет.

Стратонов В.М. – д.ю.н., професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, заслужений юрист України, почесний член спілки "Союз юристів", керівник Південно-регіонального центру "Конгрес криміналістів";

Тюхтенко Н.А. – д.е.н., професорка, професорка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування, Херсонський державний університет, заслужений працівник освіти України, Академік Академії економічних наук України;

Мохненко А.С. - д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва, Херсонський державний університет;

Сотула О.С. - д.ю.н., професор, професор кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет;

Графонова О.І. – д.е.н., професорка, професорка кафедри менеджменту, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, Академік Академії економічних наук України;

Наумов О.Б. – д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств, Національний авіаційний університет;

Корчевська Л.О. – д.е.н., професорка, професорка кафедри менеджменту, маркетингу та туризму, Херсонський національний технічний університет, Академік Академії економічних наук України;

Філіпенко Н.Є. – д.ю.н., професорка, професорка кафедри права гуманітарно-правового факультету Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського Харківський авіаційний інститут.

Ненько С.С. – к.ю.н., професор, ректор ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права».

Бондар А.М. – к.і.н., доцентка, завідувачка кафедри права, професійної та соціально-гуманітарної освіти ЗВО «Подільський державний університет»;

Рарицька В.Б. – к.ю.н., заступник директора Навчально-наукового інституту заочної і дистанційної освіти ЗВО «Подільський державний університет»;

Капарулін Ю.В. – к.і.н., доцент, доцент кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет; запрошений дослідник і лектор Центру Вайзера з дослідження Європи та Євразії, Університету Мічигану (США).

Упорядник: Адвокатова Н.О., к.е.н., доцент, доцентка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування

Рецензенти:

1. Ломачинська І. А. – д.е.н., доцент, завідувачка кафедри економіки та підприємництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

2. Калініна С.П. - д.е.н., професор, в.о. декана економіко-правового факультету Маріупольського державного університету;

3. Пристемський О.С. - д.е.н., професор, професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету.

ISBN 978-617-7090-75-4

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ, СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПРАВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (ХДУ, 02-03 листопада 2023 р.) / за ред. А.І. Соловійова. Івано-Франківськ : ХДУ, 2023. 584 с.

УДК 330.34:332.135 (477)

©ХДУ, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Автори	Найменування тез	С.
Advokatova N.O.	GRANT OPPORTUNITIES FOR UKRAINIAN BUSINESSES THROUGH THE EIC ACCELERATOR PROGRAM	10
Антонов Р.А., Чмут О.О., Мохненко А.С.	ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	12
Yefremov A., Prystemskyi O.	FINANCIAL SUSTAINABILITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	16
Жомір Г.В.	ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	20
Ісаєва В.С.	СУТНІСТЬ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЬ «ІНЕРНЕТ-ТОРГІВЛЯ», «ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ», «ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ»	23
Казакова А.Ю., Мохненко А.С.	СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	27
Карнаушенко А.С.	ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ КІБЕРСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	29
Кисільова І.Ю., Кузьменко В.О.	ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РЕФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	33
Ковальов В.В.	СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	36
Кундеус О.М.	СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЗОБОВ'ЯЗАННЯ»: ЮРИДИЧНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТИ	39
Легкодух С.М.	РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ІТ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	44
Мельникова К.В., Белугіна Т.	ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ: РЕІНЖИНІРИНГ УПРАВЛІННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	46
Морозюк О.О.	ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	52
Мохненко А.С., Гайдичук А.М. Сергієнко М.В.	ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	54
Петренко В.С.	КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ДВИГУН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ	58
Петренко Д.О.	СУЧАСНІ МЕТОДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	61
Пруненко Д.О., Христич І.О.,	РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В СКЛАДОВІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПОВОЄННІ РОКИ	65

Povod T.M., Posadneva O.M.	CURRENT STATE OF THE MARKET OF DEPOSIT OPERATIONS IN UKRAINE	69
Савченко В.М. Кононенко Л. В.	ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР	73
Сушко А.М,	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЄС ТА УКРАЇНІ	78
Чабан М.О.	ЦИФРОВА РЕВОЛЮЦІЯ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ШЛЯХ ДО ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ	83
Шейн Б.Л.	ОСНОВНІ РІЗНОВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	87

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

Advokatova N.O., Korchevska L.O.	INNOVATIVE METHODS OF PERSONNEL MANAGEMENT	93
Альтгауз О.В.	ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ ПРИ СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	96
Архипенко Т.А., Іванова М.І.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ	100
Безсонова Н.В.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ АЗС ПАТ «УКРНАФТА»	104
Бицюра Ю.В.	ЕКОНОМІКА ВІЙНИ ТА НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНИ	109
Варава В.С. Саркісян Л.Г.	ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ВИКЛИКИ	113
Вишневецький Д.А.	СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ»	118
Гарасв Ельхан Джейхун огли, Адвокатова Н.О.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	121
Гарасва Ельвіра Джейхун кизи	РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	123
Гарафонова О.І., Козловський Д.О.	ПРИЧИНИ КРИЗИ АПК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	125
Гірман А.П.	ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	129
Горінська В.М.,	УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	133
Дворник О.В.	ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: АДАПТИВНІСТЬ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	138
Девятко А.А.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	141
Демків Ю.М.	ТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ	145

	ЕВРОІНТЕГРАЦІЇ	
Дзись А.М.	ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	149
Дятлова В.В.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ	153
Zaichenko K.S., Reklizon Y.I.	IMPACT OF DIGITALIZATION AND SMARTIZATION ON ORGANIZATIONAL SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY	156
Зюзько Л.Г.	РОЗВИТОК РИНКУ М'ЯСА У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОД	160
Карімов Г. І., Карімов І. К., Булай О. Ю.	СТАНДАРТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ	165
Колодій Д.В.	ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	167
Кононенко Г.М.,	НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	171
Копитко Є.С.	ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРОБОРОНПРОМ» В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	176
Корнага О.І.	ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СУЧАСНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	178
Котенко А.Ю Іванова М.І.	УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ БІОЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ПРИСКОРЕНОЇ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ	182
Крючок М.	СУЧАСНА МОДЕЛЬ МЕНЕДЖЕРА В УМОВАХ VUCA-СВІТУ	186
Крючок М.В.	АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІСТИКИ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ	189
Кубік С., Чмут А.В.,	SWOT-АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	193
Кулик М.В.	КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ РЕВЕНЮ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ	196
Куліш Д.В.	ДІАГНОСТИКА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ВИХОДІ НА РИНОК	199
Куртучанова А.О.	СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	203
Лазаренко М.О.	УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	208
Levina A.	ANALYSIS OF AVERAGE WAGES IN SPAIN: GENDER ASPECTS	211
Момот В.Є.	ДИНАМІКА ПЕРЕХОДУ ДО СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ В	214

Сапін В.П.	НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ПОВЕДІНКОЮ СПОЖИВАЧІВ	
Мороз А.І.	УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	219
Наливайко О.Г., Карасинський В.І.,	ЕФЕКТИВНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ЕКСПОРТУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ ЕПОХИ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	224
Новицька А.Є.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ	228
Носевич А.С.,	АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ, ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	233
Омельчук Д.С.	НЕОБХІДНІСТЬ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	236
Омельчук С.А.	КЛІЄНТСЬКИЙ ВИМІР ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: КЛІЄНТИ Й ЦІННІСНІ ПРОПОЗИЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ	239
Осипенко Н.О.,	ОСНОВНІ ЕТАПИ ВРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО МАРКЕТИНГУ В ІТ-СФЕРІ	243
Naumov O.B., Paris O., Naumova O.	ENERGY EFFICIENCY MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL	247
Панасюк О.О.	ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ	251
Пастернак А.В.	ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ: АДАПТАЦІЯ ДО ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДИНАМІКИ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД	254
Перепелкіна І.В.	АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	256
Петренко Д.О.	ЗНАЧЕННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ЛОГІСТИКИ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	258
Пруненко Д.О., Христич І.О.	РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В СКЛАДОВІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПОВОЄННІ РОКИ	261
Равлінко З.П.	ПРАКТИЧНІ МОМЕНТИ РОЗШИРЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	266
Рапа Н.	СКЛАДСЬКИЙ ОБЛІК МАТЕРІАЛІВ І ЇХ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ	269
Ратушний Б.В.	РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ У КРАЇНАХ USMCA	271
Rudenko E.	DYNAMICS OF ANNUAL GLOBAL REAL WAGE GROWTH	276
Саган Р.В.	РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ БЕНЧМАРКІНГУ	278
Сакун О.С.	ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	282
Serazhym V. J.	DEVELOPMENT OF MANAGEMENT IN MEDIUM- SIZED ENTERPRISES	286
Сереженкова О.І.	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ КРАЇН- ПАРТНЕРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	291
Simonchuk Y.	GLOBAL DYNAMICS OF INFLATION CHANGES	294
Склезь Ф.О.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ	296

	КОНФЛІКТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	
Slobodian V.	ANNUAL AVERAGE REAL WAGE GROWTH EASTERN EUROPE	299
Соловійов А.І.	ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	300
Срібна Є.В.	АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	305
Срібна Є.В.	КРИЗА ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	308
Таран Д.Є.	СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	311
Тарчинець О.С.	ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ	314
Троян І.В., Ладиченко К.І.	ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КРАЇНАМИ USMCA ТА УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ	318
Тюхтенко Н.А.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	323
Ushkarenko I.V., Chmut A.V., Tsariv A.O.	CREATIVE INDUSTRIES AS A PHENOMENON OF MODERN CULTURE	327
Ушкаренко Ю.В.	РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	332
Федорчук О.М., Вац І.О., Россомаха І.Д.	ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПІЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ І ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ	334
Череп А.В., Кузьменко В.О.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «СІЛЬПО-ФУД»	340
Chernyakov D.D.	IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE PROCESS OF MOTIVATION AND PERSONNEL MANAGEMENT	343
Shvets N.V.	PECULIARITIES OF THE EFFECTIVENESS OF INCREASING FINANCIAL FLOWS FOR THE ACTIVITIES OF BUDGET ENTERPRISES	346
Шейн Б.Л.	ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА ТА ПРИКЛАДИ ЇЇ СТРУКТУРИ	350
Шелест О.Л.	УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ	354
Янковой Р., Возний Д., Шаров В.	РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО СТРАТЕГУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	358

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТРЕНДИ У РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Бериславський Р.В.	ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЄЮ У РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ	365
Верлата Г.І.	ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ГІГІЄНИ ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	368

Головченко Р.В.	ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА ОСНОВІ ТЕНДЕНЦІЙ У СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	371
Деліпей О.О.	РОЗВИТОК ЕКО-ГОТЕЛІВ: СТАЛІСТЬ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ	375
Доманіцька А.О.	ІННОВАЦІЙНІ ДІЄТИ У РЕСТОРАННІЙ ГАЛУЗІ: ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ ТА КУЛІНАРНА ТВОРЧІСТЬ	377
Кулеш Ю.А.	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	381
Кулик М.В.	КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ РЕВЕНЮ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ	384
Мокринська А.С.	ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ БАРІВ	388
Мордовцева Г.В.	ВАЖЛИВІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ	391
Панова А.В.	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕР'ЄРУ ТОРГІВЕЛЬНОГО ЗАЛУ БАРУ	394
Попова К. І., Макієнко О. А.	ІННОВАЦІЙНІ (НЕТРАДИЦІЙНІ) ВИДИ ТУРИЗМУ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	397
Романуха О.М., Пугачова М.Ю.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОТЕЛЬНОГО РИНКУ	405
Свідло К.В., Чхотуа Д.С.	ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	409
Сорокіна А.М.	ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	412
Суслова В.С.	ВІЙНА ТА ГОТЕЛЬНА ГАЛУЗЬ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ	417
Татаровська С.А.	ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	420
Федорук К.О.	СОКИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКА, СПОЖИВЧА ЦІННІСТЬ	424

СЕКЦІЯ 4. РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Авраменко А.В., Коваленко Л.П.	СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	428
Алябов Ю.В.	ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СІМ'Я» У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ ТА ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	431
Андрусак І.П.	ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	436
Блик Ю.О.	ПРИКОРДОННА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	439
Бобир І.М.	ПОВНОВАЖЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО	442

	КОМІТЕТУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	
Богуславський О.А	ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ЯК НАУКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ І УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	445
Боднар М.М., Боднар А.М.	ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	449
Бриков В.М.	УЧАСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	454
Батраченко Т.С.	ПРАВОВА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КІБЕРЗАХИСТУ	458
Василевич М.С.	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ	462
Гавловська А.О.	ТРАДИЦІЇ, ЗВИЧАЇ ТА ПРАКТИКИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАНЕСЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ	466
Громенко Ю.О., Ільченко М.А.	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІН У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	469
Губанова У.С., Риженко І.М.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ	473
Данилова І.О.	ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ	478
Дяченко М. Р.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	483
Свтушенко А.С.	ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПРАЦІ УКРАЇНИ	487
Єнік І.С. Гулак О.В.	ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОДИН ІЗ ЕЛЕМЕНТІВ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	490
Загородна А.	БОРОТЬБА З ПОЛІТИЧНОЮ КОРУПЦІЄЮ «НА ЧАСЬ»: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМИ	494
Задорожня О.В. Шперун Х.В.	ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ	497
Заснов І.О., Риженко І.М.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ	501
Ільченко М.А., Кострицький В.В.	НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	506
Ільченко М.А., Громенко Ю.О.	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІН У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	509
Коваленко Л.П.	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	513

Козаренко Є.В.	ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА	517
Колібабчук М.О.	МЕДІАЦІЯ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЛІКТІ У 2014р.	521
Кузніченко О.В., Кріцька Д.Є.	ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	525
Мікла В.Д.	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ	530
Негребецький В.В.	ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	534
Орловська І.Г.	ДОЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО РОБОТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО КОМІТЕТУ	539
Осташова В. О.	ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОГО САМОВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	543
Паламарчук І.В.	ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОВЕДЕННЯМ ОЦІНКИ АКТИВІВ ЗГІДНО ІЗ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ ТА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ»	546
Правоторова О.М.	ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. ЯК ЧИННИК ЛІКВІДАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	551
Рарицька В. Б.	ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОЗОРОСТІ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ КОМПАНІЙ	554
Розгон О.Г.	МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ	560
Сидорович Р. М.	ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	564
Тихохід В.Д., Гораш К.В.	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ОСВІТИ	567
Шевченко Н.Л.	ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА	572
Шимін О.П.	ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО: ШЛЯХ ДО СУЧАСНОГО ПРАВОСУДДЯ	576
Шляховчук М.В.	ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ НОРМ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ СУДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	579

СЕКЦІЯ 1
ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Advokatova N.O.,

PhD of Economics sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of economics, management and administration,
Kherson State University

GRANT OPPORTUNITIES FOR UKRAINIAN BUSINESSES THROUGH THE EIC ACCELERATOR PROGRAM

The European Innovation Council (EIC) was created within the framework of the EU program Horizon Europe. Its budget is €10.1 billion to support game-changing innovation throughout its lifecycle from early-stage research to proof-of-concept, technology transfer, and financing and scaling up startups and small and medium-sized enterprises. EIC funding opportunities are divided into three areas: EIC Pathfinder, EIC Transition and EIC Accelerator. Within this direction, Ukrainian startups, small and medium-sized enterprises have the opportunity to receive financial support for development and access to new markets.

The peculiarity of the EIC Accelerator program is that its financial instruments have the following forms: "grant only", "first grant", "investment-grant financing", "investment only".

The EIC Accelerator is a funding program within Horizon Europe that offers support to startups and small and medium-sized enterprises that:

- have an innovative game-changing product, service or business model that can create new markets in Europe and even around the world;
- have ambitions and aspirations for scaling and expansion;
- are looking for significant financing, but the associated risks are too high to be invested only by private investors.

Individual start-ups and small and medium-sized enterprises (including spin-outs) can take part in the program. The financial instruments of the program are available for small mid-cap companies (less than 499 employees) that need to rapidly expand TRL 9. Mid-cap companies can only apply for investment.

It is worth noting that individuals or legal entities wishing to establish an SME or a mid-cap company can also apply for support under the EIC Accelerator program, and applications from startups and SMEs led by women are particularly welcome in the program [2,3].

Innovative organizations can receive a "grant only" of up to €2.5 million for innovative activities only, if they are on TRL at least level 5-8. And their grant-funded projects must be completed within 24 months. The "First Grant" is funding for companies that have reached TRL 8 at the end of the project and are eligible to apply for funding to reach TRL 9.

The EIC accepts applications from innovators from all EU Member States and countries associated with the Horizon Europe research and innovation programme. On October 12, 2021, at the 23rd Ukraine-European Union Summit, the Agreement on Ukraine's participation in Horizon Europe was officially signed. Since then, Ukrainian entrepreneurs have had the opportunity to use EIC Accelerator grant instruments [3].

Financing in the amount of up to 15 million euros with a perspective of 7-10 years is available to SMEs for deployment in the market (TRL 9). "Investment-grant financing" is a mixed financing that combines a grant for innovative activities (TRL 5-8) and investment financing for market deployment (TRL 9). "Investment Only" is available to mid-cap and "grant only" companies.

Grant tools of the EIC Accelerator program are open to Ukrainian startups and SMEs under two types of challenges: EIC Accelerator Challenges and EIC Accelerator Open.

EIC Accelerator Open is open to proposals in any technology field. The total budget of the EIC Accelerator Open in 2023 is €613 million.

The EIC Accelerator Challenges in 2023 are open to projects that meet any of the following priorities, identified in areas where breakthrough technologies or radical innovations developed by startups or SMEs can have a significant impact on the achievement of EU objectives.

The total budget of the EIC Accelerator Challenges in 2023 is €524.7 million[1].

A distinctive feature of the program is the application process by startups and representatives of SMEs, which consists of 3 steps:

1. Development of short proposals.
2. Development of a complete offer.
3. Interview with the EIC jury.

If the project proposal meets all the criteria, the applicant will be invited to face-to-face interviews with the EIC jury as the final step in the selection process[2].

Conclusions. The funding opportunities of the EIC Accelerator program are recognized in the European Union as effective tools for supporting small and medium-sized enterprises that will help entrepreneurs implement breakthrough innovations, access equity capital and develop innovative startups.

REFERENCES

1. EIC Accelerator Challenges. URL: https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/eic-accelerator/eic-accelerator-challenges_en (access date: 11.10.2023).
2. European Innovation Council. URL: https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/eic-accelerator_en (access date: 13.10.2023).
3. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (application date: 11.10.2023).

Антонов Р.А.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування

Чмут О.О.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування

Мохненко А.С.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва

Херсонський державний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Впровадження механізмів сталого розвитку у світі співпало з етапом становлення України як незалежної європейської країни.

Глобальні економічні тенденції вказують на обов'язковість забезпечення інноваційного розвитку підприємств як умови їх виживання в умовах глобальної конкуренції. Для сучасних підприємств забезпечення інноваційного росту фактично є єдиною передумовою для їхнього виживання та можливості виходу на світові ринки.

Інноваційний розвиток підприємства в контексті сталого розвитку є важливим завданням, оскільки він спрямований на забезпечення балансу між виробництвом і збереженням ресурсів та оточуючого середовища. Такий підхід допомагає підприємствам не тільки забезпечити сталість свого бізнесу, але й зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, підвищити ефективність та створити додаткові можливості для розвитку. Ось кілька ключових аспектів інноваційного розвитку підприємства в контексті сталого розвитку:

1. Екологічні інновації: Розробка і впровадження нових технологій та процесів, спрямованих на зменшення викидів, оптимізацію використання ресурсів та зменшення відходів, може значно покращити сталий вплив підприємства на довкілля.

2. Енергоефективність: Впровадження енергоефективних технологій і систем дозволяє зменшити споживання енергії і знизити витрати на опалення, освітлення та інші енергетичні ресурси.

3. Використання відновлювальних джерел енергії: Перехід до використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячні панелі та вітрові турбіни, може не тільки зменшити енергетичну залежність, але й допомогти зменшити викиди парникових газів.

4. Суспільна відповідальність: Стале підприємство повинно приділяти увагу соціальній відповідальності, включаючи справедливу оплату праці, створення безпечних і здорових умов праці та взаємодію з громадою.

5. Циркулярна економіка: Розвиток моделей бізнесу, які ставлять перед собою завдання мінімізації відходів і продовження життєвого циклу продукції, сприяє збереженню ресурсів і зниженню відходів.

6. Інновації в продукції та послугах: Розробка продуктів та послуг, які задовольняють потреби споживачів, але при цьому мають менший негативний вплив на довкілля, може сприяти сталому розвитку.

7. Освіта та навчання: Залучення персоналу до навчання та підвищення свідомості щодо сталого розвитку допомагає створити культуру сталості всередині підприємства.

8. Партнерства і співпраця: Співпраця з іншими підприємствами, науковими установами та громадськими організаціями допомагає обмінюватися знаннями та ресурсами для спільного досягнення цілей сталого розвитку.

Інноваційний розвиток підприємства в контексті сталого розвитку вимагає стратегічного підходу і готовності до змін, але водночас він може призвести до покращення фінансових результатів та позиціонування підприємства на ринку, забезпечуючи сталість і прибутковість у середньо- та довгостроковій перспективі.

Отже, важливим стає вибір інструментів і методів, які використовуються для забезпечення інноваційного розвитку підприємства, набуває особливого значення, оскільки це впливає на цінність економічних і соціальних результатів

рішень та заходів, які приймаються для їх впровадження. З цієї причини керівники організацій повинні бути здатні чітко визначати основні параметри інноваційної стратегії і оптимізувати управління інноваціями, включаючи моніторинг, контроль, оцінку результатів та запобігання негативним наслідкам.

Різкий перехід на інноваційну модель сталого розвитку підприємства, фактично стає єдиним можливим способом уникнути майбутніх криз і унеможливити відставання від розвинутих країн.

Список використаних джерел

1. Мохненко А.С. Organizational and economic mechanism for the development of an enterprise in the IT-sphere / А.С. Мохненко, О.О. Чмут, Р.А. Антонов // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: міжнар. наук.-прак. конф. (м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р.). – Івано-Франківськ, 2022. – С. 281-282.

2. Мохненко А.С. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства / А.С. Мохненко, О.О. Чмут // Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія / За наук. ред. І. В. Перезової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. – С. 136-160.

3. Мохненко А.С. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства / А.С. Мохненко, О.Б. Наумов, О.О. Чмут // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2023. – № 48. – С. 19-24.

4. Мохненко А. С. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможного розвитку підприємств регіону: звіт про науково-дослідну роботу / А.С. Мохненко та ін. - Херсон, 2023. – 229 с.

Yefremov Arsen,

Student of Higher Education of the First (Bachelor) level

Third Year of Study, Specialty 051 Economics

Kherson State Agrarian and Economic University

Prystemskyi Oleksandr,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor Department of Entrepreneurship, Accounting and Finance,

Kherson State Agrarian and Economic University

FINANCIAL SUSTAINABILITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The main goal of any company is to achieve financial stability, with the most profitable way of developing this company. Financial stability is determined by assessing the stability of its financial position. In fact, the financial position reflects the ability to freely dispose of funds in the course of current activities. At the same time, the overall sustainability of an enterprise is mainly focused on the overall financial stability of a particular organization, as it is formed throughout its existence and operation. The ideal plan is the ration use of own and borrowed funds.

The financial stability of an enterprise is affected by many factors, both external and internal. Most internal factors are financial, while external factors are economic. Internal factors include the industry in which the company operates, the ratio of fixed and variable costs, their volumes, material and financial resources, the range of production and services, and the size of the authorized capital. At the same time, external economic factors include the economic conditions in the country where the company is located, the solvency of its customers, the availability and level of technology development, monetary and fiscal policy, and legislative regulation.

In September 2015, all 193 members of the United Nations (UN) adopted a plan to achieve a better future together. Over the next 15 years, joint efforts are planned to be directed at ending extreme poverty, fighting inequality and injustice,

and protecting our planet. To achieve this plan, the Sustainable Development Goals have been formulated, which can be combined into social, economic and environmental areas (Table 1).

Table 1

Sustainable Development Goals

Directions	Sustainable Development Goals
Social	1. Overcoming poverty in all its formats and everywhere
	2. End hunger, achieve food security, improve nutrition and promote sustainable agriculture
	3. Ensuring healthy lifestyles and promoting well-being for all at all ages
	4. Ensure inclusive and equitable learning opportunities for all
	5. Ensure gender equality, empowerment of all women and girls
Economics	6. Ensuring the availability and rational use of water and sanitation for all
	7. Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy sources for all
	8. Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all
	9. Building resilient infrastructure, promoting inclusive and sustainable industrialization and innovation
	10. Reducing inequality within and among countries
Environmental	11. Ensuring openness, security, viability and environmental sustainability of cities and towns
	12. Ensuring the transition to rational consumption and production models
	13. Taking urgent measures to combat climate change and its consequences
	14. Conservation and rational use of ocean, seas and marine resources for sustainable development
	15. Protecting and restoring terrestrial ecosystems and promotion their rational use, sustainable forest management, combating desertification, halting and reversing land degradation and halting biodiversity loss
	16. Promoting peaceful and inclusive societies for sustainable development, ensuring access to justice for all and building effective, accountable and participatory institutions at all levels
	17. Strengthening the means of implementation and revitalizing the Global Partnership for Sustainable Development

*Complied by the authors according to the source [1]

«The issue of forming a state policy of sustainable development and financial support for the subjects of the national economy is quite relevant, especially in the context of the global influence of world institutions, fierce domestic and international competition, which deepens the understanding of the dependence of sectoral entrepreneurship in the context of rural decentralization and outlines the regulatory

financial levers of state policy on redistribution channels at the local level to support the financial self-sufficiency of the regions» [2, p. 690]. For Ukraine, this is an extremely important aspect of planning for future economic development, as we have chosen a course towards integration and accession to the European Union. The latter, in turn, adopted an important document on December 11, 2019, the European Green Deal (EGD). In fact, this course is a plan that defines strategies for the development of a sustainable, clean, safe and healthy Europe. The main goal of the EGD is to transform the European continent into a climate-neutral territory by 2050.

Therefore, it is important for Ukraine to follow this global trend and also actively engage in the implementation of the Sustainable Development Goals. In fact, our government is doing just that. Back in 2021, the National Economic Strategy for the period up to 2030 was approved. An analysis of this plan shows that the Government has set 20 main areas of work, each of which includes certain measures for their implementation. This strategy is aimed at using the geographical, resource and human potential of Ukraine to achieve a high level of well-being, self-realization, security, rights and freedoms of citizens through innovative economic growth, taking into account the Sustainable Development Goals and the goal of achieving climate neutrality by 2060. The main focus of the Strategy is to improve the country's reputation in the international arena and to shape the image of our country as a country with an open European orientation, which will help increase the potential for further recovery and development.

Sustainable development goals can affect the financial sustainability of enterprises in the following ways:

- First, they promote the development of markets for sustainable products and services. Companies that manage to adapt their operations to the requirements of sustainable development can gain a competitive advantage and create new sources of income. Moreover, it is worth remembering that those companies that refuse to implement these Goals may face the problem of inaccessibility of various markets, such as the European one.

- Secondly, compliance with the Sustainable Development Goals helps

companies to reduce environmental and social risks, for example, by reducing their environmental impact and increasing their resilience to climate change.

- Thirdly, meeting the Sustainable Development Goals will increase the company's reputation among global investors, which will help improve access to sustainable financing or investment in the development or expansion of opportunities for enterprises. And it is also important to understand that, in addition to global investors, consumers are becoming more socially oriented and demanding, for example, environmental improvements. Therefore, this can also attract more customers.

So, it is important to understand that the Sustainable Development Goals are a global trend that will not be canceled in the near future due to global threats. Therefore, companies and enterprises that choose to follow these goals and implement them in their activities can only improve their financial performance and increase their reputation among consumers and investors.

References

1. 17 Цілей сталого розвитку. *Global Compact Network Ukraine*. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (дата звернення: 26.10.2023)
2. Пристемський О. С., Сакун А. Ж.. Державна підтримка сталого розвитку підприємництва сільських територій. Сталий розвиток економіки, суспільства та підприємництва: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 27-28 квітня 2023 р. / За ред. І. Перезової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 690-693 – URL: https://nung.edu.ua/sites/default/files/2023-05/збірник_тез.pdf (Дата звернення: 27.10.2023)

Жомір Г.В.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
четвертого курсу спеціальності: 051 економіка,
науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.**,
Херсонський державний університет

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах швидкого економічного розвитку та зростаючої конкуренції зовнішньоекономічна діяльність стає важливою складовою економічного функціонування країни. Вона є ключовим чинником для забезпечення сталого розвитку та ефективності господарської діяльності, як на рівні окремих підприємств, так і на загальнодержавному рівні.

Зовнішньоекономічні зв'язки виконують значну роль у національній економіці, сприяючи економічному росту та формуванню конкурентного ринкового оточення. Зовнішньоекономічна діяльність полягає у встановленні зовнішніх зв'язків держави з іншими країнами та міжнародними організаціями, які є партнерами у міжнародній діяльності [1].

Підприємства, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, виявляють меншу вразливість до впливу мікроекономічних факторів у своєму середовищі, що сприяє досягненню різних стратегічних цілей: підвищенню рентабельності; покращенню якісних характеристик продукції; збільшенню обсягів продажу; пошуку нових бізнес-партнерів; уникненню сезонності попиту на товари тощо.

Зважаючи на важливість проведення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, ключовим завданням є ідентифікація факторів, що впливають на її забезпечення, визначення тенденцій у цих процесах у системі розвитку промислових підприємств [2].

Класифікація факторів впливу на діяльність є достатньо великою та охоплює усі сфери діяльності підприємства. Деякі фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність зовнішньоторговельної діяльності представлені на табл.1.

Таблиця 1

Фактори впливу на ефективність зовнішньоторговельної діяльності

Внутрішні фактори	Інституційні
	Ресурсні
	Виробничі
	Технологічні
	Психологічно-соціальні
	Інформаційні
Зовнішні фактори	Політичні
	Законодавчо-правові
	Економічні
	Неформальні обмеження
	Освітні
	Соціальні

Джерело: створено автором на основі [2].

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств підпорядкована впливу численних факторів, які можуть бути більш або менш суттєвими в залежності від галузі, розміру підприємства та регіональних умов. Ось ключові фактори, які впливають на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств:

- Законодавство та регулювання. Регулюючі норми та законодавство, які стосуються зовнішньої торгівлі та міжнародної діяльності, можуть впливати на доступ підприємств до зовнішніх ринків, вимоги до експорту та імпорту товарів і послуг.

- Тарифи та мита. Величина мит та тарифів на імпорт і експорт товарів і послуг може впливати на конкурентоспроможність підприємств на міжнародних ринках.

- Валютний курс: Зміни валютного курсу можуть впливати на вартість товарів та послуг на міжнародних ринках та ризик валютних втрат для підприємств.

- Політичні ризики. Політична стабільність та відносини між країнами можуть мати величезний вплив на зовнішньоекономічну діяльність, зокрема в ситуаціях геополітичних конфліктів.

- Технічна інфраструктура. Якість та доступність транспортних, логістичних та інших інфраструктурних можливостей можуть впливати на здатність підприємства виконувати транспортування та постачання товарів.

- Конкуренція. Рівень конкуренції на зовнішніх ринках може впливати на цінову стратегію та можливості росту підприємства.

- Економічні умови. Макроекономічні фактори, такі як інфляція, ставки інтересів та рівень споживчого попиту в країні-партнері можуть впливати на обсяги експорту та імпорту.

- Споживацькі вподобання. Розуміння споживацьких вподобань та потреб на зовнішніх ринках може визначити, які продукти та послуги підприємство має намір експортувати.

- Міжнародні партнери. Співпраця з міжнародними партнерами, такими як торгові агенти, дистриб'ютори, агенти по логістиці та інші, може впливати на доступ до нових ринків та розширення діяльності.

- Культурні та соціальні фактори. Розуміння культурних та соціальних особливостей країн-партнерів може впливати на успішну комунікацію та маркетингові стратегії [3].

Таким чином, гарантування процесів зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств представляє собою складну систему, яка складається з різних організаційних, управлінських та економічних компонентів, що впливають на розвиток підприємства з метою забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності та отримання конкурентних переваг. Важливою є ідентифікація та управління внутрішніми факторами, оскільки саме підприємство може впливати на їх рівень та характер, відмінно від зовнішніх факторів. Тому мінімізація негативного впливу внутрішніх факторів та максимальне використання благоприятних можливостей дозволяють досягти

максимальної ефективності в забезпеченні та активізації процесів зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Огієнко А.В. Аспекти ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери. Вісник аграрної науки причорномор'я. №3 (67).2012.с. 182-185.
2. Бабій І.В. Вплив факторів на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. Електронне наукове фахове видання.№ 3.2016. С. 114-118.
3. Кравець І.В. Фактори впливу на ефективність зовнішньоторговельної діяльності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. № 9, 2017.С. 59-62.

Ісаєва В.С.,

здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,

третього курсу спеціальності: 051 Економіка,

науковий керівник: к.е.н., ст.викладач **Чмут А.В.,**

Херсонський державний університет

СУТНІСТЬ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЬ «ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛЯ», «ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ», «ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ»

Інформаційні технології відіграють життєво важливу роль у майбутньому розвитку фінансового сектора та способу ведення бізнесу в економіці. За допомогою інформаційних технологій, Інтернет-компанії відкриті для можливостей розробки нових ринків, надаючи Інтернет-споживачеві великий потенціал для продукту дослідження. Інтернет – торгівля, або електронна торгівля стрімко набирає популярність і є динамічно розвивається у світовій економіці. Вона зараз використовується у всіх видах бізнесу, в тому числі

виробничі компанії, роздрібні магазини та фірми сфери послуг. Електронна комерція має зробити бізнес-процеси більш надійними та ефективними. В науковій літературі часто поняття електронна торгівля, Інтернет-торгівля та електронна комерція ототожнюють.

На даний час існує багато підходів на трактування змісту цих понять і їх дослідження є важливим для усвідомлення співвідношень між ними (табл. 1).

Таблиця 1

**Підходи до визначення понять «Інтернет-торгівля»,
«Електронна комерція», «Електронна торгівля»**

Автор	Визначення
1	2
Електронна торгівля	
Пугачевська К.Й.	«Електронна торгівля (електронна комерція) – форма поставки продукції, при якій вибір і замовлення товарів проводяться з використанням технологій Інтернет, а розрахунок між покупцем і постачальником здійснюється з використанням електронних документів або засобів платежу» [1].
Ткаченко С.О.	«Електронна торгівля – специфічна форма реалізації, заснована на системі знань щодо обороту товарів на основі інформаційних технологій, що інтегрує торговельну діяльність у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, підкоряючись міжнародним правилам торгівлі, та базується на глобальній ієрархічно організованій електронній системі» [4].
Новицький А. та Позняков С.	«Електронна торгівля – форма ділової активності (бізнесу, підприємницької діяльності) за сферами економічної діяльності, змістом якої є будь-які операції, що здійснюються за цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на товари, надання послуг та проведення робіт шляхом комп'ютерного програмування повідомлень за допомогою електронних носіїв чи через мережу, подібну до Інтернет, із використанням можливостей інформаційно-телекомунікаційних технологій» [6].
Інтернет-торгівля	
Макарова М. В.	«Інтернет-торгівля – це форма здійснення торгівлі товарами чи послугами з використанням технічних і програмних можливостей глобальної комп'ютерної мережі Інтернет» [3].
Соболев В. О.	«Інтернет-торгівля – це організація і технологія процесу купівлі-продажу товарів, в якому весь цикл комерційної транзакції або її частина відбувається електронним способом із використанням телекомунікаційних мереж та електронних фінансово економічних інструментів за допомогою реклами й розповсюдження товарів і послуг у мережі Інтернет» [2].
Електронна комерція	
Меджибовська Н.С.	«Електронна комерція – це обмін інформацією, підтримка бізнес-зв'язків і проведення бізнес-транзакцій засобами телекомунікаційних

	мереж» [5].
Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-19	«Електронна комерція – відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов’язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов’язки майнового характеру» [7].
Мельник О.В.	«Електронна комерція – це сфера цифрової економіки, що включає всі фінансові та торгові трансакції, що проводяться за допомогою комп’ютерних мереж, та бізнес-процеси, пов’язані із проведенням цих трансакцій» [8].

Джерело: складено автором [1-8]

В роботах таких науковців, як Пугачевська К.Й. [1], Ткаченко С.О. [4], Новицкий А., Позняков С. [6], суть явища поняття акцентується на тому, що електронна торгівля це форма поставки продукції, реалізації та ділової активності.

Однак на думку Макарової М. В. під «формою здійснення торгівлі товарами чи послугами з використанням технічних і програмних можливостей глобальної комп’ютерної мережі Інтернет» [3] вона дає такі характеристики інтернет-торгівлі.

В джерело [2] вказано наступне визначення поняття інтернет-торгівлі: «Це організація і технологія процесу купівлі продажу товарів в якому весь цикл комерційної трансакції або її частина відбувається електронним способом із використанням телекомунікаційних мереж та електронних фінансово» [2], що, на мою думку, більш ширше за визначення Макарової М.В.

Під змістом більшість авторів визначають вибір і замовлення товарів, проведення бізнес трансакцій, «надання послуг та проведення робіт шляхом комп’ютерного програмування повідомлень за допомогою електронних носіїв чи через мережу, подібну до Інтернет, що відбувається із використанням телекомунікаційних мереж та електронних фінансово економічних інструментів» [1-5].

Таким чином, проаналізувавши дану таблицю, можемо визначити, що поняття «Електронна торгівля», «Інтернет-торгівля», «Електронна комерція» є подібними та сформувані комплексне визначення. Електронна комерція

(інтернет-торгівля, електронна торгівля) - це форма ділової активності (бізнесу, підприємницької діяльності) в якій весь цикл комерційної діяльності або її частина відбувається з використанням технології Інтернет, з метою досягнення комерційних цілей або підвищення ефективності діяльності.

Список використаних джерел

1. Пугачевська К.Й. Діагностика інтернет-торгівлі як інноваційної технології . *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Економіка; збірник наукових праць*. 2013. Вип. 1 (38). С. 236–239. URL: <https://ksu24.kspu.edu/s/Ln0ns>
2. Соболев В. О. Сутність основних понять Інтернет-торгівлі. URL: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/33645.doc.htm
3. Макарова М. В. Електронна комерція. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. 272 с. URL: <https://ksu24.kspu.edu/s/uk6wX>
4. Ткаченко С.О. Дядін А.С. Електронна торгівля: шляхи підвищення культури обслуговування споживачів. *БізнесІнформ*. 2015. №11. С.200-204. URL: <https://ksu24.kspu.edu/s/thKFi>
5. Меджибовська Н. С. Електронна комерція: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 384 с.
6. Новицкий А., Позняков С. Сутність та зміст поняття «електронна комерція». *Правова інформатика* . 2007. № 1(13). С.5-11.
7. Про електронну комерцію : закон України від 03.09.2015 № 675-19 . URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
8. Мельник О.В. Електронна комерція як складова частина електронного бізнесу. *Рубрика: Сучасні інформаційні технології* . URL : <http://intkonf.org/melnik-ov-elektronnakomertsiya-yak-skladova-chastina-elektronnogo-biznesu/>
9. Тюхтенко Н.А., Макаренко С.М., Маргасова В.Г., Чмут А.В. Актуалізація цифровізаційних процесів в умовах сучасних маркетингових змін вітчизняного виробничого середовища. *Ринкова економіка: сучасна теорія і*

Казакова А.Ю.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування

Мохненко А.С.

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Персонал належить до значущого ресурсу, який може сприяти розвитку підприємства, функціонуючи як потужний механізм, що впливає на його фінансовий успіх, особливо за рахунок інтелектуальних ресурсів. Тому управління персоналом вважається однією з найбільш ключових галузей діяльності, яка може підняти продуктивність підприємства або призвести до його неконкурентоспроможності.

Система управління персоналом на підприємстві є важливою складовою успішної діяльності організації. Вона включає в себе комплекс заходів, стратегій, політик, інструментів і процедур, спрямованих на ефективне управління трудовими ресурсами та розвиток персоналу. Ця система має на меті забезпечити гармонійну взаємодію між працівниками та організацією, підвищити продуктивність праці, забезпечити розвиток персональних навичок і компетенцій, а також виконувати інші завдання, спрямовані на досягнення цілей підприємства.

Основні елементи системи управління персоналом включають:

1. Рекрутинг і підбір: Цей процес включає в себе пошук, відбір та прийом нових працівників. Підприємство повинно визначити потреби в персоналі, розробити вакансії, провести співбесіди та вибрати найкращих кандидатів.

2. Навчання та розвиток: Організації повинні надавати можливості для професійного зростання своїх співробітників. Це включає в себе навчання, тренінги, семінари та інші форми розвитку навичок.

3. Оцінка та управління відносинами з персоналом: Ефективна система оцінки працівників допомагає визначити їхню продуктивність та внести корективи до їх робочих обов'язків та розвитку. Управління відносинами з персоналом включає в себе вирішення конфліктів, надання підтримки та мотивації працівників.

4. Компенсація та винагорода: Визначення системи оплати праці, бонусів, пенсійних планів і інших видів компенсації, які стимулюють працівників до високої продуктивності.

5. Управління робочими відносинами: Включає в себе розробку та впровадження політики підприємства з питань співробітництва, урегулювання конфліктів і взаємодії з профспілками.

6. Збереження персоналу: Розробка стратегій для збереження та розвитку цінних кадрів в організації. Це може включати в себе програми підтримки балансу між роботою і особистим життям, можливості кар'єрного росту та інші переваги для співробітників.

7. Забезпечення дотримання законодавства: Важливо дотримуватися законодавства про працю, щоб уникнути правових проблем і санкцій.

Система управління персоналом повинна бути адаптована до потреб та особливостей конкретної організації. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та успіху підприємства, оскільки задіяність та задоволеність персоналу мають великий вплив на результати діяльності компанії.

Персонал належить до значущого ресурсу, який може сприяти розвитку підприємства, функціонуючи як потужний механізм, що впливає на його фінансовий успіх, особливо за рахунок інтелектуальних ресурсів. Вдалих управлінський підхід, що передбачає особисту увагу до кожного працівника і створює віру в його майбутні можливості, сприяє досягненню успіху компанії.

Список використаних джерел

1. Mokhnenko A. Development of a regional marketing system / A.Mokhnenko, I.Perevozova // 3rd International Conference on Economic Research (ECONALANYA2019): (Alanya, Turkey 24-25 October 2019). – Alanya, 2019.

2. Mokhnenko A. Partner relationship assessment methodology / I.Perevozova, N.Daliak, A.Mokhnenko, T.Stetsyk, V.Babenco // International Conference on Distributed Sensing and Intelligent Systems (ICDSIS2020): (Agadir, Morocco 01-03 February 2020). – Agadir, 2020.

3. Мохненко А.С. Підвищення економічної ефективності підприємств в умовах євроінтеграційних процесів / А.С. Мохненко // Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: колективна монографія. – Херсон: Айлант, 2020. – С. 187-200.

4. Мохненко А.С. Особливості корпоративної культури на ІТ-підприємствах в сучасних умовах ведення бізнесу / А.Мохненко, К.Мельникова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2021. – № 42. – С. 45-49.

5. Мохненко А.С. Стратегія розвитку регіонального газотранспортного підприємства / А.Мохненко, К.Мельникова, О.Федорчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2018. – № 32. – С. 91-94.

Карнаушенко А.С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри
підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонського державного аграрно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ КІБЕРСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Відсутність інформаційного захисту в умовах сучасного цифрового світу створює значні загрози для бізнесу та державної безпеки. Зростаюча кількість кіберзлочинів і кібератак, включаючи ті, які стосуються національної безпеки, обумовлює необхідність розвитку кіберстрахування як інструменту для захисту від цих загроз. Україна, знаходячись в геополітично складному регіоні, стала сценою не тільки повномасштабної війни, але і кібервійни, включаючи кібератаки та кібершпигунство, що підсилює потребу в розвитку ефективної системи кіберстрахування. Кібератаки та кібервійни створили багато загроз в житті кожного суб'єкта господарювання та держави, які призводять до колосальних втрат [1]. Дане питання стало ще більш актуальним після початку повномасштабної війни в Україні. Системні кіберзагрози ускладнюють завдання для страхового ринку, які базуються на андеррайтингу для обмежених та некорельованих ризиків [2]. Проаналізувавши дані підприємств, які придбали поліси кіберстрахування, то 9% підприємств, вказали, що початок російсько-української війни вплинула на їх рішення придбати поліс, то б то приблизно кожна десята компанія, яка придбала страхове покриття, зробила це як запобіжний захід від війни. Крім вище зазначеної причини, також було зазначено збільшення онлайн роботи під час пандемії (27%) і повідомлення медіа про кібератаки (26%) [3].

Значущих кібератак великого масштабу після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну не зафіксовано, але питання страхування кіберризиків залишається актуальним, оскільки клієнти страхового покриття прагнуть переконатися, що рівень їхнього захисту залишається незмінним. Залишається особливо важливим питання стабілізації цін на поліси кіберстрахування, так у другій половині 2022 р. і першій половині 2023 р. були створені позитивні умови для клієнтів, які поновлюють своє страхове покриття. Ціни на поліси кіберстрахування залишаються достатньо високими та зберігають тенденцію до зростання. За даними брокера Marsh, ціни на страхування кіберризиків з 2010 р. до 2022 р. зросли на 150% та прогнозують, що в середньому ціна збільшиться на 10-15% [3].

Війна в Україні не призвела до значних кіберконфліктів, але існують побоювання, що масштаб та частота цифрових атак на фінансові, промислові та державні цілі в Україні та наших союзників можуть зрости. Хоча останнім часом помітно зросла кількість атак від шкідливого програмного забезпечення Wiper.

З 10 мільярдів доларів збитків, пов'язаних із кібердіяльністю, про які повідомило ФБР у США минулого року, більшість завдано злочинними групами. У звіті ФБР детально описано понад 800 тис. скарг, пов'язаних із кіберзлочинністю. За останні п'ять років було отримано загалом 3,26 млн скарг на загальну суму збитків - 27,6 млрд дол. США. Серед найбільш поширених кіберзлочинів наступні: фішинг (300,497 скарг), порушення персональних даних (58,859 скарг), неоплата/непоставка (51,679 скарг), вимагання (39,416 скарг) та технічна підтримка (32,538 скарг) [3]. До п'ятірки секторів, які найбільш популярні серед шахраїв наступні: сфера охорони здоров'я та громадського здоров'я, критичне виробництво, державні установи, інформаційні технології та фінансові послуги.

Наприклад, зловмисне програмне забезпечення Wiper, виявлене в Україні протягом останніх років, має дуже низький рівень самовідтворення порівняно з програмним забезпеченням-вимагачем NotPetya, яке з'явилося в Україні у 2017 році та спричинило хаос, поширюючись по всій країні [1; 3].

Досліджуючи становлення ринку кіберстрахування в Україні варто відзначити, що він відзначається поступовим зростанням обсягів страхових премій у цьому сегменті, оскільки підприємства та організації усвідомлюють важливість захисту своїх цифрових активів. Важливою особливістю становлення кіберстрахування є потреба в розвитку стандартів та методологій оцінки кіберризиків, оскільки цифрове середовище постійно змінюється, і страховики повинні мати можливість адекватно оцінювати дані ризики. Крім того, розробка національного законодавства, яке б визначало стандарти для кіберстрахування та контролювали б дотримання їх, є важливим аспектом становлення цього виду страхування.

Для стимулювання розвитку ринку кіберстрахування в Україні, необхідно активно працювати над підвищенням інформованості бізнесу та громадськості щодо кіберризиків і можливостей використання страхування для подолання їх наслідків. Співпраця між страховими компаніями, галузевими експертами та урядовими органами є важливим чинником у створенні ефективної системи кіберстрахування. Розвиток стандартів та методологій оцінки кіберризиків має бути пріоритетним завданням для галузевих експертів та академічних установ. Державні органи повинні активно підтримувати створення та впровадження національних стандартів кіберстрахування та контролювати дотримання ними страховиками. Важливо враховувати досвід розвинених країн у галузі кіберстрахування та адаптувати його до українських реалій з урахуванням особливостей та потреб ринку.

Список використаних джерел

1. Дзямка М. А., Плиса В. Й. Розвиток кіберстрахування в умовах прискорення процесів цифрової трансформації сучасного суспільства. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТА ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ. 2023. с. 352 – 353. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/52183/2/zbirn2023.pdf#page=353>
2. Попович Д., Бундз Н., Іванків В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ КІБЕРРИЗИКІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ. Молодий вчений. 2023. №. 4 (116). с. 168-172.
3. Паращак О. Війна в Україні та системні кіберзагрози створюють проблеми для глобального ринку страхування. Interfax. 2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/935615.html>

Кисільова І.Ю.,

к.е.н, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Кузьменко В.О.,

студентка 2-го курсу магістратури,

Запорізький національний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РЕФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

На разі в Україні відбуваються зміни в усіх сферах економіки. Сфера соціального страхування не є винятком, під російського вторгнення збільшилась люდე́й, які потребують соціальних виплат, при цьому зберігався дефіцит фондів для цих виплат, тому було прийнято рішення про зміну законодавства.

Соціальне страхування - це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [1].

Ст. 4 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» передбачено залежно від страхового випадку такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування:

1. пенсійне страхування;
2. страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
3. медичне страхування;

4. страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

5. страхування на випадок безробіття;

6. інші види страхування, передбачені законами України [2].

На разі в Україні проводиться реформа щодо соціального страхування. Згідно з нею з 1 січня 2023 року до Пенсійного фонду України було приєднано Фонд соціального страхування та передано всі його функції, зокрема:

1. фінансування допомог по тимчасовій втраті працездатності і по вагітності та пологах;

2. виплати допомог на поховання;

3. подання заяв-розрахунків для фінансування листків непрацездатності;

4. призначення, перерахування та здійснення страхових виплат з відшкодування шкоди, заподіяної потерпілому внаслідок нещасного випадку на виробництві та/або професійного захворювання або особам, які мають право на страхові виплати в разі смерті потерпілого [3].

Дане об'єднання було проведено через виникнення великого дефіциту фінансування Фонду соціального страхування, введення діяльності дуже сильно було ускладнено коронавірусною кризою та початком бойових дій на території України.

Окрім цього згідно із новим законом також відбулися такі зміни:

1. не передбачено комісій із соціального страхування на підприємствах і в організаціях, а рішення про призначення страхової виплати прийматиметься страховальником або уповноваженими ним особами;

2. скасовується для застрахованих осіб оплата за рахунок коштів соціального страхування лікування у відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм;

3. погіршуються умови соціального захисту потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві. Законом передбачені конкретні розміри виплат та здійснення відповідних заходів [3].

Переваги змін законодавства щодо соціального страхування:

1. Об'єднання Фонду соціального страхування та Пенсійного фонду може спростити адміністративні процедури та скоротити бюрократію. Це може призвести до більш ефективного використання ресурсів та зменшення бюджетних витрат.

2. Об'єднання функцій забезпечить більшу єдність та узгодженість в системі соціального захисту. Це може допомогти уникнути дублювання функцій та ресурсів, що може покращити якість обслуговування та знизити витрати.

3. Об'єднання може допомогти вирішити проблему дефіциту фінансування Фонду соціального страхування, особливо в умовах економічних труднощів та кризи.

Недоліки змін законодавства щодо соціального страхування:

1. Погіршення умов соціального захисту потерпілих внаслідок нещасних випадків на виробництві може вплинути на соціальну підтримку робочих та інших категорій населення.

2. Скасування комісій може позбавити робочих та підприємств можливості брати активну участь у визначенні страхових виплат та управлінні системою соціального страхування.

3. Скасування оплати за рахунок коштів соціального страхування лікування у санаторіях і курортах може зробити ці види лікування недосяжними для багатьох застрахованих осіб.

Отже, реформа має на меті покращити ефективність та стабільність системи соціального захисту в Україні, а також дозволить економити зі страхових коштів 2-3 мільярди гривень на рік. Але здійснені зміни потребують врахування можливих негативних наслідків для потерпілих та застрахованих осіб. Також, важливо підтримувати прозорість та участь у процесі призначення страхових виплат для всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування та порядок його видачі. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_36166

2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр#Text>.

3. Про внесення змін до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" та Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" : Закон України від 21.09.2022 р. № 2620-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text>.

Ковальов В.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет

СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних умовах ведення бізнесу перед суб'єктами господарювання постають проблеми які пов'язані з підвищенням конкуренції та збереженням фінансової стійкості. Ці проблеми необхідно вирішувати комплексно, використовуючи різні інструменти, методи та підходи. Сьогодні постає актуальне питання пов'язане з максимізацією прибутку а це не можливо без оптимізацією витрат господарюючого суб'єкта. Тому що мінімізація витрат дозволяє підвищити конкурентоспроможність товарів, робіт та послуг які реалізує суб'єкт господарювання.

Витрати це економічне явище, яке забезпечує безперервність виробничого процесу та реалізації продукції, товарів робіт та послуг.

Сутність «витрат» розглядається в різних економічної теоріях, школах та течіях.

Так, науковців тлумачать поняття «витрати» виходячи з різних підходів: ресурсно-виробничого [1, 2], фінансово-грошового, економічного [9],

бухгалтерського [4, 7], управлінського [3], аналітичного [8], а також визначення цього поняття наведене в нормативно-правових документах [5, 6].

В науково-економічній літературі та нормативно-правових документах поняття «витрати» трактується по різному, це вказує на відсутність одностайної думки з цього питання.

На формування витрат суб'єкта господарювання впливає система або метод обліку витрат яку він обирає. Так він може обрати: систему виробничого обліку, метод повних витрат, метод прямих витрат (директ-костинг), система стандарт-кост, метод таргет–костинг, метод «кайзен–костинг» їх сутність наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Системи та методи обліку витрат суб'єкта господарювання

Способи та методи	Сутність
система виробничого обліку	Система обліку, що базується на калькуляції та контролі собівартості витрат
метод повних витрат	Означає, що калькуляція собівартості продукції здійснюється у розрізі витрат виробництва між залишками продукції на складі та продукцією яка реалізована
метод прямих витрат (директ-костинг)	Метод калькуляції собівартості товарів, робіт та послуг, витрати розподіляються на змінні та постійні, а змінні витрати включаються в собівартість товарів, робіт та послуг
система стандарт-кост	Система обліку витрат та калькулювання собівартості здійснюється на базі нормативних (або планових) витрат
метод таргет–костинг	Це концепція управління, яка є складовою стратегії зниження витрат та пов'язана з функцією планування виробництва нової продукції, простого контролю витрат та калькуляції цільової собівартості виходячи з потреб ринку.
метод «кайзен – костинг»	Дає змогу здійснювати політику зниження собівартості, ефективно інвестувати кошти в нові товари та послуги, здійснювати координацію діяльність великого колективу людей які зайняті у виробництві, та досягати поставленої мети

Кожен з вказаних способів та методів має свої плюси та мінуси.

Також у вітчизняній науковій літературі дуже часто висвітлюється метод обліку та калькулювання за нормативними витратами.

Визначення витрат цим методам підходить суб'єктам господарювання діяльність яких складається з дубльованих або однакових операцій. У зв'язу з цим його використання доречно на промислових підприємствах де операції мають циклічний характер.

Як зазначає Цал-Цалко Ю.С. «Система нормативного обліку витрат є дієвим механізмом для вирішення різноманітних завдань, зокрема вона: допомагає при складанні кошторису й оцінці ефективності керування; створює контрольну схему, спрямовану на виявлення тих операцій, що не узгоджуються з планом. Ця схема повинна попереджати менеджерів про виникнення небажаних ситуацій, що можуть зумовити прийняття коригувальних заходів; прогнозує майбутні витрати, що необхідні для прийняття рішень; спрощує задачу переносу витрат на кінцевий продукт для цілей оцінки запасів ТМЦ; встановлює цілі, які необхідно досягти» [9, с. 48].

Дослідивши трактування поняття «витрати» за різними напрямками та підходами можливо зазначити, що: витрати суб'єкта господарювання пов'язані із здійсненням господарських операцій; виходячи з нормативно-правових документів витрати господарюючого суб'єкта представляють собою спосіб зменшення активів, знаходять своє відображення в фінансових звітах, а також пов'язані з надходженнями; якісним показником є собівартість.

Популярним у науковців з управлінського обліку є процес порівняння різних методів та систем формування витрат господарюючого суб'єкта. Ми вважаємо, що, необхідно приділити увагу доповнюючим елементам методів та систем, це дозволить якісно розуміти характер поведінки такої економічної категорії як собівартість.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Житомир : ЖІТІ, 2000.

2. Волкова І.А. Фінансовий облік – 2. К.: Центр навчальної учбової літератури, 2009. 224 с.

3. Козак В. Г. Визначення поняття «витрати» та їх оцінка // Реформування економіки України: стан та перспективи : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 листопада 2009 р.). Київ : МІБО КНЕУ, 2009. С. 129–131.

4. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

7. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / За ред. В.С. Леня. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 696 с.

8. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 120 с.

9. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства. К. : ЦУЛ, 2002. 656 с.

Кундеус О.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЗОБОВ'ЯЗАННЯ»: ЮРИДИЧНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТИ

Формування поглядів на категорію зобов'язання пройшло довгий і складний шлях. В різні епохи дана категорія змінювалось та вдосконалювалась.

Перші згадки, присвячені питанням зобов'язань, можна знайти в Стародавньому Римі. Про найважливіше значення кредиту в економіці Стародавнього Риму свідчить місце, що було відведено процедурі повернення боргу в знаменитих законах XII таблиць (451-450 до н.е.). Відповідно до його приписань боржнику, що не погасив в строк своїх зобов'язань, надавалося тридцять пільгових днів, протягом яких він міг сплатити борг. Після закінчення цього строку, якщо невдачливий дебітор залишився боржником держави, то його (боржника) продавали разом з усім його майном у рабство за кордон. Загалом потрібно відмітити, що більшість авторів, які досліджували поняття та природу зобов'язання, робили висновок, що останнє ґрунтується на економічних відносинах, опосередковує їх, і жодною мірою не є технікою організації господарсько-виробничої діяльності.

Пізніше, протягом XV – XX ст. сформувались два окремі наукові напрями в бухгалтерському обліку: економічний та юридичний. Якщо юридичне трактування зобов'язань зародилось ще в XVIII столітті, то економічне їх розуміння відноситься до кінця XIX століття.

Історичні періоди існування категорії зобов'язання зображені на рис.1.

Основні положення юридичного напрямку були викладені у “Трактаті про рахунки і записи” Луки Пачолі. Він писав про те, що господарська діяльність складається з окремих актів отримання та видачі, і за своєю суттю кожна господарська операція містить в собі зобов'язання отримувача і право того, хто видає. На даному етапі встановлено особливу закономірність, що при здійсненні будь-якої операції виникають нові права і зобов'язання або змінюються попередні. Дані закономірності вплинули на систему бухгалтерського обліку. Пачолі намагався вирішити три дуже важливі проблеми: оцінку майна, виявлення курсових різниць і облік зобов'язань.

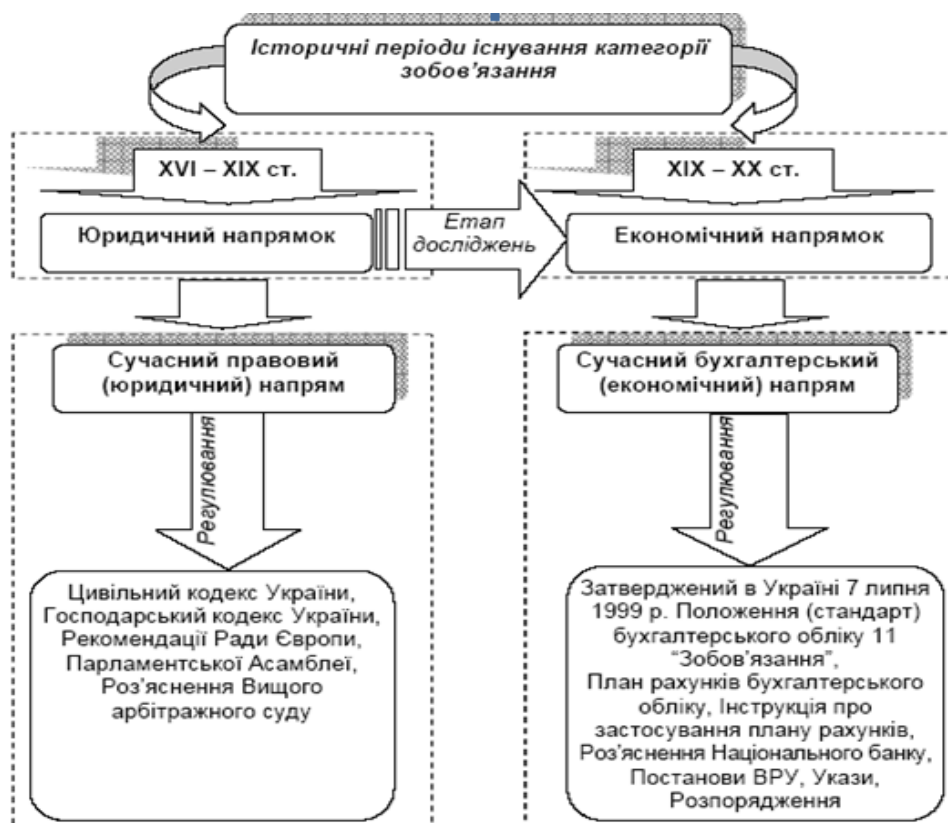

Рис. 1. Історичний розвиток категорій зобов'язань

Представниками юридичного напрямку також були Ніколо д'Анастасіо, Ф. Марчі, Джузеппе Червоні, Джузеппе Россі (Італія); Рене Саватьє (Франція). Вони вбачали зміст бухгалтерської науки в зміні прав та зобов'язань осіб, що беруть участь в господарському процесі.

Представники економічного напрямку (Франческо Вілла, Шарль Пангло) вважали, що облік фіксує зміни в стані цінностей, рух речей, а динаміка зобов'язань – це лише незначний наслідок господарського процесу. На даний час вже сформувались нові визначення та нові особливості зобов'язань, в тому числі і довготермінових.

Зобов'язання (НП(С)БО 1) - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди [1]

Зобов'язання являє собою такі правовідносини, в силу яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші тощо) або утриматися від

певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Зобов'язання складається з суб'єктів, об'єктів та змісту.

Суб'єктами зобов'язання є кредитор, тобто особа, якій належить право вимоги, і боржник — особа, яка несе обов'язок, що відповідає праву вимоги кредитора.

Об'єкти зобов'язань — це відповідні дії, на реалізацію яких спрямовані права та обов'язки суб'єктів (наприклад, передача майна, виконання роботи, сплата грошей тощо).

Зміст зобов'язання становлять права, вимоги кредитора та обов'язки боржника. При цьому за змістом зобов'язання спрямовані на передачу майна (наприклад, на підставі договору купівлі-продажу, міни, дарування, поставки, позички тощо); виконання робіт на підставі договорів підряду, побутового замовлення, підряду на капітальне будівництво, договорів про спільну діяльність; надання послуг на підставі договорів перевезень, страхування, доручення, комісії, схову; сплату грошей на підставі договорів позички, кредитних договорів, договорів банківського вкладу і банківського рахунка; відшкодування шкоди, заподіяної в результаті протиправних дій, а також шкоди, якої зазнав громадянин внаслідок рятування об'єктів державної і колективної власності; повернення безпідставно придбаного майна і на передачу безпідставно збереженого майна.

Зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

Зобов'язання виникають через існуючі (завдяки минулим операціям чи подіям) борги підприємства щодо передачі певних актів чи надання послуг іншому підприємству в майбутньому.

Зобов'язання характеризуються:

- конкретними економічними ресурсами (поверненню підлягають ресурси, або їх грошовий еквівалент - залежно від умов договору);
- адресністю (ресурси повертаються позикодавцю або іншій третій особі за дорученням позикодавця);
- строком погашення заборгованості;
- винагородою за користування ресурсами;
- санкціями за порушення договірних зобов'язань та термінами і сумами погашення заборгованості.

Зобов'язання - вимоги, які пред'являються на активи підприємства кредиторами, або іншими словами, нерегульована заборгованість підприємства. Існує два види зобов'язань:

- поточні, короткотермінові зобов'язання з термінами погашення, як правило, менше одного року – рахунки кредиторів, короткотермінові позики, частина довготермінової позики, термін оплати якої настає в даному звітному періоді.
- довготермінові зобов'язання з термінами погашення більше одного року після дати складання балансу, включаючи середньо- і довготермінові позики (звичайно забезпечені облігаціями) та кредити постачальників.

При віднесенні зобов'язання до довгострокових є певні нюанси. Згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» до довгострокових відносять також наступні:

Зобов'язання, на яке нараховуються відсотки та яке підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу, слід розглядати як довгострокове зобов'язання, якщо первісний термін погашення був більше ніж дванадцять місяців та до затвердження фінансової звітності існує угода про переоформлення цього зобов'язання на довгострокове.

Довгострокові зобов'язання за кредитним договором (якщо угода передбачає погашення зобов'язання на вимогу кредитора (позикодавця) у разі порушення певних умов кредитування, пов'язаних з фінансовим станом позичальника), умови якого порушені, вважається довгостроковим, якщо:

- позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;

- не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Отже, зобов'язаннями виступає заборгованість підприємства, яка виникає, головним чином, у зв'язку з придбанням товарів та послуг в кредит, або кредити, які підприємство отримує для свого фінансування.

Список використаних джерел

1. НПСБО 11 «Зобов'язання»

2. Бержанір І. А., Бержанір А. Л., Ящук Т. А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 2 (19). С. 240–244

3. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в бухгалтерському та управлінському обліку довгострокових зобов'язань. *Економіка та суспільство*. 41. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-4>.

Легкодух С.М.

Здобувач II М курсу факультету бізнесу і права

Херсонський державний університет

Науковий керівник: к.е.н. ст. викладач **Чмут А.В.**

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ІТ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сучасний світ стає все більш технологічним, і основним поштовхом до цієї еволюції є ІТ-галузь. Однак це лише одна з проблем, з якими зіткнуться

ентузіасти технологій та працівники ІТ-індустрії. Ось чому дослідження розвитку ІТ-індустрії під час війни та після її завершення є таким актуальним.

Війна традиційно була одним із найжорстокіших явищ в історії людства, вона призвела до змін у суспільствах, культурі та економіці країн, залучених у збройний конфлікт. Це серйозний виклик для будь-якого сектора, і ІТ-сектор не єдиний у цьому відношенні [2].

Визначення війни відрізняється залежно від контексту, в якому вона використовується. Загальноприйняте визначення війни – це релігійний, етнічний, політичний чи інший конфлікт між націями чи групами в країні.

Історичний погляд на природу війни показує, що вона розвивалася з часом. Якщо попередня війна була в основному мотивована економічними чи територіальними проблемами, то в 20 столітті до неї були включені ідеологічні конфлікти, які могли призвести до глобальної війни. Сьогодні ми спостерігаємо, як технологічний прогрес змінив природу війни, ці зміни пояснюються технологіями кібервійни.

ІТ-індустрії під час війни може бути завдано значної шкоди. Проблеми зі стабільністю, руйнування інфраструктури, відтік мізків і кадрові зміни – усі ці фактори можуть призвести до зупинки розвитку або краху ІТ-компаній. Крім того, під час війни питання кібербезпеки стає проблематичним, оскільки атаки можуть здійснюватися не лише військовими, а й кібервійськовими.

Однак, після конфлікту, у період повоєнного відновлення, ІТ-індустрія може стати важливою для економічного розвитку. Впровадження нових технологій може допомогти відновити інфраструктуру, скоротити бізнес-процеси та створити нові робочі місця. Крім того, зростання популярності кібербезпеки викликає занепокоєння багатьох країн, що може позитивно вплинути на розвиток ІТ-індустрії в регіоні.

У результаті, хоча конфлікт сильно впливає на ІТ-індустрію, він також відкриває нові перспективи та можливості для зростання в контексті післявоєнного відновлення.

У конфлікті ІТ-індустрія стикається з численними труднощами, які схожі на традиційні перешкоди, з якими зазвичай стикаються компанії. І хоча перешкоди можуть бути значними, інноваційність і гнучкість галузі дозволяють їй реагувати на ці перешкоди.

Однією з найбільших проблем після війни є втрата кваліфікованих спеціалістів, які зможуть емігрувати, змінити професію або, на жаль, померти. Відновлення кількісного та якісного складу спеціалістів у сфері ІТ має першочергове значення для швидкого відновлення та прискореного розвитку галузі.

Аналізуючи стан ІТ-індустрії в Україні, можна відзначити, що незважаючи на складність і зовнішні фактори, галузь все ж прогресує. Наслідки війни були значними, але деякі компанії змогли пристосуватися, змінивши свої бізнес-моделі та розширивши маркетингові зусилля. Потенціал для зростання в контексті післявоєнного відновлення є досить добрим, і за наявності цілеспрямованого плану та стратегії можна очікувати, що Україна посяде одну з провідних позицій на світовому ринку ІТ.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В.Б. Військові конфлікти та їх вплив на ІТ-галузь. Луцьк: Волинь, 2022.
2. Федоренко А.В. Економіка ІТ-галузі: світовий досвід. Запоріжжя: ЗНУ, 2020.

Мельникова Катерина,

к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та підприємництва

Белугіна Тетяна,

здобувачка 4 курсу спеціальності:

072 Фінанси, банківська справа та страхування,

Херсонський державний університет

**ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ:
РЕІНЖІНІРИНГ УПРАВЛІННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ДО
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Фінансова діагностика, як інструмент управління, відіграє важливу роль у сучасному підприємницькому середовищі. У зв'язку з постійними змінами та нестабільністю, необхідність адаптації фінансової діагностики до умов невизначеності надзвичайно актуальна. Розглянемо процес еволюції теоретичних засад фінансової діагностики та її переосмислення в рамках управління у відповідь на нестабільність.

Фінансова діагностика є одним із важливих елементів системи управління фінансами підприємства. Цей процес включає:

- вивчення фінансового стану компанії;
- виявлення потенційних ризиків та слабких місць;
- можливостей оптимізації діяльності.

Фінансова діагностика – це сукупність науково обґрунтованих підходів та методів до оцінки теперішнього стану усіх бізнес-процесів у відповідності з попередньо встановленою стратегією розвитку. [1].

Фінансова діагностика поєднує різноманітні методи, щоб забезпечити поглиблений аналіз фінансового стану бізнесу. Вони допомагають визначити потенційні ризики, слабкі місця та можливості для вдосконалення.

Інформаційною основою діагностики фінансового стану підприємства є різні форми корпоративної фінансової звітності: форма 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), форма 2 «Звіт про фінансові результати», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів», форма 4 «Звіт про власний капітал», Примітки до річної фінансової звітності. А також статистична та оперативна звітність, нормативна інформація, відомості про технологію підготовки виробництва, висновки експертів, результати опитувань тощо. [4, 5]

В цілому етапи діагностики фінансового стану підприємства зображені на рисунку 1.

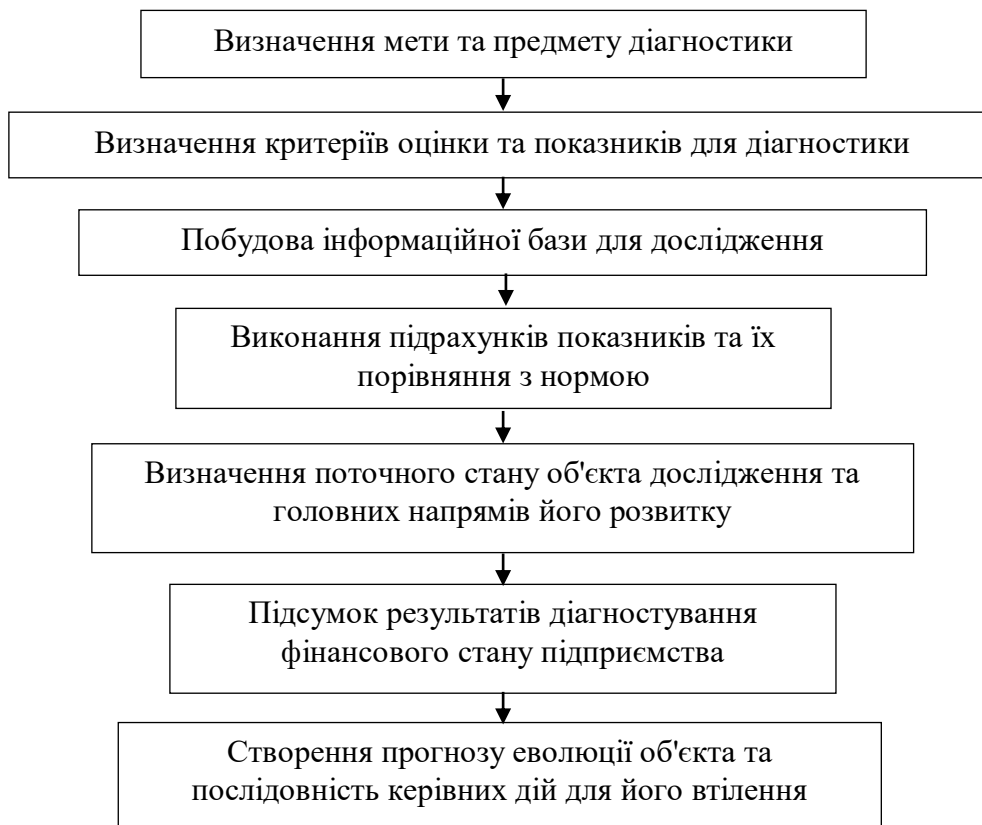

Рис.1. Етапи діагностики фінансового стану підприємства

Джерело: складено авторами на основі [6]

Різні методи фінансової діагностики можуть забезпечити глибокий і всебічний аналіз фінансового стану компанії, визначити потенційні проблеми та розробити ефективні стратегії вирішення. Кожен метод має свою специфіку та унікальність, тому важливо вміти застосовувати їх у комплексі, щоб отримати об'єктивну картину діяльності компанії.

[Основними показниками, які визначають фінансовий стан підприємства, є: показники ліквідності та платоспроможності; показники оцінки фінансової стійкості; показники ділової активності; показники аналізу рентабельності та ін.] [2, с. 234]

Зважаючи на поточні економічні умови, компанії стикаються з низкою викликів, у тому числі у сфері фінансів. Зростаюча невизначеність ринкових умов, коливання валютних курсів, зміни в поведінці споживачів та інші

фактори вимагають від компаній проведення глибокого та систематичного фінансового аналізу.

Фінансовий аналіз є основою фінансової діагностики і має на меті виявити потенційні слабкі місця у фінансовому здоров'ї компанії. Аналізуючи фінансові показники, компанії можуть своєчасно виявляти проблеми, що виникають, і розробляти стратегії для їх вирішення.

Приклад ПП "Віннер Форд Рівне", може служити ілюстрацією конкретного випадку для аналізу (табл.1)

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники ПП "Віннер Форд Рівне"

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Виручка, тис. грн	120 000	110 000	105 000
Чистий прибуток, тис. грн	10 000	8 000	6 500
Коефіцієнт ліквідності	1,6	1,4	1,3
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,8	0,7	0,6

З даних таблиці видно, що незважаючи на падіння виручки, «Віннер Форд Рівне» продовжує приносити прибуток. Проте викликає занепокоєння тенденція до зниження чистого прибутку, погіршуються показники ліквідності та фінансової стійкості.

Ця динаміка може свідчити про основні проблеми з управлінням ресурсами компанії або збільшення витрат. Тому проведення поглибленого фінансового аналізу є ключовим для визначення причин таких тенденцій та формулювання рекомендацій щодо їх усунення.

Тому фінансовий аналіз у контексті фінансової діагностики стає не лише інструментом моніторингу фінансового стану підприємства, а й механізмом стратегічного управління в ситуаціях зростаючої невизначеності.

Фінансова безпека є важливою складовою стабільної роботи будь-якого бізнесу. Це дозволяє компаніям захищатися від зовнішніх і внутрішніх загроз і адекватно реагувати на різноманітні економічні виклики.

Механізм формування фінансової безпеки можна уявити у вигляді схеми:

Рис. 2. Механізм формування фінансової безпеки

Складено на основі наукового журналу економічних та фінансових інновацій [3]

ПП «Віннер Форд Рівне», як офіційному дилеру автомобілів Ford у Рівному, також необхідно ретельно поставитися до питання фінансового забезпечення, особливо враховуючи конкуренцію на українському авторинку.

Аналіз зовнішнього середовища: Компанія вивчає динаміку автомобільного ринку та розглядає можливі зміни імпорتنих тарифів або стандартів екологічної безпеки.

Оцінка внутрішнього стану: ПП «Віннер Форд Рівне» регулярно аналізує свої фінансові показники, зокрема обсяг продажів, рентабельність та динаміку витрат.

Визначення рівня фінансової безпеки: На основі аналізу компанія формує бюджет і фінансову стратегію на наступний період.

Розробка стратегій та заходів: Може включати акції на певні моделі автомобілів, пропозиції додаткових послуг або співпрацю з фінансовими установами для надання кредитів клієнтам.

Моніторинг і контроль: ПП «Віннер Форд Рівне» постійно контролює ефективність прийнятих рішень та коригує стратегії з урахуванням поточних результатів та кон'юнктури ринку.

ПП «Віннер Форд Рівне» підкреслює свій досвід та репутацію та прагне забезпечити свою фінансову стабільність, тим самим збільшуючи довіру своїх клієнтів та партнерів.

Фінансова діагностика є популярним інструментом для забезпечення стабільності бізнесу в умовах невизначеності. Теоретичний аспект цього процесу говорить про необхідність поглибленого аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансовий стан компанії. Розуміння та застосування цих теоретичних методів може дозволити компаніям прогнозувати ризики, виявляти слабкі сторони та своєчасно вживати заходів для підтримки фінансової рівноваги.

Фінансова діагностика, як важливий інструмент управління, не стоїть на місці в умовах сучасної невизначеності. Реінжиніринг управління та адаптація до невизначеності впливають на теоретичні засади цієї області, змінюючи підходи та вимоги до фінансової діагностики.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства. Київ. Либідь, 2003. 384.
2. Підхомний О.М. Діагностика фінансового стану підприємства. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2017. Вип. 23. С. 234-237.
3. RAMSKYI, A.; SOLON'KO, A. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій, с. 14-20.
4. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. Вчені записки ТНУ В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. Т 29. №3. С.173-180.
5. Теленкова Д.Г., Матвійчук В.І. Діагностика фінансового стану підприємства. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2016. Том 1. №8. С. 203-207.

6. Черниш С.С. Діагностика фінансового стану підприємства *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*, 2010. № 3.С.111-114.

Морозюк О.О.,

аспірант кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Сучасний бізнес інтенсивно розвивається, і впровадження цифрових інструментів стає ключовим чинником успіху. Особливо важливим є їхнє використання в обліку та аналізі для оптимізації використання основних засобів. Передові цифрові інструменти стають ключовими для вдосконалення обліку та аналізу основних засобів і забезпечення їхнього оптимального використання.

Використання цифрових інструментів у сфері обліку та аналізу основних засобів може значно підвищити ефективність управління цими активами у підприємствах та організаціях. Сучасні інформаційні системи дозволяють автоматизувати процеси обліку основних засобів. Це спрощує ведення реєстрації, амортизації та інших фінансових операцій. Це також допомагає уникнути помилок та забезпечує точність обліку. Використання цифрових інструментів дозволяє збільшити точність інформації про стан основних засобів, так як дані можуть бути записані автоматично і оновлюватися в режимі реального часу. Це робить облік більш надійним і дозволяє приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. За допомогою цифрових інструментів можна здійснювати більш ефективний моніторинг та управління активами. Наприклад, системи GPS та IoT-сенсори можуть допомагати відслідковувати

розташування та стан обладнання в реальному часі, що дозволяє швидше реагувати на проблеми та планувати плановий обслуговування. Цифрові інструменти дозволяють здійснювати більш глибокий аналіз даних про основні засоби. За допомогою аналітичного програмного забезпечення можна виявити тенденції та зробити прогнози щодо стану та вартості активів. Це допомагає планувати заміну, ремонт та модернізацію основних засобів. Цифрові інструменти дозволяють ефективніше використовувати ресурси та зменшити витрати на обслуговування та ремонт основних засобів завдяки вчасному виявленню несправностей і оптимізації робочого процесу.

Цифрові інструменти також можуть бути використані для забезпечення безпеки основних засобів. Наприклад, системи відеоспостереження та контролю доступу можуть бути інтегровані з обліковими системами для забезпечення безпеки активів та уникнення їхньої крадіжки або недозволеного використання. Використання цифрових інструментів спрощує процес складання фінансової звітності та дотримання вимог бухгалтерських стандартів. Це дозволяє підприємствам забезпечувати відповідність звітності та уникнути можливих фінансових ризиків. Цифрові інструменти дозволяють зберігати дані в електронному форматі та забезпечувати легкий доступ до них для відповідних стейкхолдерів [1, с. 123]. Це сприяє зручності спільної роботи та обміну інформацією між відділами та партнерами. Підприємства, які ефективно використовують цифрові інструменти в обліку та аналізі основних засобів, здатні більше зосередитися на стратегічному розвитку та збільшенні конкурентоспроможності, оскільки вони мають більшу контрольованість над своїми активами [2, с. 132].

Загалом, використання цифрових інструментів в обліку та аналізі основних засобів допомагає підвищити ефективність управління активами, зменшити ризики та забезпечити більш точний контроль над ними. Це важливо для підприємств у всіх галузях та допомагає зберігати та збільшувати їхню вартість.

Список використаних джерел

1. Головчак Г.В., Юрченко О.Б. Обліково-аналітичне забезпечення тарифної політики на ринку житлово-комунальних послуг України. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 38(2). С. 119-126;

2. Полторак А.С., Паламарчук В.Ю. Моніторинг чинників впливу на рівень фінансової безпеки України в умовах діджиталізації. «Modern Economics». 2019. Вип. №18. С. 130-137.

Мохненко А.С.,

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та підприємництва,

Гайдичук А.М.,

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,

Сергієнко М.В.,

аспірант кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,

Херсонський державний університет

ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Одним із факторів підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств є впровадження та інновацій. Інновації грають важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможного розвитку фермерських господарств. Сільське господарство є важливою галуззю економіки в багатьох країнах, і виробництво сільськогосподарської продукції стає все більш конкурентним та вимагає впровадження інноваційних підходів.

Важливою складовою зміцнення конкурентоспроможності аграрного сектору є активне спрямування на інновації у фермерських господарствах.

"Інноваційний процес фермерського господарства – це логічно послідовний процес впровадження нововведень для виробництва екологічно

безпечної та конкурентоспроможної продукції для одержання прибутку, створення міцної економічної бази для впровадження нових інноваційних перетворень" [3, С. 21].

Інноваційний процес можна розглядати як процес, який включає в себе фінансування розроблення та впровадження нових продуктів або послуг, а також паралельно-послідовну реалізацію наукових досліджень, науково-технічних робіт, виробництва та маркетингу.

Вивчення інноваційного ринку країни та сукупності практичних дій по їхній реалізації, дозволило виявити та згрупувати учасників інноваційного процесу (рис. 1) і розробити способи, які можуть забезпечити інноваційне забезпечення фермерських господарств.

Рис. 1. Учасники інноваційного процесу

Способи, які можуть забезпечити інноваційне забезпечення фермерських господарств для їх конкурентоспроможного розвитку:

1. Використання сучасних технологій: Впровадження сучасних сільськогосподарських технологій, таких як автоматизовані системи поливу, моніторинг та управління врожаєм, розумна сільське господарство (precision agriculture), допомагає підвищити ефективність та продуктивність господарства.

2. Використання високоякісного насіння та гібридів: Вибір насіння та гібридів з високою врожайністю і стійкістю до шкідників і хвороб допомагає забезпечити стабільну продукцію.

3. Розробка нових методів обробки ґрунту: Інноваційні методи обробки ґрунту, такі як нульова обробка (no-till) та мінімальна обробка (minimum till), допомагають зберегти родючість ґрунту та зменшити викиди CO₂.

4. Використання сучасних методів управління господарством: Використання програмного забезпечення для управління господарством (Farm Management Software) допомагає фермерам ефективно керувати всіма аспектами свого бізнесу, включаючи фінанси, інвентар та виробництво.

5. Розвиток агротуризму: Впровадження агротуризму дозволяє фермерам отримувати додатковий дохід та залучати інвесторів у свій бізнес.

6. Запровадження зелених технологій: Використання відновлювальних джерел енергії, сонячних панелей, вітрових турбін та інших зелених технологій може зменшити витрати на енергію та сприяти сталому розвитку фермерських господарств.

7. Диверсифікація продукції: Розширення асортименту продукції може зменшити ризики, пов'язані з коливаннями цін і попиту на ринку.

8. Співпраця та об'єднання: Фермери можуть співпрацювати та об'єднуватися у кооперативи або агрохолдинги, щоб об'єднати ресурси та підвищити свою конкурентоспроможність.

9. Освіта та навчання: Навчання фермерів у використанні нових

технологій та кращих практик сільського господарства допомагає підвищити їхню ефективність та здатність до інновацій.

10. Доступ до фінансування: Фермери можуть звертатися до фінансових установ та програм підтримки для залучення коштів на реалізацію інноваційних проектів.

Забезпечення конкурентоспроможного розвитку фермерських господарств потребує поєднання технологій, ефективного управління та сталої стратегії. Інновації допомагають фермерам підтримувати якість продукції, зменшувати вплив на навколишнє середовище та залишатися конкурентоспроможними на ринку сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Мохненко А.С. Organizational and economic mechanism for the development of an enterprise in the IT-sphere / А.С. Мохненко, О.О. Чмут, Р.А. Антонов // Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів: міжнар. наук.-прак. конф. (м. Івано-Франківськ, 03-04 листопада 2022 р.). – Івано-Франківськ, 2022. – С. 281-282.

2. Мохненко А.С. Маркетинг як інструмент ефективного функціонування логістичної системи підприємства / А.С. Мохненко, О.О. Чмут // Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія / За наук. ред. І. В. Перезової. – Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. – С. 136-160.

3. Мохненко А.С. Модель організаційно-економічного механізму логістичної системи підприємства / А.С. Мохненко, О.Б. Наумов, О.О. Чмут // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". – Херсон, 2023. – № 48. – С. 19-24.

4. Мохненко А. С. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможного розвитку підприємств регіону: звіт про науково-дослідну роботу / А.С. Мохненко та ін. - Херсон, 2023. – 229 с.

Петренко В.С.

д.е.н., доцентка, завідувачка кафедри
фінансів, обліку та підприємництва
Херсонський державний університет

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ДВИГУН РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ

Креативне мислення є актуальним у будь-якій сфері діяльності, але особливо важливим воно є для стартапів. Це пов'язано з тим, що стартапи працюють у нових, нерозвинених ринках, де існує велика конкуренція. Щоб успішно конкурувати, стартапам потрібно пропонувати інноваційні продукти та послуги, які відповідають потребам ринку. Для цього стартапам необхідно мати креативне мислення, яке дозволяє генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення.

Креативне мислення відіграє важливу роль у таких аспектах розвитку стартапів:

1. Розробка ідеї

Креативне мислення дозволяє стартапам генерувати нові ідеї для своїх продуктів та послуг. Це важливо, оскільки успіх стартапу залежить від того, чи зможе він запропонувати ринку щось нове та унікальне.

2. Розробка бізнес-моделі

Креативне мислення також важливо для розробки бізнес-моделі стартапу. Бізнес-модель визначає, як стартап буде заробляти гроші. Креативне мислення дозволяє стартапам знайти нові підходи до генерування доходу, які будуть ефективними в нових ринкових умовах.

3. Маркетинг

Креативне мислення також важливе для маркетингу стартапу. Маркетинг дозволяє стартапу інформувати потенційних клієнтів про свої продукти та послуги. Креативне мислення дозволяє стартапам розробляти ефективні маркетингові кампанії, які будуть виділятися серед конкурентів [1].

Креативне мислення є основою для створення унікальних концепцій та ідей, які надають креативним стартапам конкурентну перевагу на ринку (рис 1).

Значення креативного мислення для інноваційних стартапів

Рис. 1. Значення креативного мислення для інноваційних стартапів [2]

При використанні креативного мислення в стартап отримує перевагу:

1. Розв'язання проблем - Креативне мислення допомагає знаходити інноваційні та ефективні рішення для будь-яких проблем у галузі стартапів.
2. Новаторство- Креативність допомагає виділятися на ринку з незвичайними та унікальними концепціями та ідеями для стартапів.
3. Цікавість – Стартапи, де використовують креативність, постійно розвиваються та прогресують, що відбивається на цікавості до них з боку інвесторів та клієнтів [3].

Креативне мислення можна розвивати за допомогою різних методів, таких як:

- тренінги з креативного мислення - такі тренінги навчають основам креативного мислення та вчать застосовувати його на практиці;
- читання книг та статей про креативне мислення - це дозволяє дізнатися про різні техніки креативного мислення та почерпнути натхнення для власних ідей;
- Виконання творчих завдань – найпоширеніші це малювання, музика, написання віршів, створення винаходів тощо [4].

Креативне мислення є важливим фактором успіху стартапів. Стартапи, які мають креативне мислення, мають більше шансів на успіх у конкурентному середовищі. Креативне мислення - ключ до успіху стартапів. Засновники стартапів повинні мати креативний підхід та бути відкриті новим ідеям та концепціям для досягнення успішних результатів.

Список використаних джерел

1. Креативна економіка: нова економічна епоха ххі ст. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf
2. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. London: Allen Lane, 2001.
3. Свінцицька О.М. Креативна економіка та креативні індустрії : навч. посібн. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». 2020. 218 с.
4. Мержвинська А. Креативна економіка: особливості та тенденції розвитку. *Молодий вчений*. 2019. № 2. С. 637–640.

Петренко Д.О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

4 курсу спеціальності: 076 Підприємництво,

торгівля та біржова діяльність,

науковий керівник: к.е.н., доцент **Ковальов В.В.,**

Херсонський державний університет

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стрімкий розвиток підприємницької діяльності, зростання конкуренції, процеси глобалізації та інші виклики сучасності ставлять перед підприємцями задачу пошуку додаткового фінансування своєї діяльності. Додатковий капітал може слугувати поштовхом для того аби підприємці могли ефективніше проводити свою діяльність, розвивати свій потенціал, розширюватись та виходити на новий рівень. Саме тому важливим є пошук таких методів залучення інвестицій, що дозволять оптимально швидко отримати необхідне для планів та проєктів фінансування.

Найбільш вживаними методами залучення фінансів є самофінансування, фінансування коштом Держави, взяття позик й кредитів та залучення коштів шляхом продажу акцій [1]. Натомість сучасний спектр можливостей для підприємців значно ширший та містить додаткові методи, що дозволяють отримувати необхідне фінансування швидко та на прийнятних умовах. Також варто зазначити, що для розвитку необхідно не лише залучення фінансових вкладень, але й знань, техніки, вмінь та навичок, що необхідні під час реалізації проєктів (рис.1).

Рис.1. Сучасні типи та методи залучення інвестицій

Джерело: сформовано автором

Венчурне фінансування, або ризикове фінансування являє собою інвестування капіталу в нові проєкти, стартапи, інновації. Венчурний капітал – це довгострокові інвестиції, що вкладаються як в інноваційний потенціал молодих підприємств, так і у вже функціонуючі підприємства [3]. Основними перевагами венчурних інвестицій є: прискорення інновацій, отримання необхідного розміру капіталу, допомога й підтримка ведення діяльності від інвесторів. Вкладники венчурного капіталу у майбутньому отримують прибуток від продажу акцій компанії, що розвинула свій потенціал завдяки їхнім вкладенням.

Краудфандинг – порівняно новий метод залучення фінансів. Основна особливість пов’язана з використанням так званих краудфандингових інтернет-платформ для залучення інвесторів. У своєму загальному значенні являє собою фінансування стартапів, ідей чи бізнесу шляхом залучення групи інвесторів, через інтернет. Інвестори закривають нагальні потреби розвитку та надають кошти для стимулювання діяльності. Вкладники очікують отримати дохід від інвестованого капіталу. Натомість також є ще такий вид специфічної комісії, як сплата за використання самої платформи [2]. Найбільш відомими краудфандинговими платформами є Kickstarter, Indiegogo та ін.

За статистичною інформацією у 2020 році платформи США профінансували проєкти на 73,62 млрд доларів. У Європі цей показник нижчий

та складає 22,6 млрд доларів [7]. В Україні тільки започатковується такий вид отримання фінансування. Найбільш відомою платформою є «Спільнокошт» - краудфандингова платформа, що за останні роки профінансувала з десяток досить масштабних проєктів [4].

ICO, або пропозиція монет (криптовалют) відносно новий напрямок фінансування підприємств. Для підприємств основним з напрямків яких є створення та забезпечення фінансами криптовалютних проєктів. Позаяк криптовалюта стрімко займає ринок та вже є засобом платежу даний метод є масштабним для повернення фінансових ресурсів. Виражається в продажі токенів (монет) в обмін на криптовалюту. Інвестори оцінюють привабливість проєкту та його недоліки. Значним є те, що пошук інвесторів також відбувається через інтернет, тобто не обмежується географічними особливостями.

Звичайно можна розглядати не тільки фінансові інвестиції, а також необхідні для старту чи розвитку компаній вклади в наставництво, ідеї, матеріали та обладнання, надання різного роду підтримки. Для молодих підприємств видами залучення подібних інвестицій є використання бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів. Бізнес-інкубатор надає ресурси для початку бізнесу, надаючи приміщення, менторство, усіляку допомогу та іноді грошові кошти, натомість акселератори допомагають уже з наявною у стартапі бізнес-ідеєю, командою [6]. В Україні працює близько 20 таких організацій, натомість в Штатах їх більш як 1000 [5]. Це говорить про необхідність поширення та розвитку діяльності подібних вітчизняних організацій.

Краудсорсинг є похідним від поняття краудфандингу і також полягає на пошуку інвесторів через різноманітні платформи. Проте цей вид є більше орієнтованим на пошук інвесторів, що займаються підтримкою діяльності надаючи такі необхідні ресурси: інформацію, ідеї, спеціалістів, робочу силу та ін.

Отже, зараз для підприємців існує значна кількість методів, що дозволяє отримувати капітал для розвитку, розширення чи започаткування діяльності.

Умовно інвестиції можна поділити на фінансові та допомогу досвідом, менторством, технологією чи наданням необхідного місця та обладнання. В залежності від потреби можна виділити такі сучасні способи, як: краудфандинг та краудсорсинг, продаж токенів, венчурне фінансування, використання послуг бізнес-інкубаторів та бізнес-акселераторів. У світі активно застосовуються дані інвестиційні методи, натомість в Україні дані способи тільки набувають поширення та популярності. Всебічна підтримка та розвиток таких методів в Україні дасть змогу для розвитку підприємницької діяльності, залучення грошових коштів до бюджету та поліпшенню економічної ситуації в цілому.

Список використаних джерел

1. Георгіаді н.г. Сутність і види механізмів залучення інвестицій на підприємство. Вісник національного університету “Львівська політехніка” / Економічні науки: науковий журнал. № 22. 2013.
2. Куц л.л. Методичні аспекти оцінювання вартості краудфандингового капіталу. Науково-виробничий журнал: Інноваційна економіка. Тернопільський національний економічний університет. № 8. 2019.
3. Притуляк н.м. Венчурне фінансування інноваційної діяльності (теоретичний аспект). Вісник Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана/ Інвестиції: практика та досвід. 2013.
4. Сайт «Великаідея»: Спільнокошт – краудфандинг в Україні. [Електронний ресурс]. URL: <https://biggggidea.com/projects/>
5. Сайт «nefesia»: Порівняльний аналіз функціонування найбільш затребуваних іт бізнес-інкубаторів україни. [Електронний ресурс]. URL: <http://tempus.nung.edu.ua/uk/news>
6. Сайт «nefesia»: Стартап-інкубатори та бізнес- акселератори в україні : що і де шукати? [Електронний ресурс]. URL: <http://tempus.nung.edu.ua/uk/news>
7. Discover investment crowdfunding & digital lending, crowdfunding industry market update. 2023. URL: <https://p2pmarketdata.com/articles/crowdfunding-statistics-worldwide/#investment-crowdfunding-market-in-a-nutshell>

Пруненко Д.О.,

д.ек.н., доцент, доцент кафедри транспортних систем і логістики,
Харківський національний університет міського господарства

ім. О. М. Бекетова,

Христич І.О.,

к.ек.н., доцент, ст.н. співр. відділу кримінологічних досліджень,
НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса

НАПрН України

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В СКЛАДОВІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПОВОЄННІ РОКИ

Одним з головних шляхів повоєнного зростання економіки України, на нашу думку, є зміна підходів до формування стратегічних цілей розвитку підприємств, де основним джерелом конкурентних переваг має виступати інтелектуальний капітал.

Інтелектуальний капітал – це категорія, що має складну структуру і характеризується сукупністю функціональних, вартісних, просторових та інших ознак, які у результаті постійних трансформацій формують відповідні знання, навички, досвід робітників для створення інтелектуального продукту, що дозволяє забезпечити зростання інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та результативності діяльності на основі взаємодії між замовниками, інвесторами, підрядниками, державними органами влади та підприємствами.

В умовах повоєнних трансформацій, що невідмінно будуть відбуватися в економічному середовищі України, формування сучасного інформаційного суспільства стане запорукою сталого розвитку національної економіки.

При формуванні стратегії розвитку свого підприємства власникам слід приділяти особливу увагу розвитку інтелектуального капіталу, що стає

головним чинником, в наявності і використанні, якого створюється підґрунтя сталого зростання ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

У розвинених економічних системах, у вартості підприємств інтелектуальний капітал займає від 60 до 80%, обумовлюючи перспективні напрями їх функціонування. У вартості активів підприємств США частка інтелектуального капіталу займає 86 % поряд із матеріальними ресурсами, які займають 14%. Більшість фахівців вважають, що інтелектуальна економіка стимулює отримання достатньо високих прибутків при незначному використанні капіталу та людських ресурсів [1].

На збільшенні значимості інтелектуального капіталу в умовах сучасного економічного життя наголошують Л. Едвінссон та М. Мелоун. Вони пов'язують це із історичними та технологічними явищами, виникненням і використанням інвестиційних ресурсів. Також вони вказують на те, що інтелектуальний капітал є головним критерієм оцінки компаній і закладів, тому що лише він здатен відобразити динаміку організаційної стійкості та процесу створення цінностей. Тільки він придатний для оцінки сучасного виробництва, що змінюється так швидко, що робити висновки про його вартість можна лише з урахуванням таланту його робітників, їх відданості справі та якості знрядь праці, які вони використовують [2, с.10].

Що до визначення структури та оцінки інтелектуального капіталу заслуговує на увагу точка зору фахівців Міжнародної бухгалтерської федерації (International Federation of Accountants (IFAC)), які визначають інтелектуальний капітал як такий, що структурно складається з трьох основних блоків: людський капітал, споживчий капітал (його ще називають ринковий, клієнтський, інтерфейсний або капітал відносин з зовнішнім середовищем), структурний або організаційний капітал [3].

Слід зазначити, що інтелектуальному капіталу властива більш висока ступінь розвитку в порівнянні з вже відомими функціональними формами капіталу, критерієм якого є більш стійкий рівень економічного зростання суспільства, та ефективності його структур. Базуючись на досвіді розвитку

розвинених економічних систем, можна зробити висновок про те, що життєвий рівень усіх верств населення, загальна соціально-економічна ситуація в країні визначаються мірою освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» фінансування напрямів формування та використання інтелектуального капіталу підприємств, який має інноваційний характер здійснюється за рахунок:

- інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

 - державної підтримки для реалізації інвестиційних проєктів;

- іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;

- спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав [4].

Беручи до уваги особливості функціонування підприємств у повоєнні роки, можна виділити ознаки розвитку інтелектуального капіталу:

- цілеорієнтованість: інтелектуальний капітал спрямовується на забезпечення інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та результативності діяльності підприємств;

- стратегічний характер: інтелектуальний капітал на підприємствах використовується у довгостроковому періоді й впливає на їх розвиток;

- приносить високий рівень доходності порівняно із іншими видами активів. Інтелектуальний капітал на першому етапі його використання приносить значні доходи, які протягом наступних періодів знижуються;

- на інвестиції, що формують інтелектуальний капітал підприємств, впливають на історичні, культурні, національні, корпоративні особливості;

- пов'язаний із людською особистістю, їх знаннями, вміннями, досвідом;

- забезпеченням контролю з боку особистості за формуванням та використанням інтелектуального капіталу підприємств;

- орієнтованість на бізнес-процеси, які відбуваються на підприємствах;

- зв'язок із ринково орієнтованою корпоративною культурою підприємств;

- забезпечує організаційні, економічні та соціальні переваги;

- застосування інтелектуального капіталу створює можливості для зростання протидії впливу зовнішнім негативним умовам.

Зважаючи на те, що сутність інтелектуального капіталу характеризується системою економічних відносин, яка забезпечує конкурентоспроможне виробництво товарів, послуг, підвищення доходу, забезпечення сталого життєвого рівня працівників, можна казати про необхідність відокремлення його від інших видів капіталу та встановлення за мету його розвиток, як пріоритетну для українських підприємств.

Список використаних джерел

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). URL: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&ca>

2. Edvinsson L., Kapitał intelektualny. // L. Edvinsson, M. Malone/ Warszawa, PWN. Warszawa, Difin. 2002. 139с.

3. IFAC. Measurement and Management of Intellectual Capital. URL: <https://www.ifac.org>.

4. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991 № 1560-ХІІ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1560-12>.

Povod T.M.,

Doctor of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Accounting and Finance,
Kherson State Agrarian and Economic University,

Posadneva O.M.,

Doctor of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation,
Kherson National Technical University

CURRENT STATE OF THE MARKET OF DEPOSIT OPERATIONS IN UKRAINE

It is difficult to overestimate the role of the banking sector for society and the modern economic system of the country. Thanks to the banking sector, financial capital, ensuring the circulation of money, constantly changes its form, namely, it moves from accumulation to the process of use, supporting the mechanism of distribution and redistribution of capital between individual sectors of the economy and taking care of the incomes of the population. The situation on the banking market in the world cannot be called rosy in 2023. This is evidenced by the first defaults of three relatively large American banks (Silicon Valley Bank, Signature Bank, First Republic Bank) since the global recession of 2008, as well as the forced rescue of the Swiss Credit Suisse during the unfolding of the banking crisis in the 1st quarter. And although the concerted professional actions of financial regulators prevented a cascading collapse of the market, investors had to get nervous. The main task of the banking system of each state is to promote economic growth by providing a sufficient amount of financial resources, because it is the banking sector that is able to

accumulate temporarily free funds of individuals with their further use for financing various sectors of the economy [1;2].

On the part of the banking system, namely, deposit funds are the main source of replenishment of the resource base, which allows them to maintain their level of liquidity at a sufficient level; and, on the part of individuals (and the largest component of deposit funds are deposits of individuals) - this is a good option for preserving the value of savings, which is a good source of accumulation. In view of this, the field of providing deposit services to individuals always requires a detailed analysis from the point of view of ensuring stability and reducing costs for the formation of the resource base of financial institutions, which ultimately leads to the improvement of the economic development of the banking sector [1;2].

According to the "Regulations on the procedure for deposit (deposit) operations by banks of Ukraine with legal entities and individuals", a deposit (deposit) is money in cash or non-cash form in the currency of Ukraine or in a foreign currency or bank metals that the bank has accepted from the depositor or which have been received by the depositor on a contractual basis for a specified period of storage or without specifying such a period (with interest or income in another form) and are subject to payment to the depositor in accordance with the legislation of Ukraine and the terms of the contract [3].

The banking system survived, quickly adapted to work in the conditions of a full-scale prolonged war, remained operationally stable, liquid, and profitable. This was achieved thanks to the reforms carried out in previous years, the efforts of the banks themselves, timely measures and the support of the National Bank. During the II quarter of 2023, the NBU discount rate remained at the level of 25% per annum, until it was reduced at the end of July to 22% per annum. Since April, in case of active attraction of hryvnia deposits of the population for a period of more than three months, banks have been given the opportunity to invest funds in three-month deposit certificates of the National Bank of Ukraine. The interest rate for them was equal to the accounting rate, which is higher than for overnight. This stimulated banks to further increase interest rates on term deposits. On average, the value of three-month

deposits of individuals increased for the quarter to 14%. The spread between three-month and one-year deposits decreased to 1.2 cents. at the end of the quarter. The cost of funds of economic entities also increased to 14.1% per annum. High rates for business were offered mainly by state (except PrivatBank) and private banks [4;5]. This is a strong proof of the stability and reliability of the banking system, which, in turn, increases the trust of the population in banks. The level of trust in the banking system, even during martial law, is confirmed by the trillion hryvnias that Ukrainians keep in bank accounts.

However, two-thirds of individuals' funds were kept not in deposit accounts, but in current accounts, where they are inexorably depreciated. Therefore, in order to protect hryvnia savings of the population from inflation and support exchange rate stability, the National Bank took a number of measures, such as a high discount rate and mandatory reserve standards, as well as deposit certificates, which encouraged banks to attract public funds specifically for time deposits. Financial institutions began to actively encourage their depositors to transfer funds from current accounts to time deposits. And the first stimulus, of course, is the interest rate. Over the last quarter, the yield on deposits in most banks has increased significantly, and today you can get 20% per annum in hryvnias on a time deposit. In this case, the after-tax rate is more than 16% per annum. At the same time, consumer inflation in Ukraine continues to slow down - to 15.3% according to the results of May and to 14.8% forecast by the end of the year. [5].

Advantages of deposits:

- low risk. All Ukrainian banks are members of the Individual Deposit Guarantee Fund. During martial law, the full amount of the deposit and accrued interest is guaranteed, and even in the event of bank bankruptcy, the deposit refund mechanism is well-established and takes a minimum of time;

- accessibility and simplicity. A deposit can be placed in any branch of any bank in a maximum of an hour, and for current customers of the bank - in a few clicks in online banking, without leaving home. For this, it is not necessary to have additional knowledge, engage a broker or open an account in a foreign bank [4];

- stable passive income. Deposits of 2023 showed the highest yield in hryvnias over the past three years, while such a high rate can be for both short- and long-term deposits. An additional advantage is that the amount of income and the date of its payment are clearly defined and do not depend on market fluctuations or any other factors, such as the purchase of stocks or gold.

It is necessary to analyze the deposit operations of banking institutions in order to determine the rationality of the formation of the financial institution's resource base and directions for improving its organization according to two criteria: reducing the average cost of resources and increasing the stability and reliability of the financial institution as a whole. Commercial banks can use their resource base for the development of investment activities, profitability, development of new deposit products, financial stability and for active operations that have the highest rate of income for this sector of the economy.

References

1. Черкашина К. Ф. Тенденції розвитку депозитного ринку в Україні в сучасних умовах пандемії та пропозиції щодо його покращення. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. Миколаїв, 2021. №28. 160-167. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/the-impact-of-covid-19/> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Повод Т.М. Особливості формування ресурсної бази банків: сутність та значення. *Таврійський науковий вісник. Серія Економіка*. 2023. №16. С. 236-243. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/390> (дата звернення: 24.10.2023).
3. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банку. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text> (дата звернення: 24.10.2023).
4. Депозити в банках України. Мінфін : веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/deposits/> (дата звернення: 24.10.2023).

5. Огляд банківського сектору. Серпень 2023 року. НБУ : веб-сайт.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=4 (дата звернення: 24.10.2023).

Савченко В.М.,

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Кононенко Л. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, обліку та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР

Процедура фінансового аудиту є однією з основних форм фінансового контролю. Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [1] при атестації аудиторів є необхідним підтвердити теоретичні знання за низкою напрямів, серед яких є фінансовий аналіз. Сьогодні методи фінансового аналізу широко використовуються.

У загальному вигляді цільове спрямування фінансового аналізу підприємства – це, насамперед, оцінка його майнового та фінансового стану за минулі періоди та прогнозування перспективних напрямів функціонування на підставі розрахунку низки індикаторів. Виконання ж аудиторських процедур передбачає перевірку фінансової звітності, яка спрямована на надання впевненості щодо безперервності функціонування суб'єкта господарювання. При цьому, крім обов'язкового аудиту, аудитором (суб'єктом аудиторської діяльності) можуть бути одночасно наданні неаудиторські послуги, у тому

числі і «послуги, пов'язані із залученням фінансування, розподілом прибутку, розробкою інвестиційної стратегії» [1]. Надання цих послуг передбачає використання методів фінансового аналізу. Крім того, проведення фінансового аналізу може бути і окремою супутньою аудиторською послугою.

Фінансовий аналіз у контексті виконання аудиторських процедур традиційно розглядають як зовнішній, проте і у системі внутрішнього аудиту широко використовуються методи фінансового аналізу. Проведення фінансового аналізу передбачає оцінку фінансового стану підприємств і здійснюється при виконанні аудиторських процедур, як при проведенні зовнішнього так і внутрішнього аудиту. Відповідно до діючого законодавства зовнішній аудит виконується при здійсненні обов'язкового аудиту. Обов'язковий аудит в Україні поширюється не на всі суб'єкти господарювання. Так, на більшість суб'єктів малого підприємництва обов'язковість аудиту не поширюється, а відповідно і не проводиться аналіз фінансової звітності.

Доцільність періодичного проведення фінансового аналізу і виконання зовнішнього аудиту на цих підприємствах посилюється здебільшого їх незадовільним кадровим забезпеченням, а також їх високою питомою вагою в українській структурі суб'єктів господарювання [5]. Виникає необхідність оцінки фінансового стану і проведення фінансового аналізу звітності підприємств малого бізнесу при прийнятті ними інвестиційних рішень, формуванні стратегій розвитку, оцінки бізнесу тощо. Ці процедури доцільно здійснювати як в межах зовнішнього так і внутрішнього аудиту, а також при наданні супутніх аудиторських послуг. Проте, виконання аудиторських процедур, у тому числі і при проведенні фінансового аналізу звітності малих підприємств, ускладнюються недостатністю інформаційного забезпечення. Так, відповідно до діючого законодавства суб'єкти малого бізнесу мають право формувати фінансову звітність як за вимогами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], так і за вимогами НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3]. Використання НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» значно знижує аналітичні якості фінансової звітності, проте переважна

більшість суб'єктів малого бізнесу обирають саме її. При проведенні фінансового аналізу на підставі спрощеної звітності виникають проблеми інформаційної обмеженості, що обумовлює необхідність залучення додаткових інформаційних джерел і насамперед аналіз облікової політики (аналіз особливостей формування показників звітності).

Обмеженість кола підприємств, що підлягають обов'язковому аудиту, суб'єктами підприємницької діяльності, що становлять суспільний інтерес, обумовлює той факт, що суб'єкти малого бізнесу за власним бажанням не замовляють аудиторські процедури, а відповідно і не здійснюють фінансовий аналіз. Щодо суб'єктів підприємницької діяльності, що становлять суспільний інтерес, то це здебільшого великі підприємства які, як правило, є платниками податку на прибуток. Відповідно, фінансовий аналіз їх діяльності, ґрунтується на фінансовій звітності, об'єктивність формування якої контролюється і фіскальними органами і аудиторами. Суб'єкти ж малого бізнесу здебільшого формують свою звітність за вимогами НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», їх звітність не підлягає обов'язковому аудиту і більшість цих підприємств застосовують спрощені підходи до оподаткування. Проведення якісного фінансового аналізу діяльності цих підприємств можливе за умови оцінки їх облікової політики та визначенні її впливу на формування показників фінансової звітності. Отже, важливим етапом аудиту суб'єктів малого бізнесу, що передуює фінансовому аналізу, є оцінка облікової політики та встановлення її відповідності вимогам чинного законодавства [4].

Є певні особливості функціонування і, відповідно, відображення у фінансовій звітності, сільськогосподарських підприємств. Серед них в Україні переважають малі (протягом останніх десяти років більше 90%) [5]. У сучасних умовах динамічного розвитку, що характеризуються невизначеністю, «аудиторські процедури поширюються на ситуації, за якими виникає необхідність суб'єктам господарювання використовувати аудиторські процедури необов'язкового характеру» [4]. Такі послуги можуть надаватися як сертифікованими аудиторами, так і працівниками консалтингових структур (у

тому числі і працівниками дорадчих служб) або власними працівниками (внутрішній аудит). Необхідність фінансового аналізу при аудиторському супроводженні найчастіше пов'язана із інвестиційними процесами, вирішенням спірних майнових питань співвласників бізнесу або здійснюється у відповідності із запитом власників та менеджменту у процесі купівлі – продажу бізнесу, розподілу доходів тощо.

Необхідність забезпечення проведення фінансового аналізу діяльності малих агропідприємств обумовлена тим, що особливість їх оподаткування полягає у тому, що вони здебільшого не є платниками податку на прибуток. Відповідно їх облік та формування показників фінансової звітності не є об'єктом податкового аудиту. При проведенні фінансового аналізу малих сільськогосподарських товаровиробників (з метою визначення ефективності господарської діяльності, оцінки ймовірності банкрутства тощо), суттєве значення має попередній етап фінансового аналізу – «перевірка оцінки впливу облікової політики на формування результатів фінансового аналізу і, відповідно, можливість їх використання з метою прийняття інвестиційних рішень та оцінки перспектив функціонування бізнесу» [4].

Проведення фінансового аналізу малих сільськогосподарських товаровиробників є доцільним, за можливістю, здійснювати із залученням власного економічному персоналу як процедуру внутрішнього аудиту. Відповідно до результатів опитування працівників, які здійснюють формування фінансової звітності сільськогосподарських підприємств - клієнтів громадської організації «Кіровоградська обласна сільськогосподарська дорадча служба», ними «не враховується вплив облікової політики на формування показників та не здійснюється фінансовий аналіз силами працівників підприємства» [4].

У сучасних умовах традиційне ототожнювання фінансового аналізу з аналізом фінансової звітності та оцінкою фінансового стану не задовольняє запитів користувачів. Отже, вимоги сьогодення обумовлюють доцільність розширення меж фінансового аналізу і включення, як складової при здійсненні

аудиторських процедур, оцінки вартості бізнесу та розрахунку показників. Це потребує залучення додаткової інформації.

Сучасні умови господарювання обумовлюють переорієнтацію концепції управління прибутком на концепцію управління вартістю бізнесу. Відповідно сьогодні, показник економічної доданої вартості (EVA), вважається одним з основних інструментів управління ефективністю та визначає корпоративну стратегію. Отже, є доцільним розширити за цим напрямом як межі фінансового аналізу, так і сферу аудиторських послуг.

Значення фінансового аналізу як складової аудиторських процедур для малих сільськогосподарських товаровиробників на сучасному етапі розвитку насамперед обумовлено необхідністю оцінки перспектив їх функціонування та розвитку. Є доцільним уточнити зміст фінансового аналізу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII від 21 грудня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>. (дата звернення: 27.10.2023).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE22868?an=1> (дата звернення: 25.10.2023).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1395393134969466> (дата звернення: 27.10.2023).
4. Савченко, В., Кононенко, Л., & Назарова, Г. (2023). Використання методів фінансового аналізу при виконанні аудиторських процедур. *Економіка та суспільство*, (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-38> (дата звернення: 27.10.2023).

URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2023).

Сушко А.М.

здобувачка вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ СКРИНІНГУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЄС ТА УКРАЇНІ

Ще декілька років тому в Європейському Союзі не були запроваджені спільні механізми щодо перевірки прямих іноземних інвестицій (ПІІ), тобто їхній прилив у певні сфери комплексно не підпадав під регулювання. Ситуація змінилася після того, як Європейською Комісією було запропоновано створення загальної європейської системи перевірки ПІІ для держав-членів [1].

У 2022 р. ПІІ у світі склали 1,216 трлн євро це на 14,3 % менше ніж у 2021 та на 34 % більше, якщо порівнювати з 2020 роком. Європейський Союз посприяв глобальному скороченню, так як потоки прямих інвестицій в ЄС у 2022 році порівняно із 2021 становлять (-199) %. Причиною цьому слугує зменшення вхідних ПІІ в Люксембурзі. (таб.1)[2, с.2].

Таблиця 1

Внутрішні потоки ПІІ у світі та ЄС-27

Рік	Світ, трлн. євро	ЄС-27, трлн. євро	Темп приросту світових ПІІ, %	Темп приросту ПІІ у ЄС, %	Питома вага ЄС у світових ПІІ, %
2015	1957	518			26,47
2016	1862	327	-4,85	-36,87	17,56
2017	1545	251	-17,02	-23,24	16,25
2018	1229	264	-20,45	5,18	21,48
2019	1555	532	26,53	101,52	34,21
2020	909	93	-41,54	-82,52	10,23
2021	1419	142	56,11	52,69	10,01
2022	1216	-140	-14,31	-198,59	-11,51

Джерело: розроблено автором на основі [2, с.2].

Спираючись на Регламент 2019/452, який було створено у 2019 році, можна виділити наступне: крім того, що держави-члени можуть погоджувати нові механізми, вони спроможні залишити ті, які вже існують або не мати національної перевірки прямих інвестицій. Проте, Єврокомісія наполягає на тому, що при відсутності будь-яких засобів перевірки або ж якщо під регулювання потраплять не всі належні транзакції, то обов'язково потрібно використовувати інші правові інструменти, щоб не створювати небезпеку або порушення громадського порядку в ЄС. Для впевненості в тому, чи можуть приватні іноземні інвестиції вплинути на благополуччя, держави-члени та Європейська комісія повинні звернути увагу на наступні фактори впливу: критична інфраструктура та технології, постачання критичних ресурсів, змога контролювати конфіденційні дані. До інвестицій, які не проходять перевірку може застосовуватися механізм співпраці. Щоб пересвідчитись у функціонуванні та ефективності Регламенту Єврокомісія планує презентувати звіт у кінці 2023 року [3;4].

У 2022 році не менше ніж у чотирьох країнах продовжили дотримуватися положень про скринінг, які були тимчасово запроваджені під час пандемії COVID-19. До цих країн можна віднести Польщу, Францію, Італію та Іспанію. Проте, є випадки, коли відбулося розширення або впорядкування/уточнення режимів, які уже існують. Це можна побачити на прикладі Італії, Словаччини, Румунії, Франції [5,с.64-66].

Згідно механізму співпраці, держави-члени та Європейська Комісія можуть мінятися інформацією, яка стосується прямих іноземних інвестицій. Саме так уклалася Угода про спільний контроль. Угода включає обробку персональних даних. У Регламенті 2019/452 зазначається, що обсяг оброблених даних має залежати від того, скільки інформації потрібно для ефективної співпраці та перевірки інвестицій державами-членами [6;4].

У 2022 році деякі європейські країни, а саме: Хорватія, Італія, Португалія, Румунія, ввели податок на надприбуток. Крім цього, встановлено 44 %

політичних заходів, які впливають на прямі інвестиції з точки зору національної безпеки [5,с.60].

На відміну від Європейського Союзу, який почав впроваджувати спільну систему регулювання прямих іноземних інвестицій для всіх країн-членів, Україна в той час не мала зобов'язань, щоб вводити механізм скринінгу. Проте, влада затвердила формування цього механізму. У створенні Закону про здійснення іноземних інвестицій у суб'єкти господарювання, що мають стратегічне значення для національної безпеки України брався до уваги досвід Америки та Європи. Вперше він був представлений у травні 2020 року та через рік Головне науково-експертне управління підтримало створення законопроекту, проте вказало на певні недоліки. Але 7 вересня через прогалини законопроект був знятий з розгляду [7,с.13-15].

14 лютого 2023 року у Верховній Раді був зареєстрований проект Закону про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків. Законопроект створений задля того, щоб збільшити інвестиції в державі в умовах війни та після її завершення. Після надання інвесторам захист від втрат, які спричинені військовими діями, уряд має за мету надати стабільніше та безпечніше середовище для інвестицій. Американська міжнародна фінансова корпорація розвитку зазначила, що готова зайнятися страхуванням іноземних інвестицій в Україну [8,с.1-4].

Починаючи з 19 жовтня 2023 року в Україні включено до порядку денного законопроект, який вносить корективи щодо оподаткування чистого процентного доходу банків. Метою створення слугує бажання започаткувати справедливе навантаження податків, завдячуючи тимчасовим особливостям оподаткування податком на прибуток банків[9,с.1-2].

Європейський Союз засудив військову агресію Росії проти України та дії білорусі, яка підтримує країну агресора. Союз запровадив пакет санкцій проти цих двох країн. Крім цього, Єврокомісія наголосила на тому, щоб держави-члени вживали свої методи контролю для інвестицій, які стосуються Росії та

білорусі, щоб уникнути загроз, які можуть бути з ними пов'язані; впевнитись у співпраці між державними органами, яким довірене питання, яке стосується перевірки інвестицій, у зв'язку з накладанням санкцій; пересвідчитись у зобов'язаннях щодо Директиви про відмивання грошей, задля того, щоб уникнути використання фінансової системи ЄС; знайти інвестицій з Росії та білорусі в ЄС, щоб уникнути небезпеки чи порушення громадського порядку. У 2022 році прямі іноземні інвестиції з Росії в ЄС склали 1,4 % випадків, з білорусі-0,2% [10; 2, с.21].

Спираючись на дані 2022 року можна дійти до висновку, що було офіційно перевірено 55% інцидентів, які стосуються скринінгу прямих інвестицій, натомість у 45 % не наполягали на проведенні перевірок, тільки 1 % транзакцій було заблоковано [2, с.11-12].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fountoukakos K., Vowden D., Herbert Smith Freehills. European Union: Foreign direct investment regulations. *Global Competition Review*. URL: <https://globalcompetitionreview.com/guide/foreign-direct-investment-regulation-guide/second-edition/article/european-union#footnote-005>
2. Third Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union. Brussels : European commission, 2023. 23 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0590>.
3. Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union. *UNCTAD Investment Policy Hub*. URL: <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-laws/laws/286/european-union-regulation-establishing-a-framework-for-the-screening-of-foreign-direct-investments-into-the-union>
4. Investment screening. *European Commission*. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/investment-screening_en

5. INVESTING IN SUSTAINABLE ENERGY FOR ALL. UNCTAD, 2023. 205 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_en.pdf

6. Foreign Direct Investments Screening : Register of the Data Protection Officer (DPO) of 24.11.2020. URL: <https://ec.europa.eu/dpo-register/detail/DPR-EC-03306>

7. Горюнов Д. Скринінг іноземних інвестицій в Україну. *Центр економічної стратегії*. 2021. С. 13–15. URL: <https://ces.org.ua/foreign-direct-investment-screening/>.

8. Внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків": Пояснюв. записка до проекту Закону України від 29.05.2023 р. № 3122-IX.

URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1649149>

9. Внесення зміни до підрозділу 4 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування чистого процентного доходу банків : Пояснюв. записка до проекту Закону України від 19.10.2023 р. № 3420-IX.

URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1961542>

10. Communication from the Commission Guidance to the Member States concerning foreign direct investment from Russia and Belarus in view of the military aggression against Ukraine and the restrictive measures laid down in recent Council Regulations on sanctions (Council Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine (OJL. <https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2022.151.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2022%3A151I%3ATOC](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.CI.2022.151.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2022%3A151I%3ATOC).

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.CI.2022.151.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2022:151I:TOC>

Чабан М.О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Міжнародна економіка» спеціальності 051 «Економіка» 4 року навчання,
Одеський національний морський університет

ЦИФРОВА РЕВОЛЮЦІЯ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ШЛЯХ ДО ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

В сучасному світі цифрові технології проникають в усі сфери бізнесу та економіки, вносять кардинальні зміни у способи управління та ведення обліку. Цифрова революція в обліку та звітності відкриває нові можливості для досягнення вищого рівня прозорості та ефективності.

Слід розглянути складові технологічної революції в обліку. За останні роки великі кроки були зроблені в розвитку цифрових інструментів для обліку та звітності. Системи електронного обліку, хмарні технології, програми автоматизації бухгалтерського обліку дозволяють компаніям ефективно вести облік фінансових операцій та генерувати деталізовані звіти з мінімальними людськими ресурсами [1, с. 356-357]. Більш того, це забезпечення прозорості та доступу до інформації. Цифрові системи обліку надають можливість забезпечити високий рівень прозорості для всіх зацікавлених сторін. Інформація стає доступною в режимі реального часу, що сприяє швидкому прийняттю стратегічних рішень та реагуванню на зміни в економічному середовищі [2, с. 49].

Варто звернути увагу на ефективність та автоматизацію процесів. Цифрові системи дозволяють автоматизувати багато рутинних завдань, пов'язаних з обліком та звітністю. Це дозволяє вивільнити ресурси компанії для більш стратегічних завдань та сприяє підвищенню загальної ефективності бізнесу.

Цифрова революція в обліку та звітності принесла безліч переваг для підприємств та організацій. Розглянемо деякі з найважливіших переваг цього

трансформаційного процесу. По-перше, це точність та надійність: системи цифрового обліку виключають багато типових людських помилок, які можуть виникнути при ручному введенні даних; отже, забезпечується точність та надійність фінансової інформації. По-друге, це збереження та легкість доступу до даних: цифрові системи забезпечують надійне збереження даних, що дозволяє легко та швидко звертатися до необхідної інформації; означена перевага надважлива для аналізу та прийняття оптимального рішення. По-третє, реальний час та звітність: завдяки цифровим технологіям, фінансова інформація може бути оновлена в режимі реального часу. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни в бізнес-середовищі та приймати управлінські рішення на основі актуальних даних. По-четверте, це екологічна перевага: зменшення використання паперу та інших матеріалів у виробництві та обробці фінансових документів сприяє збереженню природних ресурсів та зменшенню впливу на навколишнє середовище. По-п'яте, більша гнучкість та мобільність: цифрові інструменти дозволяють працювати з фінансовою інформацією в будь-якому місці, де є доступ до Інтернету. Це надає більшу гнучкість у роботі та можливість приймати рішення навіть поза офісом [2, с. 16-17].

Зазначені переваги свідчать про важливість цифрової революції в обліку та звітності для сучасних підприємств та організацій. Разом з тим, цифрова революція в обліку та звітності супроводжується деякими недоліками, які варто враховувати. По-перше, питання кібербезпеки: розширення цифрових технологій створює нові потенційні загрози для безпеки фінансових даних; кібератаки та витіки інформації можуть призвести до серйозних фінансових втрат. По-друге, використання складних цифрових інструментів вимагає високої кваліфікації персоналу; працівники повинні мати спеціалізовану освіту та навички для ефективного використання цифрових систем. По-третє, втрата актуальності та швидка застарілість технологій: з швидким розвитком технологій, системи, які були передовими сьогодні, можуть стати неактуальними завтра, відповідно, вимагають постійного оновлення та модернізації. По-четверте, технічні проблеми: як і будь-яка технологія, цифрові

системи можуть мати технічні несправності, отже вимагають регулярного обслуговування та оновлення [2, с. 16-17, 42].

З впровадженням цифрових інструментів в обліку та звітності зростає рівень прозорості. Ми цілком поділяємо позицію авторів [4, с. 264], які під прозорістю економічних суб'єктів розуміють інформаційну прозорість або гласність, публічність середовища, в якому знаходиться суб'єкт та надає всім зацікавленим сторонам необхідну їм для прийняття раціональних рішень інформацію у відкритій, повній, своєчасній і зрозумілій формі.

Сьогодні не викликає сумнівів, що цифрова революція в обліку та звітності прямо впливає на підвищення рівня прозорості та ефективності фінансового управління в організаціях. Інноваційні технології стають важливим інструментом для підтримки та забезпечення сталого розвитку підприємств [2, с. 19].

Далі вважаємо доцільним зупинитись на деяких перевагах прозорості в обліку та звітності. По-перше, це підвищення інвестиційної привабливості: інвестори шукають компанії з високим рівнем прозорості, оскільки це дозволяє їм краще оцінити ризики. По-друге, більша спроможність залучати талановиті кадри: компанії, які відомі своєю прозорістю, привертають кращих кандидатів на роботу; такі працівники обирають компанію-роботодавця, в якій їх трудові зусилля будуть цінуватися та в якій існує високий ступінь внутрішньої довіри. По-третє, більш ефективне управління ризиками: прозорість дозволяє керівництву компанії краще розуміти та оцінювати ризики, пов'язані з фінансовою діяльністю, що в подальшому позитивно впливає на приймання обґрунтованих рішень та ефективне управління ризиками. По-четверте, сприяння сталому розвитку: прозорість дозволяє прискорити реалізацію сталих цілей для розвитку, оскільки надає можливість відстежувати вплив бізнесу на соціальну та екологічну сферу [3; 5, с. 12, 34-35].

Усі визначені переваги вказують на те, що прозорість в обліку та звітності є ключовим елементом успішного та етичного ведення бізнесу. Проте,

не можна забувати про можливі негативні прояви прозорості в обліку та звітності. Зокрема, це ризик конфіденційності: занадто висока прозорість може виявитися загрозою для конфіденційної інформації та конкурентоспроможності. По-друге, це збільшення витрат на звітність: підвищена прозорість може вимагати додаткових ресурсів для аудиту фінансової звітності за рахунок залучення висококваліфікованих фахівців та використання спеціалізованого програмного забезпечення. По-третє, потреба в забезпеченні вірогідності інформації: з високим рівнем прозорості, компанія повинна гарантувати, що інформація, яку вона надає, є точною та достовірною [5, с. 13, 35-36]. Разом з цим, вплив зазначених недоліків прозорості може бути пом'якшений за допомогою ретельного планування, саме баланс переваг та недоліків дозволить забезпечити ефективну реалізацію політики прозорості в організації.

Отже, цифрова революція в обліку та звітності виявилася потужним каталізатором для трансформації фінансового управління в сучасних організаціях. Її вплив на бізнес-середовище виявився надзвичайно суттєвим та продуктивним. Шлях до прозорості та ефективності проходить через впровадження цифрових технологій, які надають можливість автоматизувати процеси, підвищити точність та забезпечити доступ до актуальної інформації в режимі реального часу.

Забезпечуючи відкритість та прозорість, цифрова революція сприяє встановленню довіри в бізнес-спільноті, надає можливість ефективно реагувати на виклики сучасного бізнес-середовища та у підсумку стає важливим кроком у розвитку сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Шевчук С. В. Перспективи бухгалтерського обліку в умовах діджиталізації економіки. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: зб. тез II міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 4-5 лист. 2021 р. Житомир, 2021. С. 356-357.

2. Цифровізація та транспарентність публічних, корпоративних та особистих фінансів: вплив на інноваційний розвиток та національну безпеку: Звіт про науково-дослідну роботу / Сумський державний університет, Суми, 2022. 81 с. URL: https://sumdu.edu.ua/images/content/science/research/ndr-mon_report/2022_Zakharkina-min.pdf (дата звернення: 27.10.2023).

3. JAMES CHEN. Transparency: Definition, How It Works in Finance, and Example. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/transparency.asp>. (дата звернення: 27.10.2023).

4. Дерій Ж. В., Завгородня Н. В. Транспарентність інноваційної діяльності як необхідна умова існування та розвитку харчової промисловості України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1(2). С. 264-267. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1\(2\)_47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2016_1(2)_47).

5. Чухно Р. Ю. Транспарентність фінансових відносин як інструмент забезпечення ефективної діяльності підприємств: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр зі спец. 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Сумський державний університет, Суми, 2023. 50 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/92123/1/Chukhno_bak_rob.pdf

Шейн Б.Л.,
студент 10-451 групи,
науковий керівник: к.е.н., доцент **Ковальов В.В.**,
кафедра фінансів, обліку та підприємництва,
Херсонський державний університет

ОСНОВНІ РІЗНОВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ефективність фінансової діяльності має важливе значення для успішного розвитку підприємств і організацій, тому вибір оптимальної організаційної структури фінансової діяльності є ключовим аспектом. Ця робота досліджує, аналізує та порівнює різновиди організаційних структур фінансової діяльності з метою визначення їх переваг і недоліків, спрямовуючи увагу на пошук оптимальних моделей для різних типів підприємств та установ.

Функціональна структура організації ґрунтується на функціональному розподілі робіт, де фінансова діяльність розділяється на окремі функціональні підрозділи, кожен з яких відповідає за конкретні фінансові завдання та функції[1].

Лінійна структура організації, в якій фінансова діяльність базується на принципі індивідуальних фінансових рішень на різних рівнях управління, може бути ефективною для невеликих організацій, де фінанси не є ключовим аспектом бізнесу. Однак така структура обмежує автономію відділів та вимагає від керівництва фінансами великої відповідальності за координацію фінансових процесів.

Матрична структура в управлінні - це форма організаційної структури, яка спрямована на створення тимчасових проектних груп з фахівців різних функціональних підрозділів з метою розв'язання конкретних завдань і сприяє високому рівню спеціалізації та гнучкості. Матрична структура дозволяє фінансовим спеціалістам співпрацювати з представниками інших відділів для досягнення спільних цілей.

Процесно-орієнтована структура фінансової діяльності спрямована на управління фінансами організації шляхом інтеграції фінансових функцій та завдань з процесами, що відбуваються в організації, з метою ефективного вирішення конкретних бізнес-процесів та завдань.

Гібридні організаційні структури є особливим видом структур, які поєднують різні підходи до організації фінансової діяльності з метою досягнення конкретних цілей та завдань. Вони виникають у зв'язку з

необхідністю врахування різноманітних факторів, таких як галузеві особливості, розмір організації та інші фактори.

Розгляд переваг кожної організаційної структури, такої як функціональна, лінійна, матрична, процесно-орієнтована та гібридні структури, допомагає визначити оптимальний вибір для фінансового управління, зокрема з погляду спеціалізації, чіткості розподілу обов'язків, простоти, ієрархії, гнучкості, координації, спрощення процесів та клієнтоорієнтованості, а також здатності до адаптації і комплексності.

Різні структури управління фінансовою діяльністю мають свої недоліки: функціональна може спричинити дефіцит комунікації; лінійна - проблеми централізації прийняття рішень; матрична - плутанину відповідальностей; процесно-орієнтована - бюрократію в великих організаціях; та гібридні структури вимагають складного управління та налагодження [2].

Досліджується вплив організаційної структури на фінансовий стан підприємств та розкривається, як ця структура впливає на управління фінансами, фінансовий моніторинг, контроль, ризики та переваги, спрямовуючи увагу на можливі практичні кроки для оптимізації фінансового стану в контексті кожного типу організаційної структури.

Функціональна структура фінансової діяльності дозволяє впливати на ефективність керування фінансовими ресурсами шляхом централізації або децентралізації фінансових функцій та спеціалізації відділів, що сприяє оптимізації ресурсів та точному розподілу фінансів відповідно до потреб підрозділів підприємства [3, с. 99].

Лінійна структура в організаціях є формою фінансової діяльності, яка відзначається централізованим контролем та останнім словом керівництва у фінансових питаннях. Це забезпечує високий рівень контролю і спрощує процес прийняття рішень, але може викликати затримки у реагуванні на зміни, інколи призводячи до повільного прийняття рішень.

Матрична організаційна структура управління фінансовою та операційною діяльністю в організації сприяє покращенню спеціалізації та

координації завдань, однак може призвести до конфліктів і ускладнити процеси прийняття рішень, вимагаючи балансу між перевагами та недоліками [4, с. 77].

Процесно-орієнтована структура фінансової діяльності впливає на оптимізацію фінансових ресурсів, координацію та продуктивність, проте вимагає уваги до процесів та їхньої оптимізації, а також більшого моніторингу та контролю.

Гібридні структури є важливим елементом сучасного управління фінансами, оскільки вони поєднують різні організаційні моделі, надаючи підприємствам більше гнучкості у керуванні. Впровадження гібридних структур може бути вигідним рішенням для підприємств, проте вимагає адаптації персоналу та уважної підготовки для ефективного функціонування в таких умовах.

Вибір оптимальної організаційної структури фінансової діяльності має велике значення для фінансового стану та результативності підприємств і організацій. Реферат розглядає основні види таких структур (функціональну, лінійну, матричну, процесно-орієнтовану та гібридні) та їх вплив на фінансову діяльність, надаючи переваги та недоліки кожного підходу. Заключний висновок полягає в тому, що ретельний аналіз та врахування контексту допомагають знайти оптимальний підхід до управління фінансами та досягнення фінансового успіху на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Структура управління організацією // PVA : Про фінанси і не тільки. URL: <https://pva.com.ua/struktura-upravlinnya-organizacziyeyu/> (Дата звернення: 30.10.2023).

2. Сучасні структури // LibreTextsUkrayinska. URL: https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81/%D0%91%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81/%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%

<https://openstax.org/r/07%3A-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80/7.03%3A-%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96-%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8> (Дата звернення: 30.10.2023).

3. Фінанси бізнесу : навч. посіб. / Н. С. Ситник та ін. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 432 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/finansu_Biz_all.pdf (Дата звернення: 30.10.2023).

4. Організаційне проектування: конспект лекцій: навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» першого бакалаврського рівня вищої освіти / М.В. Шкробот, С.В. Салодід. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 166 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/36607/1/OP%3Ak1_20.pdf (Дата звернення: 30.10.2023).

5. Старча Н. В. Оптимізація організаційної структури підприємства : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 073 – менеджмент / наук. кер. Л.О. Кравченко. Кривий Ріг : Відокремлений структурний підрозділ Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету, 2022. 67 с.

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

Advokatova N.O.,

PhD of Economics sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of economics, management and administration,
Kherson State University

Korchevska L.O.,

Doctor of economics, Professor,
Professor of the Department of management, marketing and tourism
Kherson National Technical University

INNOVATIVE METHODS OF PERSONNEL MANAGEMENT

In well-functioning organizations and enterprises, regardless of the form of private ownership and the field of activity, factors related to the level of education and the potential ability of employees to improve their profession are integrated into collective forms of labor organization and flexible work modes.

The transition to innovative personnel management today is a global trend for improving the enterprise management process in the conditions of deep integration of the world market, high-tech production, increased competition and an increase in the degree of uncertainty in the external environment for the enterprise.

The method of management is a method of influence of the subject of management on the object of management for the implementation of tactical and strategic goals of the management system. The purpose of the management system is to increase the competitiveness of products and services produced by the organization.

Currently, 3 groups of methods used in practice are identified in the scientific literature: administration; economic and social - psychological. These groups of methods are considered as complementary methods.

The classification known to us shows the meaning of management methods in an incomplete volume. For example, any regulatory act as an attribute of the administrative method of management, in addition to administrative and legal issues,

contributes to the solution of socio-economic issues, and the implementation of the regulatory act requires knowledge of psychology. At the same time, the results of management are approved in regulatory documents. It will be incorrect to consider economic issues separately from social ones or, on the contrary, to separate social issues from economic ones.

The basis of the classification of management methods should be the following mark - the degree of freedom of the management object. A person can have the following degrees of freedom for object management:

1. The degree of freedom, the limited freedom that the subject of management needs to implement plans and tasks;
2. Freedom of motivation, that is, the subject of management must find the motivation that prompts the object of management to implement plans and tasks.

A high degree of freedom, that is, the subject of management must create a way of influencing the object of independent management, using logic and psychology. At the same time, for object management, the satisfaction of the first physiological need is more important, and the higher (self-realization) need.

Coercion is another form of control. The low quality of legislation and regulatory acts leads to a decrease in the quality of the management system, it can be politics and ideology. If there is no complex evidentiary law, then economics and psychology can draw their conclusions with the management system.

In accordance with the ideology and policy of the development of this system, the method of stimulation is aimed at saving resources, improving the quality and competitiveness of goods and services, and the standard of living of the population. The main problem of motivational methods is the optimization of the management decision and the motivation of personnel to implement this decision. This is very difficult work, the effectiveness of the management system depends on its quality. In a market environment, competition forces investors to optimize decisions and motivations to improve the standard of living of the population. Therefore, 40% of the population positively assess the role of motivational methods in object management.

Persuasion methods are based on the psychological nature of a person, his physiological and social needs. The size and structure of needs is determined by character, education, and social level. To manage people well, you need to know them well. Persuasion methods are used for objects with a high degree of freedom. It is easier to command than to convince. In order to skillfully direct an employee, it is necessary to take into account the psychological characteristics of the object of management.

If the leader cannot implement the principles of successful management through coercion or persuasion, then the team and the system will remain uncompetitive. Unfortunately, some leaders block the initiative from below due to insufficient professionalism or lack of strategic thinking.

The principles of personnel management must meet the requirements of consistency and other scientific methods of management, as well as the starting points of management theory.

In the conditions of market relations, the role of psychological personnel management methods is growing. Therefore, it is necessary to start studying the parameters of a person's psychological portrait. The more successfully employees use their potential to realize the organization's goals, the more effective personnel management will be. Unfortunately, many organizations evaluate the effectiveness of personnel management with the help of deliberately created indicators: employee satisfaction, staff turnover, the number of hours spent on professional training.

Research has shown that methods such as training and knowledge development, as well as performance and performance appraisals, are very effective in influencing employees' abilities, motivation and productivity. Promotions, communication, gifts are used to motivate employees. The possibility of job promotion is an additional method to others.

The possibility of job promotion is an additional method to others. The presence of such an opportunity greatly excites the employee and the employer. It affects the decentralization of management because it creates an atmosphere of trust between hierarchical levels of the organization. In addition, an employee who

received a managerial position knows the business from the inside very well: technologies, processes. An important advantage of promotion is that it gives employees a sense of fairness and objectivity.

Training and professional development of employees is an integral part of any management system. It is not surprising that in such a situation the outcome of the training is unknown, but the employees who have completed the training tend to come to the workplace with new knowledge and new excellent work results.

REFERENCES

1. GRC.UA. URL: <https://grc.ua/> (дата звернення: 06.10.2023).
2. Управління персоналом у ракурсі сучасних соціальних трансформацій: монографія; за заг. ред. Є. Г. Михайлової; Харків: Вид-во НУА, 2015 року. 286с.
3. Human Resources Management : Gaining a Competitive Advantage. - Irwin : McGraw-Hill, 2014. 638р.
4. Чеглакова Л. М. Зміни у практиці управління персоналом на сучасних промислових підприємствах. *Інфраструктура ринку*. 2018. №5. С.46-53.

Альтгауз О.В.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого курсу спеціальності 051 «Економіка»,
Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**
Херсонський державний університет

ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ ПРИ СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Стратегічне управління в умовах розвитку інноваційної діяльності пов'язане з ризиком більшою мірою, ніж інші напрями діяльності, оскільки сама система

стратегічного управління підприємством функціонує в умовах постійної невизначеності та гарантія успішного результату в інноваційній діяльності також практично відсутня. Тому виникає потреба побудувати модель прогнозування ризиків при стратегічному управлінні в умовах інноваційного розвитку підприємства.

Під моделюванням розуміється процес побудови та вивчення моделей. Процес моделювання включає три структурні елементи: об'єкт дослідження, суб'єкт дослідження і модель, що визначає відносини між суб'єктом і об'єктом. У загальному вигляді схема моделювання складається з чотирьох етапів [1, с. 62]: конструювання чи перебування у реальному світі іншого об'єкту – моделі досліджуваного об'єкта; дослідження моделі як самостійного об'єкта; перенесення знань з моделі на оригінал, у результаті формується безліч знань про об'єкт і здійснюється перехід із мови моделі на мову оригіналу; здійснюється практична перевірка отриманих за допомогою моделі знань, а також будується узагальнююча теорія реального об'єкта за допомогою цих знань для подальшого перетворення або управління ним.

Ризик при стратегічному управлінні через об'єктивно існуючу невизначеність середовища, в якому формується і реалізується сама стратегія, ніколи не буває нульовим. В основі ризику стратегічного управління в умовах розвитку інноваційної діяльності є можливість альтернативних рішень.

«Найбільш суттєвими при управлінні за умов розвитку інноваційної діяльності вважають такі види ризиків [1, с. 69]: ризики, пов'язані з нестабільністю економічного законодавства та нестабільністю економічної ситуації; невизначеність природно-кліматичних умов, можливість стихійного лиха; коливання ринкової кон'юнктури; виробничо-технічний ризик, тобто аварії, відмови обладнання, брак виробництва; соціальні ризики».

Також із позицій системного підходу ризики можна розділити на дві групи – несистематичні (спеціальні) та систематичні. Несистематичні ризики притаманні

конкретній стратегії підприємства. До таких ризиків можна віднести комерційний (діловий) ризик, пов'язаний із можливими коливаннями доходів від реалізації стратегії залежно від ситуації та поведінкою покупців (ризик збуту). До цієї групи ризиків входять і фінансові ризики стратегії, зумовлені фінансовим становищем та політикою фінансування підприємства, співвідношенням власних і позикових джерел фінансування активів [3].

Друга група ризиків характерна для всього стратегічного управління підприємством в умовах розвитку інноваційної діяльності. При прогнозуванні ризиків стратегічного управління в умовах інноваційного розвитку підприємства необхідно пам'ятати про деякі методологічні положення, обґрунтовані наукою та підтверджені практикою [2]: минуле, сьогодення та майбутнє перебувають у взаємозв'язку; майбутнє розвивається за певними закономірностями, але є одночасно і невизначеним; фактори розвитку об'єкта прогнозування у своїй дії об'єктивні, але сила їхнього впливу змінюється під впливом суб'єктивних умов.

Метою прогнозування є одержання науково обґрунтованих тенденцій розвитку підприємства в умовах розвитку інноваційної діяльності, що дозволить своєчасно коригувати номенклатуру продукції, за необхідності здійснювати диверсифікацію виробництва, визначати темп освоєння нових виробів. Завданнями прогнозування є [1, 2]:

1. Виявлення основних економічних, соціальних і науково-технічних ризиків підприємства, які впливають на інноваційну діяльність підприємства.
2. Вибір методів прогнозування та періоду попередження прогнозу.
3. Прогнозування ризиків стратегічного управління в умовах інноваційного розвитку в часі з урахуванням факторів, що впливають на нього.
4. Оцінка наслідків та відносної значущості ризиків стратегічного управління в умовах інноваційного розвитку.

Важливою особливістю стратегічних ризиків є те, що вони пов'язані з катастрофічними, тобто рідкісними подіями із досить серйозними наслідками для підприємства. Таким подіям відповідає мала статистична вибірка, що суттєво ускладнює побудову теоретичних моделей прогнозу частоти та наслідків екстремальних ситуацій. Наприкінці 90-х років минулого століття було запропоновано теорію побудови функцій розподілу рідкісних подій – теорію екстремальних величин (Extreme Value Theory), яка дозволяє прогнозувати катастрофічні події [2, с. 102].

Ключовим моментом теорії екстремальних величин є аналог центральної граничної теореми, який показує, як виглядатиме в межі розподіл екстремальних величин при збільшенні числа спостережень. Специфіка стратегічного планування в умовах розвитку інноваційної діяльності полягає в оптимізації одночасно двох складових: розвитку інноваційної діяльності підприємства та збереження стійкості діяльності підприємства на довгостроковий період часу. При цьому:

- як критерії оптимізації стратегій виступають як класичні чинники економічної ефективності (продаж, прибуток, економічна додана вартість тощо), а й чинники очікуваних перспектив інноваційної діяльності, проаналізовані з погляду життєвого циклу підприємства;

- стратегічне планування носить багаторівневий характер і протікає, з одного боку, на рівнях підрозділів підприємства, з другого боку, – на рівнях напрямів інноваційного розвитку;

- планування розвивається в умовах максимальної невизначеності щодо ринкових факторів.

Нами пропонується ряд варіантів прогнозу ризику та невизначеності при стратегічному управлінні, із застосуванням формалізмів теорії нечітких множин. Підхід, що ґрунтується на теорії нечітких множин, враховує повний спектр можливих сценаріїв інноваційного розвитку. Практичне використання моделі дозволить знизити

ризик при стратегічному управлінні підприємства в умовах розвитку інноваційної діяльності, а також підвищити ефективність ухвалення рішень у цілому по підприємству в галузі інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
2. Кваша С. М., Голомша Н. Є. Конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку. *Економіка АПК*. 2016. № 5. С. 99–104.
3. Certo S., Peter A. *Strategic Management: Concept and Applications*, 2008.

Архипенко Т.А.,

асистент кафедри менеджменту, аспірант 4 року навчання,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Іванова М.І.,

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту,
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

В умовах воєнного стану ведення підприємницької діяльності металургійних підприємств характеризується досить високою ризикованістю, непередбачуваністю, виникненням кризових ситуацій, порушенням ланцюгів постачання, скороченням обсягів виробництва або руйнуванням активів. Варто додати, що металургійні суб'єкти господарювання в Україні мають досить складний стан через вплив різноманітних факторів, включаючи економічну кризу, тенденції світового ринку та політичні процеси.

Провідні підприємства України, які мають велику частку ринку

металопродукції потерпають від негативних чинників, що призводить до скорочення виробництва та зниження потужностей, а деякі з них взагалі припинили свою діяльність та законсервували своє виробництво – ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча», ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь». Виробники металургійної промисловості на ринку України станом на 2023 р. представлені у таблиці 1.

Наслідки воєнної агресії РФ проти України призводять до серйозних втрат та є неповоротною точкою для закриття і припинення функціонування металургійних підприємств в Україні на окупованих територіях, що вже позначається на економічному рівні держави та соціальному життю населення, яке вже є за межами бідності через бойові дії. Слід підкреслити, що люди є важливим ресурсом у будь-які часи для виробництва підприємств, що набуває особливе значення для повоєнної відбудови країни. Зруйновані підприємства на окупованих територіях – є великим викликом сьогодення, що потребують невідкладних рішень.

Таблиця 1

Металургійні підприємства України станом на 2023 р.

Холдинг	Підприємство	Функціонує	Особливості та загальна характеристика
Метінвест	ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»	Ні	Порушено справу про банкрутство. Знаходиться на окупованій території
	ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»»	Ні	Порушено справу про банкрутство. Знаходиться на окупованій території
	ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Працює у середньому на 50% своєї потужності [1]
	ПрАТ «Камет-сталь»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Відновив виробництво після ракетної атаки РФ на Україну 23 листопада 2022 р., що призвела до аварійного припинення роботи підприємства [2]
	ПАТ «Електromеталургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. Кузьміна»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Наразі підприємство працює не на повну потужність [3]
Інтерпайп	ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод»	Так	Не перебуває в процесі припинення. «Інтерпайп НТЗ» завершив 2022 р. зі збитком у розмірі 1,23 млрд грн. [4]
	ТОВ «Інтерпайп Ніко»	Так	Не перебуває в процесі припинення.

	Тьюб»		«Інтерпайп Ніко Тьюб» працює в штатному режимі після підриву Каховської ГЕС. Виробництво продукції не зупинялось, керівництво компанії постійно моніторить ситуацію [5]
	«Інтерпайп Сталь»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Електросталеплавильний комплекс «Інтерпайп Сталь» міжнародної вертикально інтегрованої трубно-колісної компанії (ТКК) «Інтерпайп» (Дніпро) вимушено зупинив роботу через дефіцит брухту, експорт якого за січень-лютий у 2023 було збільшено в 3,5 раза – до 24,8 тис. т із 7,1 тис. т за січень-лютий 2022 [6]
	АТ «Інтерпайп НМТЗ»	Так	Не перебуває в процесі припинення. «Інтерпайп НМТЗ» у І кв. 2023 р. знизив збиток удев'ятеро [7]
АрселорМіттал	ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Скоротив виробництво на 70% [8]. 3 6 червня 2023 р. пресслужба підприємства повідомила, що через підриб Каховської гідроелектростанції підприємство зупинить виплавку сталі та виробництво прокату аби зменшити споживання води, яке використовує обладнання для охолодження [9]
	ПрАТ «Дніпровський металургійний завод»	Так	Не перебуває в процесі припинення. У червні Дніпровський металургійний завод наростив виробництво прокату на 90% [10]
DCH Steel	ПрАТ «Суха Балка»	Так	Не перебуває в процесі припинення. Згідно з інформацією в корпоративній газеті DCH Steel, через війну, руйнування логістичних ланцюжків, зниження попиту на продукцію підприємство з квітня 2022 року було змушене перейти на двозмінний режим роботи. Також, Рудник ПрАТ «Суха Балка» має намір наростити видобуток залізної руди і відвантаження продукції на 30%, для чого переходить на тризмінний з двозмінного режиму роботи [11]

Джерело: складено авторами

Аналізуючи данні, можна зробити висновок, що металургійні підприємства в буквальному сенсі виживають та потерпають від збитків.

Додаємо, що відповідно за даними об'єднання підприємств «Укрметалургпром», були представлені оперативні показники діяльності металургійних підприємств за 10 місяців 2022 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. [12]. В таблиці 2 наглядно продемонстровано різке скорочення обсягів виробництва основних видів металургійної продукції.

Таблиця 2

**Результати діяльності основних видів продукції
металургійної галузі України**

Період	Чавун		Сталь		Прокат	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
10 місяців 2021 р.	17724	100	17903	100	15986	100
10 місяців 2022 р.	5809 ↓	32,8 ↓	5844 ↓	32,6 ↓	5020 ↓	31,4 ↓

Джерело: складено авторами за [12]

На підставі вищезазначеного, вважаємо, що налагодження та нарощування виробничих потужностей, пошук антикризових рішень та повоєнне відновлення металургійних підприємств має враховувати переосмислення їх нагального функціонування.

У нинішній економічній ситуації провідні підприємства металургійної галузі потребують новітніх методів дослідження оцінки рівня економічної безпеки та можуть бути використані на основі системного підходу до забезпечення оцінки рівня стійкості металургійних підприємств.

Список використаних джерел

1. «Запоріжсталь»: підсумки виробництва. URL: <https://cutt.ly/lwEzu9K4>
2. Каметсталь відновив виробництво після ракетної атаки. URL: <https://cutt.ly/XwEzpgP4>
3. Як працює ПАТ «Дніпроспецсталь» в умовах війни. URL: <https://cutt.ly/mwEzsYeY>

4. «Інтерпайп НТЗ» завершив 2022 рік зі збитком у розмірі 1,23 млрд грн. URL: <https://cutt.ly/OwEzavMT>
5. «Інтерпайп Ніко Тьюб» працює в штатному режимі після підриву Каховської ГЕС. URL: <https://cutt.ly/1wEzssVp>
6. «Інтерпайп Сталь». URL: <https://cutt.ly/TwEzs05P>
7. «Інтерпайп НМТЗ». URL: <https://cutt.ly/wwEzgxIx>
8. «АрселорМіттал». URL: <https://cutt.ly/QwEzubDj>
9. «АрселорМіттал Кривий Ріг» призупинив виробництво сталі після підриву Каховської ГЕС. URL: <https://cutt.ly/SwEza5gS>
10. «ДМЗ» збільшив виробництво. URL: <https://cutt.ly/SwEzaSlz>
11. Рудник «СУХА БАЛКА». URL: <https://cutt.ly/ywEzp3L2>
12. Результати діяльності металургійної галузі України. URL: <https://cutt.ly/zwEzgUWK>

Безсонова Н.В.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого курсу спеціальності 073 «Менеджмент»,

Науковий керівник: д.е.н., професор **Ушкаренко Ю.В.,**

Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ПРИКЛАДІ МЕРЕЖІ АЗС ПАТ «УКРНАФТА»

У сучасному світі важко уявити діяльність підприємства без використання маркетингового інструменту. Маркетинговою діяльністю займаються як комерційні підприємства з продажу товарів та послуг, так і некомерційні організації, які надають безкоштовні послуги населенню країни – лікарні, школи, коледжі.

Питання управління маркетинговою діяльністю досліджували як зарубіжні вчені – Е. Дихтль, Р. Картер, Р. Коллінз, Ф. Котлер, Дж. Боуен, Дж. Мейкенз, С. Бунлуа, П. Джундра, так і українські дослідники – Л. Балабанова, Ю. Петруня, Т. Дашевська Т., А. Старостіна, І. Соколова. Проте, в Україні і нині існує низька проблем, які стримують розвиток маркетингової діяльності. В розвинутих країнах маркетингові дослідження є обов'язковими в загальній діяльності організацій при досягненні поставлених цілей.

Розглянемо особливості управління маркетинговою діяльністю на прикладі «ПАТ «УКРНАФТА», яка володіє найбільшою в Україні монобрендовою мережею заправних станцій (456 АЗС) реалізуючи паливо, вироблене з нафти власного видобутку [1]. Публічне акціонерне товариство «Укрнафта» було засноване і розпочало свою діяльність як державне підприємство Виробниче об'єднання «Укрнафта» [2].

Основні цілі маркетингової діяльності «Укрнафти»:

- збільшення обсягів продажів нафтопродуктів;
- підвищення лояльності клієнтів;
- формування позитивного іміджу компанії [3].

Для визначення місця мережі АЗС ПАТ «Укрнафта» на українському ринку, автором було проведено два опитування, які показали оцінку клієнтів відносно більшості відомих автозаправних станцій, а також проблеми, які зустрічаються на рівні маркетингової діяльності, що стосуються товарної, цінової, логістичної та комунікаційної політики. Проаналізувавши відповіді, можна зробити висновок, що клієнти обирають АЗС таким чином:

- користуються певною мережею АЗС, де впевнені в якості пального (64%);
- можуть користуватися декількома АЗС (62%);
- обирають АЗС згідно маршруту (32%).

Для ефективної маркетингової діяльності більшість підприємств, зокрема і в сфері АЗС, використовують сучасні методи комунікації зі споживачами, а саме:

- соціальні мережі (Instagram, Facebook) для оповіщення новин та демонстрації іміджу компанії;

- viber / telegram здебільшого використовують для комунікації – відгуки, новини, знижки, додаткові можливості (зокрема оплата за заправлення авто – приклад АЗС «Укрнафти» та їхнього боту NaftaGo);

- e-mail – це більш старий метод комунікації, бо він не настільки ефективний зараз, як це було 10 років тому, але це також один з варіантів нагадування про себе клієнтам та збір бази даних;

- додаток – це сучасний метод та дуже зручний у використанні.

Найбільше користуються мережею АЗС «ОККО» – 10 осіб і оцінка у «ОККО» вище середнього – 3,4 за максимально можливою оцінкою 4. Найнижчі оцінки (2,5 і 2,8) респонденти поставили критерію «ціна товару» і «ціна пального», що означає дорожчу вартість товарів у магазині при АЗС, а найвищу оцінку (3,8) поставили критерію «відношення до покупців».

Найбільш незадоволеними є споживачі мережей АЗС «Укрнафта» і АЗС «Турбооїл» – оцінки 2,6 та 2,3 відповідно. АЗС «Укрнафта» отримали найнижчу оцінку (1) за критерієм «асортимент товару», а також «ціна палива» та «ціна товару» (2).

Основні інструменти просування АЗС «Укрнафти»:

- реклама у різних каналах – телебачення, інтернет, друковані видання;

- PR-кампанії з метою формування позитивного іміджу про компанію – участь у соціальних проектах, відповідальне ставлення до навколишнього середовища;

- ребрендинг мережі – для того, аби бути більш сучасними та ближчими до своєї аудиторії;

- маркетинг місць продажів – вдосконалення якості обслуговування, розширення асортименту, створення додаткових зручностей для споживача.

Традиційний метод SWOT-аналізу дозволив оцінити поточну внутрішню та зовнішню ситуацію АЗС ПАТ «Укрнафта» на ринку нафтопродуктів в Україні.

Сильні сторони (Strengths):

- великий досвід та стабільне положення на ринку;
- мережі АЗС охоплюють майже всі регіони країни;
- високоякісна продукцію та послуги за конкурентними цінами;
- кваліфікований персонал;
- стратегічне партнерство з провідними виробниками нафтопродуктів.

Слабкі сторони (Weaknesses):

- залежність від світових цін на нафту;
- «Укрнафта» не знаходиться на передових позиціях серед лідерів галузі за думкою споживачів;
- деякі АЗС «Укрнафта» розташовані в віддалених районах, що може ускладнювати доступ до них для клієнтів.

Можливості (Opportunities):

- зростання економіки може призвести до зростання попиту на нафтопродукти;
- розвиток технологій - створення нових продуктів і послуг, які можуть бути запропоновані клієнтам «Укрнафта»;
- розширення мережі АЗС – «Укрнафта» може розширити свою мережу АЗС, щоб охоплювати більш широкі регіони України.

Загрози (Threats):

- нестабільність політичної ситуації в Україні – погіршення економічної ситуації в країні, що може негативно вплинути на ринок АЗС;
- зростання цін на нафту на світовому ринку – підвищення цін на нафтопродукти в Україні, що може негативно вплинути на прибуток компанії;
- поява нових конкурентів на ринку АЗС – посилення конкуренції.

Щоб продовжувати успішно розвиватися, «Укрнафта» повинна враховувати ці виклики і розробляти стратегії для їх подолання. Компанія може розширити свою мережу АЗС, щоб охоплювати більш широкі регіони України, інвестувати в розвиток нових технологій і продуктів, а також зміцнювати свої конкурентні позиції на ринку.

Для вдосконалення маркетингової діяльності мережі АЗС ПАТ «Укрнафта» необхідно дотримуватися наступних кроків [4; 5]:

- чітке уявлення цілі виробництва та плану розвитку товару для подальшого розвитку підприємства в цілому;
- ціна повинна покривати всі витрати, але при цьому не бути занадто низькою та високою;
- створити логістичну систему, яка дозволить мінімізувати витрати на транспортування та зберігання пального до того часу, поки воно буде доставлено до точок збуту, а також забезпечити безпеку персоналу;
- аналіз існуючого комплексу комунікацій на підприємстві;
- оцінка реакцій контактних аудиторій на інструменти комунікаційної політики підприємства;
- введення нових інструментів комунікацій та оцінка їхнього впливу на ефективність комунікаційної політики підприємства;
- формування удосконаленого комплексу комунікацій підприємства;
- збільшити присутність у цифровому середовищі – соціальні мережі, мобільний додаток.

Список використаних джерел

1. Публічне акціонерне товариство «Укрнафта» звіт правління пат «УКРНАФТА» за 2020 рік. Електронний режим. Доступ URL: https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/25.05.2021/Zvit%20Pravlinnya%2020.pdf
2. Група «Укрнафта» Консолідована фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора 31 грудня 2020 року. Електронний режим. Доступ URL: https://www.ukrnafta.com/data/Investor_docs/30.04.2021/Ukrnafta%20Consolidated%20with%20Auditor's%20report%202020%20UKR.pdf
3. Сайт АЗС «Укрнафта». Електронний режим. Доступ URL: <https://azs.ukrnafta.com/8/?cultureKey=&q=merezha-azs-test>

4. Ткач Я.С., Ситник К.В. Проблеми розробки маркетингової товарної політики підприємства. *ВЦП «Візаві»*. 2017. С. 198–200.

5. Бондаренко В.М. Формування взаємозв'язків маркетингу та логістики в підприємницькій діяльності. *Ефективна економіка*. 2015. №7. Електронний режим. Доступ URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4454>

Бицюра Ю.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ ТА НАСЛІДКИ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В останні роки Україна зіштовхнулася одночасно з двома потужними шоками: з пандемією Covid-19 та повномасштабною військовою агресією росії проти України. Очевидно, що такі макроекономічні шоки матимуть значні наслідки для економіки і суспільства в цілому.

Економіка війни – це сфера економіки, що пов'язана з виробництвом військової техніки і зброї, розподілом ресурсів на військові потреби, торгівлею зброєю та її використанням.

Економіка війни досить неоднозначна, з одного боку, світова економіка, а особливо сторони конфлікту несуть величезні економічні втрати, а з іншого – завдяки потужній роботі ВПК, країни не учасниці війни забезпечують зростання економіки завдяки продажу військової техніки і зброї. Яскравим прикладом є Друга світова війна. Тоді лише Франція протягом війни і окупації понесла втрати 1440 млрд. франків та 30% своєї промисловості. А Англія витратила понад 25 млрд. фунтів стерлінгів та в середньому також 30% промисловості. В той час як у США за чотири роки (1938-1941 рр.) зросли запаси золота з 14,5 до 22,7 млрд. доларів. Крім того, в ряді країн зросла державна заборгованість. Про

це свідчать такі дані (табл.1).

Таблиця 1

Державна заборгованість деяких країн за період Другої світової війни

Роки	1938	1939	1945
США, млрд. дол.	37	-	263
Англія, млрд. дол.	7,3	7,3	22,8
Франція, млрд. дол.	-	445,7	1756

Джерело: [1]

Тоді сумарні економічні втрати сторін конфлікту склали більш ніж 1,5 трлн. доларів США. Світовій економіці знадобилося дуже багато часу для відновлення.

Важливим є оцінювання втрат від воєн для світової і національної економіки. Наслідки впливу воєн на економіку та суспільство розглянуті в дослідженні Інституту економіки та миру. Аналіз показує, що деякі країни можуть нести втрати до 60% свого ВВП унаслідок війни. Інститутом економіки та миру оцінено середню економічну вартість насильства в десяти найбільш постраждалих від конфлікту країнах світу, яка еквівалентна 41% їхнього ВВП. Для порівняння, дослідження також показують, що середня економічна вартість насилля в десяти найбільш мирних країнах становить тільки 3,9% від ВВП [2].

За різними оцінками, Україна втратила військових, станом на початок грудня 2022 року, близько 12,5 тис. осіб вбитими, та близько 40-50 тис. осіб цивільного населення. Проте остаточні втрати порахувати неможливо, принаймні до кінця бойових дій, адже ми ще не знаємо, що відбувається на окупованих Росією територіях. За даними проєкту Огук, що з'ясовує втрати сторін конфлікту за фото-відео підтвердженням, станом на початок грудня 2022 року, ЗСУ втратили 3013 одиниць техніки, з них 1912 – знищено, 146 – пошкоджено, 72 – залишені, 879 – захоплені ворогом [1]. Однак варто зазначити, що це втрати зафіксовані на фото, чи відео, тому реальні дані можуть бути значно більші. Також Bloomberg, посилаючись на дослідження NASA, повідомив, що Росія вкрала в Україні 26,6 млн. тонн пшениці вартістю понад 1

млрд. доларів США. А державна екологічна інспекція України оцінила збитки, завдані земельним ресурсам війною, у 448,9 млрд. грн. [3].

Я свідчать дані Державної служби статистики України [4] та МВФ [5], основні економічні наслідки війни для України полягають в:

- Зменшенні ВВП (ВВП України у 2022 році зменшилось на 29,1%);
- Зниженні обсягів промислового та сільсько-господарського виробництва (обсяги промислового та сільсько-господарського виробництва в Україні у 2022 році зменшилися на понад 35%);
- Інфляції (інфляція в Україні склала 26,6%);
- Девальвації національної валюти (курс готівкового долара підвищився з 27 грн до 38 грн за долар);
- Зростанні дефіциту бюджету до безпрецедентного рівня (дефіцит в бюджеті України за 2022 рік склав понад 911,1 млрд. грн.);
- Зменшенні робочої сили (за кордон виїхало і не повернулось понад 2 млн. осіб та зареєструвалося як внутрішньо переміщені особи понад 4,8 млн. осіб);
- Зменшенні реальної зарплати (реальна зарплата в Україні в 2022 році знизилась на 17,5%);
- Зруйнованій інфраструктурі (зруйновано понад 35 тисяч об'єктів критичної інфраструктури);
- Втратах в живій силі та техніці (втрати (вбитими): військовими на фронті склали приблизно 12,5 тисяч осіб, цивільними – за різними підрахунками близько 40 тисяч осіб. За даними дослідницької групи Огух Україна втратила 3013 одиниць військової техніки [3]).

Одразу ж після вторгнення влада України швидко адаптувала грошово-кредитну та валютну політику для збереження фінансової та курсової стабільності. Щоб компенсувати значні втрати міжнародних резервів, було проведено девальвацію обмінного курсу, що допомогло стабілізувати валютні резерви та зберегти загальну макроекономічну та фінансову стабільність.

Фіскальна політика переорієнтована на пріоритетні витрати на оборону, соціальні виплати, гуманітарні потреби та, де можливо, деяке відновлення критичної інфраструктури.

У МВФ зазначили, що понад 7 млн. українців – близько п'ятої частини населення – залишили країну або стали внутрішніми переселенцями, що чинить бюджетний тиск на систему соціального захисту.

Проблеми також на ринку праці пов'язані зі змінами в обсязі та складі робочої сили через велику зовнішню міграцію та мобілізацію. Кількість зареєстрованих безробітних на одну вакансію з початку війни зросла з 6 до 12, а дані досліджень проведених у 2022 році вказують, що рівень безробіття зріс до 40% [4].

Тим не менш, приватне споживання та інвестиції залишаються слабкими через зниження купівельної спроможності, фінансових обмежень та масштабну міграцію за кордон.

Логістичні проблеми, пов'язані з війною, продовжують створювати навантаження на економіку, зокрема пов'язані з роботою портів, транспортних мереж та енергетичної інфраструктури.

Війна спричиняє безпрецедентне збільшення бюджетного дефіциту. Податкові надходження були обмежені через зниження економічної активності. Тим часом, незважаючи на скорочення другорядних витрат, видатки продовжували зростати, переважно через оборону. В результаті дефіцит бюджету без урахування зовнішніх грантів, за оцінками, сягнув 13,9% ВВП 2022 року на кінець серпня. Завдяки значному приросту неподаткових доходів, який забезпечується зовнішніми грантами, загальний дефіцит бюджету на кінець серпня був нижчим і становив близько 8% від ВВП [3].

Україні на відновлення економіки після війни знадобиться не менше 5-10 років. Падіння економіки супроводжується демографічним викликом і втратою майже третини людського капіталу через вимушену еміграцію населення та фізичного знищення людей. Відновлення економіки України є можливим за

умови міжнародної допомоги партнерів і повної мобілізації внутрішніх резервів країни. Роль українського суспільства буде ключовою у відбудові та відновленні поствоєнної економіки. Економіка трансформуватиметься в бік розвитку високотехнологічної військової сфери, політичної стабілізації й створення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Економіка воюючих країн у роки II світової війни. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_history/24696
2. Global Peace Index 2022. Measuring peace in a complex world, Institute for Economics & Peace. 04 pages. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>
3. Attack On Europe: Documenting Ukrainian Equipment Losses During The 2022 Russian Invasion Of Ukraine. URL: <https://www.oryxspioenkop.com/2022/02/attack-on-europedocumenting-ukrainian.html>
4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Ukraine: Request for Purchase Under the Rapid Financing Instrument-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/10/19/Ukraine-Request-forPurchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-Release-Staff-524913?cid=emCOM-123-45549>

Варава В.С.

студентка 3 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,

Саркісян Л.Г.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри світової економіки,
Державний торговельно-економічний університет

**ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ: ФАКТОРИ
ВПЛИВУ ТА ВИКЛИКИ**

Фармацевтична індустрія, що включає в себе дослідження, відкриття, розробку та безпосереднє виробництво медикаментів, зазнала суттєвого зростання за останні десятиріччя. Позитивна динаміка у доходах фармацевтичної індустрії це може відповідно продемонструвати (рис. 1).

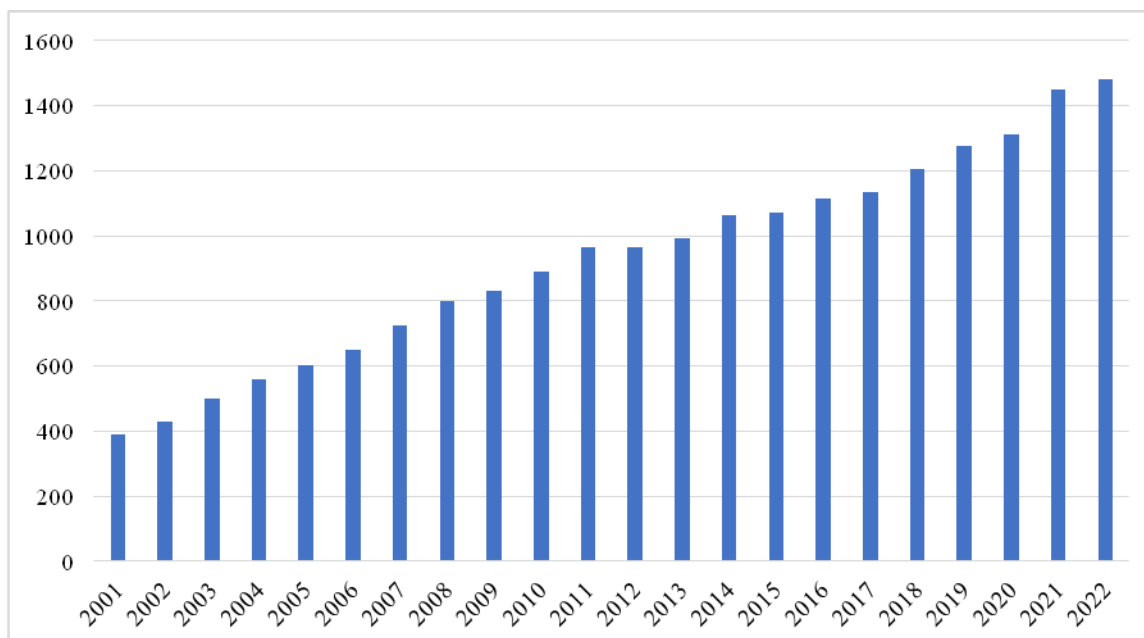

Рис.1 Дохід глобального фармацевтичного ринку, млрд. дол. США

Джерело: сформовано авторами за [1]

Це, з одного боку, можна пояснити тим, що задовільний стан здоров'я та комфортне самопочуття є доволі важливою потребою людини, та знаходиться на другому рівні Піраміди Маслоу поруч з безпекою, відразу після таких фізіологічних потреб, як їжа, вода, тепло і відпочинок.

А з іншого боку, існує безліч глобальних факторів, які впливають фармацевтичну індустрію (табл. 1).

Таблиця 1

Глобальні фактори впливу на фармацевтичну продукцію та їхня сутність

Фактор	Вплив	Сутність
Соціальний	Зростаючий попит	- наслідки пандемії; - потреба персоналізації пропозиції, яка б була націлена на окремий сегмент;
	Поширення проблеми зайвої ваги (стадія ожиріння)	- зростання виробництва медикаментів для лікування діабету, серцево-судинних захворювань, гіпертонії
	Свідомість суспільства	- схильність до здорового способу;

		- зростання продажів вітамінних добавок та спортивного харчування
	Зміна на ринку праці	- нестача талантів; - гібридні моделі праці
Регуляторний	Політика урядів	- збільшення втручання та протекціонізму; - можливе фінансування інноваційних стартапів, розробок та досліджень; - зростаюча інфляція
	Контроль цін	- можливий прямий вплив на цінову політику урядом; - опосередкований вплив страхових компаній та аптек
	Розробки	- безперервні дослідження; - конкурентне середовище та його вплив на продажі
Технологічний	Прогресивні інновації	- загальне зростання промисловості та цифровізація
	Зростання біотехнологічної промисловості	- клітинна та генна терапія; - унікальний життєвий цикл продукту; - фрагментація технологій
	Охоплення ринку	- складне утримання на ринку через схожі продукти; - тісна конкуренція за домінування технологій; - успіх шляхом ретельних досліджень ринку
	Жорстке законодавство	- дотримання стандартів, ліцензування; - забезпечення здоров'я споживачів, екологічної практики та загальної безпеки
	Кібербезпека	- витік даних та крадіжка унікальних технологій; - застосування технології блокчейну для унеможливлення кібератак
	Збій ланцюгів поставок	- потреба забезпечення безперервного постачання ресурсів і кінцевих продуктів; - запровадження контрактного виробництва, аутсортингу
Екологічний	Викиди вуглекислого газу	- контроль вуглецевого сліду; - забезпечення належної виробничої практики згідно стандартів
	Практика «Без забруднень»	- асептичне середовище на етапі розробок; - збереження цілісності медикаменту від забруднюючих речовин, його безпечність для споживача

Джерело: сформовано авторами за [2; 3]

Вплив визначених факторів створюють виклики, до яких навіть найуспішнішим представникам фармацевтичної індустрії слід пристосуватися та адаптувати свої стратегії управління та виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Найуспішніші фармацевтичні компанії за доходом 2022 року

№	Назва компанії	Дохід, млрд. дол. США	
		2021	2022
1	Pfizer	81,29	100,33

2	Johnson&Johnson	93,77	94,94
3	Roche	62,80	63,28
4	Merk&Co.	48,70	59,28
5	AbbVie	56,20	58,05
6	Novartis	51,63	50,54
7	Bristol Myers Squibb	46,38	46,16
8	Sanofi	37,76	43,00
9	AstraZeneca	37,42	44,35
10	GSK	46,92	36,15

Джерело: сформовано авторами за [4]

Це може вимагати підвищеної уваги до рекрутингу потенційного персоналу зі специфічними навичками, наприклад, адаптивності та принципу навчання протягом життя (від англ. «lifelong learning»).

З точки зору витрат, у фармацевтичній індустрії можуть значно збільшитися капітальні витрати, пов'язані із цифровізацією та створенням нової автоматизованої інфраструктури. Також, ймовірним є збільшення змінних витрат щодо сировини, транспортування, відтоку працівників, перекваліфікації та заробітної плати.

Щоб перетворити виклики на конкурентні переваги, представникам фармацевтичної індустрії слід вжити заходів, згруповані за чотирма стратегічними областями:

1) Довгострокові планування з урахуванням стійкості та надійності.

Приклад проблеми: перебої в ланцюгах поставок.

Рішення: пріоритети корпоративного порядку денного, реактивні режими створення запасів, проектування мережі та подвійне постачання.

2) Масштабування наскрізного впровадження цифрових технологій

Приклад проблеми: недостатня автоматизація, одноразове використання цифрових технологій.

Рішення: залучення інвестицій на початку, що згодом є результатом значної економії коштів, покращеної якості, підвищеної ефективності роботи працівників шляхом поінформованості, поступовий перехід до загальномережевої та наскрізної цифровізації.

3) Розширення впровадження наскрізних партнерських екосистем.

Приклад проблеми: традиційна застаріла модель концентратора, ізоляція.

Рішення: активізація моделей співпраці з іншими гравцями галузі, наприклад, через угоди про надання послуг, спільні підприємства або екосистеми.

4) Створення стратегії талантів у операційну стратегію.

Приклад проблеми: дефіцит талантів в штаті.

Рішення: акцент на перекваліфікацію, підвищення кваліфікації, відхід від традиційного підходу до найму та навчання кадрів до більш стратегічного планування робочої сили з урахуванням довгострокових цілей. [3]

Отже, зважаючи на результати дослідження, можемо визначити, що фармацевтична індустрія характеризується суттєвим зростанням та збільшенням кількості учасників. Однак, як і на будь-яку іншу промисловість в умовах глобалізації, на неї впливають ряд факторів. Фармацевтичним компаніям їх доцільно враховувати як ключові при адаптації своєї діяльності. Попри це, можна виділити специфічні області стратегічних рішень, що сприяють вирішенню конкретних проблем.

Список використаних джерел

1. Pharmaceutical market worldwide revenue 2001-2022 | Statista
URL: <https://www.statista.com/statistics/263102/pharmaceutical-market-worldwide-revenue-since-2001/> (дата звернення : 27.10.2023).

2. Saurabh Chaubey. 6 Key Factors Influencing the Pharmaceutical Industry.
URL: <https://www.pharmashots.com/15303/6-key-factors-influencing-pharmaceutical-industry> (дата звернення: 27.10.2023).

3. Emerging from disruption: The future of pharma operations strategy /
H. Dukart et al. McKinsey & Company.
URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/emerging-from-disruption-the-future-of-pharma-operations-strategy> (дата звернення: 27.10.2023).

4. Kevin Dunleavy. The top 20 pharma companies by 2022 revenue. Fierce Pharma. URL: <https://www.fiercepharma.com/pharma/top-20-pharma-companies-2022-revenue#984068d9-a351-4670-ba5b-bd3790e953be> (дата звернення: 27.10.2023).

Вишневецький Д.А.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
третього курсу спеціальності: 051 Економіка,
науковий керівник: к.е.н., ст. викладач **Чмут А.В.,**
Херсонський державний університет

СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ»

Сьогодні, в часи стрімкого технологічного розвитку та модернізації й зростання засобів зв'язку, міжнародна економічна інтеграція стає актуальною та важливою темою. Цей процес об'єднує країни та створює їхню взаємну залежність у глобальній системі. В сучасному світі інтеграційні ініціативи допомагають подолати торгові та економічні бар'єри, сприяють обміну ресурсами та технологіями, а також сприяють збільшенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Для того, щоб зрозуміти систему міжнародної економічної інтеграції і її безпосередній вплив на розвиток економіки кожної країни, розглянемо систематизовані визначення наведеного поняття.

У відповідній літературі ми можемо знайти багато різних підходів до тлумачення поняття міжнародна економічна інтеграція, наведемо в якості прикладу деякі з них.

Розуміння поняття "Міжнародна економічна інтеграція" може варіюватися в залежності від точки зору різних авторів. У таблиці 1 наведено тлумачення цього поняття з позиції різних авторів:

Підходи до визначення поняття «Міжнародна економічна інтеграція»

Автор	Визначення
1	2
Міжнародна економічна інтеграція	
Кваша С.М., Файчук О.М., Файчук О.В.	«Процес зближення, взаємопроникнення, зрощування національних економік і формування цілісного регіонального господарського комплексу» [1].
Приходько І.В.	«Політико-економічний процес зближення та об'єднання держав з переплетінням їх економічних систем, з єдиною економічною політикою та наднаціональним політичним управлінням» [2].
Мариніна С.В	«Високий рівень міжнародних економічних відносин, за якого процес господарсько-політичного об'єднання країн відбувається на основі міжнародного поділу праці та здійсненні узгодженої міжнародної торговельно-економічної політики» [3].
Кравченко К.Т.	«Економічна інтеграція – це широке міждержавне об'єднання, яке діє відповідно до спеціальних договорів і має певну організаційну структуру (включаючи спільні керівні та інші установи). У межах такого об'єднання на території країн-учасниць діють різні види господарської діяльності на особливих пільгових умовах порівняно з рештою країн. Йому притаманні більш глибокий міжнародний поділ праці, посилений товарообмін послуг, капіталу, робочої сили, прискорення усуспільнення виробництва» [4].

Джерело: складено автором на основі [1-4]

Запропоновані визначення авторів стосовно міжнародної економічної інтеграції відображають різні підходи щодо трактування цього важливого поняття. Розглянемо їх докладніше:

Кваша С.М., Файчук О.М. і Файчук О.В. підкреслюють, що міжнародна економічна інтеграція є процесом зближення національних економік різних країн, з подальшим формуванням спільного регіонального господарського комплексу [1, с. 15]. У свою чергу Приходько І.В наголошує на необхідності

проведення єдиної економічної політики і наднаціональне політичне управління [2, с. 97].

Мариніна С.В. вважає, що міжнародна економічна інтеграція не є лише процесом, але також станом міжнародних економічних відносин, який може забезпечити умови для об'єднання країн на основі міжнародного поділу праці та узгодженої торговельно-економічної політики на міжнародному рівні [3, с. 41].

Глибоко трактує поняття Кравченко К.Т., вона розглядає міжнародну економічну інтеграцію як результат інтеграційних процесів, а саме широке міждержавне об'єднання, що ґрунтується на спеціальних договорах та має чітко визначену організаційну структуру, і у межах такого об'єднання між країнами-учасницями впроваджується більш тісний обмін капіталом, товарами, робочою силою [4, с. 458].

Підсумовуючи визначення вищезазначених авторів сформулюємо свій підхід до тлумачення даного поняття. Міжнародна економічна інтеграція - політико-економічний процес, що передбачає зближення національних економік країн з подальшим створенням регіональної господарської системи з чітко визначеною організаційною структурою. Цей процес ґрунтується на принципах міжнародного поділу праці та сприяє зближенню та співпраці між країнами.

Список використаних джерел

1. Кваша С.М., Файчук О.М., Файчук О.В. Європейська економічна інтеграція: навчальний посібник. Київ : НУБіП України, 2019. 282 с.
2. Приходько І.В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. Економічна думка. 2015. Т. 19, № 1. С. 91–100.
3. Мариніна С.В. Сутність, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2014. № 5-6 (76-77). С. 40-47.
4. Кравченко К.Т. Політична економія: навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2001. 508 с.

Гарасєв Ельхан Джейхун огли,
студент 4 курсу, першого (бакалаврського) рівня ВО
освітньої програми «Менеджмент»,
Херсонський державний університет,
Адвокатова Н.О.,
к.е.н, доцентка,
доцентка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні сьогодні військовий конфлікт на сході країни генерує низку серйозних економічних, соціальних та політичних викликів, зокрема у галузі зайнятості населення. Забезпечення гідних умов життя та стійкого працевлаштування для громадян є надзвичайно важливим завданням, і в умовах конфлікту вимагає посилення публічної політики у сфері зайнятості та соціального захисту.

Основні проблеми:

1.Зниження рівня зайнятості та економічних можливостей: Війна призвела до економічного спаду в деяких регіонах України, що призвело до значного зменшення можливостей для зайнятості та зростання безробіття. Громадяни стали більш уразливими перед соціальними та економічними труднощами.

2.Ветерани війни та постраждали: Ветерани та особи, які постраждали внаслідок конфлікту, потребують особливого підходу до реабілітації, перепідготовки та працевлаштування. Політика зайнятості має враховувати їхні унікальні потреби та можливості.

3.Соціальний захист: Забезпечення адекватного соціального захисту для громадян, які постраждали внаслідок війни, має бути пріоритетом. Системи

підтримки, які включають допомогу безробітним, медичну допомогу та соціальні послуги, повинні бути удосконалені.

Перспективи та рекомендації:

1.Розвиток місцевого підприємництва: Уряд повинен активно сприяти розвитку місцевого бізнесу, малих і середніх підприємств, що сприятиме створенню нових робочих місць.

2.Професійна перепідготовка: Надати можливості для професійної перепідготовки та навчання для безробітних та ветеранів війни.

3.Забезпечення адекватного соціального захисту: Удосконалити систему соціального захисту, щоб забезпечити фінансову підтримку та медичну допомогу тим, хто її потребує.

4.Підтримка ветеранів війни: Створити програми підтримки ветеранів, включаючи психологічну допомогу та допомогу у працевлаштуванні.

Одним з найважливіших аспектів політики зайнятості в Україні є сприяння активізації ринку праці та збільшення числа робочих місць. Однак, на жаль, в Україні існує ряд проблем, які ускладнюють ситуацію з зайнятістю населення. Зокрема, однією з найбільших проблем є відсутність стабільної економічної ситуації та непередбачуваність умов бізнесу. Це може призвести до зменшення кількості робочих місць та припинення діяльності підприємств.

Крім того, важливо враховувати особливості ринку праці в умовах воєнного стану. Зокрема, багато людей можуть бути змушені залишати свої місця роботи через евакуацію чи переселення. Також можуть зменшуватись можливості для зайнятості у відповідних сферах діяльності, наприклад, в галузі туризму та гостинності.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Верховна Рада України*. URL: <http://me.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2023).

2. Соціальна політика в Україні : аналітичний звіт. Стратегія розвитку

малого та середнього бізнесу в Україні. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.idss.org.ua/> (дата звернення: 28.10.2023).

3. Умови та порядок призначення допомоги по безробіттю під час дії воєнного стану. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення: 28.10.2023).

Гараєва Ельвіра Джейхун кизи,
студентка 4 курсу, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Менеджмент»,
Науковий керівник: Чмут А.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та адміністрування
Херсонський державний університет

РОЗВИТОК РИНКУ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ринок послуг в Україні переживає істотні зміни і трансформації, відзначаючи тенденції до росту та розвитку. Проте, на фоні цих можливостей існують численні проблеми, які вимагають уваги та вирішення.

Розвиток ринку послуг в Україні є актуальною темою, оскільки цей сектор економіки має великий потенціал для зростання та сприяє формуванню внутрішнього валового продукту (ВВП).

Першою проблемою, з якою стикаються підприємці та споживачі послуг, є недостатня кваліфікація робочої сили. Українська система освіти та підготовки фахівців не завжди відповідає потребам ринку. Брак кваліфікованих кадрів у багатьох галузях послуг, таких як ІТ-сфера, туризм та гостювинництво, обмежує можливості розвитку цих галузей.

Другою серйозною проблемою є високі витрати на надання послуг. Українські підприємства, особливо малі та середні, часто зіштовхуються з високими цінами на обладнання, матеріали та послуги підтримки. Це ускладнює конкуренцію та обмежує доступність послуг для населення.

Третьою проблемою є недостатня інформованість та довіра споживачів до послугових підприємств. Часто клієнти не мають достатньої інформації про якість та ціни послуг, що призводить до недовіри та обмежує попит на ринку. Недостатнє сприйняття послуг як важливої частини економіки також ускладнює їхній розвиток.

Крім того, існує проблема недостатньої конкуренції. Деякі сектори послуг, такі як телекомунікації, енергетика та фінансові послуги, все ще мають обмежену кількість гравців на ринку, що призводить до монополізації та зростання цін на послуги для споживачів.

Недостатня якість послуг є серйозною проблемою. Багато компаній не інвестують достатньо в підвищення якості своїх послуг, що призводить до незадоволеності клієнтів та зменшення попиту. Це особливо важливо в сфері охорони здоров'я та освіти, де низька якість послуг може негативно позначитися на житті та розвитку населення.

Також, проблемою є недостатня регуляторна база для розвитку ринку послуг. В Україні часто відсутня чітка законодавча база, яка регулювала б діяльність підприємств у сфері послуг. Це створює невизначеність для бізнесу та може призводити до корупції та неправомірних дій.

Несприятлива ситуація на ринку послуг не означає відсутності перспектив для його розвитку. Навпаки, він має великий потенціал для зростання та впливу на зміцнення внутрішнього ринку.

По-перше, необхідно стимулювати конкуренцію на ринку послуг шляхом залучення нових гравців та зниження бар'єрів для входу на ринок. Це може бути досягнуто шляхом приватизації державних підприємств, залучення іноземних інвестицій та підтримки малого та середнього бізнесу.

По-друге, необхідно зробити акцент на підвищення якості послуг. Компанії повинні інвестувати в розвиток технологій, навчання персоналу та впровадження міжнародних стандартів якості. Держава також може сприяти цьому шляхом створення програм підтримки та надання фінансових стимулів для підприємств, які прагнуть покращити якість своїх послуг.

Крім того, важливо розвивати регуляторну базу для ринку послуг. Держава повинна ухвалювати закони та нормативні акти, які забезпечують прозорість, рівність умов для всіх гравців ринку та захист прав споживачів. Це допоможе забезпечити стабільність та довіру на ринку послуг.

Отже, розвиток ринку послуг в Україні має свої проблеми, але й великі перспективи. Шлях до успіху полягає у створенні конкурентного середовища, підвищенні якості послуг та розвитку ефективної регуляторної бази. Ці кроки допоможуть забезпечити стабільний розвиток ринку послуг в Україні та покращення якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Міністерство економіки України. *Верховна Рада України*. URL: <http://me.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2023).
2. Державна служба статистики України. Статистична інформація. *Верховна Рада України*. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2023).
3. Чмут А.В., Чмут О.О. Сучасні виклики менеджменту в умовах VUCA –світу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2023. Вип. 47. С. 47-52. URI: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/17776>

Гарафонов О.І.,

д.е.н., професорка,

професорка кафедри менеджменту,

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана,

Козловський Д.О.,

здобувач ступеня PhD

за спеціальністю 073 - менеджмент, кафедри менеджменту,

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

ПРИЧИНИ КРИЗИ АПК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Світ дивиться у майбутнє, стурбований зміною клімату та політикою «озеленення», яка кидає виклик традиційному способу ведення сільського господарства, зростаючому населенню та зростанню попиту на продукти харчування та зміні споживчих уподобань до рослинної дієти. Оскільки Україна бореться за життя під час безпрецедентного нападу на її незалежність з боку РФ, важливо оцінити очікування щодо її рослинництва на карті глобального постачання продовольства та торгівлі. Країна є одним із провідних експортерів насіння пшениці, кукурудзи, ячменю та соняшнику у світі. За останнє десятиліття вона постачала близько 10% світового експорту пшениці, 15% кукурудзи та ячменю та понад 50% соняшникової олії [1].

Оскільки війна РФ в Україні триває, аграрний сектор України втрачає ресурси для відновлення. Фінансові та трудові витрати більші у 2023 році ніж у 2022 р. Непрямі втрати склали \$31,5 млрд (на \$2,76 млрд менше, ніж оцінено у листопаді 2022 р). Найбільше втрат у даній категорії пов'язано зі зменшенням виробництва рослинницької продукції, які становлять майже половину усіх непрямих втрат (\$14,3 млрд). Структура збитків від війни в АПК України представлено на рис. 1.

Деякі галузі не досягнуть довоєнного рівня навіть після семи років миру. Очікується, що лише за умови впливу ринкових сил сектори соняшнику, ячменю та пшениці відновляться до 2040 року. До 2050 року, згідно з поточними тенденціями світового ринку та рівнем руйнувань, спричинених війною, очікується відновлення секторів кукурудзи, жита, вівса та ріпаку, очікується зростання виробництва пшениці, ячменю та соняшнику, тоді як сої, значно впаде.

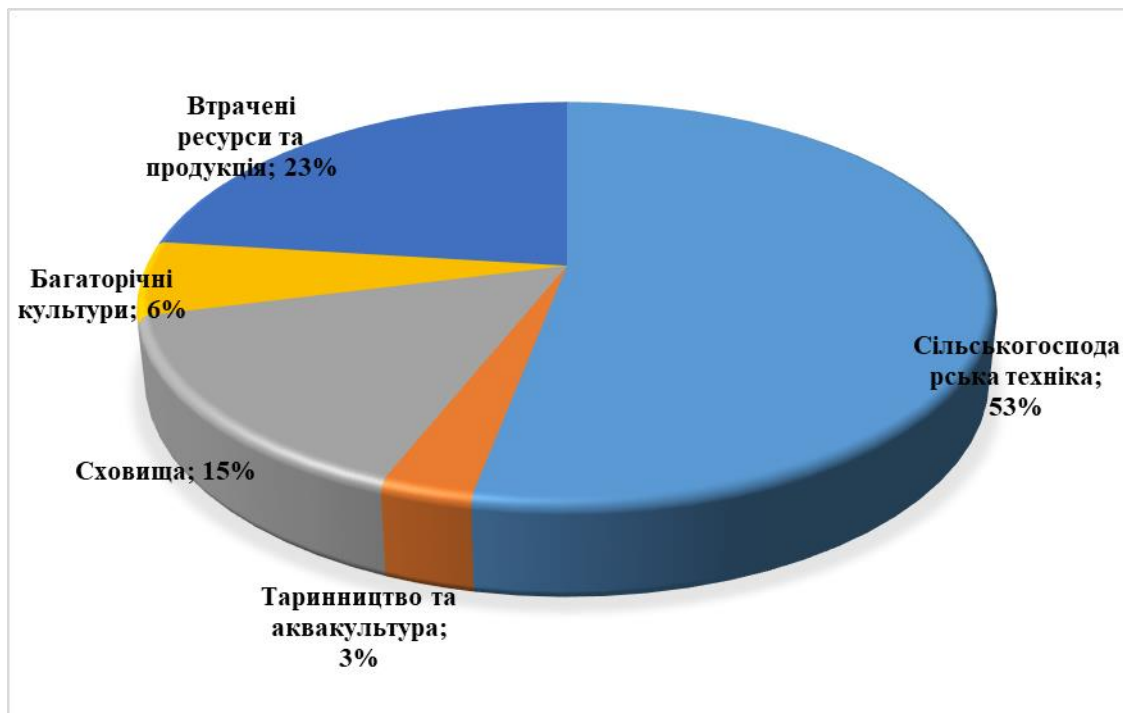

Рис. 1 Структура збитків від війни в АПК України

Джерело: Щоб відновити аграрний сектор України необхідно як мінімум \$30 млрд — KSE Agrocenter <https://latifundist.com/novosti/61669-shchob-vidnoviti-agrarnij-sektor-ukrayini-neobhidno-yak-minimum-30-mlrd--kse-agrocenter> [1]

Це означає, що Україні може знадобитися до 20 років, щоб відновити свою силу в сільському господарстві після руйнувань, завданих російською військовою атакою.

Повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну триває вже майже 1,5 роки. Це має руйнівний вплив на життя людей, економіку та продовольчу безпеку в усьому світі. Ціни на продовольчі товари все ще дуже високі: «Індекс цін на продовольчі товари (ФАО), який відстежує щомісячні зміни міжнародних цін на продовольчі товари, які зазвичай коливається, у квітні 2023 року становив у середньому 127,2 пункту, що на 0,6 відсотка більше, ніж у березні. На цьому рівні індекс був на 19,7 відсотка нижчим за свій рівень у квітні 2022 року, але все ще на 5,2 відсотка вище, ніж у квітні 2021 року», при цьому багато країн зіткнулися з високою інфляцією цін на продовольство, «високою інфляцією майже у всіх низьких - і країни із середнім рівнем доходу, з рівнем інфляції вище 5 відсотків у 94,1 відсотках країн з низьким рівнем доходу, 86 відсотках країн із доходом нижче середнього та 93,0 відсотках країн

із рівнем доходу вище середнього та багатьох переживає двозначну інфляцію. Крім того, 87,3 відсотка країн з високим рівнем доходу відчувають високу інфляцію цін на продукти харчування [2]. Найбільше постраждали країни Африки, Північної Америки, Латинської Америки, Південної Азії, Європи та Центральної Азії. У реальному вираженні інфляція цін на продовольство перевищила загальну інфляцію (вимірюється як річна зміна загального ІСЦ) у 88,8 відсотках із 160 країн, для яких доступні як ІСЦ продовольства, так і загальний індекс ІСЦ» [3]. Однак станом на кінець 2022 року великої продовольчої кризи вдалося запобігти завдяки Чорноморській зерновій ініціативі, збільшенню глобальних гуманітарних зусиль для пом'якшення наслідків війни та рекордним урожаем пшениці в Канаді, Європейському Союзі. Оскільки світ бореться з кризою шляхом зростання виробництва в інших регіонах та експортної ініціативи в Україні, майбутнє українського сільського господарства виглядає все менш привабливим чим довше триває війна.

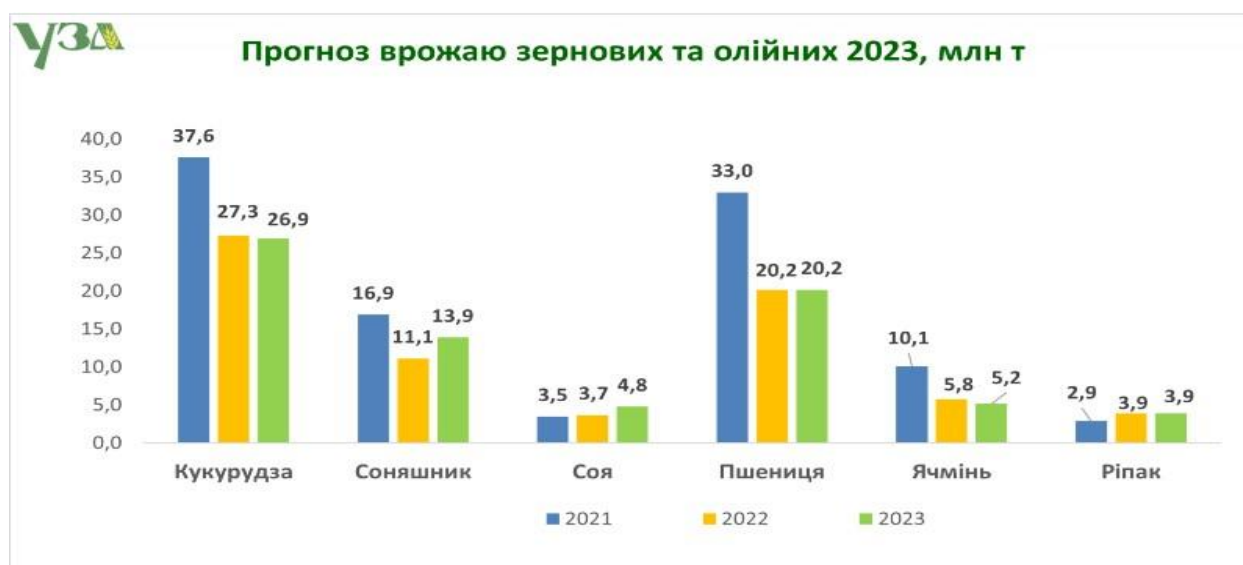

Рис. 2 Динаміка та прогноз врожаю зернових та олійних в Україні в 2001-2023 рр.

Джерело: Українська зернова асоціація [4]

Динаміка та прогноз врожаю зернових та олійних в Україні в 2001-2023 рр. представлена на рис.2. За словами виробників та самих виробників,

якщо посівна 2022 року пройшла з ресурсами, накопиченими у 2021 році, то 2023 та наступні виробничі сезони мають значно менші кошти. У війні з РФ Україна відстоює свою гідність і свободу вибору, і, схоже, люди, включно з фермерами, радше все втратять, ніж піддадуться режиму РФ. Тож, чим швидше настане перемога України над агресивним тоталітарним режимом РФ, тим більше шансів на відновлення українського аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Some sectors of Ukraine's agro-industrial complex will not return to pre-war levels even after seven years of peace Nieuwsbericht. 15-06-2023 <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2023/06/15/kse-agricultural-outlook-ukraine>
2. Щоб відновити аграрний сектор України необхідно як мінімум \$30 млрд — KSE Agrocenter <https://latifundist.com/novosti/61669-shchob-vidnoviti-agrarnij-sektor-ukrayini-neobhidno-yak-minimum-30-mlrd--kse-agrocenter>
3. Зернова агресія Путіна: як врятувати український аграрний сектор <https://dif.org.ua/article/zernova-agresiya-putina-yak-vryatuvati-ukrainskiy-agrarniy-sektor>
4. AGRICULTURE IN UKRAINE: OVERVIEW <https://dlf.ua/en/agriculture-in-ukraine-overview/>

Гірман А.П.

к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро,

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Міжнародні економічні відносини мають стійку тенденцію до кількісного зростання та якісного розвитку. Ускладнюється структура світової економіки та

система регулювання та управління даними процесами, що вимагає від країн більш ретельного та виваженого підходу до питань вибору інструментарію реалізації зовнішньоекономічної політики. Одним із найважливіших таких інструментів стала сьогодні економічна дипломатія, покликана стати ефективним способом врегулювання торговельно-економічних суперечок та питань економічного співробітництва між державами.

Над цією тематикою працювали низка зарубіжних та вітчизняних учених. Зарубіжні дослідження економічної дипломатії мають історичний та глибокий характер; найцікавіші праці – таких вчених та економістів, як Ф. де Кальєрес, Г. Каррон де ла Карр'єр, А. Купер, Б. Хокінг [2;3]. Сучасні реалії зумовлюють оновлення системи знань економічної дипломатії з метою найефективнішого її практичного застосування.

Історія виникнення економічної дипломатії як явища сягає далеких часів налагодження торгових відносин країн і поширенням поряд з політичними послами так званих комерційних аташе. Творцями торгової дипломатії слід назвати міста-республіки Італії, що активно розвиваються у період XIII–XV ст. У Середньовіччі економічна дипломатія поширювалася представниками найрозвиненіших країн Західної Європи – Італії, Франції, Німеччини, Великобританії. У ті часи так звані «надзвичайні» послы мали досить широке коло повноважень, яке згодом стало обмежуватися виключно рішеннями та указами влади держав.

З початку XIX ст. економічна дипломатія набула форми конференцій та конгресів, що висунула її розвиток на рівень багатосторонніх переговорів. Протягом етапів Першої та Другої світових війн, а також у післявоєнний період «дипломатія конференцій» ще більше закріплюється та стає найефективнішим інструментом врегулювання економічних та політичних суперечок на багатосторонній основі.

Водночас відбулося розмежування дипломатії політичного характеру та економічного. Остання – реалізовувалася у межах створених спеціалізованих міжнародних організацій (МВФ, МБРР). З огляду на посилення

інтернаціоналізації світового господарства з 70–80-х гг. XX ст. економічна дипломатія виходить на новий рівень розвитку під егідою активної міжнародної співпраці, а із закінченням «холодної війни», з падінням «залізної завіси» та розпадом СРСР відроджується як мистецтво відстоювання національних економічних інтересів у системі нового глобального світопорядку

Сучасна дипломатія – це дипломатія взаємозалежності, і тому паралельно охоплює аспекти та співробітництва держав та національного протекціонізму у зовнішньоекономічній політиці. Взаємозалежність економік держав обумовлена прискоренням НТП, поглибленням спеціалізації та кооперації у міжнародному поділі праці, значним зростанням зовнішньоторговельних та валютно-фінансових операцій, енергетичним співробітництвом.

З одного боку, економічна дипломатія тісно взаємопов'язана з політичною дипломатією, будучи найважливішою її частиною. Тому цілком виправдано багато вчених розглядають її як частину дипломатичної діяльності, яка спрямована на реалізацію економічних цілей та інтересів держави [1]. З іншого боку, сфера її поширення дозволяє говорити про неї як про теоретичну дисципліну і практичний інструмент зовнішньоекономічної політики. У цьому контексті економічну дипломатію визначають як спосіб досягнення економічних цілей засобами дипломатії [1].

Подвійність цілей економічної дипломатії зумовлює формування двох рівнів її дослідження, які нероздільно пов'язані один з одним. Мікроекономічна дипломатія спрямовано забезпечення сприятливих умов розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств; макроекономічна – пов'язана з просуванням національних економічних інтересів на світових ринках та міжнародній арені в цілому.

Економічна дипломатія як явище базується на трьох стовпах: інститутах та інфраструктурі, економічній могутності держави у світі та засобах дипломатії. Традиційні засоби дипломатії, актуальні для економізації дипломатичної діяльності, включають ноти та заяви держав, офіційні та неофіційні візити, зустрічі, телефонні дзвінки представників інтересів держав

та, звичайно ж, консультації та переговори. Найважливішим та найстарішим інструментом економічної дипломатії є міжнародні переговори.

Не можна не відзначити посилення ролі багатосторонньої економічної дипломатії, що здійснюється країнами в рамках об'єднань та угруповань країн різних типів та рівнів. Наприклад, глобальна дипломатія реалізується на переговорних майданчиках офіційних організацій ООН, СОТ, ОЕСР; параорганізацій та неурядових організацій – «Групи семи» (G7), «Групи двадцяти» (G20.), БРІКС, Світового економічного форуму тощо. У межах цих та інших міжнародних інституцій країнами широко використовуються методи економічної дипломатії для забезпечення найбільш вигідних умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Одним із сучасних засобів економічної дипломатії стала зовнішня економічна допомога однієї держави іншій. Дипломатія офіційної допомоги розвитку, передусім країнам найменш розвиненим, реалізується, як правило, через міжнародні організації за офіційними програмами та як двостороння допомога через національні інститути сприяння та допомоги розвитку.

Підсумовуючи, важливо відзначити, що глобальна економіка зазнає сьогодні значних змін, структурних зрушень та усунення регулятивних функцій між міжнародними акторами. І в архітектурі регулювання міжнародних економічних відносин, що вибудовується, особлива роль дістається саме економічній дипломатії. У умовах напружених політичних і економічних взаємин саме вона може бути найважливішим ключовим способом припинення економічних воєн між країнами і запобігання фактичним війнам. Таке розуміння може дати світові системно обґрунтована ефективна економічна дипломатія, насамперед багатостороннього характеру як інструмент сучасної цивілізованої моделі взаємодії націй.

Список використаних джерел

1. Шаров О.М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2019. 560 с.

2. De Callières F. De la manière de négocier avec les souverains, de l'utilité des négociations, du choix des ambassadeurs et des envoyés, et des qualités nécessaires pour réussir dans ces emplois. Paris.

3. Global Governance and Diplomacy (Studies in Diplomacy and International Relations) // Andrew F. Cooper, Brian Hocking, William Maley (Eds). Hardcover, 2008. 320 p.

Горінська В.М.,

Магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах воєнного стану, кризових явищ, політичної нестабільності, неузгодженості та недосконалості правової бази та інших факторів, аграрні підприємства зіштовхнулися з численними складними викликами і обмеженнями, які вплинули на їхню економічну безпеку. В цих умовах для ведення ефективної виробничої діяльності аграрного підприємства важливо сформувати комплексну систему управління виробничими витратами, яка передбачає постійний контроль за рівнем виробничих витрат і реалізація можливості їх зниження.

Ефективне управління виробничими витратами є ключовим елементом економічної безпеки аграрного підприємства.

Загальне узагальнення наукових праць у галузі формування систем управління витратами аграрних підприємств вказує на значний і різноманітний внесок наукових робіт О.М. Варченко, Т.П. Карпової, С.А. Ніколаєва, П.Т. Саблука, С.Г. Фалько, Ю. С. Цал-Цалко та інших.

Системний підхід до управління витратами є дуже важливим для аграрних підприємств. Він передбачає розгляд управління витратами як

частину більшої системи, в яку входять різні суб'єкти та об'єкти, і дозволяє краще розуміти взаємозв'язки та вплив цих елементів на результативність виробництва і фінансову стабільність підприємства [1, с. 44].

Управління витратами і ресурсами виробництва є ключовими завданнями для досягнення успішної господарської діяльності аграрних підприємств.

Управління витратами є складним і багатогранним поняттям, і різні дослідники можуть використовувати різні підходи до його визначення. Важливо враховувати, що сутність поняття «управління витратами» може змінюватися в залежності від галузі, контексту та обставин.

Давидович І.Є. розглядає управління витратами як динамічний процес, спрямований на досягнення високої економічної результативності підприємства. Управління витратами включає в себе цілковите керування всіма аспектами витрат і фінансів підприємства з метою досягнення максимальної ефективності і прибутковості [2, с. 47].

За визначенням колективу авторів Мудрої Т.М., Чернобай Л.І., Калиновської Н.Л., управління витратами включає в себе цілеспрямоване планування, контроль і оптимізацію витрат з метою досягнення більш високої ефективності та стимулювання їх зниження [3]. Управління витратами є важливим елементом стратегічного управління підприємством, який сприяє забезпеченню фінансової стійкості та підвищенню конкурентоспроможності.

Голов С.Ф. вірно розглядає управління витратами як важливу і сучасну систему, що дозволяє покращити управління витратами на підприємстві [4, с. 30]. Здійснюване ним наголос на чіткому відстеженні, аналізі та контролі витрат відображає важливість цих аспектів для ефективного управління фінансами та ресурсами підприємства.

Отже, відсутність єдності визначень поняття «управління витратами» може бути пояснена різними підходами та акцентами дослідників. Сутність управління витратами може варіюватися в залежності від конкретного дисциплінарного підходу та завдань дослідження.

Аграрні підприємства є складними системами, а їх елементи включають в себе різні аспекти виробництва, менеджменту та ресурсів, об'єднуються в підсистеми. Ці підсистеми взаємодіють між собою та спільно функціонують як цілісності.

Система управління аграрним підприємством, як і будь-якою іншою організацією, складається з керуючої та керованої систем. Керуюча підсистема займається прийняттям рішень, розробкою стратегій та планів, а також здійснює контроль і координацію діяльності керованої підсистеми, щоб досягти поставлених цілей. Цей взаємозв'язок між керуючою і керованою підсистемами є центральним для ефективного управління будь-якою організацією чи підприємством. Керуюча система розробляє стратегії та плани, які враховують потреби та ресурси керованої підсистеми. Потім вона впроваджує ці стратегії, надає ресурси, надає напрямки і контролює виконання завдань з метою досягнення поставлених цілей. Цей підхід до управління дозволяє організації оптимізувати ресурси, вдосконалювати ефективність та досягати стратегічних цілей в умовах змінюючогося середовища [5]. Основний акцент робиться на важливості ресурсів виробництва, витрат на виробництво і взаємодії між різними складовими системи управління. Важливою частиною цієї системи є зовнішнє середовище, яке надає ресурси та інформацію, необхідну для оптимального управління підприємством. Структура системи управління може використовуватися для розробки ефективних стратегій управління аграрними підприємствами з метою підвищення їхньої продуктивності та прибутковості.

Управління витратами є ключовим фактором підвищення економічної безпеки аграрного підприємства. Ефективне управління витратами допомагає зменшити ризики та забезпечує стійкість фінансового стану аграрного підприємства за рахунок:

1. Збільшення прибутковості: зменшення надмірних витрат дозволяє аграрному підприємству збільшити свій чистий прибуток. Це може бути досягнуто за допомогою постійного контролю над витратами на сировину, працю, енергію, амортизацію та інші обсяги.

2. Оптимізація процесів: управління витратами вимагає аналізу бізнес-процесів з метою знайти оптимальні способи виконання завдань. Це може включати в себе автоматизацію, раціоналізацію та вдосконалення виробничих процесів, що призводить до зменшення витрат.

3. Ризиковий контроль: управління витратами також допомагає уникнути ризиків, пов'язаних з недостатньою фінансовою стійкістю аграрного підприємства. Заощаджені кошти можуть бути використані для створення резервів або страхових фондів, що допомагають покрити несподівані витрати.

4. Конкурентоспроможність: аграрне підприємство, яке ефективно управляє витратами, може пропонувати свою продукцію або послуги за більш конкурентоспроможними цінами. Це дозволяє здобувати більше клієнтів і збільшувати свою частку на аграрному ринку [6, с. 79].

5. Фінансова стійкість: зниження витрат допомагає створити стабільну фінансову базу аграрного підприємства. Це важливо в умовах непередбачуваних економічних коливань і кризових ситуаціях.

6. Екологічна стійкість: ефективне управління витратами також може включати в себе зменшення витрат на використання природних ресурсів і мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Це може призвести до покращення іміджу аграрного підприємства і відповідності екологічним стандартам [7, с. 179].

Загалом, ефективне управління витратами аграрного підприємства сприяє створенню стійкого фінансового фундаменту, покращує конкурентоспроможність, зменшує ризики і сприяє сталому розвитку підприємства, що робить його більш економічно стійким у сучасних умовах господарювання.

Отже, управління витратами аграрного підприємства включає в себе комплексну і безперервну діяльність, спрямовану на здійснення планування витрат, ефективну організацію витратних процесів та контроль за їх виконанням на всіх етапах виробничого процесу. Управління витратами є важливим елементом стратегічного та операційного управління аграрним

підприємством, оскільки воно допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів та досягнення планованих результатів.

Однією з цілей діяльності аграрного підприємства є максимізація прибутку, а фактором успіху підприємств є зниження виробничих витрат. Безпека аграрного бізнесу – це умова стабільного сталого розвитку та ефективної роботи аграрного підприємства. Об'єктами безпеки аграрного підприємства виступають: персонал підприємства; фінансовий, економічний, матеріальний та інтелектуальний актив підприємства; специфіка його діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Варченко О.М., Свиноус І.В., Биба В.А. Теоретичні засади формування системи управління виробничими витратами на сільськогосподарських підприємствах. Інноваційна економіка. 2020. №3-4. С. 44-50. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.3-4.6
2. Давидович І.Є. Управління витратами : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Мудра Т.М., Чернобай Л.І., Калиновська Н.Л. Діагностика процесу управління витратами на засадах функціонального підходу: теоретичні аспекти та практичне застосування. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_3/087-091.pdf
4. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 534 с.
5. Логоша Р. В. Системний підхід в методології дослідження аграрного ринку. Інфраструктура ринку. 2017. Випуск 8. С. 43–48. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/2017>. <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/16684.pdf>
6. Логоша Р.В., Пронько Л.М. Маркетинг-менеджмент у системі управління аграрних підприємств. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 3 (61). С. 77-91. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-3-5

7. Логоша Р.В., Підвальна О.Г., Кричковський В.Ю. Методологія і методика оцінювання процесів використання та відтворення родючості ґрунту в овочівництві. Бізнес Інформ. № 10. 2018. С. 177-187. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_10_28

Дворник О.В.

PhD аспірант,

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: АДАПТИВНІСТЬ ТА ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Сучасний бізнес не може існувати поза контекстом швидких змін, що відбуваються у технологічній та економічній сферах. Зростання конкуренції, зміни у споживацьких уподобаннях і стрімкий розвиток інновацій змушують компанії переглядати свої стратегії та підходи до управління. У цьому контексті, адаптивність та діджиталізація стають ключовими поняттями, що визначають успіх сучасних підприємств.

Адаптивність — це не лише здатність виживання в умовах зміни, але й навичка активного адаптування до нових реалій. Замість статичних ієрархій та застарілих бізнес-моделей, компанії повинні бути гнучкими, готовими швидко реагувати на виклики ринку. У той час як адаптивність стосується гнучкості у внутрішній структурі організації та управлінні персоналом, діджиталізація вказує на необхідність інтеграції сучасних технологій у всі сфери бізнесу. Використання аналітики даних, штучного інтелекту, електронної комерції та кібербезпеки стають визначальними компонентами успішної стратегії.

Розвиток технологій, зміни в споживацьких уподобаннях і ринкові тенденції швидко змінюються, тому бізнес-середовище повинно бути готове

адаптуватися до нових умов для успішної роботи та конкурентоспроможності.
Розглянемо ці дві складові докладніше (таблиця 1).

Таблиця 1

Переваги та недоліки інноваційних підходів до ефективного менеджменту

	Характеристика	Переваги	Недоліки
Адаптивність	Гнучкість в управлінні	- Більш гнучкі організаційні структури: Легко перебудовувати для реагування на зміни.	- Може вимагати значних змін в оргструктурі.
	- Ефективний обмін інформацією: Швидка і ефективна комунікація між внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами.	- Постійне навчання та розвиток персоналу: Забезпечує актуальність навичок та знань.	- Може призвести до перевантаження інформацією.
	Розвиток персоналу	- Розвиток лідерства: Створення кращого керівництва для невизначених умов.	- Може вимагати значних витрат на навчання.
	- Постійне навчання та розвиток: Стимулює культуру навчання, забезпечує змінність навичок у відповідності з ринком.		
Діджиталізація	Ефективне використання даних	- Аналітика даних: Допомогає у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень.	- Захист даних: Необхідно забезпечити адекватний захист конфіденційної інформації.
	- Штучний інтелект та машинне навчання: Автоматизує рутинні задачі та сприяє прогнозуванню трендів.	- Розвиток електронної комерції: Дозволяє досягати нових ринків через онлайн-продажі.	- Необхідно високий рівень технологічних навичок.
	Електронна комерція та онлайн-присутність	- Соціальні мережі та маркетинг: Забезпечує залучення клієнтів та підтримку бренду через інтернет.	- Кібербезпека: Потрібно уникати кіберзагроз та забезпечити безпеку транзакцій та особистих даних.
	Кібербезпека	- Забезпечення безпеки конфіденційної інформації: Захищає від кіберзагроз та можливої втрати даних.	

Запровадження цих інноваційних підходів вимагає від керівництва відданості, відкритості до змін і готовності інвестувати в нові технології та розвиток персоналу. Організації, які успішно поєднують адаптивність та діджиталізацію, можуть бути впевнені в своїй конкурентоспроможності та стійкості у змінному бізнес-середовищі.

Зважаючи на швидкі темпи розвитку технологій та зростання конкуренції, організації повинні розглядати інновації як постійний процес, який допомагає їм адаптуватися та впроваджувати нові ідеї ефективно. Ось кілька додаткових стратегій, які можуть допомогти підтримати інноваційний шлях до ефективного менеджменту:

1. Залучення персоналу:

Створення інноваційної культури: Заохочення працівників пропонувати нові ідеї та ділитися своїм досвідом.

Командна робота: Розвиток командних проектів, що сприяють обміну знаннями та створенню новаторських рішень.

2. Глобальний підхід:

Міжнародний ринок: Аналіз та адаптація інновацій для різних ринків та культурних середовищ для розширення глобальної присутності.

3. Стратегічне партнерство:

Співпраця з іншими компаніями: Укладання стратегічних партнерств для спільної розробки продуктів, послуг або технологій.

4. Споживацька спрямованість:

Зрозуміння потреб клієнтів: Використання зворотного зв'язку від клієнтів для вдосконалення продуктів або послуг.

5. Управління ризиками та інноваційна безпека:

Ризик-менеджмент інновацій: Аналіз ризиків, пов'язаних із впровадженням нових технологій або продуктів і впровадження заходів щодо їх зниження.

Інноваційна безпека: Захист інтелектуальної власності та конфіденційної інформації через правові заходи та технологічні рішення.

6. Екологічна відповідальність:

Екологічні інновації: Розробка екологічно чистих продуктів та послуг, спрямованих на зменшення впливу на навколишнє середовище.

Загальний підхід до інноваційного менеджменту повинен бути відкритим, гнучким і зорієнтованим на результат. Організації повинні постійно вдосконалювати свої підходи до інновацій, дозволяючи пристосовуватися до змін у внутрішніх та зовнішніх умовах, що допомагає їм залишатися конкурентоспроможними та успішними у сучасному бізнес-світі.

Список використаних джерел

1. O Harafonova, H Zhosan, V Khudolei, N Tiukhtenko, I Tymkiv, N Riabets, STRATEGIC MODEL AND POTENTIAL SOURCES OF FINANCING FOR THE POST-WAR REVITALIZATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE DE-OCCUPIED TERRITORIES. Financial and credit activity problems of theory and practice 2 (49), 207-218 DOI: 10.55643/fcaptr.2.49.2023.3983
2. Лезіна А. В., Борей А. А. (2020). Діджиталізація бізнес-процесів сучасного підприємства. Збірник тез доповідей. Київ: ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. С. 95–96.
3. Устенко М., Руських А. (2019). Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. Вип. No 68. С. 181–192.

Девятко А.А.

здобувач другого магістерського рівня вищої освіти
за спеціальністю «Менеджмент»,

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Науковий керівник: Тюхтенко Н.А.
доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
академік Академії економічних наук України,
професор кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний стан світової і вітчизняної економіки пов'язаний із переосмисленням й пошуком інноваційних рішень у сфері функціонування та відтворення ресурсів, технологій та стратегії розвитку виробничого середовища. Швидкі, часто неочікувані, виклики глобалізованого світу потребують пошуку шляхів підвищення адаптованості господарюючих суб'єктів до вирішення своїх тактичних і стратегічних задач. Пріоритетної уваги в цей період набувають питання формування і ефективного використання головного фактору виробництва - людського ресурсу, а підвищення адаптивності кожного працівника до змін внутрішнього й зовнішнього середовищ розглядається сьогодні як базова засада успішності світового й вітчизняного бізнесу [9, 10].

Поняття «адаптація» вважається серед дослідників достатньо складним. Його опановують представники різних наукових галузей: біологи, психологи, педагоги, соціологи, історики, економісти, менеджери тощо. Так С. Кулик виокремлює три основні підходи до адаптації: біолого-фізіологічний, психологічний та інформаційно-комунікативний [1]. О. Галус називає організмоцентричний, популяційноцентричний, біоцентричний, медико-фізіологічний і так званий соціологічний підходи та зосереджує увагу на двох основних рівнях адаптації: особистості з природним й соціальним середовищами [2].

Саме соціальне середовище, що швидко змінюється під впливом сучасних процесів, обґрунтовує, з нашої точки зору, потребу більш глибокого опанування дефініції «професійна адаптація», яка більшістю дослідників пов'язується із застосуванням особистістю працівника професійних умінь й навичок, формуванням у нього професійно важливих якостей, стійким інтересом до обраної професії тощо. Kristof-Brown вважає, що «поняття "професійна адаптація" використовується як синонім поняття "приспособлення до роботи", під яким розуміють схожість або узгодженість між характеристиками працівників та організації, яка функціонує на основі правил і принципів для досягнення певної мети» [3]. Н. Ничкало розглядає професійну адаптацію як різновид соціальної у єдності ціннісно-нормативних, психофізіологічних, діяльнісних і соціально-психологічних аспектів, які взаємопов'язані [4]. Ряд дослідників із Гарварду вважають, що «професійна адаптація - це процес пристосування новоприйнятого працівника до нових умов робочого середовища. Вона є наслідком етапу прийому на роботу нових людей, які успішно пройшли процедуру відбору» [5]. Вороґ пропонує розглядати професійну адаптацію у двох аспектах, що доповнюють один одного: «комплементарний - це сумісність між можливостями працівника та вимогами, встановленими організацією, а також між потребами працівника та ресурсами організації, та додатковий - це схожість цінностей, цілей і характеристик, які цінує працівник і які представляє організація» [6].

В реальному житті необхідно усвідомлювати важливість усіх перерахованих вище підходів до поняття «професійна адаптація» для можливостей ефективного менеджменту в зазначеному контексті, оскільки взаємопов'язаність окреслених аспектів очевидна. Інтегративний підхід до професійної адаптації запропонував А. Крістоф, який обґрунтовував, що пристосування особистості працівника до організації визначається з відповідності "між людиною та організацією, яка виникає, коли принаймні одна зі сторін забезпечує те, що потрібно іншій, якщо вони мають схожі базові характеристики або обидві сторони" [7].

Сучасні процеси, пов'язані із глобальними викликами, пандемічними й постпандемічними ускладненнями діяльності бізнес-організацій, військовою агресією, тотальною диджиталізацією виробничих процесів тощо, обґрунтовують необхідність перегляду сутності професійної адаптації на засадах людиноцентричності та інноваційності. У зв'язку з цим не випадково є поява у науково-практичному обігу менеджменту дефініції «адаптивний інтелект», що в загальному розумінні визначає доктор Гері Култон - генеральний директор Adaptive Intelligence Consulting та регіональний директор The Alpha Group - як «наша вроджена здатність гнучко і ефективно мислити в постійно мінливому світі» [8].

Підсумовуючи, слід актуалізувати питання дослідження професійної адаптації на основі традиційного розуміння та інноваційних підходів до діяльності бізнес-організації, що здатне забезпечити її конкурентні переваги на реальному ринку товарів й послуг в сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел

1. Кулик С. М. Психологічні особливості управління професійною адаптацією вчителів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / С. М. Кулик; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2004. – 140 с.
2. Галус О. М. Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти: дис... д-ра пед. наук: 13.00.06 / О. М. Галус. – 2009. – 125 с.
3. Kristof-Brown, A.L., Zimmerman, R.D., Johnson, E.C., 2005. Consequences of individuals' fit at work: meta-analysis of person-job, person-organization, person-group, and person-supervisor fit. *Pers. Psychol.*, 58(2), 281–342.
4. Ничкало Н. Г. Адаптація професійна / Н. Г. Ничкало // Енциклопедія сучасної України. – К.: Держ. голов. підприємство респ. ВО, 2001. – Т. 1: «А». – С. 179–180.

5. Huselid, M., Beatty, R., Kerr, S., Becker, B., 2009. The Differentiated Workforce: Translating Talent into Strategic Impact. Harvard Business School Press, Boston, 196-199.
6. Boroş S., 2008. Organizational identification: Theoretical and empirical analyses of competing conceptualizations. Cogn. Brain Behav., XII(1), 1-27.
7. Kristof, A.L., 1996. Person – organization fit: An integrative review of its conceptualizations, measurement and implications. Personnel Psychology, 49(1), 4.
8. Gary Coulton. The art and science of brilliant business thinking - Adaptive Intelligence (AQ). URL: <https://www.linkedin.com/pulse/art-science-brilliant-business-thinking-adaptive-aq-gary-coulton/>
9. Tyukhtenko N. Mutual positioning of social and economic strategies / Науковий вісник Полісся. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 4 (12). Ч. 1. – С. 125-129.
10. Тяхтенко Н.А. Соціальні стратегії активізації трудової діяльності переробних підприємств: методологія та практика формування та оцінювання. Монографія. Херсон: видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2018. – 320 с.

Демків Ю.М.,

к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тіньова економіка в Україні складає вагомий (понад 30%) відсоток в ВВП і переросла в самодостатню паралельну систему економічної діяльності. Крім дане явище того провокує та підтримує наявність інших негативних показників, таких, як наприклад, рівень корупції. Так, у 2021 році Україна була на 122 місці з результатом 32 бали зі 100 щодо оцінки корумпованості бізнесу. Таке

значення індексу України є значно вищим порівняно з країнами Східної Європи і знаходиться приблизно на тому ж рівні, що й Молдова та Румунія [1].

В умовах поширення кризових обставин останніх років, підприємства, прагнучи зменшити ризики втрати ресурсів, в свою чергу, додатково підтримували і стимулювали подальше зростання рівня тіньової економіки в Україні. Коронапандемія спричинила серйозний спад і це мало наслідки зростання тіньової економіки навіть самих розвинених країн (табл.1).[2].

Таблиця 1

**Розмір тіньової економіки 5 високорозвинених неєвропейських країн
ОЕСР та України за 2012 – 2021 р.р. (у % від ВВП)**

№	Рік/ Країна	Австралія	Канада	Японія	Нова Зеландія	США	Середній показник	Україна
1	2012	9,8	11,5	8,8	8,8	7,0	9,2	34,0
2	2013	9,4	10,8	8,1	8,0	6,6	8,6	35,0
3	2014	10,2	10,4	8,2	7,8	6,3	8,6	43,0
4	2015	10,3	10,3	8,4	8,0	5,9	8,6	40,0
5	2016	9,8	10,0	8,5	7,8	5,6	8,3	35,0
6	2017	9,4	9,8	8,6	7,4	5,4	8,1	32,0
7	2018	9,2	9,6	8,5	6,9	5,1	7,9	31,0
8	2019	8,9	9,4	8,2	6,8	4,8	7,6	28,0
9	2020	9,7	10,3	9,1	7,9	6,1	8,6	31,0
10	2021	9,5	9,7	8,8	7,3	6,6	8,4	32,0

Вплив світової кризи був відчутний майже у всіх країнах ОЕСР у 2020 та 2021 роках. Результатом стало сильне зростання безробіття та різке падіння ВВП і національного доходу, і, відповідно, збільшення рівня тіньової економіки цих 36 країн [3]. (рис.1).

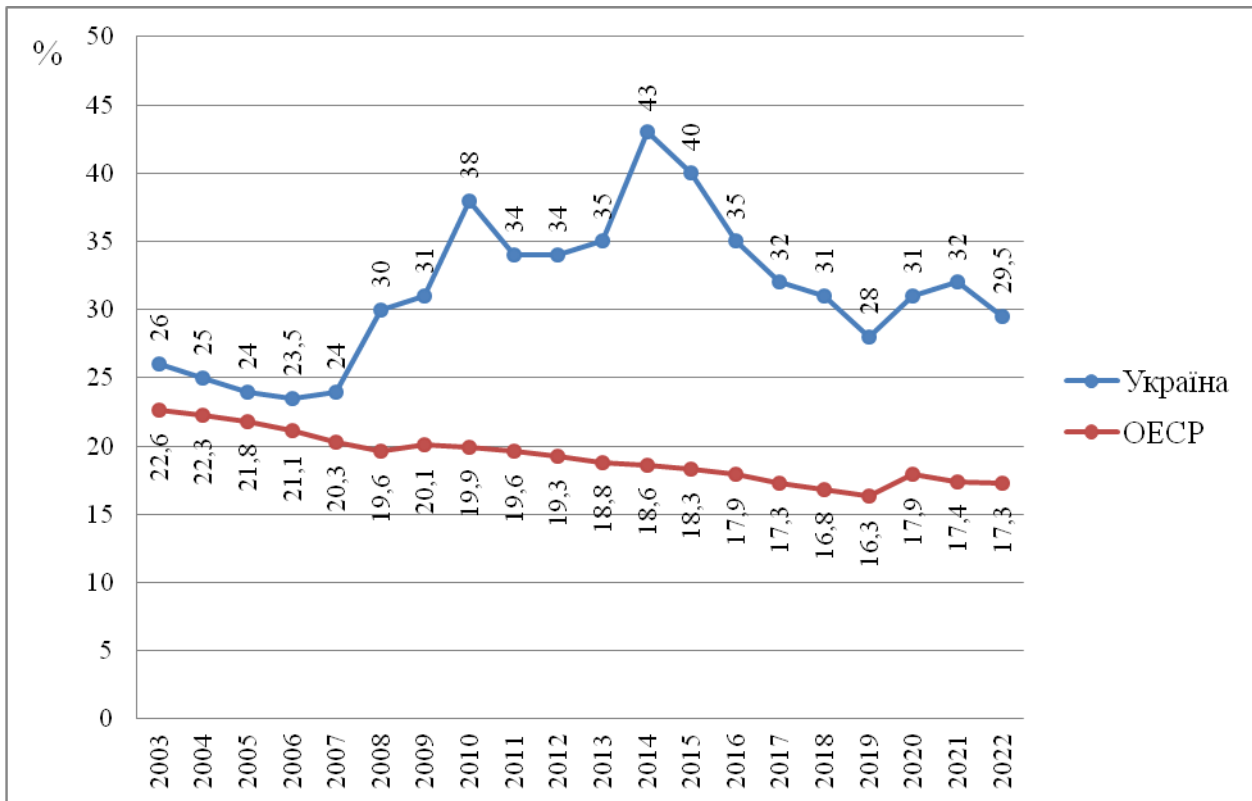

Рис.1. Порівняння середнього показника тіньової економіки України та ОЕСР, 2003-2022р.р.

Крім, порівняно великого вітчизняного індексу тінізації, діаграма чітко прослідковує наявну «кризову залежність» 2008-2009 р.р., 2014 р. та 2021р., як характерну рису тіньової економіки України.

Зростання тіньової економіки України в 2020 році було очікуваним. Запровадження обмежувальних заходів із захисту населення від COVID-19 мало наслідки у вигляді зниження ділової активності і, відповідно, значного зростання збитків в економіці. При цьому зростання рівня тіньової економіки за підсумками 2020 року було меншим за зростання її рівня за підсумками попередніх кризових періодів (зокрема, кризи 2014 року). Це продемонструвало особливий характер «коронакризи» і відповідні впровадження заходів в її умовах. Утримання рівня тіньової економіки в рамках навантаження політично-військової кризи 2022 року на рівні біля 30%, може свідчити з одного боку про зважене керування процесом детінізації в умовах антикризових напрацювань

останніх десятиріч, а з іншого – розглядатись, як необхідна умова євроінтеграційного шляху України.

Факторами подальшого скорочення тіньової економіки України науковці називаються зниження регуляторного тиску та зменшення податку на доходи фізичних осіб, а також спрощення податкової системи та посилення бюджетних обмежень для підприємств [4], в тому числі в форматі загального адміністрування.

Отже, проведений аналіз тіньової економіки в Україні свідчить про те, що рівень тінізації України суттєво більший за середній рівень країн ЄС, але зараз динаміка тіньової економіки є скоріше наслідком складної ситуації, в якій опинилася країна під час коронавірусної та воєнно-фінансової кризи. Водночас необхідно враховувати, що детінізація економіки є одним із головних критеріїв ефективності проведених реформ та змістовної складової євроінтеграційного процесу. В цьому напрямі слід зазначити, що явище «тіньової економіки» властиве всім економікам; це природне явище, і боротися з ним можна досить обмежено і в рамках трансформованої регуляторної політики на користь розвитку національної економіки. Крім того, щодо України є обсяг фінансово-економічних питань, які необхідно вирішити, виходячи з напрямів отримання міжнародної підтримки.

Список використаних джерел

1. Kovalenko V. THE SHADOW ECONOMY'S PHENOMENON AND ITS IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF CORPORATE BUSINESS AND HOUSEHOLDS IN UKRAINE. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd>
2. Shining Light on the Shadow Economy: Opportunities and Threats. URL: <https://www.oecd.org/tax/crime/shining-light-on-the-shadow-economy-opportunities-and-threats.pdf>
3. Development of the Shadow Economy of 36 OECD Countries over 2003 - 2021: Due to the Corona Pandemic a Strong Increase in 2020 and a Modest Decline in 2021. URL: <https://www.fm.gov.lv/lv/media/10381/download>

4. Taxation of the Informal Economy in the EU.
URL:[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/734007/IPOL_STU\(2022\)734007_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/734007/IPOL_STU(2022)734007_EN.pdf)

Дзись А.М.,
Магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Зміна структури аграрної економіки, відсутність належної ринкової інформації, зменшення використання робочої сили селян, обмеження конкуренції і тиск, які виникають з боку великих агропромислових формувань призвели до зменшення кількості малих і середніх підприємств у сільському господарстві в Україні [1, с. 29].

Концентрація використовуваної землі фінансово-агропромисловими структурами може мати як позитивні, так і негативні наслідки для аграрних ринків і сільськогосподарського сектору загалом [2, с. 13]. До позитивних аспектів можна віднести: підвищення ефективності виробництва, збільшення інвестицій та розвиток інфраструктури. Проте, існують і ризики, які потрібно враховувати, а саме:

1. Ризик втрати ресурсів. Концентрація землі може призвести до витіснення менших фермерів та сільських господарств, що може викликати соціальні та економічні проблеми.

2. Нестабільність ринків. Концентрація може зробити ринок менш конкурентним і більш вразливим до змін в попиті. Це може викликати нестабільність цін на продукти харчування.

3. Втрата регіональної різноманітності. Концентрація може призвести до втрати різноманітності в агропродукції та виробництві, що може мати негативний вплив на продовольчу безпеку та сільські громади.

4. Витіснення малих підприємств. Великі агропромислові структури можуть конкурувати з меншими підприємствами, що може викликати їхню зникнення і скорочення можливостей для малих підприємств.

5. Втрата сільськогосподарської різноманітності. Концентрація може сприяти монокультурі та однобічному розвитку, що може зробити аграрний сектор більш вразливим до погодних та екологічних змін.

Проблеми кредитування малого підприємництва в галузі сільського господарства, що створюють «замкнене коло» є серйозною перепорою для розвитку сільського підприємництва та залучення селян до самостійної підприємницької діяльності. Основними шляхами вирішення цих проблем є: збільшення доступу до фінансування, зменшення ризику, розвиток мікрофінансування, підтримка розвитку кредитних спілок та кооперативів, розвиток системи кредитної інформації та економічна освіта та підтримка підприємців.

Підтримка та розвиток малих сільськогосподарських підприємств, зокрема фермерських господарств, може мати позитивний соціальний вплив на сільські громади та сільський розвиток загалом. Заходи економічної політики, спрямовані на підтримку малих сільськогосподарських підприємств, включаючи фермерські господарства, можуть включати фінансову підтримку, навчання та консультування, сприяння розвитку кооперативів та доступу до ринків та ресурсів. Ці заходи можуть сприяти сталому сільському розвитку та покращенню якості життя селянських громад.

Науково-технічний прогрес і зростання конкурентоспроможності в сільському господарстві в подальшому будуть призводити до автоматизації та зростання ефективності виробництва, що також буде призводити до скорочення використання робочої сили в сільському секторі.

Розвиток несільськогосподарського підприємництва, такого як малий і середній бізнес у сільському регіоні, може стати важливим доповненням до розвитку зайнятості селян [3, с. 71]. Розширення несільськогосподарських видів підприємницької діяльності в сільських районах справді може призвести до позитивних соціальних і економічних змін у традиційних сільських середовищах.

Розвиток сімейних ферм та трансформація особистих селянських господарств в суб'єкти малого підприємництва матиме значний позитивний вплив на сільські громади та села за рахунок збереження сільської інфраструктури, соціальної стабільності, збільшення продуктивності та збереження традицій і культурного спадку.

Для вирішення проблем, пов'язаних з мотивацією підприємницької діяльності, ліквідністю підприємства та підвищенням конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів підприємництва, потрібно вжити наступні заходи економічної політики:

1. Розширення доступу до ринків продукції та виробничих факторів:

- спрощення процедур реєстрації підприємств та отримання необхідних дозволів;
- забезпечення прозорості та недискримінаційного доступу до ринків продукції;
- підтримка розвитку інфраструктури, яка сприяє зменшенню вартості транспорту та логістики.

2. Удосконалення регуляторних механізмів:

- спрощення податкової системи та зменшення податкового тягара для підприємств;
- впровадження ефективних механізмів контролю за дотриманням конкурентних правил на ринку [4, с. 33].
- зменшення бюрократичних обмежень та адміністративних бар'єрів для підприємств.

3. Структурування ринків прав на виробничі ресурси:

- розвиток системи земельних відносин, включаючи можливість довгострокової оренди землі для сільськогосподарських підприємств [5, с. 42]

- забезпечення правових механізмів для захисту власності та інвестицій в капітальні активи.

4. Фінансова підтримка підприємств:

- розробка програм фінансової підтримки для малих і середніх підприємств, включаючи доступ до кредитів і гарантійних схем;

- створення сприятливого інвестиційного клімату, що привертає як внутрішні, так і зовнішні інвестиції.

5. Підтримка досліджень та інновацій:

- запровадження стимулів для дослідження та розвитку нових технологій та інновацій;

- сприяння співпраці між підприємствами та науковими установами.

Отже, для забезпечення сталого розвитку сільського господарства та аграрних ринків важливо збалансувати концентрацію та конкуренцію. Регулювання, що сприяє розвитку сильного і справедливого ринку, може допомогти зберегти переваги конкуренції, одночасно регулюючи ризики концентрації. Ефективний антимонопольний контроль та належна регуляція можуть забезпечити баланс між конкуренцією та концентрацією в аграрному секторі.

Розвиток інституційного забезпечення та підтримки для розвитку сімейних ферм та малих підприємств на селі є важливими завданнями для зміцнення сільських громад та забезпечення їхнього сталого розвитку. Забезпечення доступу до фінансування та розв'язання проблеми «замкненого кола» є важливим завданням для підтримки розвитку сільського підприємництва та створення сприятливих умов для малих сільських підприємств.

Список використаних джерел

1. Заяць В.М. Актуальні проблеми формування підприємницького середовища. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект :

монографія / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Заяць В.М., Шпикуляк О.Г. та ін.]. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2016. С. 28-38.

2. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / [Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф., Малік М.Й. та ін.] ; за ред. М.Ф. Кропивка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 50 с.

3. Шпикуляк О.Г., Саковська О.М. Кооперація і соціальний капітал як інституційна основа розвитку несільськогосподарського бізнесу. Особливості та тенденції соціально-економічного розвитку у глобальному та локальному вимірах : зб. матеріалів. Лейпциг. 2022. С. 70-73.

4. Мороз О.В., Логоша Р.В., Підвальна О.Г. Нормативно-правова регламентація процесу формування ринкових механізмів в аграрній економіці. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК»*. 2019. № 5. С. 27–39. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905027>

5. Логоша Р.В., Хаєцька О.П. Державний земельний банк: історія становлення та розвитку в Україні та світі. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 3. С. 36–53. DOI: 10.37128/2411-4413-2021-3-3.

Дятлова В.В.,

д.е.н., професор, професор кафедри інноватики та управління,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Головним пріоритетним завданням держави є забезпечення сталого розвитку. Це повною мірою стосується України, яка знаходиться сьогодні у важких воєнно-політичних і економічних умовах.

Концепція сталого розвитку виходить зі збалансованості такого процесу в соціо-еколого-економічних складових на засадах його інноваційної

спрямованості. Розуміючи важливість процесів сталого зростання, заснованого на інноваціях, в Україні у 2019 році ухвалено Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Це є важливим, адже відповідно до Інноваційного табло ЄС, нашу країну сприймають як новатора-початківця. Тому, для ефективної інтеграції України в ЄС необхідним є сталий розвиток на засадах інноваційних процесів у соціальній, екологічній та економічній сферах.

Ефективне управління інноваційними процесами на різних рівнях, зокрема державному, регіональному та суб'єктів господарювання, виступає одним із головних чинників забезпечення сталого економічного розвитку країни. Світовий досвід свідчить, що управління інноваційним процесом позбавлено галузевого принципу організації виробництва і має всеохоплюючий характер. Для ефективного використання інновацій кожна країна створює національну інноваційну систему, що дозволить не лише їх упровадити в усі галузі й сфери діяльності, але й здійснити перехід до інноваційної моделі економіки [1], перетворивши науково-технічний потенціал у головний ресурс сталого зростання.

Формування інноваційної моделі передбачає трансформаційні процеси в системі технічного регулювання [2], що впливає на розвиток науково-технічного потенціалу, і яка, з одного боку, забезпечує інноваційний рівень техніко-технологічних процесів вироблення продукції, з іншого – створює умови для інтеграції України з ЄС у сфері зовнішньої торгівлі і зменшення її ризиків [3], забезпечує безпеку та конкурентоспроможність економіки [4].

У Концепції розвитку національної інноваційної системи звернуто увагу на створення умов для забезпечення інноваційного процесу – правових, економічних, організаційних та соціальних. Визначено, що до складу цієї системи віднесені такі підсистеми, як освіта, інноваційна інфраструктура, генерація знань, виробництва, державного регулювання, з конкретизацією інституцій, що входять до її складу: законодавчі, структурні та функціональні. Функціонування національної інноваційної системи полягає у забезпеченні ефективної взаємодії між її підсистемами щодо реалізації інноваційного

процесу: від появи нових знань до отримання нової конкурентної високотехнологічної (інноваційної) продукції або ж послуги з високою доданою вартістю.

Кожна з підсистем формує певні види умов. Зокрема, на державному рівні формуються всі групи означених умов, при цьому правові мають першочергове значення і найбільшу вагу. Беззаперечним є твердження, що використання суб'єктом управління дієвих механізмів та інструментів активізує розвиток об'єкту. Це повною мірою стосується інноваційної сфери.

У процесі регіонального управління, відповідно політиці регіонального розвитку, є можливість формувати організаційні, економічні та соціальні умови інноваційного розвитку. Їх формування, разом з правовими умовами, впливає на інноваційність соціо-еколого-економічної системи, тобто її здатність сприймати та використовувати інноваційний потенціал, що має важливе значення для регіональних економік. Позитивній тенденції сталого розвитку сприятиме й створення регіональних інноваційних підсистем, які в ЄС у 1980-х роках були новим трендом у політиці регіонального розвитку. В Україні, для того щоб національна і регіональні інноваційні системи були ефективними, необхідно, перш за все, налагодити координацію діяльності між ними та їх елементами.

З реалізацією принципу децентралізації в Україні принципово змінилося положення регіонів у системі управління, а також місцевого самоврядування. Об'єднання територіальних громад теж можуть бути задіяними у формуванні нової моделі розвитку, яка враховує сучасні вимоги щодо впровадження інноваційної діяльності у всі сфери життєдіяльності. Їх участь є актуальною щодо створення соціальних умов, а за наявного фінансування, й економічних.

У світі до цього часу не створено загальної успішної інноваційної моделі. Європейська економічна комісія ООН виділила певні особливості інноваційних систем країн, що розвиваються. Застосування досвіду формування національних систем інших країн в Україні є необхідним, але з урахуванням специфічних національних умов щодо регулювання відносин в інноваційній

сфері, а тому стовідсоткова аплікація є неможливою. Систематизація цього досвіду є перспективним напрямом досліджень.

Список використаних джерел

1. Diatlova V., Diatlova Yu., Petryk I., Hutareva Yu., Zubro T., Tyshchenko O. Innovative development: model and evaluation method in the context of integration processes. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2021. Vol. 43, no. 1. P. 161–171.

2. Дятлова В. В. Концепція трансформації системи організаційно-технічного регулювання національної економіки. *Економіка Крима*. 2013. Вип. 1. С. 42–47.

3. Fokina-Mezentseva K., Melnyk T., Diatlova V., Buhas V., Shatska Z. Determination of the Critical Risk Zone for the Indicator of Foreign Trade Import Coverage by the Export of Goods and Services Subject to its Normal Distribution. *International journal of scientific & technology research*. 2020. Vol. 9. Issue 03, march. Pp. 4843–4847.

4. Дятлова В. В. Забезпечення економічної безпеки і конкурентоспроможності економіки механізмами технічного регулювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. Вип. 3 (117). С. 56–62.

Zaichenko Kateryna S.

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Trade,
Odesa Polytechnic National University

Reklizon Yurii I.

PhD student,
Odesa Polytechnic National University

**IMPACT OF DIGITALIZATION AND SMARTIZATION ON
ORGANIZATIONAL SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY**

The organizational structure of management of business entities of any industry and form of ownership is always a key to their effective operation, provided, of course, that it is built in accordance with the key principles of organizational structure formation, including adaptability and flexibility. As for large enterprises, it is quite difficult for them to build a flexible management structure that would ensure the effective functioning of the business and respond to most of the challenges of the internal and external environment. As for small and medium-sized businesses, they are the ones that most often use new modern organizational structures, and we believe that the emergence of new organizational structures can be linked to the active development of small businesses in the world's leading countries. It is worth noting that their emergence directly affects the efficiency of business entities, as it allows them to combine organizational structures, integrate virtual units, and engage freelancers in certain business processes, which ensures a faster response to changing environments. The organizational structure of management has always been a key object of research for many scientists and scholars. However, the study of modern organizational structures aimed at increasing the level of innovative development is not fully covered. And in the current environment and with dynamic technological development, in particular due to the processes of digitalization and smartization, this topic is becoming particularly relevant.

The current conditions of doing business require that the management structures of innovation-active enterprises be allocated to a separate category, which in practice may have a mixed form. First of all, we are talking about organic management structures due to the need to accelerate the response to the dynamism of the external environment and reduce the costs of individual business processes of the enterprise, for the successful conduct of innovation and entrepreneurial activity in general. As for small innovation-active businesses, enterprises should use modern management structures in their activities, as they take into account the rapid pace of technological development, digitalization and smartification of business processes, high levels of competition, and the need to adapt quickly and flexibly to changing environments.

Under the influence of factors that shape the conditions of enterprises' activities, there is a need for new types of organizational structures. The scientific literature [1-2] mainly distinguishes the following types of the latest management structures of innovation-active small businesses: network, virtual, circular, intellectual, etc.

Most often, modern enterprises use a virtual structure. The new conditions that have emerged under the influence of the technological factor, digitalization and smartization have forced business entities to search for additional opportunities, to organize their activities, to ensure their own competitiveness. This is what has created the need for virtual management structures. It is worth noting that it is not always a question of a completely new management structure. New approaches have emerged within existing management structures, including mechanistic ones, such as the integration of virtual units through outsourcing and the involvement of freelancers.

This makes it possible, when using traditional types of management structures (mechanistic and organic) and applying elements of virtual structures (formation of virtual units with the involvement of freelancers or on the basis of outsourcing), to level some of their disadvantages and transform them into advantages.

A virtual enterprise is a part of networked enterprises. Over the past 10 years, as far as Ukraine is concerned, since this process started earlier in Western Europe, the United States and other highly developed countries, the Internet has evolved into a platform for doing business, especially under the influence of digitalization and smartization [3].

This is due to changes in business development priorities that determine the vector of its development. It is generally accepted that goals are a key factor in the development of any business entity. In addition to the generally accepted goals (making a profit, increasing the level of product sales, satisfying consumer needs, etc.), there is also an additional goal - the introduction of innovations - which was formed under the influence of dynamic technological and information development.

The analysis of the current state of innovation activity of small businesses should be carried out in dynamics and take into account the fact that the current

conditions for doing business are significantly different from those that existed before the full-scale military invasion of our country. To the always unstable political and economic situation, we should add military actions and the loss of control over a part of territorial Ukraine. This marked the beginning of a radically new development of the state, economy and society as a whole. A significant part of the country's able-bodied and highly skilled population emigrated to various countries of Western Europe, the United States, Asia, and others in search of better prospects and for safety.

All of this has led to the emergence of another significant factor - new restrictions on the labor market, including a limited number of highly qualified personnel [4]. And if earlier these changes concerned IT specialists, whose services have traditionally been in great demand among foreign employers around the world, especially in highly developed countries, in recent years, due to new technological capabilities, the development of digitalization and smartization processes, this also applies to specialists in other areas of activity (design, copywriting, marketing research, etc.).

All this creates another need - the emergence of new technologies mentioned above, which is the third key factor that has a significant impact on the development vector of a modern enterprise. The main task set by a business entity is to reduce certain cost items. It is precisely under the influence of the development of the latest technologies, digitalization and smartification of business processes that this goal can be achieved. After all, the use of the latest technologies helps to reduce the cost of the final product or service. These trends have created new opportunities for the development of the freelance market, which has been actively developing both domestically and in developed countries in recent years, especially amid the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic.

Thus, modern organizational management structures have their advantages and disadvantages in practice. Nevertheless, the trends in the development of small and medium-sized businesses, in particular innovation-active ones, allow us to conclude that they will continue to develop rapidly, improve and be used by progressive

enterprises, as the process of digitalization and smartization is being actively implemented at all levels of society. That is why further research on this topic remains relevant.

References

1. Kuznetsova T. Features and development of management of foreign economic activity of virtual enterprises in Ukraine. *Economic Herald of the University*. 2022. Issue. 52. URL: <http://ephsheir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6106>.

2. Zaichenko K., Filyppova S. Innovative development of small industrial enterprise in conditions of informatization of economy: organizational component: monograph / Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2019. 225 p.

3. Bashynska I. Smartization of business processes of an industrial enterprise: theoretical and methodological aspects. Tallinn: Teadmus OÜ, 2023, 125 p.

4. Filippov V., Kyfyak V., Tanashchuk K., Krylov D., Mandra V., Skomorovskyi A. Adaptive management of the innovative development of enterprises in the conditions of the national economy digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 46. No. 2. Pp. 105-112. DOI: 10.15544/mts.2023.11.

Зюзько Л.Г.,

магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет

РОЗВИТОК РИНКУ МЯСА У ДОВОЄННИЙ ТА ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Висока інфляція і зростання цін на продукти харчування є серйозними економічними проблемами, які вплинули на життя населення, особливо на групи з низьким рівнем доходу. Інфляція в Україні призвела до зниження купівельної спроможності населення і обмежила доступ до основних продуктів харчування.

Введення в Україні воєнного стану викликати різке збільшення попиту на продукти першої необхідності та товари тривалого строку зберігання. Це спричинене побоюваннями населення щодо можливих перебоїв у постачанні, тимчасовими складнощами у руху товарів через тимчасово окуповані території та загальним погіршенням економічних умов в країні. Порушення логістичних ланцюгів та взаємозв'язків між учасниками ринку призвело до труднощів у постачанні та транспортуванні товарів, що також до підвищення ціни [1, с. 42].

В свою чергу здорожчання пального та зростання цін на енергоносії також вплинуло на ціни на продукти харчування, оскільки енергозатрати на виробництво, транспортування та зберігання продукції зросли, призвело до підвищення витрат для виробників і, як результат, до підвищення цін для споживачів.

У таких умовах важливо, щоб держава діяла для забезпечення стабільності цін та постачання продуктів харчування, а також для забезпечення безпеки та логістичної підтримки важливих ланцюгів постачання продуктів першої необхідності.

Ринок м'яса є важливим компонентом продовольчого ринку і відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України та задоволенні основних харчових потреб населення [2, с. 93]. Проте існують численні виклики і проблеми, які впливають на виробників у цьому секторі, до яких слід віднести:

1. Економічна складність. Вирощування та виробництво м'яса може бути витратним і збитковим для сільськогосподарських виробників через високі витрати на корми, утримання та ветеринарний облік. Потрібно враховувати високі витрати на утримання тварин, а також коливання цін на корми і пальне.

2. Конкуренція з імпортом. Відкритість ринку для імпорту м'яса створює конкуренцію для внутрішніх виробників. Залежно від умов торгівлі та якості імпортованого м'яса, це формує труднощі для внутрішніх виробників.

3. Зміни в споживчих уподобаннях. Зміна уподобань споживачів, зокрема попит на більш екологічно чисте м'ясо, може створити нові виклики

для виробників та вимагати інвестицій у модернізацію сільськогосподарських підприємств.

4. Соціальні та екологічні аспекти. Зростаюча увага до етичних та екологічних аспектів виробництва м'яса може створити тиск на виробників для впровадження більш сталого і екологічно підходу.

До 24 лютого 2022 року ринок м'яса в Україні був під впливом різних економічних факторів та викликів. Виробники м'яса намагалися розвивати виробництво, незважаючи на труднощі в окремих галузях тваринництва, таких як скотарство і свинарство.

За період з 2000 по 2021 роки у тваринництві України дійсно відбулися суттєві трансформації, які вплинули на структуру ринку м'яса. Однією з найважливіших трансформацій було зростання частки м'яса птиці у загальному виробництві м'яса. За цей період частка м'яса птиці зросла з 11,6% до 56,3%, що свідчить про значний ріст цього сегмента ринку м'яса. У сільськогосподарських підприємствах зросли обсяги виробництва м'яса птиці, що і спричинило зміни в структурі виробництва м'яса різних видів. Зокрема, частка свинини у загальному виробництві м'яса зменшилася з 40,6% у 2000 році до 29,7% у 2021 році. Зменшення частки яловичини і телятини у структурі виробництва м'яса є важливим аспектом для українського ринку м'яса. У 2000 році частка яловичини і телятини становила 45,4%, але у 2021 році ця частка зменшилася до лише 12,7%. Зміни в структурі виробництва м'яса, зокрема зменшення частки яловичини і телятини, можуть бути наслідком кризових явищ у галузях скотарства та свинарства.

У 2021 році виробництво свинини в Україні частково стабілізувалося, але воно піддалося впливу різних факторів, які вплинули на його стан і розвиток.

Вирощування ВРХ в Україні є не прибутковим бізнесом для сільськогосподарських підприємств, що в подальшому призведе до складнощів у цій галузі. Скорочення поголів'я ВРХ в Україні є наслідком тотальної збитковості їх вирощування. У зв'язку з цим виробники змушені скорочувати поголів'я, або навіть припиняти господарську діяльність у цій галузі. Внаслідок

цього відбулися зміни в структурі виробництва яловичини, включаючи зменшення виробництва сільськогосподарськими підприємствами і збільшення ролі господарств населення у вирощуванні ВРХ. Збільшення ролі господарств населення у виробництві яловичини може мати свої позитивні та негативні аспекти. З одного боку, це може забезпечити надходження яловичини на ринок м'яса та зменшити залежність від імпорту. З іншого боку, це може бути обмеженим за ресурсами та обладнанням, що використовуються для виробництва яловичини у господарствах населення. Зосередження 62% поголів'я великої рогатої худоби в господарствах населення у 2021 році вказує на важливу роль, яку вони відіграють у виробництві яловичини та телятини в Україні. Господарства населення можуть вирощувати цих тварин для власного споживання та для продажу на ринку, забезпечуючи значну частку обсягів виробництва яловичини та телятини в країні. Такий вклад господарств населення в агропромисловий сектор може мати важливий економічний та соціальний вплив, забезпечуючи різноманітність виробництва та доступ до якісних м'ясних продуктів для місцевих споживачів. Однак, важливо, щоб ця діяльність відповідала вимогам щодо безпеки та якості продукції, а також дотримувалася відповідних норм та стандартів.

Проблемними питаннями функціонування галузі скотарства в Україні є скорочення поголів'я ВРХ, подальше зниження її продуктивності, зниження показників ефективності, незадовільний рівень кормової бази та неналежний рівень державної підтримки.

Застосування практики державних закупівель та інтервенції на ринок продуктів харчування є одним із інструментів, які можуть допомогти стримати ціни та згладжувати цінові коливання на продовольчому ринку. Ця практика може бути корисною для забезпечення стабільності цін та захисту споживачів в певних ситуаціях.

Політика уряду і мотиваційний механізм відіграватимуть у подальшому важливу роль у функціонуванні галузі скотарства та її ефективності. Концентрація виробництва на основі кооперації виробників є важливим

напрямом для підвищення ефективності галузі сільського господарства, включаючи галузь скотарства. Зарубіжний досвід свідчить про те, що об'єднання виробників у кооперативи або інші спільні структури може призвести до покращення результатів галузі та забезпечити сталий розвиток. Однак важливо, щоб такі кооперативи були добре управляються, мали чітку організаційну структуру та ефективну управлінську команду для досягнення успіху [3, с. 31]. Крім того покращення кормової та племінної бази, модернізація інфраструктури та підвищення інвестиційної та інноваційної активності є ключовими факторами для розвитку галузі скотарства.

Галузь птахівництва, яка зазнала значного зростання виробництва м'яса птиці за сприяння держави та фінансової підтримки в Україні. За період з 2000 року по 2019 рік, Україна зростала обсяги виробництва м'яса птиці в 7,2 рази. Так, короткий цикл вирощування птиці та швидка окупність вкладання капіталу є одним з ключових чинників, які зумовили зростання інвестицій у галузь птахівництва. Вирощування птиці, такої як курчата бройлери, має переваги як швидкість росту, відносно низькі витрати на годівлю, високий рівень ефективності виробництва. У зв'язку з цими перевагами, інвестори стали бачити галузь птахівництва як привабливий об'єкт для інвестицій. Будівництво сучасних великих птахофабрик та створення потужних вертикально-інтегрованих компаній допомагає оптимізувати виробничі процеси та контролювати всі аспекти виробництва, від вирощування до обробки та реалізації продукції. Це сприяє подальшому зростанню галузі птахівництва і виробництву м'яса птиці.

Подолання кризових явищ в галузі тваринництва, зокрема, скотарства, вимагає значної державної підтримки та залучення інвестиційних ресурсів. Сприяння та розвиток сільськогосподарських галузей є важливим завданням для багатьох країн, оскільки це впливає на продовольчу безпеку, економіку та соціальний розвиток.

Однак, враховуючи поточну ситуацію в Україні та важливість перемоги у війні, держава має обмежені ресурсами. У таких умовах розуміються

першочергові витрати на оборону та безпеку країни. Важливо забезпечити баланс між потребами галузі тваринництва та екстремими потребами населення країни у безпеці та відновленні. Це може означати тимчасове обмеження інвестицій та фінансової підтримки для галузей сільськогосподарства, які не є пріоритетними у даному контексті. Створення ефективної державної політики, повернення інвестицій та впровадження сучасних практик сприятимуть відновленню галузі та забезпечуватимуть її сталий розвиток в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь / [Ю.О. Лупенко, О.М. Нечипоренко, М.І. Пугачов, та ін.]. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2023. 224 с.
2. Логоша Р.В. М'ясне скотарство України: стан, тенденції і напрямки його інтенсифікації. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. Серія: економічні науки. 2012. Випуск 1(56) Т2. Вінниця С. 90-96.
3. Мороз О.В., Логоша Р.В., Підвальна О.Г. Нормативно-правова регламентація процесу формування ринкових механізмів в аграрній економіці. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК»*. 2019. № 5. С. 27-39. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905027>

Карімов Г. І.,

к. е. н., доцент,

Карімов І. К.,

к. ф.-м. н., доцент,

Булай О. Ю.

Аспірант,

Дніпровський державний технічний університет

**СТАНДАРТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ
СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Сучасні тенденції розвитку економіки та управління висувають нові вимоги до управлінського персоналу всіх рівнів та сфер діяльності. Відповідність майбутніх управлінців сучасним вимогам реалізується через сучасні форми і методи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів управління, суб'єктів господарювання [1]. Одним з таких напрямків є діджиталізація як навчального процесу так і майбутньої управлінської діяльності. В той же час, місце та роль стандартних інформаційних технологій в менеджерській діяльності значно залежить від специфіки сфери застосування.

Зокрема, освітня програма «ОСББ» направлена на поглиблену підготовку здобувачів з питань планування і здійснення діяльності надання послуги з управління багатоквартирним будинком. Реалізація даного напрямку призводить до додаткових спеціальних програмних результатів навчання, які розширюють напрямки використання стандартних інформаційних технологій порівняно з визначеним стандартом «застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією» [2]. Відповідність застосовуваних стандартних інформаційних технологій додатковим програмним результатам навчання за відповідною програмою наведена на рисунку 1.

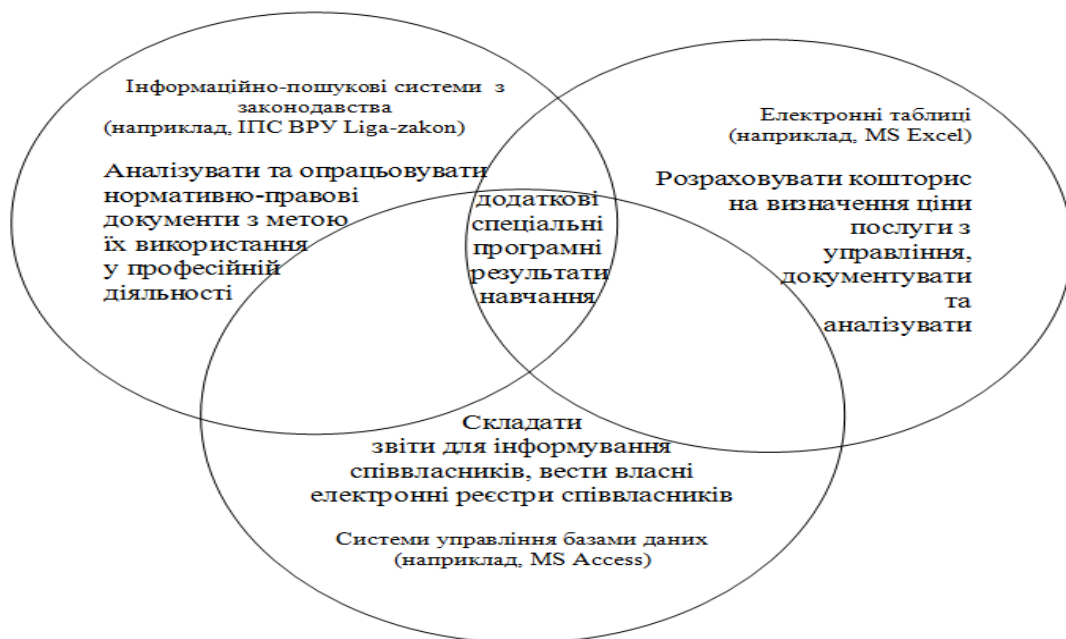

Рис. 1. Відповідність застосовуваних стандартних інформаційних технологій додатковим програмним результатам навчання

Розширене використання стандартних ІТ має відіграти позитивну роль у діяльності майбутніх фахівців-управлінців у сфері обслуговування.

Оскільки «інформатизація є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних орієнтуватися в навколишньому світі» [3] активізація ІТ-компетентностей дозволить, певною мірою задовольнити вимоги роботодавців.

Список використаних джерел

1. Карімов І.К., Карімов Г.І., Нужна С.А. Традиційні і нетрадиційні методи в бізнес-освіті. *Економічний вісник ДДТУ*. 2022. № 2(5). С.16-24.

2. Освітньо-професійна програма «Менеджмент об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти / Укл. О. В. Коваленко, П. І. Коренюк, Г. І. Карімов, О. В. Присвітла. Кам'янське: ДДТУ, 2023. 17 с.

3. May С. *The Information Society: A Sceptical View*. Oxford: Wiley, 2002. 189 p.

Колодій Д.В.,

магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток ринкових відносин в аграрному секторі України в сучасних умовах зіштовхується з численними проблемами (недосконалий рівень державної підтримки; податковий тиск; зростання ціна на насіння, добрива, засоби захисту рослин та паливно-мастильні матеріали; вплив воєнного стану), і формування ефективної системи управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств є одним із шляхів подолання цих труднощів.

Дослідженням теоретико-методологічних основ та особливостей здійснення управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств в сучасних умовах ринку займалися такі вітчизняні науковці як Артимонова І.В., Балабанова Л.В., Василенко В.А., Герасімчук В.Г., Калетнік Г.М., Логоша Р.В., Старостіна А.О., Соколова І.В., Пономаренко В.С., Тітов А. Б. та багато інших. Проте незважаючи на результати даних досліджень, питання управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств в сучасних умовах воєнного стану є важливими та актуальними для України.

Сутність аграрного маркетингу як підприємницької діяльності, слід розглядати як діяльність яка спрямована на організацію руху сільськогосподарської продукції до споживача та орієнтовану на задоволення інтересів різних сторін. Важливо розглядати аграрний маркетинг як систему, яка враховує потреби та інтереси всіх зацікавлених сторін, включаючи споживача, товаровиробника і державу [1, с. 72].

Маркетингова орієнтація може суттєво вплинути на організаційну структуру аграрного підприємства та вимагає підвищених вимог до працівників. Маркетингова орієнтація означає, що аграрне підприємство ставить споживача в центр своєї діяльності і орієнтоване на задоволення його потреб і бажань. У підсумку, маркетингова орієнтація вимагає інтеграції маркетингових аспектів у всі аспекти діяльності підприємства та створює високі стандарти щодо якості та професіоналізму серед працівників.

Управління маркетингом в аграрному секторі є важливим елементом стратегічного управління, який сприяє збереженню та зміцненню конкурентоспроможності підприємств, підвищенню якості сільськогосподарської продукції та задоволенню потреб різних зацікавлених сторін.

Відомий американський маркетинголог Ф. Котлер вважає, що маркетинг – це управління попитом. Він вважає, що фактично всі дії, стратегії та тактики маркетингу спрямовані на створення, стимулювання та управління попитом на товари та послуги [2]. Схоже твердження наводить Гогуля О., зазначаючи що

управління маркетингом дійсно частково зосереджене на керуванні попитом на продукцію чи послуги підприємства [3].

В сучасних умовах стрімкого розвитку науки, техніки та технологій, а також посилення конкуренції на ринку, успіх аграрного підприємства залежить від його здатності творчо та ефективно управляти маркетинговою діяльністю [4, с. 101].

Економічна сутність управління маркетинговою діяльністю аграрного підприємства полягає в максимізації його успіху та прибутковості на основі визначення потреб і запитів цільових ринків, а також більш ефективного задоволення споживачів [5, с. 8]. Всі ці принципи ведуть до покращення фінансових показників аграрного підприємства та сприяють його стійкому розвитку в умовах посиленої конкуренції та стрімкого розвитку сучасних технологій.

Узагальнюючи, зміст управління маркетинговою діяльністю підприємства визначається комплексним підходом до управління продуктом, ціною, місцем та просуванням, а також врахуванням поточних ринкових умов та конкурентних факторів.

Управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств спрямоване на досягнення та збереження їх конкурентоспроможності на аграрному ринку. Це передбачає розуміння та використання закономірностей функціонування і розвитку аграрного ринку. Основними аспектами управління маркетингом, спрямованими на забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств є:

1. Аналіз аграрного ринку. Вивчення ринкового середовища, включаючи попит, пропозицію, конкуренцію та нові тенденції на аграрному ринку, сприяють розробці товарів та послуг, які відповідають потребам споживачів [6, с. 34].

2. Сегментація аграрного ринку. Розділення аграрного ринку на сегменти, сприяє більш кращому визначенні цільової аудиторії та розробці специфічних стратегій для кожного сегменту.

3. Розробка маркетингових стратегій. Розробка та застосування стратегій, які враховують потреби та бажання споживачів, сприяють ринковій адаптації аграрних підприємств до змінних умов ринку [7].

4. Продаж та реклама. Розробка ефективних методів продажу та маркетингових рекламних кампаній сприяє привертанню уваги споживачів до купівлі товарів (послуг) аграрних підприємств.

5. Управління брендом. Створення та збереження сильного бренду для продукції аграрних підприємств сприяє підвищенню визнаності та довіри у споживачів.

6. Аналіз результатів. Систематичний аналіз результатів маркетингових дій аграрних підприємств визначає необхідність коригування стратегій та досягнення більш кращих показників ефективності.

Крім того, побудова якісної системи управління маркетинговою діяльністю аграрного підприємства дійсно вимагає врахування впливу і взаємодії різних чинників, як внутрішніх, так і зовнішніх, що впливають на функціонування підприємства.

Отже, дослідження, які вказують на те, що система управління маркетинговою діяльністю аграрного підприємства є комплексною, складною і динамічною, що відображає реалії сучасного бізнесу в аграрному секторі.

Список використаних джерел

8. Тарасюк А.В. Особливості управління маркетинговою діяльністю аграрного підприємства України. *Агросвіт*. 2019. № 17. С. 70-78.

9. Логоша Р. В., Польова О. Л. Особливості формування маркетингових стратегій сільськогосподарських підприємств. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2018. № 11. <https://www.inter-nauka.com/issues/2018/11/3944>

10. Гоголя О. Формування системи управління маркетинговою діяльністю сільськогосподарських підприємств. URL: <http://elibrary.nubip.edu.ua>.

11. Левків Г. Алгоритм розробки стратегічного плану маркетингового менеджменту на підприємствах АПК. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 4. С. 99-105.

12. Макаренко Н. Організаційно-економічні стратегії сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 124-129.

13. Маркетингове дослідження ринку овочевої продукції в Україні: монографія / Р.В. Логоша, К.В. Мазур, В.Ю. Кричковський. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 344 с.

14. Логоша Р.В., Кричковський В.Ю., Белкін І.В. Маркетингові стратегії розвитку підприємств овочепродуктового підкомплексу. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-10>

Кононенко Г.М.,

магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах глобального господарювання і сильно конкурентного ринку, сільськогосподарські підприємства повинні бути стратегічно спрямовані на зайняття вигідної ринкової ніші та підтримання своїх позицій. Здобуття конкурентних переваг є важливим стратегічним фактором для сільськогосподарських підприємств і є ключовим для їхньої конкурентоспроможності та успіху на ринковому полі. Конкурентні переваги дозволяють підприємствам виділятися серед конкурентів та забезпечувати стійкий розвиток.

Формування конкурентних переваг є важливим аспектом для сільськогосподарських підприємств і визначає їхню конкурентну позицію на ринку. Конкурентоспроможність аграрних підприємств важко оцінити через специфічність їх діяльності, але це і є тим, що робить їхні конкурентні переваги настільки важливими.

Питання конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є актуальними предметом великої кількості досліджень у галузі економіки та управління. Теоретико-методологічні основи конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств розкриті в наукових працях В. Андрійчука, П. Гайдуцького, Л. Євчука, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мельника, О. Онищенка, П. Саблука, С. Соколенка, А. Стельмашука, О. Шпичака та ін. Розбіжність у поглядах на термінологію та показники конкурентоспроможності дослідників вказує на складність і багатоаспектність цього поняття. Залишаються недостатньо вивченими і вимагають подальшого дослідження питання сутності, структури і функціонування механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Трактування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, як спроможності зберігати або розширювати конкурентні позиції на цільовому ринку в процесі адаптації до мінливого конкурентного середовища функціонування через співвідношення ціна/якість продукції, відображає важливі аспекти конкурентоспроможності в сільському господарстві [1, с. 37]. Це означає, що конкурентоспроможність полягає в здатності підприємства адаптуватися до змін у конкурентному середовищі та задовольняти потреби споживачів. Така конкурентоспроможність вимірюється на ринку через співвідношення між ціною і якістю продукції. Збереження або розширення конкурентних позицій означає, що підприємство може пропонувати продукцію за такою ціною та якістю, яка відповідає попиту споживачів.

Малік М.Й. та Наружна О.А. трактують конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств як можливість адаптації та гнучкості в

аграрній сфері, тобто здатність підприємств аграрного сектора пристосовуватися до нових умов господарювання і використовувати свої конкурентні переваги – ключовий фактор у їхній конкурентоспроможності [2, с. 41]. Це включає в себе максимально ефективне використання земельних ресурсів, аналіз структури ринку та гнучку реакцію на зміни в його кон'юктурі. Важливою також є здатність задовольняти потреби споживачів, пропонуючи продукцію та послуги, які відповідають їхнім потребам і очікуванням. Ця концепція підкреслює активний і адаптивний характер конкурентоспроможності в сільському господарстві, що вимагає постійного аналізу ринкових умов і готовності до внесення змін у стратегії та підходи до виробництва та маркетингу.

На думку Крючкової Ж.В. конкурентоспроможність аграрних підприємств підкреслює важливість системного підходу до цього питання. Конкурентоспроможність розглядається як система характеристик, що визначають потенційні можливості підприємства на ринку сільськогосподарської продукції та послуг [3, с. 47]. Ці характеристики включають в себе не лише фінансові аспекти, але й можливість ефективного використання земельних, трудових і фінансових ресурсів. Крім того, конкурентоспроможність вимагає здатності аграрного підприємства пристосовуватися до нових умов господарювання, що може включати в себе зміни в технологіях виробництва, ринкових умовах, а також регулятивному середовищі.

Цей підхід підкреслює важливість розглядати конкурентоспроможність як комплексне поняття, що враховує різноманітні аспекти діяльності аграрних підприємств і їхню здатність адаптуватися до змін.

Узагальнюючи зазначені погляди до розуміння сутності конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та враховуючи їх специфіку роботи, під конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємств потрібно розуміти здатність підприємства змагатися (суперничати) за певну частину споживчого аграрного ринку з існуючими та потенційними

конкурентами, намагаючись не тільки утримати конкурентну позицію на ринку, а також збільшити її шляхом покращення якості сільськогосподарської продукції, проведення наукових досліджень, залучення інвестиційних коштів, використання сучасних інформаційних технологій та інноваційних підходів в управлінні підприємством.

Серед ключових факторів, що впливають на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, можна виділити:

1. Ринковий аналіз: підприємства повинні глибоко досліджувати аграрний ринок та ідентифікувати ніші або сегменти, де вони можуть мати конкурентні переваги. Це включає в себе вивчення потреб споживачів, конкурентів і трендів галузі [4, с. 74].

2. Інновації та технології: використання сучасних технологій і інновацій може покращити продуктивність та якість продукції, що робить сільськогосподарське підприємство більш конкурентоздатним [5, с. 88].

3. Ефективне та альтернативне виробництво: оптимізація витрат, керування відходами та зменшення надмірних витрат допомагають збільшити ефективність виробництва сільськогосподарської продукції.

4. Маркетинг і брендування: ефективний маркетинг та брендування допомагають створити попит на сільськогосподарську продукцію та встановити позитивний імідж [4, с. 75].

5. Кадри і розвиток працівників: підготовка та розвиток команди працівників допомагають зберегти талановитий персонал та підвищити ефективність.

6. Співпраця і партнерства: укладання стратегічних партнерств та співпраця з іншими суб'єктами господарювання можуть підсилити конкурентні переваги [6, с. 46].

7. Стійке управління ризиками: управління фінансами та ризиками допомагає зберегти фінансову стабільність та готовність до непередбачених ситуацій.

У цілому, зайняття вигідної ринкової ніші та становлення лідером на аграрному ринку вимагає стратегічного планування, гнучкості та постійного аналізу аграрного ринку та конкурентної обстановки.

Зазначена комплексна стратегія, спрямована на забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, враховує різні аспекти роботи цих підприємств і є актуальною в умовах сучасного господарювання.

Список використаних джерел

15. Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика: [монографія] / З.В. Герасимчук, Л.Л. Ковальська. Луцьк: Надстир'я, 2008. 248 с.

16. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія] / М.Й. Малік, О.А. Нужна. Київ: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.

17. Крючкова Ж. В. Дослідження сутності конкурентоспроможності та конкурентоздатності аграрних підприємств. Агросвіт. 2016. № 7. С. 44-50.

18. Маркетингове дослідження ринку овочевої продукції в Україні: монографія / Р.В. Логоша, К.В. Мазур, В.Ю. Кричковський. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 344 с.

19. Логоша Р. В. Особливості інноваційного розвитку галузі овочівництва. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Випуск 25. С. 86-91.
<http://repository.vsau.org/getfile.php/16687.pdf>

20. Логоша Р.В., Семчук І.А. Ідентифікація моделей маркетингу взаємодії сільськогосподарських підприємств з виробництва біопалива. Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК». 2020. № 12 (314). С. 45-54. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202012045>
<http://eaprk.org.ua/contents/2020/12/45>

Копитко Є.С.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого курсу спеціальності: 051 Економіка,

Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**

Херсонський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПРИКЛАДІ АТ «УКРОБОРОНПРОМ» В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Організація оплати праці в умовах дії воєнного стану вимагає особливої уваги до безпеки та дотримання відповідних правил і законів. Воєнний стан призводить до різних обмежень і вимагає від підприємств та їх працівників спеціальних заходів для забезпечення безпеки та нормального функціонування. Прикладом організації оплати праці в умовах дії воєнного стану буде виробниче підприємство, яке виготовляє важку техніку або матеріали для оборони – АТ «Укроборонпром». Методи та способи організації оплати праці в умовах дії воєнного стану на вказаному підприємстві представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Методи та способи організації оплати праці в умовах дії воєнного стану на АТ «Укроборонпром»

№ п/п	Назва заходу	Суть заходу
1	Розробка безпеки праці	Підприємство ретельно розглядає всі аспекти безпеки праці на робочих місцях та вносить необхідні зміни у виробничий процес. Це включає в себе захист від можливих атак або загроз.
2	Внутрішній контроль	Встановлення системи внутрішнього контролю із автоматичним контролем доступу до об'єктів інфраструктури. Важливо забезпечити, щоб лише авторизованих працівників було допущено до важливих об'єктів.
3	Забезпечення резервів	Підприємство забезпечує резервне живлення, комунікації та інфраструктуру для випадків відключень або атак на основні мережі.
4	Оплата праці	В умовах воєнного стану на вказаному підприємстві застосовуються різні правила щодо

		оплати праці. Персонал, який працює у небезпечних умовах або на важливих об'єктах, може отримувати додаткову оплату або компенсації. При цьому необхідно дотримуватися законодавства та правил оплати праці.
5	Безпека працівників	Забезпечення безпеки працівників є найважливішою метою. Проведення навчання з безпеки, виділення необхідного обладнання та застосування заходів зі збереження здоров'я працівників.
6	Захист інформації	Прийняття заходів для захисту конфіденційної інформації і даних підприємства від можливих кібератак.
7	Співпраця з органами влади	Підприємство взаємодіє з органами влади та дотримується їхніх вимог та рекомендацій щодо безпеки.

Джерело: складено автором на основі [2].

АТ «Укроборонпром» має багатий досвід роботи в умовах воєнного стану через події в Україні. Удосконалення організації оплати праці на АТ «Укроборонпром» повинно посилити заходи безпеки на своїх виробничих об'єктах, щоб захистити їх від можливих атак та знищення. Робота цього підприємства під час конфлікту в Україні служить прикладом того, як підприємство може успішно адаптуватися до екстремальних умов та забезпечити безпеку та надійність виробництва.

Список використаних джерел

1. Боденчук Л. Оплата праці в умовах воєнного стану. URL: <https://aktiv.ua/ua/materials/articles/oplatatruda-v-usloviyah-voennogo-polozheniya> (дата звернення: 26.10.2023).

2. Гуренко Т.О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1153/1111> (дата звернення: 26.10.2023).

Корнага О.І.,

PhD аспірант

Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА СУЧАСНІ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

У світі, який стрімко рухається до цифрового майбутнього, роль технологій у формуванні ефективних та відзначених інноваціями моделей державного управління стає надзвичайно важливою. Цифрова трансформація, яка полягає в інтеграції сучасних інформаційних технологій в усі сфери суспільства, відзначається не лише швидкістю змін, а й глибоким впливом на політичну, економічну та соціальну сфери життя. Однією з ключових областей, що піддавалася перетворенням під впливом цифрових інновацій, є державне управління регіональним розвитком.

Сучасні моделі державного управління мають стати адаптивними та гнучкими, спроможними відповідати на різноманітні виклики сучасності. Це стає можливим завдяки новим можливостям, які надає Цифрова Трансформація. У цій статті досліджується глибокий вплив цифрових технологій на моделі державного управління регіональним розвитком. Розглядаються технологічні інновації, що відкривають нові можливості для оптимізації процесів, підвищення ефективності та забезпечення відкритості та прозорості в управлінні на рівні регіонів. Також акцентується увага на викликах, які супроводжують цей шлях до цифрової перетвореності та шляхах подолання з ними пов'язаних труднощів.

Цифрова трансформація має значний вплив на сучасні моделі державного управління регіональним розвитком у багатьох аспектах. Ось деякі з них:

1. Збір та Аналіз Даних:

Доступ до Даних: Цифрова трансформація дозволяє збирати великі обсяги даних про різні аспекти регіонального розвитку.

Аналіз Даних: Аналітика даних і штучний інтелект можуть виявити залежності та тренди, що допомагають в управлінні регіоном.

2. Забезпечення Прозорості та Партиципації:

Електронне Урядування: Системи електронного урядування дозволяють громадянам брати участь у прийнятті рішень та відстежувати роботу органів влади.

Відкриті Дані: Публічний доступ до даних сприяє прозорості та розумінню процесів управління.

3. Ефективне Використання Ресурсів:

Оптимізація Процесів: Цифрові технології допомагають удосконалити процеси внутрішнього управління та планування ресурсів.

Електронні Системи Звітності: Автоматизовані засоби звітності спрощують збір та аналіз фінансової інформації.

4. Розвиток Інфраструктури:

Цифрові Платформи: Розвиток цифрових інфраструктур дозволяє створювати онлайн-платформи для надання послуг та обміну інформацією.

Електронна Ідентифікація: Системи електронної ідентифікації спрощують процеси взаємодії між громадянами та владою.

5. Реагування на Виклики:

Аналіз Інформаційних Загроз: Цифрові технології можуть використовуватися для виявлення потенційних загроз безпеці та реагування на них.

Електронні Системи Кризового Управління: Швидка обробка даних у разі кризових ситуацій допомагає в управлінні надзвичайними подіями.

6. Розвиток Інновацій:

Підтримка Інновацій: Цифрові технології стимулюють інновації, сприяючи створенню нових продуктів та послуг в регіональних економіках.

Електронні Майданчики для Стартапів: Створення онлайн-платформ для стартапів та підприємців сприяє їхньому розвитку.

7. Розвиток Комунікацій:

Соціальні Мережі та Медіа: Використання соціальних мереж для взаємодії з громадськістю та вирішення їхніх проблем та питань.

Електронні Сповідення та Повідомлення: Автоматизовані системи надсилання повідомлень можуть швидко сповіщати громадян про важливі події та рішення.

8. Кібербезпека:

Захист Даних: Збільшується важливість захисту конфіденційності та цілісності даних у зв'язку з їхнім збільшенням та циркуляцією.

Кіберзагрози: Поява нових кіберзагроз, які можуть загрожувати важливим інфраструктурам та системам державного управління.

9. Навчання та Розвиток Кадрів:

Цифрова Грамотність: Потреба у підготовці кадрів з цифрової грамотності для ефективного використання нових технологій у роботі державних установ.

Навчання Кадрів: Програми навчання для державних службовців щодо використання цифрових інструментів.

10. Етика та Приватність:

Етичні Питання: Розгляд етичних питань, пов'язаних із зберіганням і використанням великих даних та штучного інтелекту у рішеннях державного рівня.

Права на Приватність: Захист прав громадян на конфіденційність особистої інформації при впровадженні цифрових технологій.

11. Соціальні Виклики:

Цифровий Розрив: Постійна необхідність боротьби з цифровим розривом між регіонами та групами населення.

Електронний Доступ: Забезпечення рівного доступу до електронних послуг у всіх регіонах.

12. Партнерство та Співпраця:

Міжсекторальне Партнерство: Заохочення співпраці між державними установами, приватним сектором та громадянським суспільством для спільного вирішення складних проблем.

Міжнародна Співпраця: Обмін досвідом та технологіями між країнами для спільного розвитку цифрових рішень у сфері регіонального управління.

Цифрова трансформація вимагає гнучкості та постійного вдосконалення державних управлінських моделей, а також глибокого розуміння соціокультурного контексту для ефективного впровадження нових технологій у сучасному суспільстві.

Цифрова трансформація перетворила сучасні моделі державного управління регіональним розвитком, надаючи їм нові можливості та виклики. Одним із головних досягнень цього процесу стало поліпшення ефективності та доступності державних послуг для громадян та бізнесу. Завдяки цифровим технологіям, влада може оперативніше реагувати на потреби своїх громадян, сприяючи швидкому розвитку регіональних спільнот.

Прозорість та відкритість стали ключовими характеристиками сучасних моделей державного управління. Громадяни мають можливість більш активно брати участь у прийнятті рішень через платформи електронного урядування та впливати на розвиток своїх регіонів. Забезпечення кібербезпеки та конфіденційності даних стають пріоритетом у реалізації цифрових стратегій, забезпечуючи довіру громадян до використання нових технологій у державному управлінні.

Однак цей шлях не приносить лише вигод. Виклики, пов'язані із захистом приватності, розвитком цифрової нерівності та етичними питаннями використання даних, потребують уважної уваги та розгляду. Зростаючий обсяг даних також потребує вдосконалення систем їхнього зберігання та обробки, забезпечуючи їхню надійність та захист від можливих кіберзагроз.

У цьому контексті, ефективне державне управління регіональним розвитком вимагає балансу між використанням цифрових можливостей та забезпеченням захисту прав та інтересів громадян. Тільки за умови урахування цих аспектів можливий стійкий та гармонійний розвиток регіональних спільнот у епоху цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. O Harafonova, H Zhosan, V Khudolei, N Tiukhtenko, I Tymkiv, N Riabets, STRATEGIC MODEL AND POTENTIAL SOURCES OF FINANCING FOR THE POST-WAR REVITALIZATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE DE-OCCUPIED TERRITORIES. Financial and credit activity problems of theory and practice 2 (49), 207-218 DOI: 10.55643/fcaptr.2.49.2023.3983
2. Лазоренко Т., Шолом І. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнесу. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи : зб. тез доп. І Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23 квітня 2020 р.). Київ, 2020. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201186>
3. Устенко М., Руських А. (2019). Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. Вісник економіки транспорту і промисловості. Вип. № 68. С. 181–192.

Котенко А.Ю

аспірант 1 року навчання

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Іванова М.І.

д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ БІОЕНЕРГЕТИКИ В УМОВАХ ПРИСКОРЕНОЇ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ

Людство на нашій планеті використовує енергію для забезпечення практично усіх аспектів добробуту людини, яка в свою чергу отримується з викопних видів палива. Це нафта, природний газ, вугілля, що утворилися у процесі розпаду рослин і тварин. Темпи використання викопних видів палива набагато швидші ніж їх утворення, та їх ресурси поступово вичерпуються. Крім

цього, використання цих видів палива сильно забруднює навколишнє середовище та негативно впливає на все живе.

Енергетичний сектор України повинен поступово скорочувати традиційне споживання енергоресурсів, та більш широко використовувати відновлювальні джерела енергії [1], перевагою яких є малий час на відновлення та мінімальне забруднення навколишнього середовища.

Біоенергетика для нашої країни є одним із стратегічних напрямків розвитку ВДЕ, враховуючи те, що Україна залежить від імпорту енергоносіїв, а саме природного газу. Вона не зможе замінити всі джерела енергії, але її розвиток допоможе зменшити використання викопних видів палива.

Наша країна має високий рівень сировини для біоенергетики, 80–90% може надавати саме аграрний сектор. Основними сільськогосподарськими культурами, які можуть використовуватися як біомаса, для виробництва біопалив є: кукурудза, соняшник, ріпак, соя, льон та ін. Наприклад, в Україні з аграрної сировини виробництво біометану становить 7,8 млрд. куб щорічно.

Однією з головних переваг використання енергії біомаси є її універсальність та багатоваріантність. Біомасу можна використовувати у твердому вигляді шляхом прямого спалювання (дрова, тріска, тюки соломи, гранули з біомаси та брикети) або шляхом перетворення на рідину (біодизель, біоетанол) чи газ (біогаз, біометан).

Основу біомаси складають органічні сполуки вуглецю, які при спалюванні або в результаті природного метаболізму з'єднуються киснем з виділенням тепла. При спалюванні біопалива енергія, що виділяється, розсіюється. Незважаючи на те, що виділена енергія розсіюється, продукти згоряння під дією природних процесів знову перетворюються на біопаливо.

Біопаливо – це альтернативне паливо, що отримується з тваринної або рослинної сировини, або з органічних промислових відходів шляхом їх переробки.

В Україні біопаливо використовують дедалі більше споживачів для генерації тепла та електроенергії. У 2020 р. біомаса замістила близько 5,2 млрд

м3 природного газу [2]. Біопаливо є альтернативою традиційному пальному, яке стало для нас дороговартісним, та для нашого населення менш доступним.

Україна має потенціал для розвитку біоенергетики при відповідних інвестиціях та технологічних інноваціях, особливо при переробці сільськогосподарської сировини на біопаливо. Наша країна має потенціал порівняно з багатьма європейськими країнами, які не можуть дозволити собі виділити такі великі площі сільськогосподарських земель. Завдяки родючим землям та кліматичним характеристикам Україна може виробляти біодизель з ріпаку, сої та соняшнику [3].

У порівнянні зі звичайним мінеральним дизельним паливом (нафтою) для транспортних засобів, біодизель на рослинній основі має значні переваги.

Вплив використання біодизеля на навколишнє середовище:

- біодизель містить дуже мало сірки, тому зменшує викид діоксиду сірки в атмосферу;
- спалювання біодизеля не збільшує парниковий ефект;
- високо біологічно розкладається за відносно короткий час (біологічний розклад становить 90% протягом 21 дня);
- не містить таких канцерогенів, як поліциклічні ароматичні вуглеводні і бензопірен.

Практичні та технічні переваги біодизеля:

- незважаючи на значно нижчий вміст сірки, біодизель має чудові змащувальні властивості, що збільшує термін служби двигуна;
- завдяки високій температурі спалаху (120–150 °С) біопаливо є відносно безпечним;
- в промисловості широко використовується побічний продукт гліцерин, а при додаванні його до фосфорної кислоти отримують фосфорні добрива.

Основні недоліки:

- низька енергоємність порівняно з нафтовим паливом
- не рекомендується зберігати більше 3 місяців

- залишковий метанол у біодизелі є потужним розчинником й агресивен до гумових деталей техніки.

Також з біомаси виготовляється біоетанол, в інформаційних матеріалах представлений як продукт першого та другого покоління.

Першого покоління виробляється з продовольчих культур, другого покоління виготовляють з деревної біомаси і аграрних відходів.

Біоетанол використовується у звичайних бензинових двигунах, як добавка до бензину від 5 до 15 %. Додавання невеликої кількості біоетанолу до бензину значно знижує токсичність вихлопних газів. Це пов'язано з тим, що кисень, який міститься в біоетанолі, забезпечує повне згоряння суміші (при згорянні утворюються лише два продукти: вода і вуглекислий газ).

Декарбонізація транспортної галузі стане трендом на десятиліття. Багато хто зосереджується на електрифікації транспорту, але важливо пам'ятати, що електромобілі є зеленими лише тоді, коли зеленими є мережі, які постачають їм енергію.

Висновок такий, що для нашої країни біоенергетика має низку переваг, це:

- скорочення викиду парникових газів;
- вирішення екологічних проблем;
- заміщення імпорту енергоносіїв;
- покращення торговельного балансу держави;
- створення робочих місць.

Розвиток біоенергетики дасть можливість розширити доступ до інших джерел енергії, зміцнити енергетичну безпеку України та посприє енергетичній незалежності нашої держави.

Список використаних джерел

1. Відновлювані джерела енергії: за заг. ред. С.О. Кудрі. Київ: Інститут відновлюваної енергетики НАНУ, 2020. 392 с.

2. Теплова альтернатива: біомаса поступово заміщує природний газ. Українська енергетика. 2022. 14 вер. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/naturalna-alternatyva-biomasa-postupovo-zamishchuie-pryrodnyi-haz>

3. Калетник Г.М. Економіка виробництва біопалива в Україні та забезпечення продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 30–35.

Крючок Марина,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

4 курсу спеціальності: 073 Менеджмент,

науковий керівник: к.е.н., викладач **Чмут А.В.,**

Херсонський державний університет

СУЧАСНА МОДЕЛЬ МЕНЕДЖЕРА В УМОВАХ VUCA-СВІТУ

У сучасних умовах функціонування більшості підприємств, які характеризуються високою невизначеністю, складністю, швидкістю змін та нестійкістю (VUCA-світ) [1], двигуном їх економічного розвитку стає менеджер. Людський фактор сьогодні стає вирішальним при здійсненні вмілого управління організацією. У будь - якій сфері діяльності ефективність функціонування підприємства має пряму залежність від особистих якостей менеджера, його майстерність налагоджувати стосунки з людьми. Важливою якістю для менеджерів є вміння визначати потреби та запити не тільки споживачів але й підлеглих, правильно оцінювати індивідуальні особливості та потенціал працівників, прислуховуватися до побажань членів колективу, оптимально використовувати ці знання на практиці.

Сучасний успішний світовий досвід підготовки менеджера-професіонала дав змогу сформуванню комплексу функцій, якими кожен менеджер має володіти, спільно із професійними навичками і знаннями [3].

Менеджер вищої ланки управління має професійно володіти фаховою кваліфікацією, що значно підвищує рівень конкурентоздатності організації. Лінійний менеджер має здійснювати щоденний ефективний контроль, аналіз та керівництво роботою підлеглих у виробничих умовах шляхом роз'яснення або іноді демонстрації належного виконання їх функціональних обов'язків. Менеджер має бачити та оперативно аналізувати як зовнішнє, так і внутрішнє середовище, володіти здатністю розуміти персонал та людські стосунки. Це вміння є максимально важливим під час виконання функцій лідера, бо вони передбачають комунікабельність, особистий приклад та високий рівень мотивації менеджера у стосунках з людьми. Менеджер повинен мати адміністративну кваліфікацію, яка дозволяє менеджерам всіх рівнів максимально ефективно використовувати організаторські здібності та розвинуті комунікативні властивості для виконання менеджерських функцій. Професійний менеджер і керівник реалізовує свої рішення за допомогою чітко розроблених процедур, а не випадковим шляхом, що сприяє впевненості у правильності втілення власних рішень [2].

Проте VUCA-світ зумовлює виклики та необхідні компетентності для менеджменту підприємств.

Таблиця 1

Виклики та компетентності менеджерів у VUCA-світі

Виклики (В)	Компетентності (К)
В1. Геополітичні зміни та глобалізація. В2. Технологічні зміни. В3. Розробка нових бізнес-моделей. В4. Управління змінами. В5. Стійкість та соціальна відповідальність	К1. Стратегічне мислення та уміння будувати гнучкі стратегічні плани. К2. Управління ризиками. К3. Здатність працювати у міжнародному (глобальному) контексті. К4. Володіння новітніми підходами до управління персоналом. К5. Здатність навчати та бути навченим. К6. Здатність комунікувати з зацікавленими особами. К7. Креативність, здатність до розробки і впровадження інновацій.

Джерело: [4]

Сьогодні вимагає від менеджера бути не просто керівником, а стати менеджером-лідером. Менеджер-лідер – це носій інноваційного мислення, яке орієнтоване на інтеграцію та поєднання зусиль працівників, на успішне використання різнопланових інструментів системи управління персоналом.

Вкрай важливим є високий професіоналізм менеджера – це здобута освіта, життєвий досвід, постійне поповнення знань, готовність до нововведень [5].

Комплекс вимог до менеджерів має включати такі групи: професійні та ділові якості, що об'єднують організаторські здібності та компетентність; особисті риси, що включають: морально-психологічні якості, вольові якості, ставлення до здоров'я та способу життя. Вдало поєднані організаторські властивості з вольовими якостями сприяють утворенню такої інтегральної характеристики як підприємливість. Це випадок, коли поєднання морально-психологічних рис з вольовими якостями формує феномен лідерства. При вмілому поєднанні окреслених складових і формується сучасна модель менеджера – професіонала.

Список використаних джерел

1. Чмут А.В., Звонарьова О.І. Особливості формування асортиментної політики страхових підприємств в умовах VUCA– світу . Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. №20. С. 646-650. URI: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/132.pdf>
2. Бережна В.С. Підготовка майбутніх менеджерів до інноваційної професійної діяльності. Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка та психологія. 2009. Вип. 468. С. 21-27.
3. Ельбрехт О.М. Формування змісту підготовки менеджерів у зарубіжній освітній практиці. Наук. часоп. НПУ ім. М.П. Драгоманова. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. Вип. 5. С. 260-268.
4. Чмут А.В., Чмут О.О. Сучасні виклики менеджменту в умовах VUCA –світу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія

Економічні науки. 2023. Вип. 47. С. 47-52.

URI: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/17776>

5. Іванова І.В. Менеджер-професійний керівник: навч. посібн. К.: Київський національний торг.- екон. Ун-т, 2001. 107 с.

Крючок М.В.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
третього курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.**,
Херсонський державний університет

АНАЛІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІСТИКИ В СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

Особливістю ХХ століття було безмежне бажання людства розвивати впровадження економічних та технологічних бізнес-процесів. Такий підхід знаходить відображення абсолютно у всіх областях науки і наукових дисциплінах практичної діяльності людини. В результаті на рубежі ХХІ століття світ зіткнувся з глобальними проблемами з навколишнім середовищем і соціальними проблемами. Ці обставини спонукали прогресивну частину людства розпочати новий підхід – концепцію сталого розвитку. Ця концепція торкнулась й логістики, впровадивши новий напрямок в сферу транспортування, а саме «екологістики».

У сучасній практиці "екологістика" має багато різноманітних визначень. У перекладі з англійської: «екологістика» (англ. Reverse Logistics) – означає «зворотна логістика». Тобто, це заходи, пов'язані з реалізацією оптимізації збору, зберігання, утилізації, усунення відходів, непотрібних як навколишньому середовищу, так і суспільству. Найбільш поширена інтерпретація сутності "екологістики" була надана провідним українською науковицею Григорак М. Ю., яка зазначає, що це: «система заходів, що забезпечують використання енергозберігаючих та ресурсозберігаючих

логістичних технологій та сучасного обладнання по всьому ланцюжку поставок товарів для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та підвищення загальної споживчої цінності продукції» [2].

Екологістика зосереджується на мінімізації шкідливого впливу на навколишнє середовище та зменшенні або мінімізації споживання невідновлюваних природних ресурсів. У той же час під шкідливим впливом розуміються не тільки викиди вихлопних газів, шум і вібрація, створювані автомобілями і поїздами, відходи паливно-мастильних матеріалів, що потрапляють в ґрунт і воду, а також використана упаковка і браковані продукти, які необхідно утилізувати [3]. Письменник Гречин Б.Д. визначає і характеризує три основні етапи розвитку екологічної логістики в світі.

Таблиця 1

Етапи розвитку «екологістики» у світі

Етап розвитку екологістики	Період часу	Основні характеристики
Перший етап	Початок ХХ століття - 1960-1970-і роки	<ul style="list-style-type: none"> – Акцент на охороні природи та довкілля. – Заснування світових організацій та домовленостей.
Другий етап	1970-1980-і роки	<ul style="list-style-type: none"> – Заснування концепції сталого розвитку. – Звернення до економічної ефективності.
Третій етап	З 1990-х років та далі	<ul style="list-style-type: none"> – Реалізація концепцій сталого розвитку на практиці. – Зелені технології, енергоефективність, зменшення викидів. – Зростаюча роль регуляторів і міжнародних угод.

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Зниження екологічних витрат у логістичній діяльності включає зменшення споживання невідновлюваних джерел енергії, викидів парникових газів та відходів. Ці зусилля можуть бути технологічними, наприклад, замінити дизельний автомобіль гібридним автомобілем або замінити картонну коробку обертовим контейнером. Інші стратегії мають включати більш ефективні методи планування та реалізацію переміщення товарів. Наприклад, це може включати підвищення використання вантажних автомобілів шляхом управління запасами на контрольованому рівні або використання видів транспорту, які мають менші викиди парникових газів.

Серед важливих екологічних цілей можна виділити ініціативи щодо збільшення реверсної логістики. Це передбачає відновлення та повторне використання більшої кількості відходів і повернених продуктів. За даними Міжнародного енергетичного агентства [3], транспорт загалом споживає 19% світової енергії і викидає 23% вуглекислого газу (CO₂). З урахуванням політичних і технологічних тенденцій передбачається збільшення цих показників на 50% до 2030 року і навіть на 80% - 130% до 2050 року порівняно з 2007 роком. Необхідно активно розробляти стратегії для зниження цих показників у майбутньому.

Впровадження концепції сталої логістики супроводжується зростанням витрат. Першим джерелом збільшення витрат є необхідність створення і розвитку інфраструктури, яка спрямована на збір та переробку відходів і використання їх як сировини. Другим фактором є зростання витрат на транспортування зворотних відходів з ринку збуту на ринок закупівель, що вимагає додаткових ресурсів і інфраструктури. Третім чинником збільшення витрат є необхідність використання дорожчої або більш екологічної тари та упаковки продукції [2].

У зв'язку з цим, головними завданнями сталої логістики є:

— Використання екологічно чистих матеріалів та зменшення використання сировини та упаковки, які потребують подальшої утилізації.

— Застосування природної енергії в процесах виробництва для зменшення викидів та забруднення навколишнього середовища.

— Максимальне використання виробничих відходів як вторинної сировини та їх повернення та утилізація для зменшення негативного впливу на природу.

— Впровадження новітніх технологій для ефективного використання вторинної сировини та відходів.

— Забезпечення екологічно безпечних методів зберігання та транспортування продукції, які зменшують негативний вплив на довкілля.

Ефективність впровадження глобальних екологічних трендів у галузі вантажоперевезень, стратегічні пріоритети для подальшого розвитку національної транспортної системи повинні бути спрямовані на врахування різних екологічних аспектів. Важливо підкреслити, що при формуванні стратегій розвитку транспортної системи необхідно приділяти велику увагу питанням екології та розвитку зелених ініціатив. Активний учасник логістичного ринку повинен бути відповідальним і свідомим щодо свого внеску у збереження природи та довкілля. Це, в свою чергу, сприятиме реалізації сталої діяльності та забезпеченню довгострокової успішності галузі.

Список використаних джерел

1. Transport Energy and CO2 : Moving towards Sustainability. URL: <https://www.oecd.org/publications/transport-energy-and-co2-moving-towards-sustainability-9789264073173-en.htm> (дата звернення 27.10.2023)
2. Григорак М.Ю. Теоретичні положення інноваційної логістики та інтелектуалізації логістичної діяльності підприємства. *Інноваційна логістика: концепції, моделі, механізми*. К.: НАУ, 2015. С. 31–68.
3. Гречин Б.Д. Екологістика як перспективний напрямок розвитку підприємства: закордонний досвід. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 213 – 219.
4. Адвокатова Н.О., Нікітенко К.С. Логістична стратегія реформування

морської портової галузі України. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» (Index Copernicus ICV 2017:40.0). 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6970> (дата звернення: 14.10.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.36

Кубік Світлана,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,

спеціальності: 073 Менеджмент,

Херсонський державний університет

Чмут Анна,

к.е.н, ст. викладач кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,

Херсонський державний університет

SWOT-АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ БАНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

SWOT-аналіз - це один із ключових інструментів стратегічного аналізу, який широко використовується в сучасному бізнесі та управлінні для оцінки внутрішніх і зовнішніх аспектів організації, продукту чи ситуації. Цей інструмент надає можливість ретельно проаналізувати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, що впливають на об'єкт дослідження. SWOT-аналіз дозволяє визначити стратегічні напрями розвитку, приймати обґрунтовані рішення та визначити пріоритети в управлінні.

SWOT-аналіз системи управління персоналом банку є актуальною та важливою темою в сучасному середовищі функціонування економіки України. В умовах воєнного стану банківська система України зіткнулась з рядом викликів. Всі ці виклики та зміни роблять ефективне управління персоналом важливішим завданням, ніж коли-небудь раніше.

Аналіз сильних сторін (переваг організації), слабких сторін (недоліки внутрішнього стану організації), можливостей (зовнішніх факторів, які можуть

бути корисними) та загроз (зовнішні аспекти, які можуть становити ризик) проведений на прикладі АТ «Правекс Банк» (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз управління персоналом АТ «Правекс-Банк»

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Система управління персоналом, яка проявляє високий рівень розвиненості 2. Структурована кадрова політика разом із стандартизованими процедурами та передовими технологіями 3. Висококваліфікований персонал 4. Енергійний та молодий колектив з вираженими амбіціями 5. Високий рівень компетенції керівників 7. Наявність процедури організації та проведення навчання працівників 8. Сучасна технологісна база для віддаленої роботи. 9. Широкий соціальний пакет 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Плинність на низьких посадах 2. Брак кар'єрного росту 3. Незалучення працівників до процесу прийняття стратегічних рішень, розробки цілей, бізнеспроцесів 4. Стресовий характер роботи в умовах воєнного часу. 5. Завищені нормативи праці 6. Недосконала система мотивації персоналу. 7. Недостатня підготовка керівного персоналу до роботи в умовах кризи та воєнного часу
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення банківської прибутковості після припинення воєнних дій 2. Інноваційні процеси, які впроваджуються у системі управління персоналом 3. Розширення спектру програм з підвищення кваліфікації 4. Використання передових методів на основі міжнародного досвіду. 5. Розвиток відділеної роботи. 6. Розширення спектру послуг 	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Відтік умів» за кордон 2. Обмежені фінансові можливості в умовах воєнного часу. 3. Поглиблення фінансової кризи через затяжний характер війни. Економічні ризики. 4. Посилення конкуренції за найкращих працівників з іншими банками 5. Необхідність скорочення кількості відділень і персоналу через неможливість додержання норм безпеки.

SWOT-аналіз системи управління персоналом в умовах війни українського банку показує, що вона має потенціал для впорядкування складних викликів, але вимагає уважного управління та підготовки для мінімізації загроз та використання можливостей.

З урахуванням SWOT-аналізу можна запропонувати кілька ключових стратегічних рекомендацій:

Посилити програми підвищення кваліфікації для персоналу, зосереджуючи увагу на розвитку тих навичок, які відповідають сучасним вимогам та інноваційним процесам. Це допоможе підвищити компетентність працівників та підтримати конкурентоздатність.

Створити механізми для більшого залучення персоналу до прийняття стратегічних рішень та розробки цілей банку. Розширити комунікацію між різними рівнями управління для поліпшення управлінського процесу та розробки більш ефективних стратегій.

Розглянути можливості для більшого використання сучасних технологій для віддаленої роботи та покращення комунікації між відділеннями та співробітниками. Це може підвищити продуктивність та ефективність банку, а також забезпечити безпеку працівників.

Розвивати програми мотивації персоналу, які б відповідали потребам та очікуванням працівників. Це допоможе підтримати високий рівень моралі та залученості співробітників.

Ретельно вивчити зовнішнє середовище та реагувати на зміни в ньому, зокрема на характер та локацію воєних дій, конкуренцію за найкращих кадрів та можливі економічні ризики.

За допомогою цих заходів банк може покращити свою конкурентоспроможність, ефективність та стійкість у викликових умовах та досягти бажаних стратегічних цілей навіть в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Чмут А.В. Ринок праці України в контексті глобалізаційних процесів / А.В. Чмут, О.О. Голуб. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація економіки: виклики і можливості економічного зростання» (м. Київ, 15 лютого 2017 р.). К., 2017. С.8-9.
2. Чмут А.В., Чмут О.О. Сучасні виклики менеджменту в умовах VUCA – світу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія

Кулик М.В.

докторант, к. е. н., доцент,

Державний торговельно економічний університет

м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ РЕВЕНЮ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Однією з важливих наукових проблем є виявлення багатofакторної характеристики впливу управління на ефективність і рентабельність підприємств готельного господарства, яка розглядається як оптимізаційна модель, заснована на прогнозуванні попиту ринкових мікро сегментів, або як економічна техніка, націлена на визначення найкращої цінової політики для максимізації доходу підприємства готельного господарства з урахуванням визначення поведінки споживачів і зміни попиту. Отже, разом з потребою використання існуючих наукових підходів до вивчення ревеню менеджменту розвиток теоретичних положень та методологічної бази формування нових підходів до управління доходами у сучасних економічних умовах є особливо важливим. Аналізуючи проблематику зміни управлінських парадигм, Р. Кросс відобразив цей процес у вигляді послідовності переходів і встановлення цілей управління, які відображають специфіку кожного з етапів [1]. У цьому сенсі система управління доходами повинна бути спрямована на підвищення ефективності підприємства з врахуванням взаємовпливу економічних і соціальних ефектів з використанням інструментарію в триєдності *«система прогнозування — моделі планування — показники результатів»*. Відповідно актуальними для підприємств готельного господарства є дослідження щодо:

— визначення методико-прикладного інструментарію систем оцінювання, бюджетування та контролю;

- побудови системи прийняття управлінських рішень, спрямованих на формування корпоративної соціальної відповідальності;
- визначення цільової функції підприємства готельного господарства з позиції вирішення завдань, пов'язаних із використанням інтернет-технологій, аутсорсингу;
- визначення факторів, які впливають на реальну оцінку стратегічних альтернатив розвитку для різних споживчих сегментів;
- виявлення можливостей залучення додаткового капіталу тощо.

Зважаючи на апріорну складність наведених завдань, зазначимо, що вагоме значення для їх вирішення має правильний вибір управлінського інструментарію, який спрямовує внутрішню систему управління підприємствами на генерування підприємствами доходу для суспільної системи. Досліджуючи теоретичне підґрунтя формування системи ревеню менеджменту встановлено, що у наукових працях, присвячених цим дослідницьким аспектам, виділено дві важливі особливості.

Перша – досліджувана концепція сьогодні значно випереджає практику її застосування суб'єктами готельного господарства, особливо це стосується діяльності українських підприємств готельного господарства. Імплементация процесу ревеню менеджменту у діяльність готельних підприємств насамперед пов'язана із застосуванням інформаційних детермінант. Отже, для успішного застосування ревеню-менеджменту необхідним є систематизація показників, які кількісно та якісно виражають параметри інформаційних потоків щодо сегментів споживачів для формування цінової політики суб'єкта готельного бізнесу. До переваг використання аналітичного інструментарію ревеню-менеджменту слід віднести:

- системний аналіз коливання кон'юнктури ринку та конкурентного середовища;
- моделювання прогнозів щодо збуту готельних послуг;
- визначення прибуткових та потенційно привабливих споживчих сегментів;

- гнучкість управлінських рішень щодо розвитку функціональних стратегічних підрозділів;
- можливість впливу на маркетингову політику щодо визначення каналів продажів, умов пропозиції послуг і методів їх просування

Другою особливістю теорії ревеню менеджменту підприємств готельного господарства є те, що на її розвиток в Україні значно впливає досвід міжнародних готельних мереж насамперед, практичний, завдяки якому популяризується й теоретичний. Незважаючи на доведені факти щодо ефективності ревеню-менеджменту, його активне застосування в готелях України не спостерігається. Основними причинами цього є відсутність прикладних рекомендацій щодо його імплементації в систему управління доходами та відповідного інформаційного забезпечення процесів ревеню-менеджменту [2-4].

Потреба в імплементації процесу ревеню менеджменту у діяльність суб'єктів ринку (у тому числі й готельних підприємств) виникла головним чином у результаті дії таких факторів: посилення конкуренції через збільшення кількості підприємств, що функціонують на ринку, та глобалізації економіки; появи нових готельних мереж, що здійснюють диференціацію послуг; прискорення науково-технічного прогресу, завдяки якому з'явилися нові технології обслуговування та цифрові трансформації, які вплинули на швидкість і доступність інформації для споживачів [5].

Виходячи зі специфіки формування доходу в готельному бізнесі, для покращання економічної віддачі від використання номерного фонду готелю, попит на який коливається, необхідно враховувати фактори впливу, вибудовувати пріоритети і таким чином мінімізовувати ризики збитків [5]. Таким чином, ефективність діяльності кожного підприємства готельного господарства залежить від правильного вибору стратегії для поліпшення фінансових показників діяльності, пошуку резервів та шляхів зростання доходу. Адже, щоб управляти поведінкою споживачів і мотивувати їх до купівлі, а стейкхолдерів – до взаємодії, підприємство мусить добре вивчити особливості

своїх конкурентів, зіставити їх цілі й потреби зі своїми цілями та можливостями і здійснити відповідний вибір.

Список використаних джерел

1. CROSS, Robert G.; HIGBIE, Jon A.; CROSS, David Q. Revenue management's renaissance: A rebirth of the art and science of profitable revenue generation. *Cornell Hospitality Quarterly*, 2009, 50.1: 56-81.
2. МАЗАРАКІ Анатолій; БОЙКО Маргарита; КУЛИК Марія. Детермінанти ревеню-менеджменту в готельному бізнесі. · SCIENTIA·FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету), 2017, 114.4: 66-78.
3. Тарасюк Г. М., Розвиток вітчизняного туризму в контексті світових тенденцій / Г. М. Тарасюк, О. В. Мілінчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 7, частина 3 – 2016. – с.127-131
4. Мельниченко С.В. Готельні мережі на ринку туристичних послуг України /С.С.Мельниченко, Т.В.Бурак // Вісник КНТЕУ.– 2014. – № 3 .–с.5-15
5. Korzh N. V., Onishchuk N. V. Social Selection of the optimal set of Revenue management tools in hotels. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2018. No 1/4 (39). С. 16-21.

Куліш Д.В.,

докторант за спеціальністю 051 Економіка

Запорізький національний університет

ДІАГНОСТИКА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ВИХОДІ НА РИНОК

ЗЕД є важливою для будь-якої компанії, яка хоче розширити охоплення та збільшити потенціал доходу. Однак це складний процес, який потребує

стратегічного планування, яке окреслює дії, які необхідно виконати для досягнення поставлених цілей. Ключовими аспектами, які потрібно оцінювати під час процесу розробки стратегічного планування ЗЕД підприємства. Тому, вважаємо, що стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства потрібно починати з оцінки ресурсів компанії до визначення цільових ринків для реалізації ефективного плану ЗЕД.

Перш ніж почати будь-яку стратегію ЗЕД, важливо оцінити ресурси компанії. Це включає фінансові, людські та технологічні ресурси, доступні для реалізації стратегії. У фінансовому плані важливо оцінити, чи має компанія необхідні ресурси для фінансування стратегії ЗЕД. Це може включати витрати на встановлення присутності за кордоном, витрати на дослідження та розробку нових продуктів або послуг для зовнішнього ринку, а також витрати на рекламу та маркетинг за кордоном. Важливо оцінити, чи має компанія достатньо навченого та досвідченого персоналу для реалізації стратегії ЗЕД. Це може включати персонал відділу продажів, маркетингу, фінансів і кадрів [1].

Нарешті, з точки зору технології, важливо оцінити, чи має компанія необхідну інфраструктуру для реалізації стратегії ЗЕД. Це може включати технологію, необхідну для управління та доставки продуктів або послуг на міжнародному рівні, а також технологію, необхідну для спілкування з клієнтами та постачальниками за кордоном, серед іншого.

Після оцінки ресурсів компанії важливо визначити цільові ринки. Це включає визначення того, які ринки мають найбільший потенціал для компанії та які ринки найбільше відповідають її бізнес-цілям. Можна використати SWOT і PESTEL аналіз. Щоб визначити цільові ринки, важливо провести ретельне дослідження ринку. Це може включати оцінку ринкового попиту, конкуренції, державних постанов і бар'єрів входу[2].

При визначенні цільових ринків також важливо враховувати культурні відмінності та мовні бар'єри. Якщо компанія планує продавати продукти чи послуги на іноземному ринку, важливо розуміти культуру та мову ринку, щоб адаптувати свої продукти чи послуги до потреб клієнтів. Після визначення

цільових потрібно розробити стратегію виходу. Пропонується оцінювати різні варіанти, такі як прямий експорт, непрямий експорт, ліцензія, франшиза або прямі інвестиції, серед багатьох інших. Наприклад: прямий експорт передбачає продаж продукції або послуг безпосередньо клієнтам на зовнішньому ринку. Ліцензування та франчайзинг передбачають надання прав інтелектуальної власності або прав на товарний знак іноземній компанії для продажу продукції чи послуг на зовнішньому ринку. Прямі інвестиції передбачають інвестування капіталу в створення присутності за кордоном, наприклад відкриття дочірнього підприємства або філії. А поглинання передбачає придбання компанії, яка вже працює на зовнішньому ринку[3].

Кожен варіант виходу на ринок має свої переваги та недоліки, і важливо ретельно оцінити кожен варіант, перш ніж приймати рішення. Наприклад, прямий експорт може бути хорошим вибором для компаній, які мають обмежений бюджет, але їм може бути важко забезпечити стійку присутність на зовнішньому ринку. З іншого боку, прямі інвестиції можуть бути дорогими, але вони можуть бути ефективним способом встановлення стійкої присутності на зовнішньому ринку.

Після розробки стратегії виходу на ринок розробляється ефективна стратегія міжнародного маркетингу. Це включає оцінку культурних відмінностей і мовних бар'єрів на зовнішньому ринку для адаптації продуктів або послуг для задоволення потреб клієнтів на зовнішньому ринку. Крім того, вивчаються та вибираються різні варіанти дистрибуції та комунікації на новому ринку з урахуванням уподобань нових клієнтів. Наприклад, на деяких іноземних ринках може бути більш ефективним використання медіа, таких як телебачення та радіо, щоб охопити клієнтів, тоді як на інших ринках може бути більш ефективним використання онлайн-медіа, таких як соціальні мережі[4].

Слідуючою розробляється міжнародна кадрова стратегія. Вона включає оцінку навичок і компетенцій, необхідних для реалізації ефективної стратегії ЗЕД, а також відбір відповідного персоналу для реалізації стратегії. Потім важливо оцінити та виміряти успіх стратегії ЗЕД. Це може включати оцінку

задоволеності клієнтів, оцінку прибутковості стратегії та оцінку внеску стратегії в бізнес-цілі компанії .

Отож, після розробки даних стратегій та вдосконалюється стратегія ЗЕД в міру її реалізації. Це може включати адаптацію маркетингової стратегії для задоволення мінливих потреб зовнішнього ринку, додавання нових продуктів або послуг для задоволення потреб клієнтів на зовнішньому ринку та вибір нових цільових ринків. Тому, можемо виділити п'ять типів компаній залежно від того, на якій фазі життєвого циклу бізнесу вони перебувають, і обсягу ресурсів, які вони мають: стартапи, масштабні компанії, МСП , великі компанії та транснаціональні корпорації. У той же час розуміємо, що існують чотири основні стратегії ЗЕД: прямий експорт, непрямий експорт, альянси та некомерційні формули.

Більші компанії, які мають більше доступних ресурсів і можуть взяти на себе більші витрати та ризики в процесі ЗЕД, будуть прагнути прийняти стратегії, які дозволять їм підтримувати більший контроль над виробництвом і маркетингом, оскільки це допоможе їм адаптуватися до змін у навколишньому середовищі. Тобто вони переважно обиратимуть стратегію прямого експорту .

Менші компанії , такі як стартапи, масштабні компанії та МСП, які мають менше ресурсів, щоб протистояти процесу ЗЕД, вдаватимуться до стратегій, які передбачають менші витрати та пов'язані з меншим ризиком , дозволяючи їм досліджувати зовнішні ринки без шкоди для їх поточної ситуації. У цьому випадку непрямі експортні стратегії, альянси є тими, що можуть бути найбільш цікавими в загальному плані.

У момент істини кожна компанія повинна зважити переваги та недоліки , які представляють різні стратегії ЗЕД, і вирішити, чи вони вважають за краще підтримувати високий контроль над комерційним процесом, навіть якщо це означає більші витрати та ризики, чи, з іншого боку. Варто мінімізувати їхні витрати та ризики в обмін на зменшення контролю, який вони можуть здійснювати.

Список використаних джерел

1. Баула О.В. Особливості формування стратегія зовнішньоекономічної діяльності підприємства в сучасному глобалізаційному просторі / О.В.Баула, А.В.Сачук // Матеріали за ІХ-а міжнародна научна практична конференція «Настоящи изследования и развитие - 2013». Том 7. Икономики: София, «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013. С.64 -68.
2. Болдуєва О.В. Оцінювання економічної ефективності зовнішньої діяльності суб'єктів господарювання / О.В. Болдуєва // Держава та регіони. – 2012. – № 4. – С. 190–195.
3. Фокіна К.І. Міжнародні маркетингові стратегії / К.І. Фокіна [Електронний ресурс]//Матеріали міжнародної студентської конференції «Сучасна економічна наука: досвід тенденції перспективи розвитку». – Режим доступу: <http://mekon.16mb.com/MEO/Fokina.htm>.
4. Кириченко О.А. Сучасна система управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Механізм регулювання економіки. 2008. №1. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/ua/2008_1.html

Куртучанова А.О.,

студентка 4 курсу економічного факультету,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сучасний світ перебуває в стані постійних змін і розвитку внаслідок масштабних глобалізаційних та інтеграційних процесів. Глобальні підприємства стають все складнішими, а конкурентоспроможність організацій вимагає нових стратегій і підходів. Тому в умовах глобальних інтеграційних процесів тема стратегічного управління є особливо актуальною.

Глобалізація не тільки розширює ринки для бізнесу, але й створює нові виклики, пов'язані зі зростанням конкуренції, змінами в міжнародному праві, торговими війнами та економічною нестабільністю. Підприємства повинні адаптуватися до цих змін і розробити стратегії, які дозволять їм залишатися конкурентоспроможними в глобальному середовищі.

Література, використана під час дослідження, відображає сутність і складність глобальних бізнес-процесів, дає розуміння стратегічного управління в умовах глобальної конкуренції, розглядає важливі аспекти глобального бізнесу. Аналіз цих джерел дозволяє розкрити основні проблеми, пов'язані з проблемами та можливостями стратегічного менеджменту в контексті глобальних інтеграційних процесів.

Глобальна стратегія — це сукупність конкретних дій і методів, спрямованих на створення конкурентних переваг в умовах міжнародного бізнесу та адаптацію до глобального середовища. У сучасну епоху глобалізації глобальна стратегія відіграє важливу роль, оскільки допомагає компаніям Вийти на світовий ринок Підвищення ефективності виробництва та ресурсів та адаптуватися до змін у глобальному бізнес-середовищі[1].

Глобальна стратегія базується на таких принципах, як адаптація до місцевих умов. Встановлення стандартів Вибір ринку та управління ризиками, інноваціями та цінами. Ключові елементи глобальної стратегії включають вибір ринків, що розвиваються; Виявлення конкурентних переваг Створення міжнародного ланцюжка поставок розробка маркетингових і бізнес-стратегій[1].

У своїй роботі Майкл Портер визначає ключові фактори успіху глобального бізнесу та дає практичні поради щодо створення ефективних глобальних стратегій. Він представив концепцію «конкурентоспроможного діаманта», яка допомагає зрозуміти, чому певні країни чи регіони стають центром певних галузей і підприємств, і підкреслює важливість розробки глобальних стратегій, заснованих на місцевих ресурсах і можливостях [1].

Внесок Майкла Портера в розуміння глобального менеджменту полягає в тому, що він надає компаніям і менеджерам інструменти та методи, необхідні для аналізу та розробки глобальних стратегій, які враховують усі аспекти глобального бізнесу. Його робота стимулює дискусію щодо важливих аспектів глобального управління та сприяє вдосконаленню стратегічних рішень організацій у світлі сучасних викликів і можливостей, пов'язаних із процесами глобалізації та інтеграції [1].

Глобалізація – це явище, яке виникало і розвивалося протягом багатьох історичних періодів. Щоб зрозуміти його суть і вплив на сучасний бізнес, важливо розглянути історичний контекст і ключові моменти його розвитку. Історичний аналіз глобалізації допомагає виявити чинники, що сприяли її поширенню, події, що визначили її розвиток і те, як вона стала невід'ємною частиною сучасного глобального бізнесу.

Глобалізація має великий вплив на бізнес та економіку сучасного світу. Це відкриває нові можливості для компаній, які бажають розширити свою діяльність на міжнародному ринку, але також створює багато проблем і конкурентного тиску. Аналіз впливу глобалізації дозволяє нам зрозуміти переваги та загрози, які вона створює для бізнесу та сучасної економіки [2].

Коротка історія ідей Дж. А. Бернс дає розуміння історичного контексту глобалізації та її впливу на сучасний світ. На основі аналізу цієї книги можна зробити важливі висновки про роль глобалізації в сучасному бізнесі та економіці. Цей аналіз допомагає краще зрозуміти виклики та можливості, з якими стикається стратегічне управління в контексті глобальних інтеграційних процесів [2].

Сьогодні компанії стикаються з багатьма складними проблемами на світовому ринку, глобальні торговельні відносини постійно змінюються через створення та припинення торгових угод, тарифів і торговельних бар'єрів. Через ці фактори компанії повинні бути готові змінити свою стратегію продажів.

Завдяки глобалізації компанії мають доступ до глобальних ринків, що призводить до зростання конкуренції. Компанії повинні розробити стратегії, щоб конкурувати на міжнародному рівні.

У глобальному бізнесі важливо розуміти культурні особливості різних регіонів. Різні мови, цінності, традиції та споживчі звички можуть створити або зруйнувати бізнес.

Хоча швидкі технологічні зміни створюють нові можливості, вони також становлять ризик для тих, хто не встигає. Підприємство має постійно вдосконалювати свої технологічні процеси.

Політична нестабільність, економічна криза та валютні коливання можуть вплинути на глобальний бізнес. Компанії повинні бути готові до таких ризиків і розробляти стратегії їх пом'якшення [1].

Підвищення інтересу до проблем навколишнього середовища та сталого розвитку вимагає від компаній відповідальності за навколишнє середовище у своїх виробничих стратегіях і процесах [3].

Аналіз цих складних питань важливий для розробки стратегій забезпечення стійкості та успіху в глобальному бізнесі.

Процес глобалізації та інтеграції відкриває багато можливостей для компаній. Це може бути новий підхід до ринку, зниження собівартості продукції, збільшення продажів, співпраця з міжнародними партнерами та інші переваги. Аналіз цих можливостей допомагає компаніям розробляти стратегії використання глобального ринку [1; 3].

Глобалізація розкриває нові можливості для підприємств, відкриваючи двері до нових ринків і потенційних клієнтів у різних куточках світу. Це дозволяє компаніям розширити свою географічну присутність та знайти нові шляхи для збільшення обсягів продажів.

Міжнародна активність також допомагає підприємствам зменшити ризики, пов'язані зі змінами в місцевому або сезонному попиті. Розподілення виробництва та реалізації продукції по всьому світі може сприяти зниженню залежності від конкретних ринків [4].

Глобальна виробнича мережа дозволяє виробникам виробляти продукти там, де вони найбільш ефективні з точки зору вартості та якості. Це допомагає компаніям залишатися конкурентоспроможними.

Глобальна мережа дозволяє обмінюватися творчістю та знаннями між різними частинами світу. Це сприяє швидкому розвитку технологій і вдосконаленню продукції.

Компанії повинні вивчати кожен ринкову сферу та адаптувати свої продукти та послуги до потреб місцевих споживачів. Комплексний підхід має включати баланс між стандартизацією та індивідуальним налаштуванням.

Глобальний успіх вимагає інновацій у продуктах, маркетингу та менеджменті. Компанії повинні розробляти нові ідеї та швидко виводити їх на ринок [3 ; 4].

Компанії можуть знайти партнерів з різних куточків світу для спільного розвитку проектів і ринків. Співпраця може сприяти обміну інформацією та ресурсами [3].

Проаналізувавши дослідження А. Хіта, Р. Д. Айрленда та Р. Е. Госкісона, щодо глобального стратегічного управління в умовах глобальних інтеграційних процесів, можна виокремити наступні аспекти: треба враховувати індивідуальні підходи та запити жителів тієї чи іншої місцевості; застосовувати багатовекторний комплексний підхід; успішне просування продуктів вимагає інновацій.

Таким чином, глобальні інтеграційні процеси мають значний вплив на стратегічне управління компаніями в усьому світі. Конкурентні переваги на глобальних ринках зараз залежать від здатності компаній адаптуватися до постійних змін, викликаних глобалізацією.

Глобалізація вимагає від компаній розробки гнучких та інноваційних стратегій, які враховують особливості різних ринків і регіонів. Здатність адаптуватися до культурних відмінностей і приймати стратегічні рішення з урахуванням місцевих особливостей стане важливим фактором успіху. Крім

того, соціальна відповідальність і стійкість стають важливими аспектами стратегічного управління в контексті глобалізації.

Список використаних джерел

1. Michael E. Porter Global Strategy. New York : The Free Press, NY, 1998. 422с.
2. Nester W. Globalization: A Short History of the Modern World. New York : Palgrave Macmillan , NY, 2011. 188 с.
3. Hitt M. A., Ireland, R. D. Strategic management: concepts and cases: competitiveness and globalization. Mason : Cengage Learning, USA, 2017. 354 с.
4. Peng M. W. Global business. Cengage Learning. Boston, USA, 2016. 656 с.

Лазаренко М.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
третього курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач **Чмут А.В.**,
Херсонський державний університет

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В умовах ринкових відносин, зростаючої невизначеності та динамічності зовнішнього середовища ефективне управління змінами є основним інструментом забезпечення сталого розвитку підприємств. Систематичне впровадження змін у розвиток підприємств знаходить своє відображення у різних формах, включаючи виробничу та фінансову діяльність, організаційну культуру, організаційну підтримку, трансформацію та бізнес-планування.

Управління змінами в контексті сталого розвитку підприємств вимагає сучасних і комплексних змін в їх діяльності, особливо вимог, пов'язаних з використовуваними технологіями, методами управління і формами взаємодії із зовнішнім середовищем.

Лише за умов ефективного управління організаційні зміни можуть стати інструментом досягнення високого рівня організаційного розвитку.

У «Новому тлумачному словнику української мови» зазначено, що зміна – це: «змінювання; перехід, перетворення чогось у щось якісно інше; заміна когось, чогось кимось, чимось іншим» [3, с. 912]. У сучасній науці зміни визначаються по-різному. Загалом, зміни- це прийняття організацією нових способів мислення та дій [1, с. 73].

Процес змін на підприємстві часто пов'язаний зі структурою цих систем, включаючи системи управління, інформаційні та регуляторні процеси, використання стратегічних та операційних рішень, покликаних забезпечити ефективне функціонування або принаймні економічну стабільність підприємства.

Основними компонентами, що характеризують категорію управління організаційними змінами в контексті сталого розвитку, є наступні. Перехід однієї форми, характеру або стану будь-якого організаційного елемента в іншу (кращу) форму з плином часу; процес, за допомогою якого структура управління організацією фундаментально або частково трансформується; процес адаптації до мінливих умов; розвиток організації. Таким чином, організаційні зміни повинні не лише адаптувати бізнес до мінливих ринкових та економічних умов, але й підвищити ефективність його діяльності.

З метою досягнення конкурентних переваг, менеджери, перш за все, використовують такі основні типи змін в організації.

Таблиця 1

Види управління змінами в контексті сталого розвитку

Вид управління змінами	Опис
Стратегічне управління змінами	Розробка довгострокових стратегій та планів, які враховують цілі сталого розвитку і визначають шлях до їх досягнення.
Управління проектами	Впровадження конкретних проектів і ініціатив, спрямованих на досягнення сталого розвитку, з урахуванням вартості, часу та ресурсів.
Управління змінами в організації	Забезпечення залучення співробітників до змін, розвиток комунікаційних стратегій та навичок управління змінами всередині організації.

Управління впливом на довкілля	Встановлення стратегій і політик, спрямованих на зменшення негативного впливу організації на природне середовище та просування принципів сталого розвитку.
Управління соціальною відповідальністю	Розвиток ініціатив та програм, які сприяють покращенню взаємодії зі спільнотами та суспільством у цілому, і враховують соціальні аспекти сталого розвитку.
Управління ризиками	Визначення і аналіз ризиків, пов'язаних з змінами, та розробка стратегій для їх управління з урахуванням сталого розвитку.
Управління інноваціями	Сприяння впровадженню нових технологій, ідей і практик, які сприяють досягненню цілей сталого розвитку.

Джерело: складено автором на основі джерел [2; 4]

Системне здійснення та ефективне управління змінами є способом забезпечення сталості функціонування та розвитку організації. Ефективність трансформації залежить від готовності підприємства до її здійснення та забезпечення дієвості механізму, реалізації процесу трансформації як організаційно-економічної та управлінської складової системи взаємопов'язаних інструментів, впливу/методів управління, адекватних зовнішній та внутрішній ситуації.

Список використаних джерел

1. Гайдей О.О. Управління змінами на підприємстві. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу* № 3 (19) 2012. С. 71–75.
2. Малюга Людмила. Управління індивідуальними змінами. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*: зб. наук. праць; за ред.: М.Д.Балджи (голов.ред.) Одеса: Одеський національний економічний університет. 2015. № 11(231). С. 139-149.
3. Новий тлумачний словник української мови / укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко. К. : Вид-во "Аконіт", 2000. Т.2. С. 912.
4. Петрова І. Управління змінами: навч. посібник / І. Петрова, В. Поліщук, В. Печенізький. Львів: ЗУКЦ, 2008. 66 с.

Levina Anastasiia,
Undergraduate student,
Department of Economics, Management and Administration,
Scientific supervisor: PhD, Senior Lecturer **Chmut Anna**
Kherson State University

ANALYSIS OF AVERAGE WAGES IN SPAIN: GENDER ASPECTS

The indicator of average annual salary is very important because with its help we can see and measure the level of development of the country and the standard of living of the population on its territory. But this is not the only thing we can learn thanks to this indicator. The level of average annual wages reflects not only the level of income of the population, but can also represent such interesting data, thanks to which we can assess the socio-demographic component in the country. This indicator can be distributed according to several main factors: income level by gender, by age, by employment (full or part-time), etc.. These factors can also be combined and displayed on a graph. Data about average annual salary for a full-time position in Spain from 2014 to 2021, by gender is shown in figure 1.

In addition to income itself, graphs of this type can also reflect a gap in the salary of certain population groups. With help of this graph we can observe salary level for men and women and also we can calculate the difference (gap) between their wages and women's salary level as a percentage of men.

The graph shows the level of average annual salary during the period from 2014-2021. We can see two line charts on this diagram. The line chart colored blue indicates women's salary level. And the line graph colored dark blue represents men's salary level. The vertical axis displays the salary level in euros. The horizontal axis shows the distribution by year.

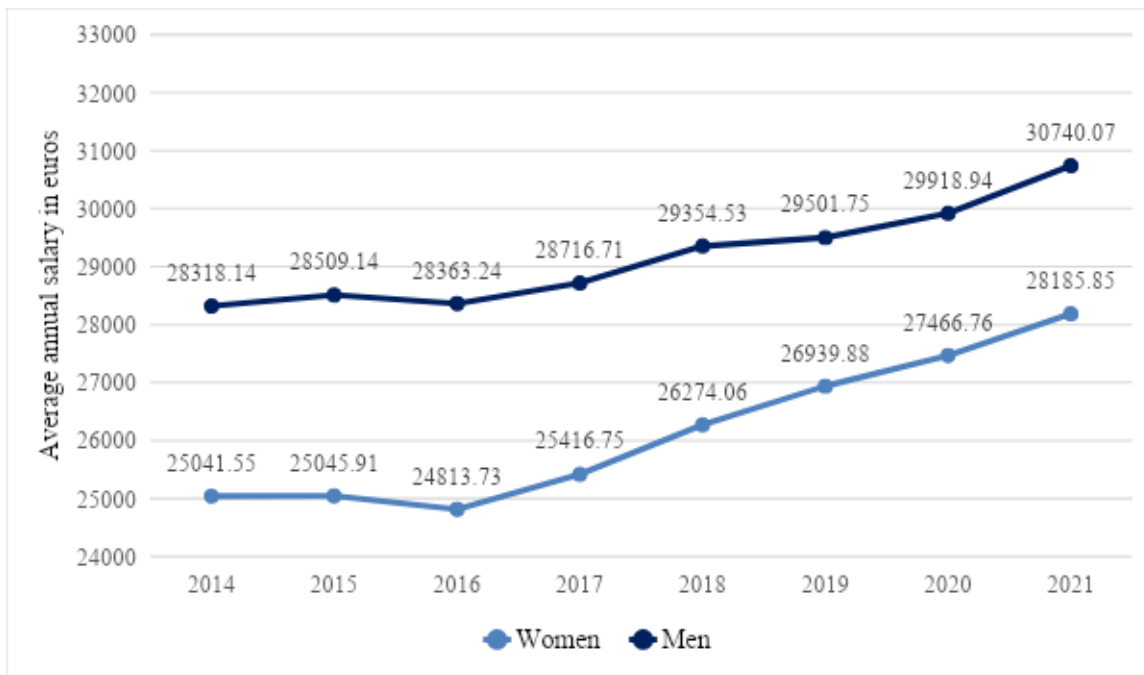

Fig. 1 Average annual salary for a full-time position in Spain from 2014 to 2021, by gender (in euros) [1]

As can be seen from blue graph, the women's salary level has been stable in the period from 2014 to 2015. Next we can notice slight decrease from 25045,91 euros in 2015 to 24813,73 euros in 2016 (which was the lowest point for both female and male wages). And that decrease was followed by notable rise by 603,02 euros from 2016 to 2017. Further we see exclusively the trend of wage growth during the period from 2017 to 2021. The salary level has increased strongly from 25416,75 euros in 2017 to 26274,04 euros in 2018. Then the salary indicator has risen by 665,82 euros in 2019. After which there was an increase from 26939,88 to 27466,76 euros in the period 2019-2020. And the period of the last year was marked by growth in women's salary by 719,09 euros.

The following graph displaying the salary level of men shows us similar trend. In first two years we have slight increase, which is followed by small drop and the next years we can observe positive trend of increasing wages. First period has noted by minor jump by 191 euro. Next interval 2015-2016 had an even less significant decrease in wages from 28509,14 to 28363,24 euros. When the period of 2016-2017

has distinguished by slight climb by 353,47 euros. In 2017-2018 salary level has increased from 28716,71 to 29354,53 euros. In 2019, income level has risen by 147,22 euros compared to 2018 and amounted to 29501,75 euros. Next interval has noted by slight jump from 29501,75 in 2019 to 29918,94 euros in 2020. The last period on this graph was characterized by a strong rise in the level of salary and also reached the highest peak on this diagram. The indicator has increased significantly from 29918,94 in 2020 to 30740,07 in 2021.

To summarize, we can say that although the level of women's salaries differed significantly from men's throughout the reporting period, we can still note a positive growth trend in both men's and women's salaries. Although the gap in wages is still large, we can notice a decreasing trend, especially in the last years of the reporting period. If in 2014 the ratio of women's wages to men's was 88,43%, then in 2021 this figure was already 91,69%. That is, we can conclude that women's wages are growing not only in numerical terms, but also in relation to men's wages.

References

1. Average annual salary in Spain. URL: <https://www.statista.com/statistics/1185450/average-annual-full-time-salary-by-gender-spain/>
2. Чмут А.В. Ушкаренко Ю.В., Макаренко С.М. Статистико-економічне аналізування цін на молоко. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2021. Вип. 41. С. 85-90.
3. Чмут А.В. Стан та тенденції розвитку ринку праці Херсонської області. Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія "Регіональна економіка". 2021. № 18 (71). С.241-247. URL: http://e-region.lutsk-ntu.com.ua/index.php/ekonomichni_nauky/article/view/110.

Момот В.Є.,

д.е.н., професор,

професор кафедри менеджменту Університету імені Альфреда Нобеля,

Сапін В.П.

аспірант Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДИНАМІКА ПЕРЕХОДУ ДО СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ПОВЕДІНКОЮ СПОЖИВАЧІВ

Сервісна економіка стає все більш важливою частиною українського господарства, і цей розвиток приносить як виклики, так і можливості для нашої країни. Сервіси стають домінуючим сектором в багатьох економіках світу, і Україна не виняток. У загальному виді розглянемо тенденції та перспективи розвитку сервісної економіки в Україні.

На сучасному етапі економічного розвитку, сервіси включають в себе широкий спектр галузей, таких як інформаційні технології, фінансові послуги, освіту, туризм, медицину та багато інших. Однією з ключових переваг сервісної економіки є її здатність генерувати вищу додану вартість і створювати робочі місця з високими вимогами до кваліфікації. Україна вже досить давно спостерігає ріст сервісного сектору, особливо у сферах інформаційних технологій, інновацій та туризму й навіть війна не завадила цієї трансформації.

Однак існують виклики, які впливають на сервісну економіку України. Одним із них є нагальна необхідність підвищення якості послуг та конкурентоспроможності на світовому ринку, що буде необхідне по закінченню війни. У цьому контексті, важливо розвивати освіту і навички фахівців у сфері сервісу, а також покращувати бізнес-клімат для приваблення інвестицій.

Сервісна економіка в Україні розвивається та зростає попри війну, й вона має великий потенціал для створення нових можливостей для економічного розвитку. Після закінчення війни, Україна має потенціал стати помітним гравцем на світовому ринку сервісів завдяки кваліфікованій робочій силі та

конкурентним цінами. Залучення іноземних інвестицій у розвиток інфраструктури та підтримку стартапів, як це передбачене більшістю підходів до повоєнного відновлення економіки України, повинне допомогти реалізувати цей потенціал.

Як вже вказувалось, світова економіка зазнає значних змін, переходячи від традиційного виробництва товарів до більш різноманітної та інноваційної сервісної моделі. Безумовно цей глобальний тренд має величезний вплив на економічний розвиток України попри воєнний стан. Розглянемо важливі аспекти такого впливу та можливості, які відкриваються для української економіки.

По-перше, перехід до сервісної моделі в світовій економіці відкриває нові можливості для України у сфері інформаційних технологій та програмного забезпечення. Україна вже стала визнаним центром для розробки програмного забезпечення та ІТ-послуг. Розвиток цього сектору створює можливості для експорту ІТ-послуг та залучення іноземних інвестицій.

По-друге, сервісна модель змінює споживацькі звички українських громадян. Зараз люди активно використовують сервіси, такі як електронна комерція, онлайн-освіта, медичні послуги та інші. Це створює попит на інтернет-інфраструктуру та кібербезпеку, а також надає стимул для розвитку цифрового ринку в Україні.

По-третьє, перехід до сервісної економіки створює нові можливості для розвитку туризму та гостювого сервісу в Україні. Країна має потенціал стати популярним туристичним напрямком завдяки своїй культурній спадщині, природним красотам та історичним пам'яткам. Сервіси готельного господарства, ресторанів та інших туристичних послуг можуть стати ключовим сектором в економіці.

Але існують й виклики. Україна повинна забезпечити відповідність міжнародним стандартам та забезпечити високий рівень якості послуг, щоб здобути довіру клієнтів та інвесторів. Також, потрібно продовжувати розвивати освіту та підготовку фахівців для обслуговування сектору послуг.

Перехід до сервісної моделі в національній економіці України можна спостерігати як на рівні всієї економічної системи, так й на рівні окремого підприємства. Динаміка переходу до сервісної економіки у світі та Україні є досить складним нестационарним процесом, що характеризується суттєвою нестабільністю та неоднозначністю. На рис. 1 відображене зміни долі сервісної економіки України у порівнянні зі світовою тенденцією.

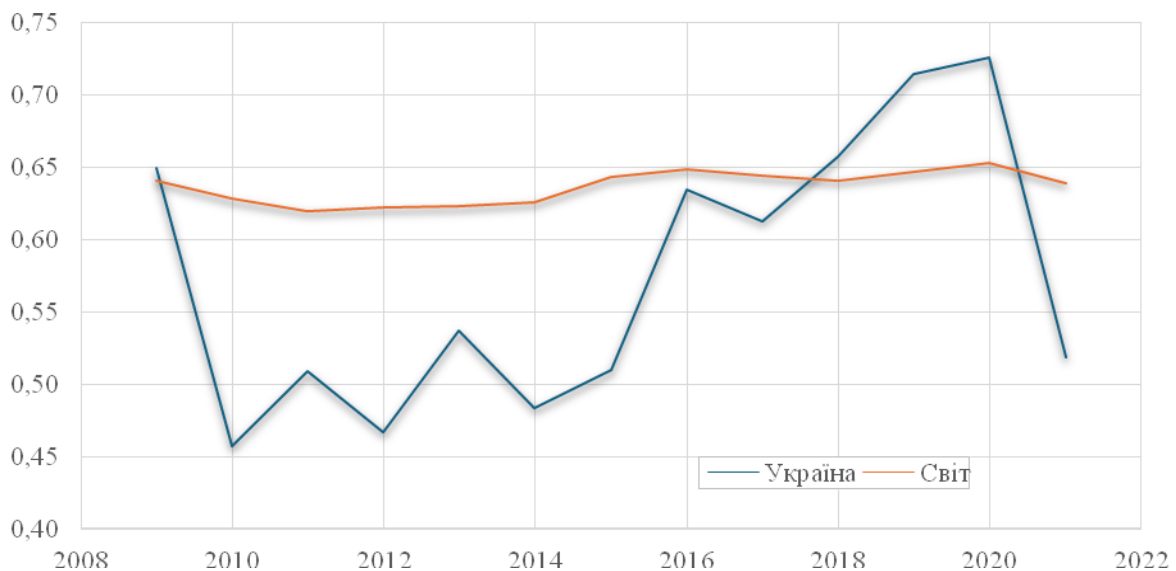

Рис. 1. Зміна долі сервісної економіки у ВВП для України та світу у %

Джерело: побудоване авторами за даними сайту data.worldbank.org [1].

Видно, що в цілому динаміка сервісної економіки Україні відповідає світовим трендам (зрозуміле, що за виключенням 2022 та 2023 років, які не враховувалися у розрахунках), про що свідчить й коефіцієнт кореляції $r=0,8023$, але коливання, котрі спостерігаються мають значно більший розмах. У власну чергу це може свідчити про те, що перехід до сервісної моделі в економіці України ще не є остаточним та можливе повернення на традиційну парадигму розвитку, коли частка виробництва складає більше половини ВВП. Цікаво, що цей період співпадає за часом з періодом відкату від демократичних реформ в Україні.

Перехід до сервісної економіки спричинює фундаментальні зміни у поведінці споживачів та їх настроями. Зв'язок між сервісною моделлю економіки та споживчими настроями можна розглядати з двох точок зору:

причинно-наслідкової та взаємозалежної. З одного боку, сервісна модель економіки може впливати на споживчі настрої через свої особливості. Наприклад, сервісна модель економіки може позитивно впливати на споживчі настрої за рахунок створення нових робочих місць, покращення якості життя, збільшення доступності та розмаїття послуг тощо. З іншого боку, споживчі настрої можуть впливати на сервісну модель економіки через свою роль у формуванні попиту на послуги. Наприклад, споживчі настрої можуть негативно впливати на сервісну модель економіки за рахунок зниження витрат на послуги, зменшення інноваційної активності, зростання конкуренції тощо.

Таким чином, сервісна модель економіки та споживчі настрої мають складний і двосторонній зв'язок, який потребує постійного моніторингу та аналізу. Сервісна модель економіки може бути фактором стабілізації або дестабілізації споживчих настроїв, а споживчі настрої можуть бути стимулом або перешкодою для розвитку сервісної моделі економіки.

Таблиця 1

Кореляційний зв'язок між споживчими настроями та динамікою переходу до сервісної моделі економіки в Україні

	ІСН	ІПС	ІЕО	ІІО
Кореляція	-0,0923/0,8669	0,0719/0,9726	-0,2080/0,4899	0,4411* / - 0,9386
Коваріація	-6,4124 / 30,66	5,4741 / 54,77	-14,2861 / 14,61	<u>57,1258</u> / -40,79

Джерело: розрахунки авторів

В Україні поведінка споживачів відстежувалася протягом 2000-2018 років маркетинговою агенцією GfK [2]. Взагалі до моніторингу було залучено декілька компонентів, що визначають поведінку споживачів, серед яких: власне індекс споживчих настроїв (ІСН), індекс поточного стану (ІПС), індекс економічних очікувань (ІЕО), індекс інфляційних очікувань (ІІО), результати розрахунку кореляційних залежностей для вказаного періоду зведено до таблиці 1, де «*» відмічена значима кореляція. Через «/» наведені значення

відповідних кореляцій у докризовий період (2000-2008 роки) – всі фони статистично значимі. У таблиці 1 за тим же принципом також розміщені результати розрахунку коваріацій індексів поведінки споживачів та динаміки переходу до сервісної економіки.

Очевидний надзвичайно слабкий статистично незначимий негативний зв'язок між головними індексами споживчих настроїв (ІСН, ІПС, ІЕО) та долею сервісної економіки, що властивий до всього періоду спостережень у контрасті з проміжком до економічної кризи може свідчити про те, що після або навіть в наслідку кризи споживачі в Україні перестали усвідомлювати вплив сервісної економіки на або не здатні раціоналізувати його. Разом з тим звертає на себе увагу опосередкований вплив трансформації економіки на інфляційні очікування протягом усього періоду спостережень, що підтверджується й кореляційним й коваріаційним аналізом. Тобто у довоєнній Україні внаслідок економічної кризи реалізувався якийсь з варіантів механізму негативного впливу споживачів й сервісної економіки, на що й вказує якісна зміна у зв'язках, що виявлені за допомогою кореляційного аналізу. При цьому для інфляційних очікувань до та після кризи змінився навіть напрямок взаємозв'язку.

Таким чином, підводячи підсумки аналізу динаміки переходу до сервісної моделі в національній економіці та її взаємозв'язку з особливостями поведінки споживачів, можна зробити наступні висновки:

- перехід на сервісну модель в Україні відповідає глобальним тенденціям та здатний принести значні переваги під час повоєнного відновлення економіки на підставі інноваційного розвитку переважно в ІТ-секторі та залучення кваліфікованих конкурентоспроможних людських ресурсів;
- зв'язок переходу до сервісної економіки та споживчих настроїв та намірів є неоднозначним та суттєво залежить від економічної ситуації, тобто найбільш вірогідне, що механізм взаємного підсилення, що його можна уявити на теоретичному рівні не буде прямцювати.

Список використаних джерел

1. Services, value added (% of GDP). *The World Bank. Data* URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.ZS?end=2022&start=2009&view=chart> (дата звернення: 21.10.2023).
2. Споживчі настрої в Україні. *GfK. A NIQ Company* URL: <https://www.gfk.com/insights/market-dynamics-and-decision-making/spozhivchi-nastroji-v-ukrajini-2015> (дата звернення: 21.10.2023).

Мороз А.І.,

магістр спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницький національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання диктують вітчизняним аграрним товаровиробникам нові вимоги до їх діяльності. Ефективна збутова діяльність є однією з ключових складових успіху для аграрних підприємств. Низька ефективність управління збутовою діяльністю може призвести до серйозних проблем для підприємств аграрної сфери. Збут, як важлива складова сільськогосподарського бізнесу, вимагає особливого уваги і стратегічного підходу для досягнення успіху.

Теоретико-методичні засади управління збутовою діяльністю аграрних підприємств висвітлено в наукових працях Андрійчука В.Г., Балабанової Л.В., Березівського П.М., Маліка М.Й., Россохи В.В., Саблука П.Т., Ульяновченка О.В. та багатьох інших. Проте вплив воєнного стану на аграрний сектор як галузі національної економіки зумовлює необхідність додаткового наукового пошуку у цій сфері.

Збут сільськогосподарської продукції вимагає інноваційних рішень та активного взаємодії з ринками. Аграрні підприємства, які реагують на сучасні

вимоги та прагнуть покращити ефективність збуту, можуть досягти більшого успіху.

Досить часто в науковій літературі ототожнюється поняття збут і збутова діяльність. Крім цього в літературних джерелах визначається поняття управління збутовою діяльністю. Розглянемо дані категорії більш детально.

Балабанова Л.В. вважає, що збут – це більше, ніж просто процес продажу товарів. Вона розглядає його як комплексний процес, який включає в себе фізичне переміщення товарів (товарорух), розподіл і інші аспекти, спрямовані на задоволення потреб ринку [1, с. 421].

Ключник А.В. та Білозерцева І.О. розглядають збут продукції в широкому розумінні як процес постачання продукції від виробника до споживача, у вузькому розумінні – як процес який обмежується лише актом купівлі-продажу товарів (послуг) між продавцем і покупцем [2, с. 188].

Суть збутової діяльності полягає в тому, що це процес просування готової продукції на ринок та організації товарного обміну з метою одержання економічного прибутку [3, с.].

Управління збутовою діяльністю є важливою частиною стратегічного управління аграрним підприємством і охоплює ряд дій та рішень, спрямованих на оптимізацію процесу збуту сільськогосподарської продукції.

За визначенням Хруповича С.Є., управління збутовою діяльністю – це сукупність організаційних форм, через які здійснюється загальне управління збутовою діяльністю на всіх її етапах, а також економічних важелів, що сприяють збільшенню обсягів реалізації продукції та розвитку підприємства [4, с. 53].

Об'єктом управління збутовою діяльністю аграрного підприємства виступає процес збуту, а саме, збут сільськогосподарської продукції або послуг, а також всі пов'язані з цим операції та процеси, спрямовані на просування продукції на ринок і до споживача. Це включає в себе усі дії, пов'язані зі здійсненням продажу та доставки товарів або послуг споживачам.

Управління збутовою діяльністю аграрного підприємства вимагає врахування багатьох факторів, таких як ринкова кон'юнктура, конкуренція, зміни в споживчому попиті та внутрішні можливості підприємства. Ефективне управління збутом допомагає аграрному підприємству досягти успіху на ринку та забезпечити задоволення потреб клієнтів.

Основними етапами ефективного управління збутовою діяльністю аграрних підприємств є:

1. Ринковий аналіз: ретельне вивчення аграрного ринку допомагає визначити попит на конкретні види сільськогосподарської продукції, цінову політику і конкуренцію. Аналіз допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо виробництва і збуту [5, с. 47].

2. Маркетингові стратегії: розробка маркетингових стратегій, які включають в себе позиціонування бренду, рекламу і акції для привертання клієнтів, є ключовим аспектом ефективного збуту [6].

3. Доступ до нових ринків: розширення ринків збуту шляхом експорту або партнерства з іншими підприємствами може бути важливим шляхом підвищення обсягів продажу сільськогосподарської продукції [5, с. 49].

4. Системи управління якістю: забезпечення високої якості сільськогосподарської продукції є важливим для збереження клієнтської лояльності та відновлення покупців.

5. Ефективність логістики: ефективні системи логістики допомагають доставляти сільськогосподарську продукцію до клієнтів вчасно та ефективно.

6. Цінова політика: визначення конкурентоспроможних цін на сільськогосподарську продукцію і прозора цінова політика можуть привертати більше клієнтів [7, с. 88].

7. Споживчі тенденції: врахування зміни споживчих тенденцій і попиту на органічну, стійку до впливу хімікатів та екологічно вирощену сільськогосподарську продукцію може бути вигідним для аграрних підприємств.

8. **Управління відходами:** впровадження ефективних методів управління відходами і відновлення ресурсів може знизити витрати та сприяти сталому розвитку аграрних підприємств.

Збутова діяльність є ключовою функцією аграрних підприємств і відіграє важливу роль в аграрному секторі. Ця функція охоплює всі процеси, пов'язані з просуванням та реалізацією сільськогосподарської продукції на ринку та її подальшою поставкою підприємствам-споживачам. Ключовими аспектами збутової діяльності аграрних підприємств є:

1. **Маркетинг та реклама:** розробка маркетингових стратегій, реклама та просування продукції на ринку для привертання уваги споживачів та створення попиту на сільськогосподарську продукцію.

2. **Дистрибуція та логістика:** організація процесу доставки і розподілу сільськогосподарської продукції від виробника до споживача або інших посередників на ринку.

3. **Взаємодія з клієнтами:** підтримання взаємодії та відносин зі споживачами, посередниками та іншими учасниками ланцюжка постачання для задоволення їхніх потреб і вимог.

4. **Ціноутворення:** встановлення цін на сільськогосподарську продукцію, які відображають витрати на виробництво, конкурентоспроможність на ринку та потреби споживачів.

5. **Управління запасами:** раціональне управління запасами продукції, щоб запобігти перепродажам або недостачам і забезпечити постачання в потрібний момент.

Збутова діяльність є важливим фактором для успішного функціонування аграрних підприємств, оскільки вона допомагає забезпечити реалізацію великих обсягів сільськогосподарської продукції і доступ її на ринок.

Управління збутовою діяльністю включає в себе планування, організацію, впровадження стратегій, контроль та аналіз результатів збуту для досягнення максимальної ефективності та задоволення потреб ринку та споживачів. Створення ефективної системи управління збутовою діяльністю допоможе

аграрним підприємствам зберегти та збільшити свою конкурентоспроможність на ринку і забезпечити стабільні обсяги реалізації вітчизняної продукції.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Маркетинг: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес. 2004. 645 с.
2. Ключник А.В. Білозерцева І.О. Теоретичний аналіз поняття «збут» та його функції. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 188-191.
3. Белінський П.І. Менеджмент виробництва та операцій: підручник. Київ. Центр навчальної літератури. 2005. 624 с.
4. Хрупович С.Є. Економічне оцінювання та моделювання системи управління збутовою діяльністю підприємств. Монографія. Тернопіль. Вид-во «ТНТУ». 2011. 160 с.
5. Маркетингове дослідження ринку овочевої продукції в Україні: монографія / Р.В. Логоша, К.В. Мазур, В.Ю. Кричковський. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 344 с.
6. Логоша Р.В., Кричковський В.Ю., Белкін І.В. Маркетингові стратегії розвитку підприємств овочепродуктового підкомплесу. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1607/1544>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-10>
7. Lohosha R.V., Trapaidze S.M. Formation of marketing product policy of agricultural enterprises. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 7-8 (254-255). С. 87–92. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7323347>

Наливайко О.Г., Карасинський В.І.,
Студенти спеціальності «Бізнес-економіка», 5 курс
Науковий керівник: к.е.н., доцент **Теплюк М.А.,**
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ЕФЕКТИВНЕ СТРУКТУРУВАННЯ ЕКСПОРТУ ЯК НЕОБХІДНІСТЬ ЕПОХИ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

З огляду на сучасну ситуацію в світовому економічному та політичному просторах, яка очевидно є виявом глобальних кризових явищ для усіх країн постає питання швидкого та ефективного переходу на нові моделі та стандарти позиціонування у світовому господарстві. Цілком зрозуміло, що стовпом країни вже зараз має бути міцний економічний фундамент і для його формування необхідно здійснювати проривні загальнодержавні та регіональні проекти, результати яких будуть відображені як в рамках внутрішнього ринку держави, так і на зовнішньоекономічному рівні, зокрема аналізуючи складові та показники експорту країни.

В структурі економіки України існує велика частка експорту сировини, внаслідок чого держава недоотримує значну частину валютної виручки, яку могла б отримувати, пропонуючи товари з високою доданою вартістю, тобто готової продукції, вже обробленої або перетвореної на території України з відповідним позначенням «Зроблено в Україні».

За даними Експортного напрямку Дія. Бізнес, найбільш експортованими товарами серед секторів залишається агро- та харчова продукція, що становить 53% від загального експорту товарів у 2022 році. Значні обсяги експорту також демонструють показники експорту металів — 13,6%, сектор машинобудування — 8,7% і т.д. [1]. Для покращення існуючої структури експорту пропонується комплексний підхід поступового збільшення частки готової продукції в

кожному секторі економіки України на прикладі вищезгаданих статей вітчизняного експорту.

Розпочати аналіз пропонується з агропромислового комплексу та його провідних складових - рослинництва та тваринництва, які мають великий економічний потенціал та які, за вдалого використання, формуватимуть значні фінансові надходження до Державного бюджету. Наприклад, одна з найдохідніших технічних культур України - соняшник, частка об'єму якого, за результатами розподілу світового виробництва, становить 31%, що є рекордом для України у 2021/2022 рр. [2], є одним з найзатребуваніших товарів у світовій економіці, а також для харчової безпеки багатьох континентів світу. Нещодавні успіхи в торгівлі продуктами тваринництва також посилюють позиції України як вигідного торгового партнера з країнами Центральної Європи, Північної Америки, Близького Сходу та Азії [3-4].

Не дивлячись на очевидні успіхи, домінування сировинної складової в структурі експорту, зокрема в сільськогосподарському секторі, створює великі перепони вітчизняним товаровиробникам виготовляти та продавати більш складну, технологічну продукцію, а державі - в утвердженні України як галузевого лідера. Відповідно, постає нагальне питання повністю використовувати потенціал власного АПК, що полягатиме у комбінуванні усіх ресурсів (виробничих, природних, логістичних тощо) для створення замкненого циклу виробництва готової продукції з більшості агрокультур, кінцевою метою якого буде випуск та пропонування на міжнародному рівні не сировинної продукції, а переважно готової продукції рослинництва та тваринництва, що, звісно, створює набагато більший доданої вартості, нові робочі місця в національній економіці, збільшує вВП та покращує імідж країни у вибраному сегменті ринку.

Враховуючи вищезазначене, наразі найкращою комбінацією експорту нашої агропродукції є підвищення частки напівфабрикатів та готової продукції (наприклад, розфасованої рафінованої соняшникової олії, продуктів м'ясопереробки тощо) в короткостроковій перспективі (3-5 років) хоча б до 30%

від загального обсягу експорту цього сегменту, з поступовим вирівнюванням до 50%. Даний прогноз є оптимістичним і буде реалізований за умови відкритих ринків збуту з лояльними умовами роботи – деяких країн ЄС, Близького Сходу, Центральної та Південно-Східної Азії, Латинської Америки та деяких інших.

Розглядаючи експорт металів, варто акцентувати увагу на виробництві та експорті не звичайного прокату металу, а на створенні комплексних пропозицій зі складних конструкційних виробів, які пропонуються іноземному споживачу з обов'язковим збереженням унікального складу матеріалів, аби за сервісними та подальшими запитамі іноземний споживач звертався саме до вітчизняних виробників. В даному випадку структурований підхід буде реалізовуватись через появу згаданого підсегменту в розділі металів, які, порівняно зі звичайним прокатом, будуть спочатку мати невелику питому вагу – приблизно 5-10%, але за умови дотримання високої якості та доступної ціни для іноземних клієнтів буде зростати до першого цільового показника – 20%, в подальшому – намагання вийти на 30-40% проти 70-60% простого прокату металу. Для України варто спробувати цей підхід на досить привабливому та динамічному ринку Близького Сходу, Африки та Центральної Азії, де вітчизняні метали користуються заслуженою повагою та гарною репутацією.

Додатково, важливими складовими вітчизняного експорту, які займають одні з ключових за дохідністю позицій експорту, є продукція машино- та приладобудування. Оскільки мова йде про готові вироби, які не потребують операцій з обробки або додаткових перетворень, необхідно збільшувати пропозицію приладів т.зв. «викруткової збірки» з подальшим заміщенням виробів, що пройшли замкнутий цикл виробництва всередині національної економіки, за умови створення/відродження виробничо-наукових зв'язків з іншими галузями економіки [5]. Поступове збільшення високотехнологічної та доступної продукції, що повністю зібрана та підготовлена в рамках економіки України і яка має можливості до подальшої самостійної модернізації, матиме великі конкурентні переваги якщо не на європейському ринку, то а ринках “Глобального Півдня”, які зараз відкриті для ділових зв'язків із країнами, що

пропонують високоякісну сертифіковану продукцію за цінами, нижче від країн “Глобального Заходу”.

Як висновок, зазначимо, що перехід до виготовлення готових товарів замкненого циклу з подальшим пропонуванням товарів на вільні ринки світу за доступною ціною поступово має витіснити чисто сировинні статті експорту України сучасними технологічними, доводячи до наступних цільових співвідношень:

- у короткостроковому періоді (3-5 років) – (10-15% готової продукції з високою доданою вартістю) / (90-85% чистої сировини);
- у середньостроковому періоді (5-10 років) – (20-30% готової продукції з високою доданою вартістю) / (80-70% чистої сировини);
- у довгостроковому періоді (10-20 років) – (40-50% готової продукції з високою доданою вартістю) / (60-50% чистої сировини).

Не дивлячись на те, що наведені часові орієнтири регулярно зустрічаються у державних цільових програмах стратегічного розвитку галузей економіки, вони неодмінно будуть скориговані у зв'язку руйнуванням значної частини основних фондів під час дії воєнного стану, а враховуючи необхідність прискореного повоєнного розвитку та планів “нової індустріалізації” України в найкоротші терміни органи державної влади мають запропонувати професійну та цілісну концепцію економічного відродження, зокрема створюючи конкурентоспроможний експорт.

Список використаних джерел

1. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. *Експортний напрям Дія.Бізнес*. URL: <https://cutt.ly/CwWDkUCO> (дата звернення: 23.10.2023).
2. Ukrinform. Український експорт у серпні зріс на 25%, серед лідерів - олія і кукурудза. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://cutt.ly/2wEZY7cL> (дата звернення: 26.10.2023).

3. Гамалій І. Минулого року Україна відкрила 12 нових ринків для експорту продукції тваринництва. *LB.ua*. URL: <https://cutt.ly/ywEZUPxS> (дата звернення: 26.10.2023).

4. Ukrinform. Понад 90 країн: Україна розширила географію експорту для продукції тваринного походження. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://cutt.ly/XwEZIcU3> (дата звернення: 29.10.2023).

5. Морозов Д. Машинобудування може стати драйвером зростання економіки – Погляди – GMK Center. *GMK*. URL: <http://surl.li/fmjxa> (дата звернення: 25.10.2023).

Новицька А.Є.,

студентка факультету економіки та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

У бізнес-кліматі 2023 року організації стикнулися з більш складним і конкурентним середовищем, ніж будь-коли раніше. У результаті, компетенції і вимоги до лідера, який сприятиме процвітанню організації в сучасному діловому світі, змінюються.

Таким чином, на основі дослідження різних джерел складена схема сучасних тенденцій в управлінні (рис.1).

Тенденція №1 - Спрощення організаційних структур.

Часи «лідера-героя» і «найрозумнішої людини», яка повинна знати все та керувати своїми підлеглими, відходять у минуле. Організації демонструють рух до більш плоских структур, відповідно, їм будуть потрібні лідери, які можуть активно розвиватися в спільному та міжфункціональному середовищі.

«Плоскі» організації [1], як правило, отримують вигоду від покращеного спілкування між співробітниками, підвищення морального духу, зменшення бюрократії та здатності швидше приймати рішення та

змінюватись. Як правило, рівень відповідальності співробітників набагато вищий у більш плоских організаціях, таким чином покращуючи задоволеність роботою та зменшуючи потребу в надмірних рівнях керівництва.

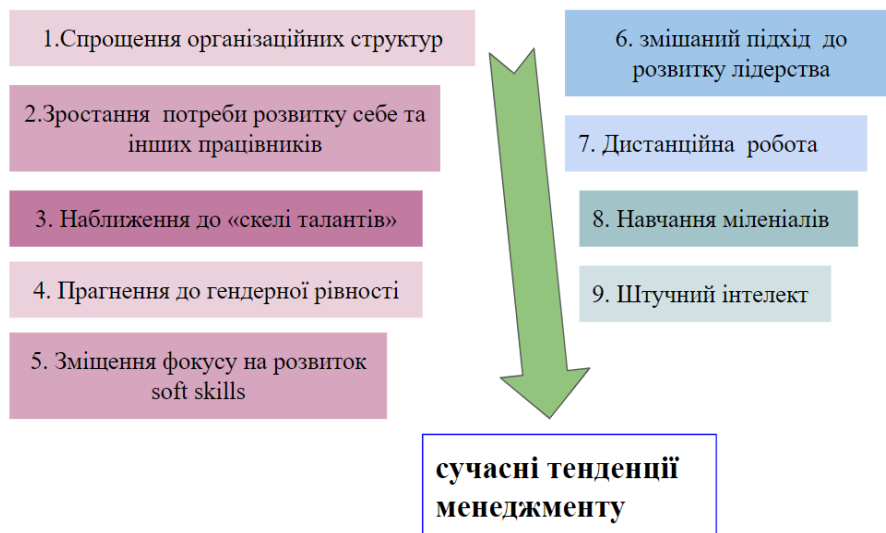

Рис. 1. Сучасні тенденції менеджменту

Наближаючись до 2024 року, очікуються ще більші зміни в ієрархічній структурі багатьох компаній, особливо в креативних галузях.

Тенденція №2 -Зростаюча потреба розвивати себе та інших працівників.

Щоб бути в курсі технологічного середовища, яке швидко змінюється, лідери більше не можуть сидіти склавши руки і казати: «Я знаю все, що мені потрібно знати», оскільки те, що вони знають сьогодні, завтра застаріє. Зараз існує більша потреба розвивати себе та свої команди.

Якщо порівнювати культуру праці з культурою 10 років тому, то серед працівників менше лояльності до своїх роботодавців, а це означає, що роботодавці повинні робити все можливе, щоб утримувати працівників у компанії якомога довше, щоб покращити плинність кадрів. Розширення прав і можливостей співробітників є ключовим і може бути досягнуто шляхом навчання та розвитку разом із роботою.

Тенденція №3 - Наближення до «скелі талантів».

Компанії повинні підготуватися, оскільки найбільша робоча сила в історії виходить на пенсію. Наставництво, коучинг і спостереження за роботою є прикладами того, як організації можуть керувати переходом лідера тисячоліть. Багато компаній, які балансують на краю обриву талантів, використовують підхід найму учнів і реєстрації в програмах учнівства, щоб дозволити тим, хто цікавиться галуззю, отримати практичний досвід, а компаніям – збільшити кількість робочої сили, що недорого приносить користь громаді, але також позитивно впливає на бізнес.

Тенденція №4 -Прагнення до гендерної рівності.

Досягнення гендерної рівності є важливим для робочих місць [2] не лише тому, що це «справедливо» і «правильно», але й тому, що воно безпосередньо пов'язане із загальними економічними показниками країни, а отже, і зростанням. Гендерна рівність на робочому місці пов'язана з підвищення національної продуктивності та економічного зростання; підвищення організаційної ефективності; покращена здатність компаній залучати таланти та утримувати працівників; підвищена репутація організації. Багато робочих місць активно прагнуть досягти рівності, а також повної різноманітності серед своєї робочої сили, рух, який значною мірою просувається поколінням Z і міленіалами.

Тенденція №5 -Зміщення фокусу на розвиток soft skills.

У міру того, як роль лідера переміщується до управління командами різних членів, які мають різні технічні навички та сфери знань, більший наголос буде на потребі лідерів розвивати свої «м'які навички» [3]. Хоча в минулому основна увага приділялася «важким навичкам», ці навички включають емоційний інтелект, креативність, здатність до адаптації та управління часом. Співробітників можна навчити «важким навичкам», таким як спеціальні навички, необхідні для виконання їхньої ролі, однак м'які навички засвоюються з часом, і невдача працівника в таких сферах, як управління часом, може завдати шкоди бізнесу.

Тенденція №6 - Прийняття змішаного підходу до розвитку лідерства та управління.

Навчання лідерству та менеджменту також потребуватиме розвитку та використання різноманітних методів, щоб підготувати сучасного лідера до навичок, необхідних для процвітання. Використання змішаного підходу до розвитку лідерських якостей дозволяє лідерам розбити свої курси на більш керовані сесії індивідуального/класового репетиторства, з переносними матеріалами, такими як онлайн-семінари, і підручниками на ходу, які лідери можуть легко вмістити в свій день з невеликими витратами.

Тенденція №7 - Дистанційна та гнучка робота.

Цілком імовірно, що принаймні один член команди працює віддалено, незалежно від того, чи є він підрядником, чи просто тим, кому це необхідно через такі фактори, як догляд за дітьми. Раннє використання потужності новітніх технологій, соціальних медіа та комунікаційних платформ дозволить компанії плавно перейти на віддалену роботу, якщо настане час. Немає виправдання для того, щоб цифрові компанії не пропонували віддалені або частково віддалені посади у 2023 році. З такими інструментами, як Slack, Asana та Zoom, командам легше, ніж будь-коли, працювати асинхронно та виконувати якісну роботу без необхідності бути разом в одній кімнаті.

Тенденція №8 - Навчання міленіалів.

Розробка стратегій навчання зараз, щоб переконатися, що міленіали [4] добре підготовлені до лідерства, є важливим способом забезпечити плавний перехід після того, як на робочу силу прийдуть наступні покоління працівників (покоління Z). Важливо відзначити, що стилі лідерства розвивалися разом зі способами роботи та культурою в багатьох середовищах, і тому стилі лідерства, які викладаються, повинні бути узгоджені з цим. Часто буває корисно шукати навчання в джерелах за межами організації, щоб дозволити співробітникам привнести свіжі знання в бізнес і змінити звички, які, можливо, використовувалися роками.

Тенденція №9 -Штучний інтелект.

Штучний інтелект поступово розробляється та впроваджується, щоб доповнити та замінити людей-агентів обслуговування клієнтів, щоб заощадити кошти та зменшити потреби в персоналі обслуговування клієнтів. Незважаючи на те, що ці боти можуть відповідати на основні запитання, все ще існує потреба в сильній присутності команди обслуговування клієнтів, щоб залишати клієнтів задоволеними.

Можна дійти висновку, що менеджмент сьогодні значно змінився порівняно з попередніми роками. Тому потрібно бути добре поінформованим про те, що відбувається в галузі, щоб залишатися конкурентоспроможними. У 2023 році організації повинні більше зосередитися на тому, щоб стати стійкими, довівши, що вони можуть будувати прибутковий бізнес.

Список використаних джерел

1. Техгіганти практично відмовляються від менеджменту середньої ланки. [URL:https://dou.ua/forums/topic/42537/](https://dou.ua/forums/topic/42537/).

2. Інспекція праці повідомляє: Гендерна рівність – рівні права жінок та чоловіків на робочому місці. [URL:https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-povidomliaie-henderna-rivnist-rivni-prava-zhinok-ta-cholovikiv-na-robochomu-mistsi/](https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-povidomliaie-henderna-rivnist-rivni-prava-zhinok-ta-cholovikiv-na-robochomu-mistsi/).

3. Soft skills: чому ці навички такі важливі сьогодні? [URL:https://jobs.innovacs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni/](https://jobs.innovacs.com/uk/blog/soft-skills-vazhlyvi-syogodni/).

4. Як міленіали та зумери ставляться до роботи й чим переймаються: дослідження Deloitte. [URL:https://happymonday.ua/yak-milenialy-ta-zumery-stavlyatsya-do-roboty-deloitte](https://happymonday.ua/yak-milenialy-ta-zumery-stavlyatsya-do-roboty-deloitte).

Носевич А.С.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

3 курсу спеціальності: 051 Економіка

науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.,**

Херсонський державний університет

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ, ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

Ринок праці відіграє важливу роль у економічній системі багатьох країн світу, а також у реалізації ринкових реформ та у розвитку держави.

ВВП-(внутрішній валовий продукт) це показник, зростання або спадання якого характеризує розвиток ринку праці або його занепад, ВВП відображає результат діяльності громадян країни, які надають певні послуги і товари, відображає загальний обсяг економічної активності в країні і використовується як один із основних показників оцінки економічного розвитку та добробуту.

Внутрішній валовий продукт може бути розрахований за різними методиками, включаючи виробничий метод (за обсягами виробництва), метод витрат (за витратами на виробництво) та метод доходів (за доходами, отриманими від виробництва).

ВВП використовується для визначення економічної активності країни, порівняння економічного розвитку між різними країнами, аналізу змін в економіці та прогнозування економічного зростання. Він є важливим інструментом для економістів, політиків та інвесторів для оцінки стану та перспектив розвитку економіки.

Проаналізувавши дані Держстату України [1] стосовно зайнятості (табл.1) українського населення у різних галузях, отримали таблицю, яка характеризує зміни працюючого суспільства.

**Працевлаштоване населення за типами галузей зайнятості у
2017-2021 роках**

Сфери зайнятості	2017	2018	2019	2020	2021
Звгальна кількість зайнятих осіб	16156,5	16360,8	16578,4	15915,2	15610,1
Сільсько-господарське, лісова та рибна промисловість	2860,8	2937,7	3010,5	2721,3	2692,8
Промислова індустрія	2440,7	2426,1	2461,6	2358,7	2313,3
Сфера будівництва	644,4	665,4	699,1	664,5	690,7
Торгівельна сфера; ремонтування та діагностика транспортних засобів	3525,9	3654,8	3801,4	3648,8	3604,8
Логістична сфера діяльності	991,7	995,6	999,1	975,1	961,2
Готельно-ресторанна справа	276,4	283,1	304,1	285,5	285,3
ЗМІ	274,2	280,4	289,3	283,9	289,1
Економічна і страхувальна	215,8	214,1	211,7	212,6	210,5
Продаж та купівля нерухомості	252,4	259,5	259,8	251,4	248,3
Фахова, дослідницька та технологічна сфера	415,9	437,8	421,7	418,3	422,4
Організаційне управління та служби підтримки	297,8	304,4	317,8	304,7	317,8
Громадська безпека та система соціального захисту	979,8	939,4	870,6	901,8	873,8
Освітня сфера	1423,5	1416,7	1388,9	1394,8	1244,2
Соціально-медична сфера	1013,7	995,5	974,3	935,5	913,6
Розваги та культурні події, фізична активність та дозвілля	199,7	196,7	197,8	196,1	178,8

Джерело: складено автором на основі [1]

Аналізуючи вищезазначенні дані можна прийти висновку, що майже в усіх сферах людської діяльності спостерігаємо поступове спадання, позитивні зміни відбулися у адміністративній та допоміжній сфері обслуговування, в професійній, науковій та технічній сфері, у інформативній, харчовій, транспортній, торгівельній та будівельній галузях.

Загальна кількість працюючого населення знизилась, в порівнянні з 2017 роком на 546 тис. осіб, причинами можуть бути такі фактори: скорочення кількості населення, скорочення робочих місць, трудова іміграція до країн

Європи та світу, особливо серед чоловічого населення, неконкурентноспроможна заробітна плата у багатьох галузях.

Ці процеси впливають на рівень ВВП в Україні, (рис. 1) можна спостерігати динаміку співвідношення імпорту та експорту, за даними Мінфіну [2] рівень внутрішнього валового продукту за останні 5 років зростає.

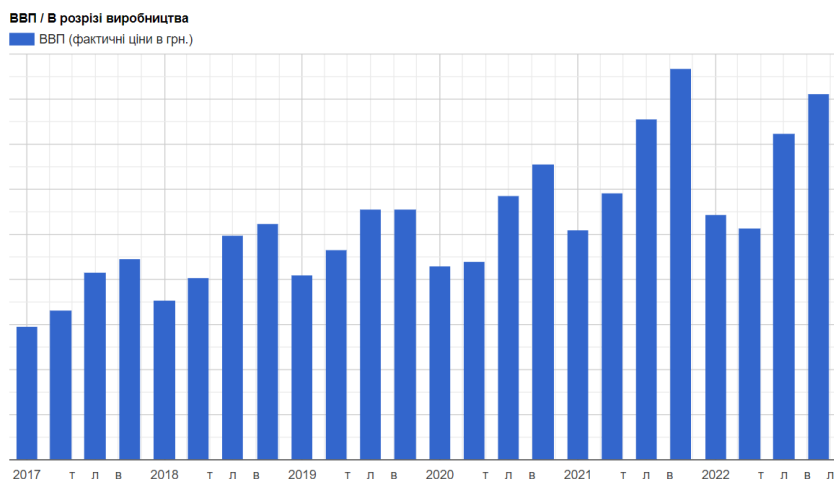

Рис. 1. ВВП України 2017-2022 рр.

Джерело: Складено автором на основі [2].

У порівнянні з країнами ЄС (рис. 2) можна зрозуміти, що кількість працевлаштованого населення значно перевищує українські показники, що позитивно впливає на економічні показники та розвиток європейських країн вцілому. Лідуючі позиції в Євпорі займають Німеччина, Нідерланди, Австрія, а аутсайдерами є країни Балканського півострову та країни Балтії, в яких спостерігається регрес у розвитку ринку праці [3].

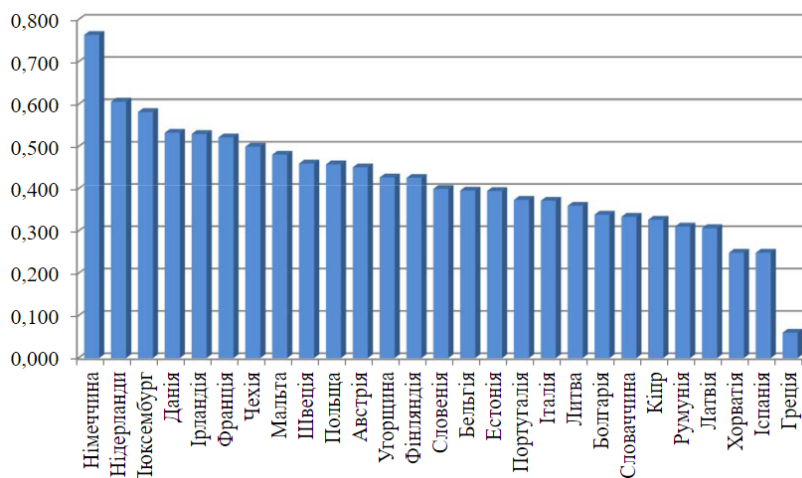

Рис.2. Оцінка розвитку ринку праці країн ЄС

Джерело: Складено автором на основі [3]

Ситуація на ринку праці в Україні погіршується через різні причини, такі як економічна нестабільність, низькі зарплати, вплив військових конфліктів і трудова імміграція. У той час як деякі країни Європейського Союзу розвивають свої ринки праці, приймаючи заходи щодо працевлаштування, освіти та оплати праці, і досягають позитивних результатів, інші країни, зокрема Греція, стикаються з викликами, пов'язаними із зниженням рівня зайнятості та погіршенням умов праці. Це свідчить про необхідність ретельної переоцінки політики уряду та прийняття радикальних змін для покращення ситуації на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Держстат. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2021 роках

URL:https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013u.m

2. Тищенко О.В., Черноус С.М., Дунаєвська Л.Г. ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

URL:https://efaidnmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.lsej.org.ua/10_2021/62.pdf

3. Мазур М.В., Сіренко К.В .РИНОК ПРАЦІ В КРАЇНАХ ЄС: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ.

URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/571/555>

Омельчук Д.С.

Аспірант кафедри

соціоекономіки та управління персоналом,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

НЕОБХІДНІСТЬ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Так, як екологічна ситуація в усьому світі загострюється, увага політичних лідерів, міжнародних організацій та споживачів до екологічної безпеки бізнесу зростає. З'являється усвідомлення тих обставин, що система екологічного управління є важливим чинником забезпечення сталого розвитку. Рух у напрямку сталого розвитку та Зеленого курсу став пріоритетним завданням для України після підписання Угоди про асоціацію в 2014 році між Україною та Європейським Союзом. Внаслідок повномасштабної війни значно ускладнилися екологічні проблеми, що існували в Україні до її початку. Оскільки на даний момент ми не маємо повної інформації щодо обсягу завданих збитків та шкоди довкіллю, її оцінка потребує нових підходів. Еколого-безпекові ризики зростають, утворюються небезпечні відходи від руйнувань та воєнні відходи, в результаті руйнування будівель утворюється велика кількість відходів, зупинилася діяльність низки видобувних підприємств, крім того існують значні загрози ядерній та радіаційній безпеці через пошкодження ядерних та радіаційно небезпечних об'єктів. Чим довше триває війна, тим суттєвіше погіршується екологічна ситуація. Враховуючи сучасні екологічні виклики та зміни клімату, негативний вплив війни на навколишнє середовище стає особливо актуальним і потребує негайної уваги та заходів для мінімізації шкідливих наслідків у майбутньому. У цих умовах постає необхідність побудови механізму стимулювання розвитку екологічного менеджменту як елемента трансформації системи вітчизняних девелоперських підприємств, формування багаторівневої системи управління розвитком підприємства.

Забезпечення оптимального функціонування системи, що відповідає за управління екологічно орієнтованих робіт та проєктів, а також несе відповідальність за їхні результати, передбачає дотримання наступних важливих умов:

1. Розробка та впровадження єдиної екологічної політики та цільової програми, які слугують основою для діяльності системи.

2. Наявність в керівних кадрах системи екологічного менеджменту відповідних кваліфікацій та попереднього досвіду в галузі екології.
3. Чітке розуміння завдань, обов'язків і прав співробітників підприємства під час виконання цільової програми.
4. Розробка та впровадження уніфікованих методів, процесів та створення необхідних ресурсів для виконання цільової програми.

Для забезпечення виконання цих умов важливими є такі аспекти як мотивація персоналу, надання можливостей для навчання, належне інформаційне та технологічне забезпечення співробітників.

Через повномасштабну війну в Україні зростає відповідальність кожного підприємства щодо захисту та відновлення довкілля, а спадок війни нестиме загрозу й після того, як військові дії стихнуть. У контексті розгляду питання управління екологічним розвитком підприємств України, слід звернути увагу на те, що екологічний менеджмент – це тип управління, зорієнтований на формування і розвиток екологічного виробництва та екологічно якісної життєдіяльності людей, з метою збереження навколишнього природного середовища, забезпечення здоров'я населення та економного використання ресурсів.

Без змін у загальній системі управління діяльністю в природоохоронній галузі в Україні, неможливо говорити про трансформацію управління як на національному, так і на локальному рівнях. Важливо, щоб екологічний розвиток підприємств здійснювалося із використанням дієвого інструментарію та наукового обґрунтованих моделей цього процесу. Мова йде про підготовку відповідного базового підґрунтя (законодавчого, нормативного, економічного), яке б забезпечило розвиток екологічного менеджменту в Україні.

Наразі, більшість українських підприємств лише адаптується до наявних стандартів та міжнародних правових актів щодо ефективного використання ресурсів та стійкого природокористування. Однак важливо відзначити, що впровадження системи екологічного управління не повинно носити примусовий характер, а має бути закріплено у вигляді внутрішніх правил ведення бізнесу.

Список використаних джерел

1. Doroshenko H., Litvinova A. (2022) Environmental management: a view through the prism of today. *Innovation and Sustainability*, no.3, pp.50-58. URL : <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/65/77>
2. Maslihan O., Litvinova A., Todierishko E., Shafranova K. (2022) Resource provision of financial potential of a production enterprise. *Agrosvit*, vol. 5-6, pp. 10-14.
3. Шерстюк Р.П., Малюта Л.Я., Мельник Л.М. Курс лекцій із дисципліни «Екологічне управління та безпека бізнесу». Тернопіль, 2017. URL : <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/20649>

Омельчук С.А.

д.пед.н., професор, перший проректор, професор кафедри української і слов'янської філології та журналістики, Херсонський державний університет

КЛІЄНТСЬКИЙ ВИМІР ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: КЛІЄНТИ Й ЦІННІСНІ ПРОПОЗИЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Підґрунтям моделювання клієнтського виміру Херсонського державного університету стало осмислення автором методології ціннісного та клієнтського виміру як композиційної основи визначення інфраструктури різноманітних соціальних систем (компаній, організацій, спільнот) під час навчання на програмі управлінського розвитку «Школа освітніх управлінців» у Києво-Могилянській бізнес-школі (березень – вересень 2023 року). Розуміння клієнтського виміру дає змогу більш ефективно реалізовувати стратегічні цілі розвитку університету, мати високу лідерську позицію закладу, довіру у вітчизняних і міжнародних партнерів та роботодавців, бути інтегрованим до європейської освітньої й наукової спільноти.

Херсонський державний університет – це насамперед спільнота, яка формує людський капітал для херсонської громади, південного регіону й України на принципах відкритості, інноваційності, партнерства й академічної свободи, розвиває наукові дослідження в освітній, гуманітарній, природничій, медичній, соціальній, культурно-мистецькій, ІТ сферах. Відповідно до цієї місії виокремлюємо чотири групи ключових гравців освітньої системи Херсонського державного університету (рис. 1):

- 1) учасники освітнього процесу (умотивовані вчені, професійні викладачі, зацікавлені й ініціативні студенти, слухачі сертифікатних програм);
- 2) партнери університету (вітчизняні і закордонні ЗВО, міжнародні організації, донори, грантодавці тощо);
- 3) роботодавці (заклади освіти, охорони здоров'я, культури, сфери обслуговування тощо, бізнес-структури);
- 4) херсонська громада і держава загалом.

Рис. 1. Ключові гравці освітньої системи Херсонського державного університету

Істотною особливістю функціонування Херсонського державного університету, на відміну від інших вітчизняних закладів вищої освіти, є його клієнтоорієнтованість. Клієнтський вимір університету ми розуміємо як сукупність клієнтських груп, що формують ціннісні пропозиції для освітньої

системи. Зокрема, клієнтом для університету може бути будь-який суб'єкт, що додає ціннісну вартість освітньому процесу та якості його. Це не лише здобувачі освіти, клієнтами також можуть бути інші заклади-партнери, компанії й організації, активи яких використовуватимуться на користь університету. До того ж аналіз клієнтського виміру (сутності продукту і клієнта певної системи) дасть змогу сформулювати конкретні відповіді на питання: *ЩО ми робимо?* і *ДЛЯ КОГО робимо?*, а також зрозуміти потреби й очікування кожного клієнта з метою підвищення якості освітніх послуг і конкурентоспроможності університету.

З огляду на зазначене в місійному просторі Херсонського державного університету виділяємо сім типів клієнтів (рис. 2), з яких попередні додають цінності наступним:

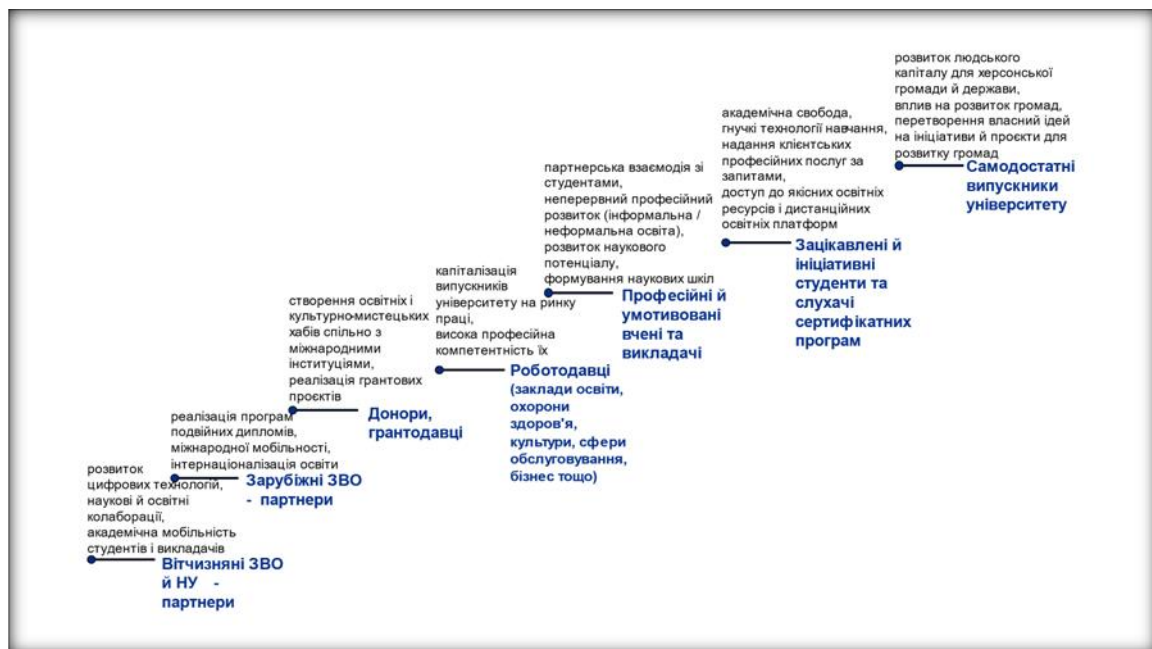

Рис. 2. Клієнтський вимір Херсонського державного університету

— вітчизняні заклади вищої освіти й наукові установи – партнери (*ціннісні пропозиції*: наукові й освітні колаборації, академічна мобільність студентів і викладачів, розвиток цифрових технологій);

— зарубіжні заклади вищої освіти (*ціннісні пропозиції*: інтернаціоналізація освіти, наукові й освітні колаборації, реалізація програм подвійних дипломів, міжнародної мобільності);

— донори і грантодавці (*ціннісні пропозиції*: створення освітніх і культурно-мистецьких хабів спільно з міжнародними інституціями, реалізація грантових освітніх і наукових проєктів);

— роботодавці на рівні закладів освіти, охорони здоров'я, культури, сфери обслуговування, бізнесу тощо (*ціннісні пропозиції*: капіталізація випускників університету на ринку праці, висока професійна компетентність їх);

— професійні й умотивовані вчені та викладачі (*ціннісні пропозиції*: партнерська взаємодія зі студентами, неперервний професійний розвиток (інформальна / неформальна освіта), розвиток наукового потенціалу, формування наукових шкіл);

— зацікавлені й ініціативні студенти та слухачі сертифікатних програм (*ціннісні пропозиції*: академічна свобода, гнучкі технології навчання, надання клієнтських професійних послуг за запитами, доступ до якісних освітніх ресурсів і дистанційних освітніх платформ);

— самодостатні випускники університету (*ціннісні пропозиції*: розвиток людського капіталу для херсонської громади й держави, вплив на розвиток громад, перетворення власних ідей на ініціативи й проєкти для розвитку громад).

У запропонованому клієнтському вимірі ураховано ціннісну парадигму університету, яка відповідно до Стратегії розвитку Херсонського державного університету на 2023-2027 роки (<https://www.kspu.edu/Legislation/strategy.aspx>) охоплює такі цінності університетської спільноти: лідерство; національна свідомість; висока якість освіти; інноваційність; людиноцентризм (повага й увага до кожного учасника освітнього процесу); толерантність; партнерство й колегіальність; соціальна відповідальність; відкритість і прозорість; доброчесність; демократичність на етапі обговорення, ухвалення рішень та дисциплінованість під час виконання їх; культивування корпоративних

традицій університетської спільноти; підтримка лідерських якостей усіх учасників освітнього процесу; академічна свобода; інклюзивність; готовність до змін. Завдяки представленому на рис. 1 клієнтському виміру Херсонський державний університет не просто декларує ці цінності, він їх реалізовує.

Отже, змодельований клієнтський вимір, з одного боку, уможлиблює визначити границі освітньої системи Херсонського державного університету, який не обмежується лише наданням формальних освітніх послуг здобувачам освіти, з іншого – створює підґрунтя для якісного розвитку, зокрема виходу на інший рівень (нову систему) – створення відкритого інноваційного університету з унікальним цифровим освітнім середовищем, спрямованим на формування самодостатньої національно свідомої особистості, здатної активно й відповідально брати участь у повоєнному розвитку херсонської громади, південного регіону, України загалом.

Осипенко Н.О.,

аспірантка 3 курсу ОНП 051 Економіка

Херсонський державний університет

ОСНОВНІ ЕТАПИ ВРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО МАРКЕТИНГУ В ІТ-СФЕРІ

Інформаційні технології (ІТ) – це галузь, що швидко зростає та розвивається; галузь, в якій використовуються технології для обробки, управління та зберігання інформації. Внутрішній маркетинг у сфері інформаційних технологій – це відповідний підхід, спрямований на збільшення використання ІТ-продуктів всередині організації, який передбачає створення маркетингових повідомлень з метою просування використання технологій та продуктів шляхом навчання та мотивації співробітників щодо переваг впроваджуваних інновацій [2].

Внутрішній маркетинг відіграє важливу роль у галузі інформаційних технологій. Для дослідження цієї теми необхідно мати уявлення про особливості ІТ-індустрії, бути знайомим з актуальними тенденціями та технологіями, а також розуміти потреби й проблеми, з якими стикаються як ІТ-фахівці, так і користувачі цифровими продуктами [1]. Хоча внутрішній маркетинг і відрізняється від традиційного, він також вимагає розуміння принципів сегментації, націлення, позиціонування тощо. Алгоритм реалізації внутрішнього маркетингу у ІТ-сфері може містити такі послідовні етапи [6]:

1. Дослідження й аналіз для виявлення потреб та очікувань внутрішніх зацікавлених сторін щодо ІТ-послуг та продуктів. Це може бути аналіз відгуків співробітників, проведення опитувань або оцінка ефективності ІТ-послуг. Існує достатня кількість інструментів/технологій, які можна використовувати для вирішення цієї задачі: онлайн-опитування, фокус-групи, інтерв'ю, аналітика, тестування користувача.

2. Розробка внутрішньої маркетингової стратегії. Включає такі етапи:

- формулювання цілей внутрішньої маркетингової стратегії;
- визначення цільової аудиторії – це можуть бути різні відділи, команди чи сегменти співробітників організації;
- проведення досліджень для розуміння потреб та очікувань цільової аудиторії (ЦА) щодо пропонованих ІТ-послуг та продуктів;
- розробка ключових повідомлень, що відповідають потребам та очікуванням ЦА;
- вибір тактики передачі ключових повідомлень ЦА;
- визначення показників для вимірювання ефективності внутрішньої маркетингової стратегії;
- реалізація внутрішньої маркетингової стратегії та моніторинг її ефективності;
- постійне вдосконалення на основі отриманих відгуків та результатів етапу моніторингу.

3. Планування та реалізація внутрішньої маркетингової тактики, сформульованої в стратегії. Це можуть бути комунікаційні кампанії, навчальні програми та рекламні заходи. Важливо поєднувати канали зв'язку, наприклад, електронну пошту, інтернет, соціальні мережі та особисті зустрічі, для ефективного зв'язку з внутрішніми зацікавленими сторонами [5].

4. Моніторинг ефективності внутрішніх маркетингових зусиль та оцінка результатів при порівнянні з поставленими цілями. Для цього можна використовувати: інструменти аналітики (analytics tools), наприклад, Google Analytics; опитування (surveys); фокус-групи (focus groups); показники продуктивності (performance metrics); аналіз соціальних мереж (social media listening) та інші.

5. Реалізація системи зворотного зв'язку [3] зі співробітниками за допомогою таких інструментів: SurveyMonkey, Qualtrics, Glint, TinyPulse, 15Five, TINYpulse Engage та інші.

6. Безперервне вдосконалення внутрішніх маркетингових зусиль, що забезпечує їх відповідність потребам та очікуванням зацікавлених сторін та ефективність просування цінності ІТ-послуг та продуктів в організації. Оптимізації внутрішніх маркетингових зусиль сприяє застосування компанією сучасних технологій, а саме:

а) програмне забезпечення для управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM, Customer Relationship Management), що допомагає компаніям краще зрозуміти споживачів, відстежувати взаємодію з ними та визначати можливості для покращення [8]. Найбільш популярними рішеннями CRM на світовому ринку є: Salesforce, HubSpot CRM, Zoho CRM, Microsoft Dynamics 365, Pipedrive, Freshsales, Insightly. В Україні також використовується достатньо систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), як вітчизняних, так і міжнародних. Найбільш популярними CRM-системами є: amoCRM, Бітрікс24, Salesforce, HubSpot CRM, Microsoft Dynamics 365, Zoho CRM;

б) інструменти автоматизації маркетингу (Marketing automation tools), які допомагають оптимізувати маркетингові процеси та автоматизувати

повторювані завдання, наприклад, користування електронною поштою, публікації в соціальних мережах, залучення потенційних клієнтів. Найбільш відомими й ефективними являються HubSpot, Marketo, Pardot, Eloqua, ActiveCampaign, Mailchimp, Salesforce Marketing Cloud [4];

в) а/в-тестування (A/B testing) двох різних версій маркетингової кампанії або веб-сайту, щоб побачити, яка з них працює краще. Тестуючи різні елементи кампанії, такі як заголовки, зображення та заклики до дії, компанії можуть вдосконалювати свої маркетингові зусилля. Провести А/В-тестування можна за допомогою Google Optimize, Optimizely, VWO, Crazy Egg, Adobe Target, Unbounce, Convert;

г) аналітика даних (Data analytics), що здатна аналізувати великі обсяги даних для виявлення закономірностей та ідей, які можуть використовуватися в маркетингових стратегіях [7]. Відслідковуючи такі показники, як трафік веб-сайту, коефіцієнт конверсії та залучення клієнтів, компанії можуть краще зрозуміти, що впливає на поведінку споживачів, і використовувати цю інформацію для покращення своїх маркетингових зусиль. Найбільш відомими технологіями аналізу даних є: Tableau, Google Analytics, IBM Watson Analytics, Microsoft Power BI, Apache Hadoop, SAS Analytics, Аналітика Amazon Web Services (AWS).

Отже, внутрішній маркетинг – це процес, який включає просування й доведення цінності ІТ-продуктів або послуг компанії до її співробітників. Основною метою внутрішнього маркетингу є мотивація й залучення співробітників до надання високоякісних послуг та підвищення задоволеності клієнтів. Вивчення ключових концепцій та стратегій маркетингу сприяє якісній підготовці до виявлення можливостей для кращого впровадження технологій та реалізації внутрішнього маркетингу в компанії.

Список використаних джерел

1. Базалієва Л. В. Маркетинг довіри в мережі стейкхолдерів: механізм, джерела та процес формування довірчих взаємин. *Бізнес Інформ.* 2021. №6. С. 305–311.

2. Божкова В. В., Птащенко О.В., Сагер Л.Ю., Сигида Л.О. Трансформації інструментарію маркетингових комунікацій в умовах глобалізації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. №1. С. 73-82.
3. Ковшова І. Маркетинговий менеджмент: теорія, методологія, практика: монографія. Київ : ФОП Вишемирський В. С., 2018. - 515 с.
4. Корсунова К.Ю. Вплив штучного інтелекту на міжнародний digital маркетинг. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 4 (274). С. 25-30.
5. Рабей Н.Р. Актуальність дослідження тенденцій розвитку інструментів інтернету в маркетинговій діяльності підприємства. *Wiadomości o postępie naukowym i rzeczywistych badaniach naukowych współczesności*: збірник наукових праць «ЛОГОΣ» за матеріалами Міжнародної наук. практ. конф., Краків, 17 червня 2019 р., Краків, 2019. Т.1. С.6-28.
6. Федорченко А.В., Окунєва О.В. Внутрішній маркетинг підприємства: теорія, методика, практика. Київ: Publisher, 2021. 468 с.
7. The Impact of AI on Digital Marketing – 2022 Trends and Forecasts - Spiralytics. *Spiralytics*. URL: <https://www.spiralytics.com/blog/the-impact-of-ai-on-digital-marketing-2022-trends-and-forecasts/> (date of access: 28.03.2023).

Oleksandr Naumov

Doctor of Economics, Professor, Professor of Management of Foreign Economic Activity of Enterprises Department, National Aviation University, Kyiv

Olha Paris

PhD in economics, entrepreneur, Centennial, CO, USA

Olha Naumova

PhD in economics, Deputy Dean of the Faculty of Transport, Management and Logistics, National Aviation University, Kyiv

**ENERGY EFFICIENCY MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL
PRODUCTION**

In the conditions of increased demand for hydrocarbon raw materials being used as a traditional energy source, the transformation of economic, social, and environmental spaces, the reduction of periods of economic stability, and the increase in the degree of uncertainty of economic development require a search for a qualitatively new approach to the issue of the efficiency of energy consumption.

Due to the peculiarities of the development of science and technology, energy resources constitute the crucial prerequisite for the industrial activities, maintenance of good living conditions, or social stability [1, 2]. That is, actually energy resources are the key to the effective functioning of all sectors of the national economy of Ukraine [3].

The output of Ukraine as the leader in energy efficiency requires the improvement of the organizational and economic mechanism of strategic management of energy efficiency in the national economy.

The optimal development of energy-efficient production is only possible if the market mechanism and state regulation are combined at the national, regional, and local levels [4, 5]. The state support of the energy efficiency of production is particularly relevant given a number of sectoral and territorial peculiarities, namely, complicated balance in time and space, instability of the financial situation, as well as the uniqueness of some sectors.

The industrial production in Ukraine is very complicated in terms of being provided with energy resources, mainly due to the fact that in the process of its formation, firstly, the peculiarities of energy supply and energy consumption of industrial production were not taken into account and, secondly, too cumbersome and inefficient structure of energy supply for agro-industrial production was formed consisting of tens of thousands kilometers of power lines, heating mains, a large number of enterprises equipped with inefficient technology equipment, and organizations located at a considerable distance, that is, the main principle of the location of industrial objects and energy facilities was not taken into account [3]. All this directly or indirectly affects the costs of the most important type of resources for industrial production, energy resources.

In addition, territorial imbalances in the distribution and development of industrial production and energy infrastructure determine the need for regional differentiation of measures to support energy efficiency in the industry.

That is why it is extremely important to develop and implement modern scientific and economically sound approaches to managing the efficiency of using energy resources in industrial production.

In addition, taking into account the nature of the economic complex of Ukraine, namely, the agrarian-industrial orientation of the economy, the definition of strategic prospects, and the improvement of the mechanisms of management of energy efficiency of agro-industrial production can become the engine of the overall economic recovery and stabilization of the economic situation in the regions and the country as a whole.

An important stage toward the effective use of energy resources in industrial production is the organization and implementation of a comprehensive monitoring of energy efficiency of industrial production in the regions and its analysis at the national level. Monitoring and evaluation of work should be carried out in five stages:

I. Planning of the analytical work. At the first stage of the planning of analytical work, it is necessary to determine the purpose and tasks; to develop an urgent plan of performance of works; to determine the sources of information, which will receive the data necessary for conducting calculations; to develop layouts of analytical tables; and to form guidelines.

II. Collection of informative data. At the second stage, it is necessary to collect information on the determined sources on the efficiency of energy consumption by industrial enterprises, to verify the reliability of the data, and to ensure the primary sorting of information and the placement of data in the tables prepared at the first stage.

III. Calculations. At the third stage, it is necessary to carry out a comprehensive processing of the received data, using statistical calculations, to find patterns between the data, to determine the nature of changes in the indicators of the efficiency of the

use of energy resources in relation to the previous periods, to develop a description of the use of energy resources, and to conduct a verbal interpretation of the calculations.

IV. Development of proposals. At the fourth stage, it is necessary to develop the proposals for improving energy consumption in industrial production, based on the analysis.

V. Bringing of information about the results of the study to the corresponding structures. At the fifth stage, it is necessary to make all calculations in a proper way, indicating and deciphering the applied methods and proposals for the improvement, and provide materials for assessing the energy efficiency of production for informing the industrial producers and the Government of Ukraine.

The implementation of these measures in the strategic perspective will ensure the region's leading position in the sphere of energy efficiency.

References

1. European Commission (2017) Energy security strategy. URL: <https://www.ec.europa.eu>.

2. IEA, Oecd. (2002). World energy outlook 2002 (2nd ed.). OECD. URL: <https://doi.org/10.1787/weo-2002-en>

3. Naumov O., Gryshova I., Rozsa Z. (2018) Leadership in Energy Efficiency of Agro-industrial Production: Regional Aspects. In: Strielkowski W., Chigisheva O. (eds) Leadership for the Future Sustainable Development of Business and Education. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham. DOI https://doi.org/10.1007/978-3-319-74216-8_58

4. Alem, Y., & Demeke, E. (2020). The persistence of energy poverty: A dynamic probit analysis. *Energy Econ*, 90, 104789. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2020.104789>

5. Castaño-Rosa, R., Solís-Guzmán, J., Rubio-Bellido, C., & Marrero, M. (2019). Towards a multiple-indicator approach to energy poverty in the European Union: A review. *Energy Build*, 193, 36–48. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2019.03.039>

6. Бицюра Л. О. Стратегія управління енергоефективністю комунального підприємства сфери теплопостачання [Текст] / Леонід Олексійович Бицюра // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 281-285. – ISSN 1993-0259.

Панасюк О.О.,

аспірант кафедри

соціоекономіки та управління персоналом,

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Сучасна економіка стикається зі значними трансформаціями, які безперечно впливають на ринок праці. Сьогодні збереження та розвиток людського капіталу є надважливим аспектом для України. Впровадження нових технологій та цифрових інновацій відкриває нові можливості, одночасно ставлячи перед ним нові виклики. Пандемія COVID-19 та економічні пертурбації, пов'язані з війною, викликали глибокі перетворення не лише в сфері охорони здоров'я і економіки, але й на ринку праці. До того ж значні демографічні та екологічні зміни надають актуальності обговоренню питань щодо майбутнього ринку праці.

На сьогодні цифрові технології є одними з основних драйверів зростання та технологічного розвитку світової економіки. Сучасне глобальне суспільство перебуває на активному етапі розвитку технологій та інновацій. Це впливає не лише на виробництво та продаж товарів і послуг, воно також суттєво

перетворює сферу праці, створюючи попит на нові форми та типи зайнятості. Крім того, цифрова економіка трансформує класичні відносини між роботодавцем та працівником, ставлення до праці та умови праці.

Впровадження нових технологій, зокрема цифрових рішень та автоматизації, веде до революційних змін на ринку праці. Прогнози показують, що два мільйони робочих місць, імовірно, зникнуть через впровадження нових технологій на ринку праці до 2035 року. Найбільше постраждають ті, хто працює фізично, представники робочих спеціальностей. Однією з головних характеристик цих змін є переорієнтація на нові види професійної діяльності. Багато рутинних робіт та завдань, раніше виконуваних людьми, тепер можуть бути автоматизовані, що призводить до перепрофілювання робочої сили. Водночас, з'являються нові види робіт, пов'язані з розробкою, управлінням та підтримкою цифрових технологій. Очікується, що робоча сила ставатиме все більш кваліфікованою. Нові працівники будуть значно більш кваліфікованими та в разі частіше підвищуватимуть кваліфікацію, безперервно навчатимуться, ніж ті, хто піде на пенсію. Некваліфікована праця займатиме не більш ніж 2% від усіх, хто працює. А кількість магістрів та докторів наук збільшиться вдвічі порівняно з 2022 роком.

Цифрова трансформація економіки впливає на процес комп'ютеризації та автоматизації виробництва, сферу надання послуг та приватний бізнес. Це спричиняє кардинальні зміни в природі ринку праці, перетворюючи його в віртуальний простір. Майбутнє передбачає взаємодію між працівниками та роботодавцями на спеціалізованих інтернет-платформах, де розміщуються замовлення, обираються виконавці та проводиться оплата за послуги.

Цифрова трансформація впливає не лише на ринок праці загалом, але й на саме уявлення про працевлаштування. Зараз зайнятість працівника визначається його здатністю адаптуватися до змінних умов праці. У майбутньому ця тенденція посилиться ще більше. Кожен працівник має постійно відслідковувати рівень своєї затребуваності на ринку праці, постійно вдосконалювати професійні навички, набуваючи компетенції не лише в своїй

сфері, але й в інших, зокрема в сфері інформаційних технологій. Зміни в технологіях вимагають від працівників постійного навчання та адаптації до нових вимог ринку праці. Ці процеси вимагають розуміння майбутнього цифрового розвитку в професійній сфері, впровадження відповідних принципів у корпоративну культуру підприємств, сприяння більш активній взаємодії в суспільстві та постійного професійного росту. Виникає необхідність в підвищенні кваліфікації та перепідготовці працівників з урахуванням поточних тенденцій на ринку праці та майбутнього розвитку цифрової економіки.

Трансформації та динамічні зміни у світовій економіці вимагають від українських бізнес-організацій запровадження та вироблення інноваційних стратегій щодо інтеграції у глобальний ринок. Це створює необхідність в розвитку ініціатив у галузі інформатизації та цифрової трансформації в умовах функціонування цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Aleksandrova A., Truntsevsky Y., & Polutova M. (2022). Digitalization and its Impact on Economic Growth. *Brazilian Journal of Political Economy*, 2(42). 424-441. URL: <https://centrodeeconomiapolitica.org/repojs/index.php/journal/article/view/2331>
2. Zakharova O, Lopushnyak G, Skibska K. Current Trends in the Development of the Ukrainian Labour Market. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2022. Issue 3. P. 17-31. doi: 10.7366/1509499538902.
3. Кравчук О., Варіс І., Заривних К. Цифрові технології менеджменту персоналу: тенденції та виклики в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-73>.

Пастернак А.В.,

аспірант І-го курсу третього (наукового) рівня вищої освіти
спеціальності Економіка,
Херсонський державний університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ: АДАПТАЦІЯ ДО ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДИНАМІКИ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

У зростанні світу інформаційних технологій, швидкість технологічного розвитку надзвичайно велика, ця динаміка впливає на всі сфери нашого життя. Особливо актуальною стала проблема адаптації бізнес-моделей під нові реалії, що визначаються цифровою трансформацією. У даній тезі розглядається вплив цифрової трансформації на бізнес-моделі в умовах технологічної динаміки.

Цифрова трансформація визначається як комплексний процес впровадження цифрових технологій та зміни бізнес-процесів з метою підвищення ефективності, конкурентоздатності та інноваційності організації. Завдяки цифровій трансформації, компанії можуть покращити якість своїх послуг, підвищити продуктивність та здатність адаптуватися до змін у ринковому середовищі.

Однією з ключових складових цифрової трансформації є використання сучасних інформаційних технологій, таких як хмарні обчислення, інтернет речей, штучний інтелект і блокчейн. Ці технології дозволяють створити нові можливості для впровадження інновацій та оптимізації бізнес-процесів. Однак, дослідження PwC Global Digital IQ 2020 показало, що лише 5% компаній роблять усе можливе, щоб отримати окупність від цифрових технологій. Щоб процвітати, а не виживати, суб'єктам необхідно буде подолати лабіринт економічної невизначеності та шалених темпів цифрового розвитку. Саме тому компаніям важливо зосередитись на інноваційних підходах і навчитися правильно адаптовувати сучасні цифрові бізнес моделі.

У контексті технологічної динаміки, організації повинні бути готові до постійних змін і адаптації. Технологічний прогрес швидко розвивається, і бізнес-моделі повинні бути гнучкими і здатними адаптуватися до нових умов.

- Зміни в бізнес-моделях в умовах цифрової трансформації можуть включати:
- Перехід від продажу продуктів до надання послуг.
- Розвиток маркетплейсів та платформ для спільного використання ресурсів.
- Використання аналітики даних для прийняття стратегічних рішень.
- Зміна способів комунікації з клієнтами і споживачами.

Основні виклики, які виникають в процесі цифрової трансформації бізнес-моделей, включають в себе забезпечення кібербезпеки, підвищення навичок персоналу, а також забезпечення інтеграції нових технологій в існуючу інфраструктуру. У дослідженні “Global Center for Digital Business Transformation” зазначається, що “в найближчі п’ять років цифрова революція витіснить із ринку 40% компаній, які зараз займають лідируюче положення в галузі, якщо вони не сприятимуть цифровій трансформації ”[2].

Отже, цифрова трансформація є невід’ємною частиною сучасного бізнесу, саме тому успішна адаптація до цих змін визначає конкурентоздатність організацій. Технологічна динаміка вимагає постійного покращення та інновацій в бізнес-моделях, що дозволяє підтримувати конкурентну перевагу в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. PwC Global Digital IQ 2020. URL: https://www.pwc.ch/en/publications/2020/2020%20Global%20Digital%20IQ%20PDF_FINAL.pdf
2. Боднар, О., 2018. Цифровізація та конкурентоспроможність бізнесу—ключові драйвери розвитку української економіки. URL: <https://business.>

Перепелкіна І.В.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

4 курсу спеціальності: 051 Економіка,

Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**

Херсонський державний університет

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Через повномасштабне вторгнення, повинні бути застосовані певні умови та виконані дії, щоб підтримати банківський сектор. Одним з основних антикризових заходів стала фіксація курсу гривні. Це допомогло зберегти стабільність на валютному ринку. Водночас, НБУ тимчасово призупинив або ж послабив дії комплексу заходів. Також скасував чинні нормативно-правові акти та відтермінував запровадження нових. Регуляторні вимоги були тимчасово скасовані або пом'якшені, а запровадження нових регуляторних вимог відкладено (рис.1).

Рис.1 Структура активів банку

Джерело: складене автором на основі [1]

Наразі існують умови для подальшої адаптації фінансового сектору та економіки в цілому до функціонування в умовах кризи та умови, для поступового скасування заходів пом'якшення наслідків кризи.

Аналізуючи дані на рис.1, можна зробити висновок, що обсяг чистих активів платоспроможних банків мав певний зріст за рік на 16,5% до 2 354 млрд грн. Саме ж зростання сталось через збільшення обсягів депозитних сертифікатів Національного банку та коштів на рахунках в інших банках. В цей же час, на цю складову був вплив зі сторони зміни валютного курсу. Також можна побачити, що у 2022 році чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання в платоспроможних банках збільшились на 0,5%, а у валюті зменшились на 23,9% у доларовому еквіваленті.

На страховому ринку знизилися обсяги страхових премій за більшістю видів страхування та зменшились виплати за ризиковими видами страхування. Також можна спостерігати негативну динаміку у кредитних спілках, де скорочуються активи цих фінансових посередників, знижується кредитна активність членів спілок, спостерігається відтік кредитних вкладів. Сама ж робота ломбардів продовжує зменшуватись, призводячи до зростанню збитків.

Загалом, варто зазначити, що війна спричинила зростання більшості ризиків, у тому числі фінансових. Найважливішим ризиком на фінансових ринках сьогодні є кредитний ризик або ризик безнадійної заборгованості, який зріс після війни, створюючи додатковий тиск на якість кредитного портфеля та власного капіталу через додаткові резерви. Фінансові установи почали визнавати кредитні втрати та усвідомлювати, як негативні події впливають на якість активів. Водночас фінансові установи повинні реалістично оцінювати потенційні кредитні збитки, правильно відображати їх у фінансовій звітності та точно оцінювати вплив негативних подій на якість активів.

Список використаних джерел

1. Річний звіт 2022. Національний банк України / URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Державна служба статистики України / URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Петренко Д.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
4 курсу спеціальності: 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність,

Науковий керівник: к.е.н., доцент **Адвокатова Н.О.**,

Херсонський державний університет

ЗНАЧЕННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ЛОГІСТИКИ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток волонтерського руху в Україні на сьогодні є необхідною основою для нормалізації життя громадян та поліпшення ситуації на фронті внаслідок допомоги ЗСУ. Волонтерство як діяльність почало стрімко розвиватися на початку військової агресії РФ у 2014 році, а після повномасштабного вторгнення значення слова «волонтер» не можливо переоцінити. За дослідженнями Фонду «Демократичні ініціативи» українці довіряють волонтерам на рівні з довірою до збройних сил України [2].

Враховуючи необхідність провадження діяльності постає питання з проблемами з якими стикаються організації або ж поодинокі волонтери. Одним з таких питань є організація безперебійної логістики від початкового пункту до кінцевого. Логістика історично зародилася саме як військова дисципліна, адже під час війни необхідно чітко координувати рух товарів, інформації та ресурсів до військових та цивільних. То ж діяльність волонтерів вимагає чіткого прокладення логістичного ланцюжка до кінцевого споживача.

У сучасному розумінні чим краще організована логістична діяльність, тим більш ефективно буде проваджена діяльність. Організація логістики в великих волонтерських організаціях та у поодиноких волонтерів має відмінності, проте в цілому характеризується певними правилами та має свою специфіку координації. Значення логістичної діяльності волонтерів в умовах війни можна умовно поділити на такі складові:

- 1) Допомога цивільним.

Містить збір інформації про необхідність різноманітних ресурсів, матеріалів, допомоги та обробку цієї інформації для закриття наявних запитів. Може надаватися допомога різноманітного характеру: гуманітарна, медична, доставка необхідних для життя матеріалів та ресурсів. Для транспортування допомоги необхідно чітко будувати маршрут, враховуючи небезпечні ділянки, близькість до лінії фронту, наявність комендантської години, таким чином використовуючи усі наявні потоки інформації. У зв'язку з цим усі дії волонтерів мають бути узгоджені з місцевою владою та військовими.

Також волонтери можуть допомагати цивільним у питаннях евакуації з зони бойових дій та небезпечних районів, або ж з тимчасово окупованих територій. Така діяльність також має узгоджуватися як з військовими, так і з іншими організаціями та владою. Засновник волонтерської організації «HELP PEOPLE» Олексій Воронін в інтерв'ю в ефірі телеканалу «Дім» описує ситуацію з евакуацією з непідконтрольних територій громадян України : «Багато коштів витрачається на евакуацію з окупованих територій: з Криму, Мелітополя, Бердянська. Там складна логістика, то ж евакуація може тривати й тиждень» [3]. За даними організації щотижня завдяки спільним діям усіх підрозділів, водіїв та військових використання реальної інформації, моніторингу та чіткому слідуванню маршрутам вдається евакуювати близько 250 осіб [3].

1) Допомога військовим

Волонтери проводять збір запитів стосовно необхідних речей для допомоги військовим. Цей процес вимагає координації та збору усієї наявної інформації. Коли волонтери надають підтримку для військових, то головною задачею є ефективно керувати наявними ресурсами та швидко й оперативно проводити доставку. Проте як і у випадку з допомогою цивільним усі дії, шляхи та маршрути, вид транспорту й іншої техніки мають узгоджуватися з військовими та адміністрацією. Для волонтера важливо найефективнішим чином розподілити наявні ресурси, тому логістичне планування, пошук оптимальних постачальників чи виробників, оптимальних по часу й вартості

методів доставки також є задачею логістичної системи. Ще одним з пунктів можна виділити саме безперебійність або постійність допомоги. Для військових волонтери це необхідність.

Отже, для допомоги військовим волонтери оперують такими логістичними завданнями: збір і аналіз наявних інформаційних потоків, їх систематизація та аналіз, координація постійного забезпечення ресурсами, наявності запасів, а також використання усіх наявних методів поліпшення доставки.

Найбільшою проблемою українського волонтерства є організація діяльності розрізнено [1]. Не має єдиної системи для діяльності волонтерів. Найкращим варіантом змінити дану ситуацію було б створення єдиного логістичного волонтерського центру для координації волонтерської діяльності. Внаслідок створення такого центру було б можливо розподіляти запити військових на першочергові, тобто нагальні потреби. Зараз наявна ситуація дисбалансу в діяльності великих благодійних фондів та організацій та в реально необхідному забезпеченні фронту. Наприклад великі благодійні організації проводять та закривають масштабні збори на купівлю техніки, спорядження й зброї, натомість поодинокі волонтери не можуть зібрати мінімальні суми на закриття запитів від військових стосовно предметів першої необхідності. Саме такі запити мають оброблюватися першочергово, адже це необхідно для життя людини в таких складних умовах і тому необхідна чітка структура й організація.

Отже, діяльність волонтерів неможлива без чітко організованої логістичної діяльності. Логістика є першочерговим питанням у забезпеченні як військових, так і цивільних необхідною допомогою. Логістика в діяльності волонтерів оперує питаннями збиранням інформації, доставкою та збереженням необхідних товарів та ресурсів, розробкою маршрутів доставки з урахуванням усіх особливостей, питаннями безперебійного функціонування. Волонтерство – це необхідна постійна діяльність. Натомість для її кращого функціонування та подолання диспропорції в наявних запитах та наданій допомозі необхідне

створення єдиного координаційного волонтерського логістичного центру. Така структура б могла взяти на себе усі питання пов'язані з логістичною ланкою цієї діяльності. Це дало б змогу волонтерам більше зосереджуватися на першочерговій задачі з пошуку необхідного для роботи фінансування, проведенні зборів, та організацією допомоги. У загальному підсумку кооперація волонтерів різних рівнів в одній структурі це питання чим швидшої перемоги України.

Список використаних джерел

1. Горин Г., Грач Ю., Сороківська О. : Взаємозв'язок логістики з волонтерським рухом. URL: [Взаємозв'язок логістики з волонтерським рухом \(tntu.edu.ua\)](http://tntu.edu.ua). 2023
2. Сайт «Укрінформ»: Довіра до Держави: як зберегти національну єдність заради перемоги, Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: [Довіра до держави: як зберегти національну єдність заради перемоги \(ukrinform.ua\)](http://ukrinform.ua). 15.09.2022
3. Сайт телеканалу «Дім»: Евакуація людей з окупованих територій: про жахи війни та курйози розповіли волонтери HELP PEOPLE. URL: [Евакуація людей з окупованих територій: про жахи війни та курйози розповіли волонтери HELP PEOPLE - Дім \(kanaldim.tv\)](http://kanaldim.tv). 07.09.2023

Пруненко Д.О.,

д. ек. н., доцент, доцент кафедри транспортних систем і логістики,

Харківський національний університет міського господарства

ім. О. М. Бекетова,

Христич І.О.,

к. ек. н., доцент, ст. н. співр. відділу кримінологічних досліджень, НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В СКЛАДОВІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПОВОЄННІ РОКИ

Одним з головних шляхів повоєнного зростання економіки України, на нашу думку, є зміна підходів до формування стратегічних цілей розвитку підприємств, де основним джерелом конкурентних переваг має виступати інтелектуальний капітал.

Інтелектуальний капітал – це категорія, що має складну структуру і характеризується сукупністю функціональних, вартісних, просторових та інших ознак, які у результаті постійних трансформацій формують відповідні знання, навички, досвід робітників для створення інтелектуального продукту, що дозволяє забезпечити зростання інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та результативності діяльності на основі взаємодії між замовниками, інвесторами, підрядниками, державними органами влади та підприємствами.

В умовах повоєнних трансформацій, що невідмінно будуть відбуватися в економічному середовищі України, формування сучасного інформаційного суспільства стане запорукою сталого розвитку національної економіки.

При формуванні стратегії розвитку свого підприємства власникам слід приділяти особливу увагу розвитку інтелектуального капіталу, що стає головним чинником, в наявності і використанні, якого створюється підґрунтя сталого зростання ефективності функціонування суб'єктів господарювання.

У розвинених економічних системах, у вартості підприємств інтелектуальний капітал займає від 60 до 80%, обумовлюючи перспективні напрями їх функціонування. У вартості активів підприємств США частка інтелектуального капіталу займає 86 % поряд із матеріальними ресурсами, які займають 14%. Більшість фахівців вважають, що інтелектуальна економіка стимулює отримання достатньо високих прибутків при незначному використанні капіталу та людських ресурсів [1].

На збільшенні значимості інтелектуального капіталу в умовах сучасного економічного життя наголошують Л. Едвінссон та М. Мелоун. Вони пов'язують це із історичними та технологічними явищами, виникненням і використанням інвестиційних ресурсів. Також вони вказують на те, що інтелектуальний капітал є головним критерієм оцінки компаній і закладів, тому що лише він здатен відобразити динаміку організаційної стійкості та процесу створення цінностей. Тільки він придатний для оцінки сучасного виробництва, що змінюється так швидко, що робити висновки про його вартість можна лише з урахуванням таланту його робітників, їх відданості справі та якості знарядь праці, які вони використовують [2, с.10].

Що до визначення структури та оцінки інтелектуального капіталу заслуговує на увагу точка зору фахівців Міжнародної бухгалтерської федерації (International Federation of Accountants (IFAC)), які визначають інтелектуальний капітал як такий, що структурно складається з трьох основних блоків: людський капітал, споживчий капітал (його ще називають ринковий, клієнтський, інтерфейсний або капітал відносин з зовнішнім середовищем), структурний або організаційний капітал [3].

Слід зазначити, що інтелектуальному капіталу властива більш висока ступінь розвитку в порівнянні з вже відомими функціональними формами капіталу, критерієм якого є більш стійкий рівень економічного зростання суспільства, та ефективності його структур. Базуючись на досвіді розвитку розвинених економічних систем, можна зробити висновок про те, що життєвий рівень усіх верств населення, загальна соціально-економічна ситуація в країні визначаються мірою освіченості суспільства і його ставленням до інтелектуальних цінностей.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» фінансування напрямів формування та використання інтелектуального капіталу підприємств, який має інноваційний характер здійснюється за рахунок:

- інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- державної підтримки для реалізації інвестиційних проєктів;
- іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;
- спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав[4].

Беручи до уваги особливості функціонування підприємств у повоєнні роки, можна виділити ознаки розвитку інтелектуального капіталу:

- цілеорієнтованість: інтелектуальний капітал спрямовується на забезпечення інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності та результативності діяльності підприємств;
- стратегічний характер: інтелектуальний капітал на підприємствах використовується у довгостроковому періоді й впливає на їх розвиток;
- приносить високий рівень доходності порівняно із іншими видами активів. Інтелектуальний капітал на першому етапі його використання приносить значні доходи, які протягом наступних періодів знижуються;
- на інвестиції, що формують інтелектуальний капітал підприємств, впливають на історичні, культурні, національні, корпоративні особливості;
- пов'язаний із людською особистістю, їх знаннями, вміннями, досвідом;

- забезпеченням контролю з боку особистості за формуванням та використанням інтелектуального капіталу підприємств;
- орієнтованість на бізнес-процеси, які відбуваються на підприємствах;
- зв'язок із ринково орієнтованою корпоративною культурою підприємств;
- забезпечує організаційні, економічні та соціальні переваги;
- застосування інтелектуального капіталу створює можливості для зростання протидії впливу зовнішнім негативним умовам.

Зважаючи на те, що сутність інтелектуального капіталу характеризується системою економічних відносин, яка забезпечує конкурентоспроможне виробництво товарів, послуг, підвищення доходу, забезпечення сталого життєвого рівня працівників, можна казати про необхідність відокремлення його від інших видів капіталу та встановлення за мету його розвиток, як пріоритетну для українських підприємств.

Список використаних джерел

1. Бутнік-Сіверський О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект). URL: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&ca>.
2. Edvinsson L., Kapitał intelektualny. // L. Edvinsson, M. Malone/ Warszawa, PWN. Warszawa, Difin. – 2002. – 139с.
3. IFAC. Measurement and Management of Intellectual Capital. URL: <https://www.ifac.org>.
4. Про інвестиційну діяльність. Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1560-12>.

Равлінко З. П.

к.ю.н., докторант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРАКТИЧНІ МОМЕНТИ РОЗШИРЕННЯ ЗОВНІШНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Раніше існуючі пріоритети в безпековій діяльності стосовно ліквідації наслідків внутрішніх загроз втратили актуальність через суттєвість впливу в межах останніх кількох років новітніх факторів. COVID-19 та нова фаза військової агресії вимагає трансформації системи економічної безпеки в межах кожного торговельного підприємства незалежно від масштабів його діяльності. Такі зміни полягають в розширенні інформаційного поля, зокрема його зовнішньої частини, задля провадження безпекової діяльності виходячи із необхідності завчасного виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз та усіх нових можливостей, використання яких дозволяє покращити конкурентні позиції. Однією із багатьох точок зовнішнього інформаційного поля є така, що передбачає ретельне відстеження змін в чисельності працівників торговельних підприємств задля встановлення тенденцій та на цій основі коригування стратегії розвитку.

В динаміці чисельності зайнятих працівників прослідковується схожість змін із кількістю торговельних підприємств за основними видами економічної діяльності (рис. 1-2).

Попри те, що в структурі за масштабами діяльності малі підприємства займають домінуючу частку, для прикладу, у 2022 р. – 96,4%, але стосовно зайнятих працівників такий показник складає лише 51,4%. В умовах 82 великих підприємств у цьому ж році були зайняті 72605 осіб, що в структурі складало 16,0%. Додатково необхідно взяти до уваги те, що скорочення кількості зайнятих працівників відбувалося в основному не за рахунок великих (2010 р. –

77750 та 2022 р. – 72605 осіб), а малих (відповідно 353669 та 233484 осіб) та середніх (217401 та 148033 осіб) підприємств. Ці аналітичні дані дозволяють визначити факт збереження кадрового потенціалу великими підприємства як основи посилення їх конкурентних позицій і намагання малого бізнесу оптимізувати свої витрати за рахунок зменшення кількості працівників.

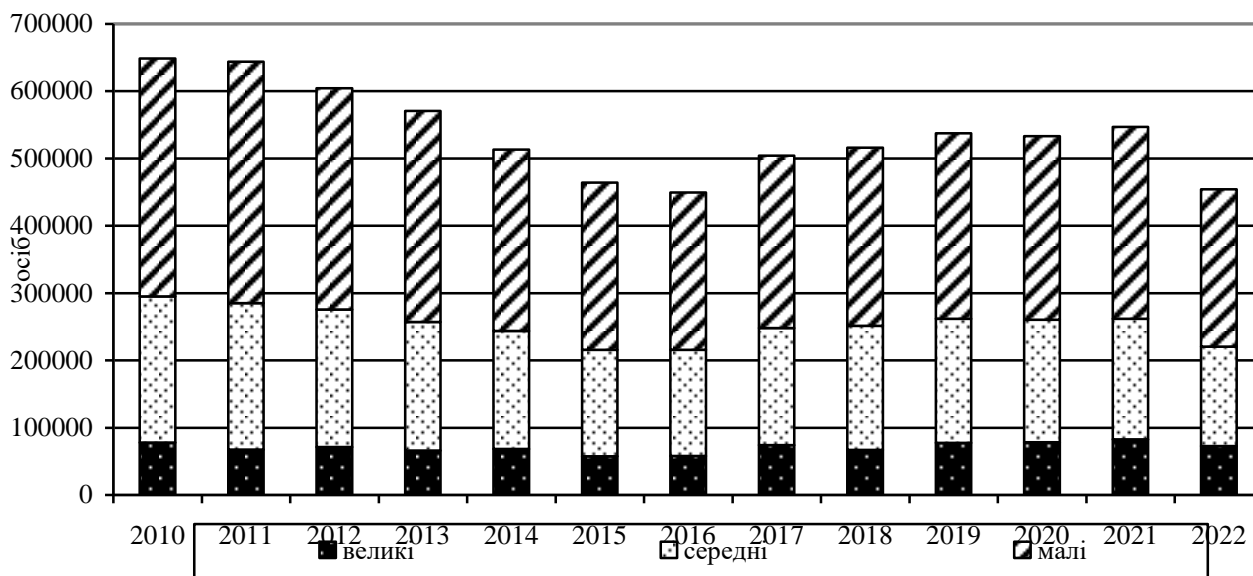

Рис. 1. Динаміка кількості зайнятих працівників торговельних підприємств (КВЕД 46) за масштабами їх діяльності

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Схожість в динаміці кількості зайнятих працівників підприємств за КВЕД 47 поєднується із відмінностями в розподілі за масштабами діяльності (рис. 2).

Попри наявність хвиль в межах досліджуваного періоду, крайні точки вказують на наявність тенденцій до зростання кількості зайнятих працівників на великих підприємствах (для прикладу, 2010 р. – 177573 та у 2022 р. – 254236 осіб) із збільшенням їх частки в структурі за масштабами діяльності (відповідно, 34,9% та 55,8%). Протилежна ситуація складається щодо малих підприємств, тобто скорочення із 151030 у 2010-му до 52316 осіб у 2022-му із втратою у структурі 18,2 пунктів. Відтак можна стверджувати про активність великих підприємств стосовно збереження й покращення якості кадрового складу, коли на малих застосовується політика оптимізації й економії витрат на заробітній платі, що провокує високу плинність кадрів.

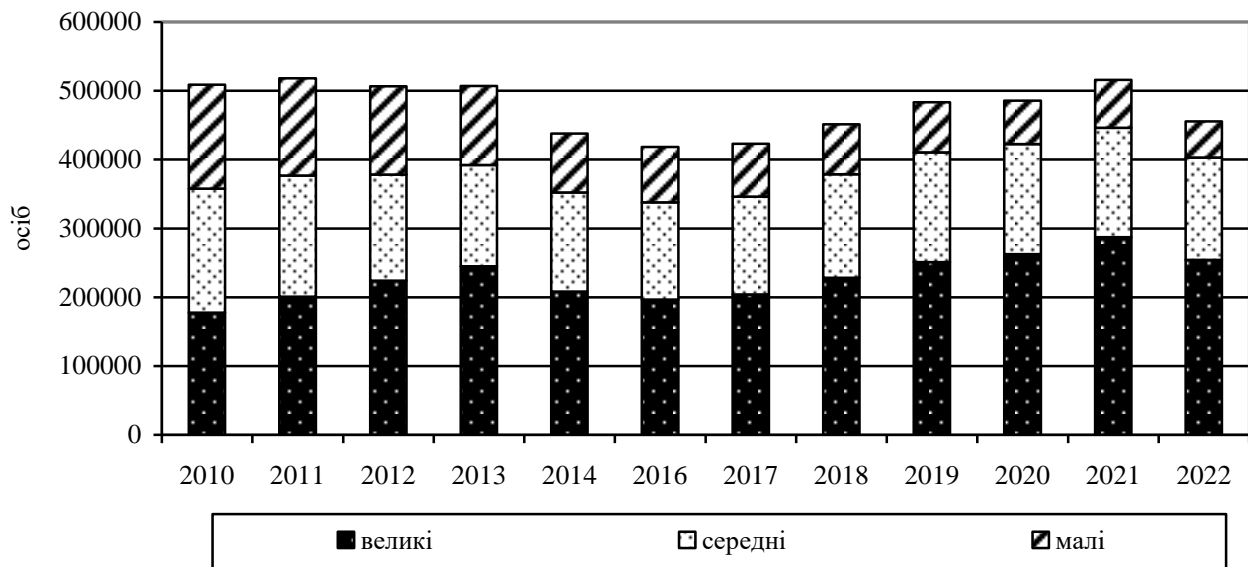

Рис. 2. Динаміка кількості зайнятих працівників торговельних підприємств (КВЕД 47) за масштабами їх діяльності

Джерело: сформовано автором на основі [5]

В межах дослідження було зосереджено увагу лише на одній інформаційній точці – зміні чисельності працівників, але отримані результати доводять важливість формування цілісного уявлення про вплив усіх факторів задля прийняття результативних управлінських рішень в процесі безпекової діяльності. Подальші дослідження доцільно проводити стосовно визначення інших точок в межах зовнішнього інформаційного поля.

Список використаних джерел

1. Статистичні дані. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 14.10.2023)

Рапа Наталія,

здобувач вищої освіти групи ПОМ-61,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СКЛАДСЬКИЙ ОБЛІК МАТЕРІАЛІВ І ЇХ ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ

Будівельна організація характерна великим рухом матеріалів, який становить близько 60% вартості виконаних будівельних робіт. Саме тому логічно продуманий рух матеріалів і його документальне оформлення значно полегшує і пришвидшує процес будівництва.

В процесі будівництва постійно відбувається рух матеріалів, зокрема надходження на склад, оформлення замовлення на будівельний об'єкт, відправка зі складу. Кожен процес має підтверджуватися документально, що буде запобігати хаосу та допоможе відслідковувати точну кількість матеріалів для будівництва. Процес документального оформлення руху матеріалів зображено на рис. 1.

Рис. 1. Рух матеріалів та їх документальне оформлення

Оскільки всі запаси, переважно, надходять на головний склад, а потім переміщуються на різні будівельні об'єкти, потрібний добре організований складський облік. Саме з його допомогою можна відслідковувати наявність потрібних матеріалів, опрацювання замовлень з будівельних об'єктів, оптимізація використання матеріалів, ресурсозаощадження.

Важливо зазначити, що типових форм для обліку господарських операцій із запасами наразі немає. Саме тому підприємство самостійно обирає ці документи, але вони мають містити потрібні реквізити.

На даний час інформаційно-комунікаційні системи, що застосовуються в бухгалтерському обліку, дозволяють створювати первинні документи автоматично. В програмному забезпеченні є вже готовий бланк для заповнення, який містить обов'язкові реквізити (рис. 2) і який можна корегувати (тобто включати додаткові реквізити).

Обов'язкові реквізити	Додаткові реквізити
<ul style="list-style-type: none"> • найменування підприємства або складу (внутрішнє переміщення) • установи, від імені яких складений документ • назва документа (форми) • дата складання • зміст та обсяг господарської операції • одиниця виміру господарської операції (у натуральному та/або вартісному виразі) • посади і прізвища осіб, відповідальних за здійснення господарської операції • особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції 	<ul style="list-style-type: none"> • ідентифікаційний код суб'єкта господарювання з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань • номер документа, підстава, для здійснення операцій • дані про документ що засвідчує особу – одержувача

Рис. 2. Обов'язкові та додаткові реквізити первинних документів

Отже, для ефективного функціонування будівельної організації важливим є складський облік, який має бути правильно функціонувати і вести детальний контроль за господарськими операціями. Для відслідковування цих операцій важливим є їх документальне оформлення. Не потрібно забувати, що документ, який підтверджує певну операцію має свою специфічну форму, але є встановлено обов'язкові реквізити, які вони мають містити.

Список використаних джерел

1. Які обов'язкові реквізити повинні мати первинні документи, що підтверджують витрати ФОП-загальносистемника. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/147414> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Рух запасів: оформляємо первинні документи. URL: <https://balance.ua/news/post/dvizhenie-zapasov-oformlyaem-pervichnie-dokumenty> (дата звернення: 25.10.2023).

Ратушний Б.В.,

студент 1 курсу СО «магістр» факультету міжнародної торгівлі та права,
Науковий керівник: **Ладиченко К. І.**, к.е.н., доцент,
доцент кафедри світової економіки ДТЕУ,
Державний торговельно-економічного університет

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ У КРАЇНАХ USMCA

У 2022 р. загальна вартість торгівлі в Північній Америці перевищила 1,5 трильйона дол. США, що є результатом двозначного зростання торгівлі за останні два роки. Це зробило Мексику та Канаду провідними торговельними партнерами Штатів [1]. Але потребує ширшого дослідження питання торгівлі креативними товарами і послугами в рамках угоди USMCA, адже в 2019 році ООН ухвалила резолюцію 74/198 про Міжнародний рік креативної економіки в інтересах сталого розвитку, зосередивши увагу на питаннях заохочення обміну передовим досвідом та сприянні розвитку креативної економіки [7].

У 2021 році експорт товарів з США до Канади склав 308,4 млрд. дол. США, а послуг 56,1 млрд. дол. США [2]. З них креативні товари склали 8,1 млрд. дол. США (2,6 %), а послуги – 18,1 млрд. дол. США (32,3%). Якщо говорити про Мексику, то експорт товарів Сполученими Штатами досягнув

значення 276 млрд. дол. США, а послуг – 30,5 млрд. дол. США [2]. З них креативні товари дорівнювали 4,98 млрд. дол. США, а послуги 2,8 млрд. дол. США (9,2 %). Експорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) США в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 1.

Таблиця 1

Експорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) США в межах угоди USMCA і NAFTA за окремі роки

Країна, в яку США експортує	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20pp. %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ Канада	7 754 981	8 089 680	7 876 128	6 813 096	8 126 055	+3
КТ Мексика	2 936 651	3 272 005	3 184 163	4 021 035	4 989 821	+57
Разом КТ	10 691 632	11 361 685	11 060 291	10 834 131	13 115 876	+19
КП Канада	15 513 000	16 778 000	17 501 000	17 502 000	18 150 000	+4
КП Мексика	3 463 000	4 307 000	2 598 000	3 122 000	2 803 000	+8
Разом КП	18 976 000	21 085 000	20 099 000	20 624 000	20 953 000	+4

Джерело: розроблено автором на основі [3;4]

Імпорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) до США в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 2.

Таблиця 2

Імпорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) до США в межах угоди USMCA і NAFTA за окремі роки

Країна, яка імпортує до США	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20pp. у %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ Канада	3 694 096	3 727 108	3 757 936	2 966 737	3 481 698	-7
КТ Мексика	4 419 845	5 037 318	5 482 232	5 182 011	6 767 491	+23
Разом КТ	8 113 941	8 764 426	9 240 168	8 148 748	10 249 189	+11
КП Канада	6 155 000	5 961 000	5 714 000	6 151 000	2 541 000	-59
КП Мексика	1 377 000	1 503 000	1 200 000	1 453 000	925 000	-23
Разом КП	7 532 000	7 464 000	6 914 000	7 604 000	3 466 000	-50

Джерело: розроблено автором на основі [4;5]

У 2021 році імпорт товарів до США з Канади досягнув значення у 357,3 млрд. дол. США, а послуг 37 млрд. дол. США [2]. З них імпортовано креативних товарів на загальну вартість 3,4 млрд. дол. США (0,95%), а послуг

2,5 млрд. дол. США (6,8%). В свою чергу імпорту товарів до США з Мексики дорівнював 382,6 млрд. дол. США, а послуг 28,3 млрд. дол. США [2]. З них креативних товарів імпортовано на 6,7 млрд. дол. США (1,8%), і послуг на 925 млн. дол. США (13,8%).

Експорт товарів з Канади в США у 2021 році дорівнював 357,3 млрд. дол. США, а послуг 37 млрд. дол. США [2]. З них експортовано креативних товарів на загальну вартість 3,4 млрд. дол. США (0,95%), а послуг 6,07 млрд. дол. США (16%). Експорт товарів Канади в Мексику в 2021 році досягнув значення у 7,14 млрд. дол. США, а послуг в 2020 у 781 млн. дол. США [5]. З них креативних товарів експортовано на 83,7 млн. дол. США у 2021 р. (1,2%), а послуг на 80,6 млн. дол. США у 2020 р. (10,3%). Експорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) Канади в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 3.

Таблиця 3

Експорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) Канади в межах угоди USMCA і NAFTA за окремі роки

Країна, в яку Канада експортує	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20рр. у %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ США	7 754 981	8 089 680	7 876 128	6 813 096	8 126 055	+3
КТ Мексика	115 150	192 968	140 097	73 292	83 717	-40
Разом КТ	4 079 246	3 920 076	3 898 033	3 040 029	3 656 415	-7
КП США	6 155 000	5 961 000	5 714 000	6 151 000	2 541 000	-59
КП Мексика	0	6 100	20 600	69 900	80 600	+391
Разом КП	6 155 000	5 967 100	5 194 600	6 220 900	2 262 000	-56

Джерело: розроблено автором на основі [3;4]

Імпорт товарів до Канади з США у 2021 р. становив 308,4 млрд. дол. США, а послуг - 56,1 млрд. дол. США [2]. З них креативні товари склали 8,1 млрд. дол. США (2,6%), а послуги – 39,07 млрд. дол. США (69,6%). В свою чергу імпорту товарів до Канади з Мексики складав 17,4 млрд. дол. США, а послуг в 2021 р. не було імпортовано взагалі [5]. Креативних товарів було імпортовано на 672,2 млн. дол. США (3,86%). Імпорт креативних товарів та послуг до Канади в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 4.

**Імпорт креативних товарів (КТ) та послуг (КП) в Канаду до країн USMCA
у 2017-2021 рр.**

Країна, яка імпортує до Канади	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20рр. у %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ США	3 694 096	3 727 108	3 757 936	2 966 737	3 481 698	-7
КТ Мексика	520 564	552 217	441 801	444 945	672 217	+52
Разом КТ	4 214 660	4 279 325	4 199 737	3 411 682	4 153 915	-1
КП США	15 513 000	16 778 000	17 501 000	17 502 000	18 150 000	+4
КП Мексика	1 500	7 000	18 900	18 600	0	-
Разом КП	15 514 000	16 785 000	17 519 000	17 520 600	18 150 000	+4

Джерело: розроблено автором на основі [4;5]

Експорт у 2021 році з Мексики до США склав 382,6 млрд. дол. США, а послуг 28,3 млрд. дол. США [2]. З них креативних товарів експортовано на 5,7 млрд. дол. США (1,5%), і послуг на 925 млн. дол. США (13,8%). Експорт товарів з Мексики до Канади склав 17,4 млрд. дол. США, а послуг в 2021 р. не було імпортовано взагалі [5].

При цьому креативних товарів було експортовано на 62,6 млн. дол. США (3,56%). Експорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) до США в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 5.

Таблиця 5

**Експорт креативних товарів (КТ) та послуг (КП) з Мексики до країн
USMCA у 2017-2021 рр.**

Країна, в яку експортує Мексика	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20рр. у %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ США	4 980 369	4 864 152	4 619 030	4 457 697	5 719 965	+24
КТ Канада	79 651	77 803	96 374	57 389	62 629	-35
Разом КТ	4 941 955	4 715 404	4 515 086	5 782 594	4 941 955	+23
КП США	1 377 000	1 503 000	1 200 000	1 453 000	925 000	-23
КП Канада	1 500	7 000	18 900	18 600	0	-
Разом КП	1 378 500	1 510 000	1 218 900	1 471 600	925 000	-24

Джерело: розроблено автором на основі [3;4]

У 2021 році імпорт в Мексику з США дорівнював 276 млрд. дол. США, а послуг 30,5 млрд. дол. США [2]. З них креативні товари дорівнювали 1,2 млрд.

дол. США (0,43%), а послуги 2,8 млрд. дол. США (9,1%). Імпорт в Мексику з Канади в 2021 році досягнув значення у 7,14 млрд. дол. США, а послуг в 2020 у 781 млн. дол. США [5]. З них креативних товарів експортовано на 137,1 (1,9%) млн. дол. США, а послуг на 69,9 млн. дол. США у 2020 р. (9%). Імпорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) в Мексику в межах угоди USMCA та NAFTA за окремі роки можна переглянути в табл. 6.

Таблиця 6

Імпорт креативних товарів (КТ) та креативних послуг (КП) в Мексику в межах угоди USMCA і NAFTA за окремі роки

Країна, яка імпортує до Мексики	Дія угоди NAFTA, у тис. дол. США			Дія угоди USMCA, у тис. дол. США		Відносне відхилення 21/20рр. у %
	2017 р.	2018 р.	2019р.	2020р.	2021р.	
КТ США	1 401 309	1 418 971	1 282 372	972 023	1 201 000	-6
КТ Канада	130 271	144 284	131 681	104 828	137 153	+4
Разом КТ	1 563 255	1 414 053	1 076 851	1 338 153	1 563 255	-5
КП США	3 463 000	4 307 000	2 598 000	3 122 000	2 803 000	+8
КП Канада	0	6 100	20 600	69 900	80 600	+391
Разом КП	3 463 000	4 313 100	2 618 600	3 191 900	2 883 600	+10

Джерело: розроблено автором на основі [4;5]

Отже, попри те, що лише в 2023 році завершується процес трирічного переходу від угоди NAFTA до USMCA ми вже бачимо стрімкі результати в торгівлі креативними товарами і послугами в межах нової угоди. Проблемними моментами були скорочення експорту Канади КТ в Мексику і КП в США, та скорочення експорту Мексики КТ в Канаду, та КП в США.

Список використаних джерел

1. USMCA Forward 2022: Building a more competitive, inclusive, and sustainable North American economy, [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2022/02/USMCA_2022_Report.pdf
2. Office of the United States Trade Representative, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ustr.gov/countries-regions>
3. UNCTAD, Values and shares of creative goods exports [Електронний ресурс] – URL: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.CreativeGoodsValue_E

4. ITC Trade Map, List of importing markets for a service exported by United States of America. [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://www.trademap.org/Country_SelServiceCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c842%7c%7c%7c%7c%7cS00%7c1%7c3%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1
5. UNCTAD, Values and shares of creative goods imports. [Электронный ресурс] –URL: https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.CreativeGoodsValue_I
6. ОЕС, MEXICO-CANADA, [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/can/partner/mex>
7. UNCTAD, Creative Economy Outlook 2022 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2022d1_en.pdf

Rudenko Elizabeth

Undergraduate student of Faculty of Business and Law,
Scientific supervisor: PhD, Senior Lecturer **Chmut Anna**
Kherson State University

DYNAMICS OF ANNUAL GLOBAL REAL WAGE GROWTH

Global economic growth and social stability are being severely challenged in today's world, which are reflected in the fluctuations of workers' wages across the global space. The global real monthly wage is a key indicator of economic development that reflects the actual incomes of workers around the world, taking into account the impact of inflation and other economic factors.

This report provides an in-depth analysis and visualization of the fluctuations in the average growth rate of real monthly wages globally from 2017 to 2022.

This chart reflects not only the changes in global income levels, but also indicates the factors that influence these changes. Our analysis focuses on examining the impact of global and regional economic events, such as the COVID-19 crisis and other factors, on workers' wages around the world.

Annual average global real monthly wage growth illustrated in figure 1

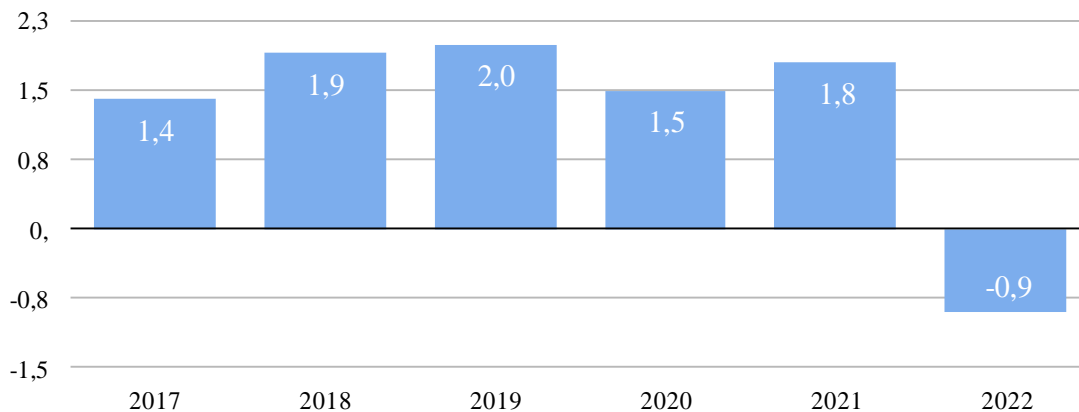

Fig. 1 Annual global real wage growth, 2017-2022, % [1]

The graph illustrates the fluctuations in the average annual growth rate of real monthly wages in the world. The horizontal axis shows the distribution by year from 2017 to 2022, while the vertical scale shows the percentage growth rate of global average wages.

From 2017 to 2019, the wage rate has shown a steady increase, and reached a peak of 2.0% in 2019. The wage rate decreased to 1.5% in 2020.

This decline can be attributed to restrictions imposed in 2020 to combat the pandemic, that led to reduced working hours and frozen or lower nominal wages in many regions. In 2021, the wage rate stabilized to 1.8%. But, in 2022 we see a dramatic sharp drop to -0.9%.

The International Labor Organization estimates that this decline is predominantly due to rising inflation, which began in 2021 and continued through 2022.

Overall, these wage fluctuations indicate important changes in the economy and the impact of various factors on the labor market, which may point to problems in income reproduction and rising global inequality. In today's world, global economic growth and social stability are facing serious challenges, which is reflected in the fluctuations of workers' wages around the world.

World real monthly wages act as a key indicator of economic development, reflecting the real earnings of workers around the world, taking into account the impact of inflation and other economic factors.

“Fluctuations in wages indicate important changes in the economy and the effect of the pandemic on the labor market” [2]. This may indicate problems in income reproduction and rising global inequality. The analysis emphasizes the need to carefully examine economic changes and their impact on workers' earnings around the world, especially in relation to the pandemic and other global issues.

References

1. Wage trends in the context of the COVID-19 crisis and rising price inflation URL: https://www.ilo.org/infostories/getmedia/c1d52706-2a19-499e-83be-b5ffd582bb81/gwr22-23_EN_chapter3.pdf

2. Чмут, А. В., and О. О. Чмут. "СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ VUCA–СВІТУ." Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» №47 (2023). С. 47-52.

Саган Р.В.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого курсу спеціальності 051 «Економіка»,

Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**

Херсонський державний університет

РОЗВИТОК ПРИНЦИПІВ БЕНЧМАРКІНГУ

Як і будь-яка діяльність, бенчмаркінг здійснюється відповідно до певних принципів, правил. Вони можуть бути спільними для всіх його видів або можуть належати до деяких або одного з його видів. Дотримання принципів забезпечує успіх, недотримання може призвести до серйозних невдач та збитків. Насамперед, до

основних принципів бенчмаркінгу як одного з найважливіших методів менеджменту, на наш погляд, можна віднести такі принципи:

1. Науковість. Фактор невизначеності функціонування та розвитку соціальної системи перетворює управління на мистецтво.

2. Цілеспрямованість. Менеджери і всі інші співробітники діють не просто так, а заради вирішення конкретних проблем, що постають в даний момент перед суб'єктом господарювання.

3. Спеціалізація. Необхідний підхід до кожного об'єкту, суб'єкту чи процесу з урахуванням його особливостей.

4. Послідовність. Всі дії в галузі бенчмаркінгу, як і управлінські, здійснюються в певному порядку, як у часі, так і в просторі. Не можна, наприклад, спочатку ухвалювати рішення, а потім уже осмислювати ситуацію.

5. Оптимальне поєднання централізованого регулювання та управління окремих елементів організації. Суб'єкти на місцях повинні мати можливість конкретизувати загальні рішення керівництва відповідно до ситуації та особливостей підрозділу, а в певних рамках вміти діяти самостійно.

Реалізація вищезазначених принципів можлива, якщо на підприємстві створені умови для забезпечення єдності прав та відповідальності кожного суб'єкта управління [1, с.13]. Найважливіший принцип – широке залучення виконавців у процес бенчмаркінгу. Ті рішення, в які вкладені власна праця та ідеї, реалізовуватимуться з більшою активністю та зацікавленістю, ніж «спущені зверху». Часто при реалізації бенчмаркінгу вимагає обліку і принцип варіантності.

На практиці при виникненні можливості спільного обговорення співробітниками різних компаній великої бізнес-структури майбутніх напрямів її розвитку має місце цілий ряд перешкод процесу ефективного використання групового потенціалу персоналу організації, як правило, обумовлених, або пасивністю або відсутністю інтересу у представників окремих підрозділів компанії, що не може не позначитися на результатах будь-яких спільних проєктів.

Реальність є такою, що в багатьох великих бізнес-структурах будь-яка діяльність, пов'язана із спільним обговоренням питань корпоративного розвитку, в

основі якої лежить використання групового потенціалу співробітників, ніколи не вносилися і не вноситься в план загальнокорпоративних заходів, а політика «центру» в даній сфері не завжди чітко проглядається «на місцях» [2, с. 47]. Тому, якщо хтось із керівництва компанії і вважає за необхідне проведення подібних загальнокорпоративних заходів, то, по-перше, відсутність затвердженої довгострокової корпоративної політики щодо їх проведення, по-друге, відсутність практики проведення внутрішнього порівняльного аналізу, по-третє, часта ротація кадрів і швидке просування персоналу службовими сходами, неминуче здійснюють негативний вплив на процес реалізації подібних проектів.

Продумане внутрішньокорпоративне планування – ключ до вирішення цієї проблеми. Як нам здається, тут слід керуватися принципом встановлення чітких цілей та завдань проведення внутрішнього співставного аналізу, визначення пріоритетності їх виконання. Впевненість керівництва компанії у важливості та нагальній необхідності використання результатів внутрішнього порівняльного аналізу для підвищення ефективності функціонування всіх структурних підрозділів компанії має бути повністю сприйнята та підтримана керівництвом останніх і, що найважливіше, врахована при визначенні пріоритетів їх діяльності. Практика показує, що ефект від виявлення в процесі внутрішнього бенчмаркінгу кращих практичних напрацювань і технологій, а також подальшої оцінки їх значущості, не буде повним, якщо як з боку центру, так і з боку внутрішньокорпоративних структур не буде яскраво вираженого бажання їх негайного повсюдного застосування [2].

Безумовно, виникають проблеми і зі збором необхідних для порівняльного аналізу даних. В результаті у більшості великих компаній організація та проведення внутрішнього порівняльного аналізу прерогатива центрального офісу, що забезпечує структурним підрозділам компанії підтримку при його проведенні. При цьому кожна структура, що входить до складу компаній-гігантів, самостійно, силами спеціально створеної експертної ради, проводить оцінку практичної цінності для всієї компанії - своїх напрацювань, оскільки доведено, що обмін практичними наробками з їхньою подальшою централізованою оцінкою співробітниками центрального апарату управління ускладнює і так непростий процес управління внутрішнім

бенчмаркінгом. Подібна практика призводить до виникнення у співробітників структурних підрозділів великої компанії відчуття непотрібності центрального офісу, який, на їхню думку, укомплектований людьми, які слабо знаються на реальному стані справ. Слід зазначити, що у багатьох випадках, подібні звинувачення мають реальне підґрунтя.

Враховуючи вищеперелічені складнощі та побоювання, найкращим вирішенням проблеми організації проведення внутрішнього порівняльного аналізу, як основного етапу процесу бенчмаркінгу, представляється чіткий розподіл ролей між структурними підрозділами компанії та центральним офісом, тобто принцип розподілу праці. Для цього, а також для найбільш ефективної реалізації концепції внутрішнього порівняльного аналізу, у кожному структурному підрозділі, так само як і в центральному апараті управління, необхідно виявити співробітників, здатних взяти на себе відповідальність за організацію та проведення внутрішнього бенчмаркінгу. Незважаючи на той факт, що дана схема далека від ідеалу, все ж таки вона являє собою можливо кращу на сьогоднішній день базу для початку робіт з впровадження в практику великих бізнес-структур концепції внутрішнього бенчмаркінгу. Оскільки, по-перше, залучені в цей процес співробітники мають достатню кількість, як інформації, так і спонукальних мотивів, по-друге, складається сприятлива для впровадження концепції внутрішнього бенчмаркінгу ситуація, що полегшує вирішення проблем, пов'язаних з індіферентним або, навпаки, з ворожим ставленням окремих менеджерів компанії до самої ідеї внутрішнього бенчмаркінгу. Подібна ворожість цілком обґрунтована. Практика свідчить: найбільш поширеними - результатами проведення внутрішнього порівняльного аналізу є або принцип ротації кадрів, або кардинальна зміна корпоративної політики.

Таким чином, на наш погляд, усі перелічені принципи мають право на існування, але мають бути доповнені, такими як: оптимальність, автономність, прозорість та забезпечення спільної зацікавленості всіх учасників управління у досягненні цілей підприємства.

«Останній з них досягається шляхом матеріального і морального заохочення працівників» [1]. Принцип прозорості необхідний оскільки передбачає уніфікацію термінології технічної та ділової документації, системи санкцій, нормативів та регламентуючої бази, єдність вимог до всіх ланок системи. На будь-яких вертикальних і горизонтальних рівнях системи, маркетингової зокрема, чітко розмежовуються функції персоналу, які не залежать від дій співробітників інших підрозділів. Оптимальність вкрай необхідна для можливості швидко, економно та якісно використовувати будь-який найкращий досвід усередині компанії. Загалом визначення принципів та їх доведення до персоналу є обов'язковим і вихідним моментом визначення бенчмаркінгової політики будь-якої фірми, яка дбає про своє успішне існування у своїй галузі, на вже освоєних або нових ринках збуту.

Список використаних джерел

1. Гончарук А.Г. Бенчмаркінг як метод управління ефективністю підприємства. *Економіка: реалії часу*. Одеса: Одеський національний політехнічний університет. 2007. № 1(27). С. 12–15.
2. Donovan R.K. All Around Cure – If I Don't Agree? R.K. Donovan – Oklahoma: Cambridge University. 2018. 196 p.

Сакун О.С.,

д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ЗЕЛЕНЕ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Відновлення громад є основою підтримки і подальшого розвитку економіки нашої країни, оскільки становить основу економічної складової безпеки та подальшої обороноздатності України. На жаль, внаслідок військової

російської агресії 12 областей України перебувають у переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих, а це більше ніж 330 громад [1].

Одночасно із важливими завданнями відновлення критичної інфраструктури регіонів та підвищення рівня енергетичної безпеки перед нашою державою поставлена мета вступу до ЄС, що передбачає гармонізацію українського законодавства з європейськими нормами права, імплементацію кращих практик ЄС, досягнення європейських стандартів і норм.

Навіть в умовах воєнного стану євроінтеграційний вектор України, як і раніше, визначає одним із своїх пріоритетних напрямів Європейський зелений курс (European Green Deal). Європейський зелений курс – це система покрокових дій, розроблена Європейським Союзом, метою якої є перетворення Європи на кліматично-нейтральний континент до 2050 року. Ініціатива включає декарбонізацію енергетики, розвиток енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, реалізацію засад циркулярної економіки, протидію змінам клімату, покращення добробуту та здоров'я населення за принципами сталого розвитку [2]. Воєнні дії сповільнили темпи реалізації довгострокової стратегії кліматичної нейтральності України, що було започатковано у 2021 році, проте стали тим негативним чинником, який ще більше підштовхнув нашу країну на цей шлях. Оскільки розмір шкоди української екосистеми через напад росії оцінюють в понад 46 млрд. євро [3], захист довкілля стане ключовим елементом повоєнної відбудови.

Окрім того розвиток зеленої економіки в Україні покладений в основу Угоди про Асоціацію з ЄС, зокрема Додатки до Угоди включають перелік окремих Директив та Регуляторних Актів, що регламентують перехід до зеленої економіки [4]. Таким чином, концепція зеленого відновлення громад є об'єктивно обумовленою необхідністю, як з позиції ліквідації пошкоджень та руйнувань, так і з погляду євроінтеграційної політики.

Потреби у відновленні вже зараз є різними для окремих регіонів і територій, проте зелене відновлення громад повинно базуватися на загальних

принципах сталого розвитку з можливістю врахування соціальних, економічних та екологічних факторів. Такими принципами можуть бути запропоновані Центром екологічних ініціатив “Екодія”, а саме: 1. Сталі та системні рішення. 2. Прозорість, участь громад та громадськості у прийнятті рішень. 3. Використання найкращих доступних технологій та практик. 4. Стійкий та сталий розвиток міст та регіонів. 5. Декарбонізація і децентралізація енергетики. 6. Розвиток стійких та децентралізованих агропродовольчих систем. 7. Забезпечення збереження екосистем та природного багатства України [5].

Необхідність відновлення громад на засадах зеленої економіки підтверджується також відповідними програмами в рамках Плану відновлення України, розробленого Національною радою з відновлення [6]. Так, перелік із 15 програм для досягнення цілей 2032 включає програму 3 «Відбудова чистого та захищеного середовища і забезпечення сталого розвитку в синхронізації з Зеленою Угодою ЄС», програму 4А «Підвищення стійкості інтегрованої енергетичної системи: розширення інтерконекту із ENTSO-E, розвиток нафтопродуктопроводів у прив'язці до НПЗ у Європі, розбудова газових сховищ», програму 4В «Підтримка переходу ЄС до енергетики з нульовим викидом вуглецю: розвиток безвуглецевої енергетики (ядерної та ВДЕ), збільшення виробництва газу та біопалива, розвиток екосистеми H2» та програми 10А «Модернізації житла регіонів з пріоритетним акцентом на енергоефективності та нових пілотних проєктах міського планування» і 10В «Велике будівництво житла та модернізація інфраструктури відповідно до передових практик міського планування та сталого розвитку (вкл. транспорт), розвиток електрифікації, опалювання, водних мереж та цифровізація». Презентація зазначеного Плану на конференції в Лугано в липні 2022 року підтвердила готовність закордонних партнерів підтримати Україну на шляху до відбудови саме таким шляхом. І хоча розробником та ініціатором виступає українська сторона, слід відмітити, що ряд ініціатив щодо сталості та зеленого відновлення є чіткою умовою надання міжнародної допомоги.

Так, наприклад, фінансування в рамках інструментів RebuildUkraine Facility, заявлених у Комюніке Європейської комісії "Ukraine Relief and Reconstruction" [7], передбачає можливість інвестування у стратегічно важливі сектори економіки України за умов їх відповідності кліматичним і екологічним політикам та стандартам ЄС. І це не є специфічними умовами для України, а лише наслідком послідовної політики ЄС щодо Зеленого курсу.

Отже, продиктована об'єктивними внутрішніми потребами та європейською політикою фінансової підтримки необхідність зеленого відновлення громад може стати рушійною силою для України на шляху до сталого зростання в довгостроковій перспективі, оскільки такий сценарій передбачає істотне удосконалення функціонування цих територій з використанням найкращих практик та сучасних технологій.

Список використаних джерел

1. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22 грудня 2022 року № 309 (із змінами відповідно Наказу 254 від 22 вересня 2023 року). URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/perelik.pdf>.

2. Європейський Союз та Україна: прямуємо разом: офіційний веб-сайт. <https://eu4ukraine.eu/greengeal-ua>.

3. Україна-ЄС: деякі напрями секторальної інтеграції. *Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи: аналітична доповідь*. Національна безпека і оборона. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. 2022. № 1-2 (187-188). С.59-61.

4. Підтримка зеленого відновлення в Україні: офіційний веб-сайт ПРООН. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/pidtrymka-zelenoho-vidnovlennya-v-ukrayini>.

5. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України Екодії: офіційний веб-сайт Центру екологічних ініціатив “Екодія”. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html>.

6. Відновлення України: офіційний веб-сайт. URL: <https://recovery.gov.ua/>

7. Recovery and reconstruction of Ukraine. *EU Solidarity with Ukraine*: офіційний веб-сайт. . URL:https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/recovery-and-reconstruction-ukraine_en

Serazhym V. J.

2nd year of study, State University of Trade and Economics

Supervisor: **I. M. Vavdiychyk**, Ph.D., Assoc.,

Associate Professor of the Department of Economics and Enterprise Finance,

State University of Trade and Economics

DEVELOPMENT OF MANAGEMENT IN MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Medium-sized enterprises (SMEs) play a key role in the global economy, contributing to innovation, job creation and economic growth. The effective development of management methods in such organizations is of crucial importance for the country's economy.

Attracting, retaining and developing talent is a key aspect of management in SMEs. Establishing effective recruitment, onboarding and employee development processes is vital. Leadership development programs can help identify and nurture the next generation of leaders in an organization, ensuring continuity and building capable managers.

Medium-sized enterprises are the driving force behind economic growth and employment in many countries. Their adaptability and flexibility allow them to take advantage of emerging market opportunities while supporting local communities. The

development of management practices in SMEs is an integral part of using this potential and ensuring their sustainable contribution to economic development.

Based on the definition of entrepreneurship, the goal of financial management was formed in Ukrainian theory and practice - profit maximization. In addition to profit maximization, financial management must ensure the formation of a sufficient amount of financial resources in accordance with the tasks of the enterprise's development and their most effective use, ensure the minimization of financial risk while maintaining the expected level of profit, and optimize cash resources. turnover, and also ensure the constant financial balance of the enterprise in the process of its development [1].

Management in medium-sized enterprises should not be a one-size-fits-all approach. The growth trajectory of each MSE is different, and management development must be adapted to this variation. Regardless of whether an MFI is in the early stages of growth, rapid scaling, or market consolidation, management practices must be tailored to the specific stage of development.

I would also like to survive technology and digitalization. In today's business landscape, technology and digitization have become forces of transformation. Management development in medium-sized enterprises should include an understanding of how technology can improve efficiency, improve decision-making and open up new market opportunities. The application of digital tools and strategies is essential to remain competitive.

Attracting, retaining and developing talent is a major challenge for mid-sized businesses. Effective talent management practices, including hiring, training and succession planning, can be key differentiators. Developing management strategies that prioritize human capital is vital for long-term growth. Strategic planning and innovation are interrelated definitions. The development of management in small and small enterprises should contribute to the development of a culture of strategic planning and innovation. Strategic planning provides a road map for the future, and innovation ensures that the business remains relevant and competitive. Effective management encourages these two elements to work in harmony.

Even in a favorable economic situation, SMEs face significantly higher risks of conducting foreign economic activities compared to large enterprises [3]. Large companies have the resources that enable them to level the risks of export activity by forming their own foreign exchange or international departments, which constantly monitor the conditions of such activity, assess risks and ways to minimize them; achieving savings due to the scale of export operations; lobbying for favorable laws and regulations in the field of foreign economic activity. SMEs, as a rule, have limited resources and a much higher level of sensitivity to risks [2, p. 73].

Focusing on the demand of the client audience contributes to success and profit growth. In today's customer-centric marketplace, MSPs who prioritize customer satisfaction and engagement often outperform their competitors. Management development should emphasize a customer-centric approach where decision-making and product development are based on a deep understanding of customer needs and preferences.

Globalization and diversification require intercultural competence, expansion of the company's activities, entry into a new market, development of new types of goods, works, and services. As mid-sized businesses expand globally or diversify their offerings, cross-cultural competence becomes increasingly important. Effective management development programs must also include cross-cultural learning to facilitate international expansion and cooperation.

Sustainable practices increase the long-term viability of meeting today's consumer needs and protecting the interests of future generations, including their need and demand for a safe and healthy environment. Sustainability is not only a moral imperative, but also a business strategy. Developing environmentally and socially responsible management practices can reduce costs, enhance brand reputation and ensure long-term viability. MMPs should incorporate sustainability into the management development program.

Data-driven decision making is fundamental. In the age of big data, data-driven decision making is fundamental. Management development in small and medium

enterprises must encompass data literacy and analytics to make informed choices, optimize operations and accurately predict market trends.

Management development should prioritize a culture of continuous learning and adaptation. Encouraging employees at all levels to acquire new skills and adapt to changing circumstances can foster innovation and growth. Developing an entrepreneurial mindset among management and employees is a cornerstone of innovation. MFIs should encourage risk-taking, creativity and a willingness to experiment, as these qualities often lead to breakthrough innovations that drive growth.

Strategic partnership and cooperation expand market reach. Mid-sized businesses can expand their reach and capabilities by forming strategic partnerships and collaborations. Management development should include the skills and strategies needed to identify, negotiate, and effectively manage these partnerships.

Business agility is an advantage over competitors that is achieved by offering consumers higher quality products at lower prices or by providing greater benefits that offset high prices for goods and services. Flexibility is a competitive advantage in today's fast-paced business environment. MFIs must develop management practices that favor flexibility, quick decision-making, and the ability to adapt to changing market conditions.

The development of effective management in medium-sized enterprises should include succession planning. Identifying and nurturing future leaders in an organization is essential to ensuring continuity and maintaining institutional knowledge. Developing effective management practices and ensuring compliance with local and international regulations are essential. MFIs should establish clear ethical standards and oversight mechanisms.

Continuous learning and adaptation is a must. Development of management in medium-sized enterprises is a continuous process. Stagnation is the enemy of growth and MFIs must encourage continuous learning, adaptation and a culture of improvement in their management practices.

Risk management and resilience are critical. Medium-sized businesses are often vulnerable to market fluctuations, and their resilience is tested during economic crises. Management development should focus on risk assessment, contingency planning and building resilience to ensure continuity of operations even in challenging times. Globalization of the world financial environment does not localize financial and credit relations only at the domestic level, but also promotes the free movement of loan capital within the framework of the global economy, allowing to attract the necessary funds for the needs of the national economy [4] .

Conclusion. The development of management at medium-sized enterprises is a dynamic and multifaceted activity. In order to thrive in today's competitive business world, mid-sized businesses must recognize the importance of effective management and continually invest in its development. Successful management development enables SMEs to overcome growth challenges, seize opportunities and remain competitive in an ever-changing business landscape.

References

1. Гавриленко П.П. Удосконалення фінансового менеджменту в контексті інноваційного розвитку підприємств /П.П. Гавриленко//Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Випуск 25,4. – С. 199-204.
2. Політика сприяння експорту МСП в Україні / І. Бураковський, О. Крініцин, І. Сологуб. URL: http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_papers/IER/2016/LEV/Krinityn_SME_Export_Promotion.pdf (дата звернення: 22.10.2023)
3. Zhalilo Y. A. SMEs, Trade and Economic Development in Ukraine. Geneva: International Trade Centre, 2015. 47 p
4. Galina M., Lyubov H. «Modern Cooperation Between Ukraine and the IMF: Dynamics, Trends and Problems». 2016. С. 1-3.

Сереженкова О.І.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
4 курсу спеціальності: 051 Економіка
науковий керівник: к.е.н., старший викладач **Чмут А.В.,**
Херсонський державний університет

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ КРАЇН-ПАРТНЕРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалася в лютому 2022 року, завдала величезних збитків економіці країни. Збитки, завдані інфраструктурі, промисловості та сільському господарству, оцінюються в мільярди доларів. Уряд України вживає заходів для підтримки економіки та населення, але його можливості обмежені.

У цих умовах державна підтримка України з боку міжнародних партнерів є життєво важливою. Вона дозволяє Україні відновлювати, підтримувати інфраструктуру та економіку, забезпечувати потреби населення та продовжувати боротьбу з російською агресією [2]. На рисунку 1.1 відображена структура державної підтримки України за групами країн.

Рис. 1. Державна підтримка України.

Джерело: складено автором на основі [1]

Структура державної підтримки за групами країн виглядає наступним чином:

- Країни ЄС та інститути ЄС: 55,5%
- Сполучені Штати: 29,5%
- Інші країни-донори: 14,9%

Ця структура відображає значну роль країн ЄС та США в підтримці України. Країни ЄС є найбільшим донором, і їхня підтримка становить понад половину від загального обсягу. Сполучені Штати є другим за величиною донором, і їхня підтримка становить майже третину від загального обсягу. Інші країни-донори також надають значну підтримку, але їхня частка менша.

Інші країни-донори надали Україні близько 16% всієї державної підтримки. Цей показник менший, ніж у двох попередніх груп, але він все одно є значним. Серед інших країн-донорів найвищі обсяги підтримки надали Велика Британія, Канада, Японія та Австралія.

Враховуючи найбільший внесок Європейського Союзу у структурі державної підтримки України, доцільним є розгляд частки внеску країн в зобов'язаннях ЄС. На рисунку 1.2 представлена дана структура розподілу зобов'язань ЄС між країнами-членами. Частка обрахована з урахуванням даних відносного внеску кожної країни-члена до бюджету ЄС та частки підписки ЄІВ.

Рис. 1.2 Державна підтримка України. Частка в зобов'язаннях ЄС (включаючи МЗС, ЄФМ, ЄІВ), млрд. євро

Джерело: Складено автором на основі [1]

Найбільшими донорами ЄС є країни з найбільшою економікою та населенням. Це пояснюється тим, що ці країни мають більші можливості для надання фінансової допомоги. Найбільшою часткою в загальних зобов'язаннях ЄС є Німеччина (17,31%). Це пояснюється тим, що Німеччина є найбільшою економікою Європи та має значні ресурси для надання допомоги Україні.

На другому місці за часткою в загальних зобов'язаннях ЄС є Франція (14,43%). Франція є другою за величиною економікою Європи. На третьому місці за часткою в загальних зобов'язаннях ЄС є Італія (10,52%).

Найменшими донорами ЄС є Кіпр (1,13%) та Мальта (0,07%). Кіпр та Мальта є найменш розвиненими країнами ЄС, і вони мають менші можливості для надання фінансової допомоги.

Загалом державна підтримка країн-донорів є значною та має вагомим значення для подальшого відновлення економіки та забезпечення потреб населення країни. До основних напрямків спрямування допомоги відносять: фінансову, гуманітарну, військову допомогу, реконструкцію інфраструктури та підтримку економіки [3]. Основними донорами є США та країни ЄС, проте не менш важливу роль відіграє і допомога інших країн.

Для подальшого розвитку важливим є продовження надання допомоги Україні країнами-донорами. Одночасно з цим Україна разом із партнерами повинна постійно вдосконалювати механізми розподілу та ефективного використання державної підтримки для досягнення її цілей.

Список використаних джерел

1. Ukraine Support Tracker / URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
2. The European Union and Ukraine/ URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/FS_22_3862
3. Becker T., Eichengreen B., Gorodnichenko Y., Guriev S., Johnson S., Mylovanov T., Rogoff K., Weder di Mauro B. A Blueprint for the Reconstruction of

Simonchuk Yaroslav,
Undergraduate student,
Department of Economics, Management and Administration,
Scientific supervisor: PhD, Senior Lecturer **Chmut Anna,**
Kherson State University

GLOBAL DYNAMICS OF INFLATION CHANGES

Inflation is a fairly significant indicator of the economy of any country. “Inflation manifests as a broad upturn in the prices of goods and services within an economy, leading to a reduction in the value of money and its purchasing power.” [1]. Inflation is important because it helps us understand an economic situation in the country. Which is useful to know, to be able to analyze and to explore past, present and future changes. But for this you also need to know the factors influencing inflation, as well as inflation data from past periods. Data on inflation for the period from 2018 to 2023 is presented in the figure 1.

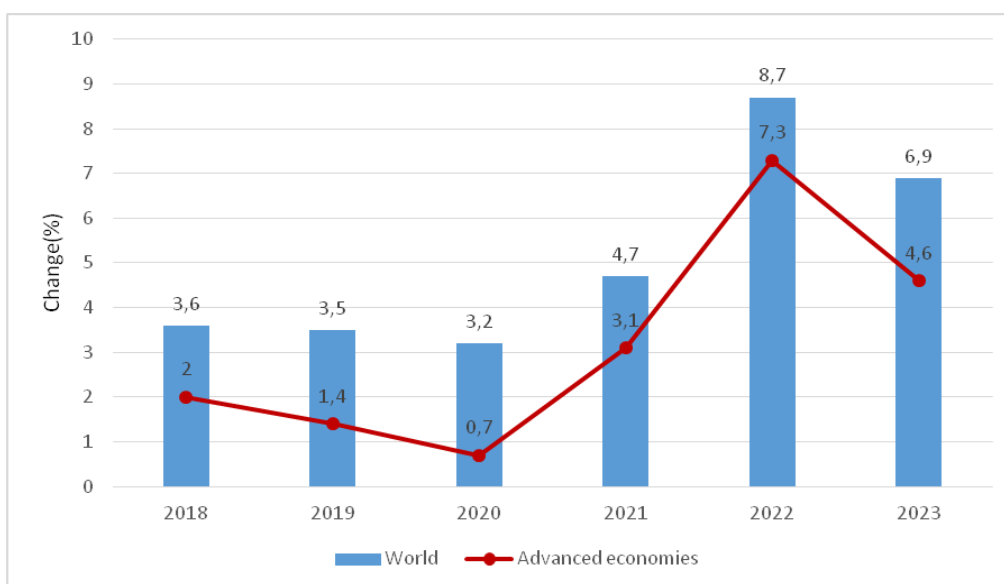

Fig.1 Inflation, 2018-2023 (average consumer price index, percentage) [2].

The graph shows the level of inflation during the period from 2018-2023. We can see two charts on this diagram. A bar chart and a line graph. The bar chart represents the world level of inflation while the line chart displays the level of inflation in advanced economies. The vertical axis shows the percentage of inflation changes. The horizontal one represents the distribution by year.

As we can observe in the line diagram, the level of inflation in 2018-2019 has fallen slightly from 2,0% to 1,4%. During the period from 2019-2020 indicator has decreased by half the value from 1,4% to 0,7%. There has been strong rise from 2020 to 2021, the level of inflation has changed from 0,7 to 3,1 per cent. The next period also featured a very significant jump from 3,1% in 2021 to 7,3% in 2022. And this mark 7,3% was the highest peak on this line graph. But further as can be seen there has been dramatic drop from 7,3% in 2022 to 4,6% in 2023.

The bar chart demonstrates similar dynamic. There has been minor change from 3,6%-3,5% (this period may be considered as stable) in period from 2018-2019. There also has been slight drop from 3,5% in 2019 to 3,2% in 2020. Further we can notice a growth of 1,5% from 3,2% in 2020 to 4,7% in 2021. The next period 2021-2022 is characterized by a massive leap from 4,7% to 8,7% which was the highest peak on this bar chart. And we have had significant decrease from 8,7% to 6,9% in 2023.

Overall, the bar chart shows a consistent trend with periods of relative stability from 2018 to 2019, followed by a slight drop in 2020. There was a notable increase in 2021, reaching its peak in 2022, followed by a significant decrease in 2023. We can see a wave-like trend in inflation over the last six years. Although inflation has a wave-like tendency, in recent years we have seen an increase in its overall level.

References

1. What is inflation? URL: <https://www.investopedia.com/terms/i/inflation.asp>
2. Average consumer prices, inflation rate,. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/PCPIPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD>

Склезь Ф.О.,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
другого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
Науковий керівник: д.е.н., професор **Соловійов А.І.,**
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ КОНФЛІКТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

При прийнятті управлінського рішення менеджера підприємства рекомендується попередньо ознайомитися із основами конфліктології, визначити її сутність. Використання на всіх рівнях керівництва подібних навичок дозволить краще зрозуміти свої потреби та потреби підлеглих, що є необхідним для своєчасної мотивації, відповідає очікуванням та цінності діяльності конкретного співробітника для підприємства зміцнити неформальні лідерські позиції менеджера. Також вони стануть у пригоді при реалізації функції планування, розробці форм контролю, призначенні на посади при побудові оргструктури або при її вдосконаленні для адаптації до циклічної динаміки кон'юнктури ринку, при делегуванні повноважень та визначення меж відповідальності, допоможуть знизити ризик виникнення гострих проблемних ситуацій, пов'язаних із міжособистісною взаємодією, вибудувати ефективні соціально-трудова відносини [1, с. 151].

Конфлікти для підприємства неминуче, особливо у період нестачі матеріальних благ. Необхідно намагатися гасити конфлікти в їхній початковій стадії, бажано і попереджати їх заздалегідь, але це не завжди можливе і проблема ускладнюється. Важливо пам'ятати, що конфлікт – це не тільки негативне явище, при грамотному управлінні він здатний привести до конструктивного виходу і стати відправною точкою для вибудовування нових ефективніших робочих відносин, стати стимулом для творчої активності.

Під трудовим конфліктом маємо на увазі тип соціально-трудових відносин на підприємстві, що виражається у суперечності інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин на підприємстві в процесі їх трудової діяльності, що може в перспективі або вже призвело до негативних наслідків як для самих суб'єктів, так і для функціонування організації.

Під управлінням трудовими конфліктами на підприємстві розуміємо комплекс узгоджених управлінських рішень, який здійснюють менеджери всіх ланок управління щодо попередження, діагностики, вирішення, оцінки ефективності вирішення трудових конфліктів, а також на основі аналізу причин загрози можливого або вже конфлікту виявлення проблемних зон в управлінні, розробки та впровадження управлінських рішень, оцінки їх ефективності щодо усунення даних проблемних зон.

Зіткнення інтересів співробітників, що супроводжується гострими емоційними хвилюваннями і найчастіше негативними реакціями, корениться в самій природі людини і іноді є несвідомим, що не виключає дискомфорту і заважає вирішити протиріччя.

При прийнятті управлінського чи виробничого рішення менеджер стикається не тільки з проблемою внутрішньоособистісного конфлікту, йому необхідно дотриматись інтересів роботодавця та організації, враховуючи інтереси працівника та свої власні, а також не порушити правові норми, врахувати характер виробництва, обмеженість ресурсів, норми корпоративної культури та знайти розумний вихід [1, с. 93]. Під виробничим рішенням маємо на увазі дію чи бездіяльність суб'єкта соціально-трудових відносин на підприємстві – працівника, службовця, спеціаліста, який не є менеджером. Наприклад, працівник приймає рішення про те, чи повідомляти фахівця про збій у роботі верстата чи самостійно усунути цю проблему, чи дизайнер вибирає колірну гаму для рекламного плаката і приймає рішення про те, чи радитися йому з маркетологом з цього питання чи ні. Під управлінським рішенням розуміємо на увазі дію чи бездіяльність менеджерів усіх ланок

управління у процесі виконання ними функцій планування, організації, мотивації, контролю та корпоративної культури на підприємстві.

При вирішенні конфлікту у сфері соціально-трудових відносин важливо зрозуміти, у чому вона полягає і як її можна вирішити, за допомогою яких методів для збереження або відновлення комфорту персоналу і при цьому, дотримуватись меж закону, етики, інтересів організації, не пригнічуючи саму особу працівника, поважаючи свободу вибору [2, с. 109].

Таким чином, менеджер як суб'єкт соціально-трудових відносин є і найманим працівником, і представником інтересів роботодавця перед підлеглими. Зіткнення цих інтересів може спровокувати конфлікт, тому завдання менеджера полягає у мінімізації цієї неузгодженості. Саме він відповідно до своєї соціальної ролі здійснює планування, мотивацію, організацію та контроль, бере участь у формуванні та управлінні корпоративною культурою. Він також має індивідуальні характеристики, і повинен вміти аналізувати індивідуальні характеристики підлеглих, колег та керівництва та свої власні для прогнозування поведінки учасників конфлікту для розуміння їх потреб та реакцій для своєчасного запобігання конфлікту або конструктивного його вирішення. Управління трудовими конфліктами має базуватися на дотриманні принципів соціально-трудових відносин для підприємства.

Список використаних джерел

1. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. К.: КНЕУ, 2013. 230 с.
2. Хмурова В. В., Новак О. С. Управління конфліктами на підприємствах сфери послуг. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2014. Вип.1. С. 106-113.

Slobodian Vladyslav
Undergraduate student,
Department of Economics, Management and Administration
Supervisor: PhD in Economics, Senior Lecturer **Chmut Anna**
Kherson State University

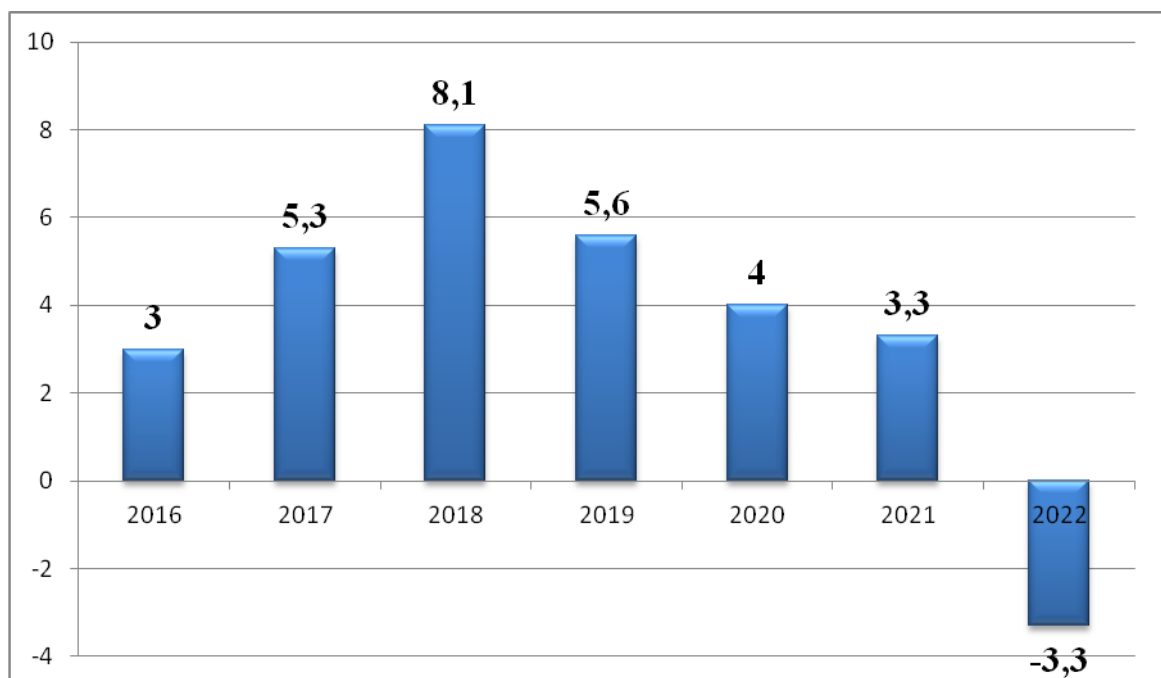
ANNUAL AVERAGE REAL WAGE GROWTH EASTERN EUROPE

Salary, abbreviated as wage, is remuneration, usually calculated in monetary terms, which the owner or an authorized body pays to the employee for the work performed under the employment contract!

The structure of wages consists of the following types of wages:

It includes additional payments, allowances, warranty and compensation payments provided for by the applicable law; bonuses related to the performance of production tasks and functions and other incentive and compensation payments.

The graph shows average annual real wage in percent in a six-years period from 2016 to 2022 by Eastern Europe. The vertical axis shows percentage change. The horizontal axis represents dynamics in years.

As you can see in the chart, the average salary level increased from 3.0% to 5.3% in 2016-2017. For the period 2017-2018, the indicator continues to rise from 5.3% to 8.1%. From 2018-2019, we see a rather sharp drop from 8.1% to 5.6. For the period 2019-2020, the figure dropped again from 5.6% to 4.0%. The graph shows that during the next period of 2020-2021, there is a drop from 4.0% to 3.3%.

In the period 2021-2022, there is a catastrophic subsidence from 3.3% to -3.3%.

As you can see, the stacked chart shows stability during 2016-2018. The year 2018 showed the best result, after which a series of falls began.

In the period of 2019-2022, there is a constant decrease in wages. In 2021-2022, the chart shows a maximum drop of 6.6%.

References

1. WikiLegalAid. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua>
2. Wikipedia. URL: <https://uk.m.wikipedia.org>

Соловйов А.І.,

д.е.н., професор,

декан факультету бізнесу і права,

Херсонський державний університет

ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Ефективність системи управління персоналом є результатом балансування між цілями організації та цілями її працівників. Вона проявляється при невідповідності вимог і можливостей організації та людей, які в ній працюють. Управління персоналом розглядається як спрямована діяльність працівників підрозділів системи управління персоналом, лінійних та функціональних керівників на досягнення поставлених перед СУП системою управління персоналом (СУП) та організацією цілей. Практична реалізація

цілей можлива за узгодженої єдності та взаємодії фахівців з управління персоналом та керівництва організації.

Функціональна характеристика передбачає інтеграцію та єдність функціональних зв'язків не тільки всередині системи управління персоналом, а й між системою управління персоналом та системою управління організацією, - щоб уникнути дублювання функцій та взаємовиключення дій, що змінюють зміст і характер функціональних і лінійних відносин. Реалізація певної кількості принципів визначає рівень ефективності СУП. Чим більше принципів реалізовано, тим ефективніше працює система управління персоналом як система, залежно від розвитку системи управління персоналом принципи можна поділити на три рівні:

- системний – рівень системи УП;
- внутрішньосистемний – рівень підрозділу (служби) УП;
- особистісний – рівень виконавців функцій УП (суб'єкт-об'єкт УП) [2].

Максимально ефективна включеність СУП до саморегульованої організації (СРО) можлива при інтеграції максимальних значень усіх трьох характеристик. Оскільки відсутність або мала частка однієї з них веде до неефективності або недостатньої ефективності всієї системи управління персоналом. Наприклад, маючи повну відповідність цілям організації, цілі СУП будуть розроблені відповідно до загальної стратегії розвитку, але організаційно керівник СУП не буде включений до «команди» з розробки стратегії, або стратегія не буде враховувати можливості та здібності діяльності СУП, то - правильно розроблені цілі СУП залишаться нереалізованими або реалізованими частково.

При повній відповідності цілей та оргструктури напрямкам СРО підприємства, СУП може бути наділена вузьким колом функціональних обов'язків, за допомогою яких максимальне досягнення мети неможливе. І навпаки, у системи управління персоналом немає цілей, оргструктура розділена і не формалізована, але її керівник настільки грамотно розподіляє функціональні обов'язки між співробітниками, стежить за рівнем їх виконання, розвиває діяльність співробітників усередині системи, що результати

функціонування системи управління персоналом позитивно відбиваються на показниках діяльності організації загалом та інших її підсистем зокрема. Принцип «включеність у стратегічний розвиток організації» визначає наявність системи управління персоналом у структурі управління організацією (підприємством). Отже, елементи СУП визначають функціональну ефективність СУП як функціональної включеності СУП в стратегічний розвиток організації. Взаємозв'язки та взаємодії елементів визначають місце розташування кожного елемента у структурі управління організацією та визначають організаційну включеність СУП у стратегічний розвиток організації. Спрямованість діяльності системи управління персоналом на досягнення поставленої мети визначає цільову включеність СУП у стратегічний розвиток організації [3].

За цими трьома напрямками включеності у стратегічний розвиток організації – організаційної, функціональної та цільової слід класифікувати - принципи ефективного функціонування СУП, що визначають її рівень ефективності.

Цільова включеність СУП у стратегічний розвиток організації - визначається адекватністю цілей СУП цілям діяльності організації, маючи на увазі гнучкість цілей системи управління персоналом відповідно до змінних цілей організації з урахуванням інноваційності його розвитку. Принцип «інноваційність» має місце при реорганізації структури управління, при реалізації програм розвитку системи управління персоналом та організації в цілому. Цільова включеність також передбачає зміну поставлених завдань у процесі реалізації управлінських рішень щодо досягнення спільної мети без порушення упорядкованості функціональних відносин та структури СУП у вигляді принципу – гнучкість цілей. При цьому кожен співробітник у системі УП повинен нести персональну відповідальність за прийняті та/або реалізовані управлінські рішення з свідомим дотриманням моральних принципів та правових норм.

Функціональна включеність має на увазі максимальну інтеграцію - функцій управління персоналом в єдину систему управління організацією - (системний рівень). Інтеграція функцій, у свою чергу, передбачає реалізацію принципу взаємозамінності елементів СУП (як об'єктів, так і суб'єктів) під впливом непередбачуваних зовнішніх факторів для підтримки конкурентоспроможності всієї організації (структурний рівень ефективності). Безумовно, взаємозамінність персоналу у системі управління персоналом неможлива без узгодженості дій відповідно до цілей та завдань системи управління персоналом та трудової комфортності стосовно працівників, які виконують функції СУП.

Організаційна включеність має на увазі абсолютну адекватність структури управління персоналом структурі управління організацією. Раціональність розподілу робіт з УП (елементарних управлінських операцій) визначаються рівнем регламентованості та оперативності – своєчасності прийняття та виконання управлінських рішень у рамках формальних повноважень та обов'язків. В організаціях з традиційним підходом до управління персоналом без раціонального поділу робіт формалізоване поняття регламентованості управління персоналом відсутнє або знаходиться в зародковому стані.

Принципи адаптивності та морально-психологічної стійкості колективу відносяться до зовнішнього рівня (рівня зовнішнього управління), оскільки про них можна говорити лише у випадку, якщо СУП існує як система, і дотримані всі «внутрішні» принципи, оскільки кожен з них недосяжний і немає сенсу без базового внутрішнього рівня. Принципи трудової комфортності та морально-психологічної стійкості колективу виконуються лише за досить ефективного функціонування системи управління персоналом.

Безпідставно також говорити про комплексність функціонування системи управління персоналом, якщо системи як такої немає, чи є, але не має чітких параметрів стратегічних намірів та узгодженості виконання функцій управління персоналом. Такі принципи як комплексність і прогресивність лежать в основі моделі визначення рівня ефективності системи управління персоналом,

оскільки застосовані до будь-якого з принципів як доповнення. Наприклад, прогресивність – відповідність передовому досвіду – можлива як в адекватності цілей, так і в адекватності структури, і в інтеграції функцій СУП в управління організацією. Те саме щодо інших «внутрішніх» принципів.

Виконання принципів ефективності СУП всіх рівнів можливе лише у СУП сучасного типу. Відповідно часткове виконання принципів структурного та особистісного рівнів може забезпечити СУП перехідного (змішаного) типу. У цьому випадку стратегічні цілі в системі управління персоналом, як правило, відсутні. СУП традиційного типу може реалізувати лише частину принципів особистісного рівня, а оцінка результатів діяльності такої системи зводиться до констатації стану у вигляді статистичної інформації. У такій системі управління персоналом спостерігається повна відсутність цілей та передумов її розвитку. Закономірність коеволюційного розвитку менеджерів і працівників ґрунтується на принципах оптимальності співвідношення управлінських орієнтацій, перспективності, комплексності, інноваційності та ін.

Принципи, що лежать в основі ефективності системи управління персоналом, безперервно адаптуються до умов господарської діяльності організації, що змінюються, і визначають методи та процедури оцінки ефективності функціонування СУП. Проблема оцінки ефективності системи управління персоналом є надзвичайно складною. Обумовлено це тим, що в процесі оцінки СУП є, з одного боку, частиною сукупних людських ресурсів підприємства, а з іншого, елементом системи управління організацією. Вірне розуміння цього положення має лежати в основі підходів до методики оцінки ефективності функціонування СУП.

Список використаних джерел

1. Кичко І., Горбаченко М. Інновації в управлінні персоналом та сучасний ринок праці: аспекти взаємодії. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 1. С. 7–14.

2. Шляга О., Гальцев М. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2014. Вип. 7. С. 66–75.

3. Ходикіна І. Мотивація, розвиток персоналу та створення корпоративної культури – запорука ефективного управління персоналом компанії та успішної діяльності компанії. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Економічні науки. 2015. Вип. 10. С. 34-348.

Срібна Є.В.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент
Науковий керівник: к.е.н., доцент Адвокатова Н.О.,
Херсонський державний університет

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Оскільки логістика є сферою, що стрімко розвивається протягом останніх 70-100 років, вона вивчається з багатьох різних сторін, включаючи логістику товарів, перевезення людей, логістичний менеджмент, логістику продажів, логістику закупівель, митну логістику, складську логістику і навіть інформаційну логістику. Вивчаючи ці теми, ми можемо оцінити саму логістику через призму комплексного дослідження і в той же час вивчити окремі структури логістики і побачити, як вони взаємодіють між собою. Крім того, ця інформація може бути використана для прогнозування майбутнього логістики. Завдяки цим прогнозам логістичні компанії можуть підготуватися до можливих змін і, відповідно, усунути можливі невдачі або ще більше розвинути свій потенціал для досягнення успіху.

За визначенням науковця Євгена Крикавського, «логістичний менеджмент — це управління в логістичній системі, що базується на теорії логістики та розумінні терміну "логістичний менеджмент" як складної локалізованої системи управління матеріальними та інформаційними потоками, яка за формою базується на інтеграції логістики та менеджменту» [2, с. 151]. Існує чотири основні типи логістичного менеджменту, кожен з яких фокусується на різних аспектах процесу постачання (табл.1).

Таблиця 1

Типи логістичного менеджменту

Тип	Тлумачення
Управління постачанням і логістика	Це передбачає планування, закупівлю та координацію матеріалів, необхідних у певний час і в певному місці для виконання завдання. Це стосується як транспорту, так і місць зберігання матеріалів. Крім того, рівень закупівель необхідно оцінювати на різних етапах процесу, щоб забезпечити задоволення потреб клієнта, наприклад, при доставці матеріалів на будівельний майданчик або деталей на виробничий завод.
Розподіл і рух матеріалу	Транспортування матеріалів, що зберігаються, до кінцевого пункту призначення. Переміщення матеріалів, включаючи завантаження, розвантаження і транспортування, є завданням контролю запасів і їх використання. Цей тип управління контролює рух запасів від центрального складу до торгових точок, де товари продаються.
Логістика управління виробництвом та	Цей тип ЛМ передбачає керування етапами збирання розрізаних матеріалів у продукт, наприклад, координує те, що потрібно для виготовлення або збирання чогось. Це також включає підготовку матеріалів для виробництва продукту в потрібний час. Цей тип логістичного менеджменту називається управлінням продуктом.
Повернення товару та зворотна логістика	Сюди входить управління поверненням матеріалів і витратних матеріалів з виробничих майданчиків. На будівельних майданчиках, наприклад, це може включати вилучення надлишкових матеріалів і повернення їх на склад. Це також може означати, що клієнти повертають непотрібні або невикористані товари і отримують відшкодування.

Створено автором на основі [1]

Виходячи з основних функцій менеджменту, було визначено основні напрямки впливу менеджерів на логістичну діяльність:

1. Планування і створення логістичних стратегій – суть системи полягає в розробці ефективної мережі логістичних процесів відповідно до певних стандартів і умов, передбачених ринком і законодавством, з метою максимізації прибутку. Логістичний менеджмент відповідає за формування короткострокової та довгострокової логістичної стратегії структурних підрозділів, за правильну побудову логістичної системи та її модифікацію за необхідності.

2. Організація логістичного процесу – більш практичний аспект логістичного менеджменту, суть якого полягає в правильному розподілі ресурсів, таких як матеріали, праця та інформація, реалізації логістичної стратегії та основі побудови логістичної системи.

3. Контроль – суть цієї функції полягає в тому, щоб забезпечити реалізацію всіх теоретичних процесів, встановлених планом, за допомогою ефективної організації. Менеджери здійснюють моніторинг процесів, щоб оптимізувати потоковий процес.

4. Мотивація працівників - суть цієї функції полягає у забезпеченні ефективного використання трудових ресурсів.

5. Автоматизація логістичних процесів - автоматизація може впорядкувати логістичні процеси з метою мінімізації часу, зусиль і грошей, що витрачаються на управління та оплату праці.

Застосування принципів логістичного управління може забезпечити високу конкурентоспроможність товарів і послуг за рахунок оптимізації витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією товарів, прискорення оборотності оборотного капіталу і надання клієнтам товарів і послуг найкращої якості. Цей ефект досягається, наприклад, за рахунок значного скорочення сировинних ресурсів і запасів готової продукції у виробництві, постачанні та збуті, скорочення виробничих циклів і циклів виконання замовлень клієнтів, створення гнучких автоматизованих і роботизованих виробничих потужностей, що дозволяють швидко переходити на випуск нової продукції, а також створення каналів дистрибуції.

Список використаних джерел

1. Westland J. Logistics Management 101: A Beginner's Guide, 2019. URL : <https://www.projectmanager.com/blog/logistics-management-101> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Кузьменко А.В., Пильнєв В.Г. Логістичний менеджмент: обґрунтування поняття та основні принципи в системі управління підприємством, 2017. Випуск 5(05). С. 150-155.
3. Адвокатова Н.О., Нікітенко К.С. Логістична стратегія реформування морської портової галузі України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* (Index Copernicus ICV 2017:40.0). 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6970> (дата звернення: 14.10.2023).

Срібна Є.В.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого курсу спеціальності: 073 Менеджмент,
Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**
Херсонський державний університет

КРИЗА ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Згідно з Національною економічною стратегією 2030 [2], економічне бачення України полягає в тому, щоб стати найпривабливішою країною для інновацій, інвестицій та комерційних економічних можливостей. Однак, вторгнення російських військ в Україну ознаменувало початок війни, яка порушила функціонування українських стартапів та технологічних компаній. У розпал війни українські стартапи опинилися в новій реальності, намагаючись забезпечити безпеку своїх співробітників, передати свої операції на аутсорсинг та подолати наслідки.

Україна має скромні темпи розвитку технологій порівняно з такими європейськими країнами, як Великобританія та Німеччина. Однак в Україні є

велика кількість розробників програмного забезпечення та процвітаюча стартап-екосистема з такими успішними стартапами, як Gitlab, Grammarly, People.ai та Liki24. Однак через епідемії та війну індустрія технологічних стартапів переживає кризу.

За визначенням науковця Є. Чазова, «стартап – це нова, нещодавно створена компанія, яка будує бізнес на основі інновації або інноваційної технології, має обмежені ресурси (як людські, так і фінансові) і планує вийти на ринок». Впроваджені інновації можуть бути глобальними (тобто інновація буде світовою) або локальними (тобто технологія або ідея запозичена, але є інновацією для конкретного регіону або країни) [3, с.123].

Згідно з рейтингом журналу CEOWORLD «Найбільш сприятливі для стартапів країни світу», який є щорічною оцінкою конкурентоспроможності та можливостей країни в економіці, США посіла перше місце [1].

Рейтинг екосистеми стартапів журналу Startup Ecosystem Ranking оцінює 62 країни у п'яти категоріях: інвестиції в людський капітал, R&D (дослідження та розвиток), підприємницька інфраструктура, технологічна робоча сила та динаміка політики.

У цьому рейтингу Україна посідає 43 місце з 62 країн [1]. Пошук джерел фінансування та інвестицій для креативних підприємців будь-якого рівня є ключовим питанням у розвитку стартапу. Тому, виникає питання, чому в Україні не дуже сприятливе середовище для запуску стартапів. Першою й найважливішою проблемою є те, що держава мало зацікавлена в сучасних інноваційних проєктах і змушує молоді компанії шукати співпраці з іноземними інвесторами, які можуть допомогти їм реалізувати свої інновації та підвищити їхню конкурентоспроможність. Цей факт підкреслює необхідність створення механізмів, що сприятимуть ефективній роботі стартапів в Україні та підвищенню ефективності діяльності українських компаній.

Через економічну та політичну нестабільність банківські кредити, ще одне джерело фінансування стартапів в Україні, поки що не використовується. Банківські кредити наразі пов'язані з високими ризиками для стартапів,

включаючи інвестиційні втрати для банків, високі відсоткові ставки та необхідність надання ліквідної застави та гарантій для стартапів. На противагу цьому, короткострокові та довгострокові банківські кредити для стартапів у західних країнах є важливим джерелом для реалізації нових проєктів.

Поточна ситуація з впровадженням інновацій в Україні не дає чіткого уявлення про те, що чекає на стартапи в майбутньому. У майбутньому передбачається відтік людського ресурсу, а отже, і ментального потенціалу. Основним джерелом підтримки та сприяння розвитку інноваційних проєктів в Україні є венчурні компанії, які інвестують значні кошти як на стадії запуску, так і на етапах розвитку та розширення проєктів. Наразі ці компанії перебувають у нестабільному становищі, оскільки венчурне фінансування може бути неприбутковим. Нестабільна економічна ситуація може призвести до подальшого скорочення фінансування цих проєктів. Кошти спрямовуються на підтримку вже існуючого бізнесу, критично важливої інфраструктури, виробництва та національної валюти. Загалом, ситуація залежатиме від тривалості війни та подальшої підтримки з боку економічного партнера. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є розробка ефективних механізмів залучення банківських кредитів та державних ресурсів для фінансування стартапів з урахуванням досвіду західних країн.

Список використаних джерел

1. Most Startup Friendly Countries In The World, 2021. CEOWORLD. URL: <https://ceoworld.biz/2021/04/26/most-startup-friendly-countries-in-the-world-2021/> (дата звернення 27.10.2023)
2. Національна економічна стратегія 2030 URL: <https://nes2030.org.ua/> (дата звернення 26.10.2023)
3. Чазов Є. Стартап як нова форма ведення бізнесу. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2013. № 52. С. 123.

Таран Д.Є.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
третього курсу спеціальності: 073 Менеджмент,

Науковий керівник: д.е.н., професорка **Ушкаренко Ю.В.**

Херсонський державний університет

СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конкурентоспроможність українського бізнесу та принцип інтернаціоналізації завжди були пов'язані між собою. Однак нині питання полягає в тому, чи зможуть підприємці продовжувати свою діяльність і підтримувати національну економіку в умовах воєнного стану. Повномасштабна війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року завдала важких ударів та змін, змусила закритися багато місцевих підприємств, які опинилися в зонах активних бойових дій. Станом на листопад 2022 року було зруйновано або пошкоджено понад 412 підприємств, у тому числі 64 великих і середніх [2]. Деякі з них переїхали в безпечніші райони країни, щоб відновити свою діяльність (станом на листопад 2022 року 761 вітчизняне підприємство переїхало, з яких понад 588 вже працюють на нових місцях, а 274 шукають відповідні площі або шляхи для переміщення свого виробничого обладнання)[2].

Незважаючи на існуючі проблеми, питання найму та звільнення працівників набуває особливого значення. Ефективне управління людськими ресурсами в умовах невизначеності вимагає впровадження нових механізмів управління. Тому особливої актуальності набуває необхідність впровадження дистанційних видів діяльності та дистанційних форм управління, що дозволить компаніям мінімізувати втрати.

Поняття «дистанційне управління» не є широко визнаним в економічній практиці та немає чіткого тлумачення. Існують визначення зі схожим змістом,

але вони стосуються окремих елементів управління бізнесом і не окреслюють форми організації роботи. Це пов'язано з тим, що донедавна такі форми організації праці не були дуже поширені на українських підприємствах.

Донедавна серед керівників підприємств панувала думка, що віддалене управління діяльністю організації не є необхідним. Дистанційне управління можна визначити, як метод управління командою, при якому менеджери та працівники працюють на відстані один від одного, часто за допомогою інформаційних технологій та засобів зв'язку [3, с. 22]. Конкретними формами дистанційного управління є нові форми мобільного телефонного зв'язку, такі як 4G і 5G, інтернет речей та інтелектуальні агенти.

Світовий досвід цих форм організації робочого процесу вже давно довів свою ефективність наприкладі успішних віртуальних організацій. Особливої уваги заслуговують компанії, які успішно застосували елементи віддаленого управління у власній діяльності:

- Procter&Gamel, що постачає засоби особистої гігієни в магазини по всьому світу;

- OTIS з більш ніж 100000 ліфтіві ескалаторів, що працюють 24 години на добу завдяки віртуалізації;

- Andersen Consulting нещодавно набула повністю віртуальної форми децентралізації [3, с. 73]. Не можна не згадати про ІТ-компанії, де віддалена робота є абсолютною нормою, а співробітники стабільно досягають результатів.

Варто зазначити, що багато підприємств в Україні також почали активно використовувати віддалену роботу та дистанційні методи управління у зв'язку з карантинними заходами. Під час такого нововведення компанії стикаються не лише з і значними перевагами та вигодами, але й з певними труднощами (табл.1).

Переваги та недоліки дистанційної форми управління

Переваги	Недоліки
1. Дистанційний менеджмент дозволяє працівникам працювати з будь-якого місця, забезпечуючи більшу гнучкість щодо робочих годин та місця роботи.	1. Дистанційна комунікація може бути менш ефективною, порівняно з особистим спілкуванням, і призводити до непорозумінь.
2. Організації можуть знизити витрати на оренду офісних приміщень, комунікації та інфраструктуру.	2. Віддалена робота може призвести до відсутності особистого контакту з колегами, що може вплинути на творчість та створити відчуття відокремленості.
3. Деякі працівники віддають перевагу роботі на віддаленій основі, що може позитивно позначатися на їхній продуктивності та задоволеності роботою.	3. Менеджерам важче наглядати та оцінювати робочий процес працівників на віддаленій основі.
4. Дистанційний менеджмент дозволяє організаціям працювати з клієнтами та партнерами з різних куточків світу, що сприяє розвитку глобальних бізнес-відносин.	4. Довготривалий дистанційний режим роботи може викликати в працівників психологічну напругу та втоми.
5. Віддалена робота дозволяє працівникам уникати витрат часу на щоденні поїздки до офісу, що може позитивно вплинути на робочий баланс та якість життя.	5. Дистанційний режим роботи вимагає від працівників вищого рівня самоменеджменту та самодисципліни.
6. Менше витрат на подорожі та оренду офісних приміщень сприяє зменшенню викидів CO ₂ та інших негативних впливів на навколишнє середовище.	

Джерело: сформовано на основі [1;4].

Тому, якісний дистанційний менеджмент є запорукою гармонійного розвитку бізнесу в нинішніх умовах. З огляду на посилення карантинних заходів, перехід на віддалену роботу в компаніях – це вже не новинка чи тренд, а необхідність для компаній. Організація віддаленого управління в компаніях стала поширеною та важливою практикою на міжнародному ринку. Ефективне використання часу керівниками та підлеглими дозволяє їм досягати поставлених цілей без прямого впливу зверху. Чим успішніше буде впроваджена віддалена робота в компанії, тим швидше покращатимуться бізнес-процеси і їх якість, в тому числі і в адміністративному відділі. У недалекому майбутньому менеджери зможуть спілкуватися з інтелектуальними програмами у спеціально створених сферах спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Віртуальний офіс: що це таке? URL : <http://ukr-vestnik.com/interesting/rezonans/virtualniy-ofis-shho-tse-take.html>
2. Василюк Ю., Тимощук Н. Конкурентоспроможність в умовах воєнного стану. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38530/2/FMZKPNES_2022_Vasyliuk_J-Competitiveness_in_conditions_166-167.pdf
3. Кіт А.В. Особливості діяльності віртуальних підприємств у сфері міжнародного бізнесу. *Студентський вісник НУВГП*. 2017. Вип. 1(7). С. 72–74.
4. Рудь Н.Т., Мохнар М. Віртуальні підприємства: сутність та доцільність використання в інноваційній діяльності. *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 197–207.

Тарчинець О.С.,

аспірант кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

В сучасних умовах кризового стану національної економіки, спричинених війною росії проти України, актуальності набирає питання пошуку шляхів подолання кризових наслідків та зростає значення інвестиційного потенціалу в контексті подальшого відновлення країни в післявоєнний період. Очевидною є недостатність власних бюджетних ресурсів для подолання економічної кризи, спричиненої війною. З огляду на це, підвищення інвестиційного потенціалу України та використання його для цілей антикризового управління національною економікою може стати стратегічно важливим інструментом відновлення.

На сьогодні існує багато підходів до сутнісного трактування дефініції «інвестиційний потенціал» [1]. Заслуговує увагу в цьому контексті визначення інвестиційного потенціалу О.А. Руденко [2], яка визначає інвестиційний потенціал як «сукупність ресурсів та їх можливість бути перетвореними на інвестиції для забезпечення потреб національної економіки, що поглиблює роль інвестиційних ринків у напрямі розширення ролі інвестицій у розвитку національної економіки під впливом трансформаційних процесів».

Б.А. Москаленко зазначає, в свою чергу, що інвестиційний потенціал національної економіки являє собою складне поняття і має пряму залежність від активності всіх учасників інвестиційного ринку. Окрім чинників на макрорівні, а також впливу зовнішніх детермінант на національну економіку, існує безліч інших факторів, що впливають на спрямованість формування і реалізації інвестиційного потенціалу. Ключовими з них автор визначає діяльність населення, а саме його можливість формування інвестиційного потоку і ринкову інвестиційну активність [3].

О.С. Сагун визначає інвестиційний потенціал як «максимально можливу здатність залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі». Формування інвестиційного потенціалу вимагає оновлення методики управління і ухвалення управлінських рішень. Процес затвердження рішень повинен спиратись на системний аналіз окремої економічної ситуації та перспективний прогноз, а саме – прогнозування та формування інвестиційної стратегії як частини інвестиційної політики [4].

В сучасних умовах актуальності набуває питання забезпечення економічної, політичної та соціальної стабільності з метою встановлення рівноважних умов функціонування національної економіки і одночасного зростання інвестиційного потенціалу шляхом удосконалення інвестиційних умов, детінізації економіки, підвищення інвестиційного іміджу країни та залученню зовнішніх інвестицій.

Загострення кризових явищ в економіці останнім часом об'єктивно вимагає використання методів та підходів антикризового управління як на мікро-, так і на рівні макрорівні економіки. Система антикризового управління застосовується як для попередження, так і для усунення наслідків кризових проявів в економіці. В питанні трактування поняття «антикризове управління» не існує єдиної точки зору. З огляду на це, нами систематизовано основні підходи до визначення цієї дефініції:

1. Як управлінської діяльності, що застосовується підприємством з метою виходу з критичного кризового стану, який вже настав, і подальшого економічного відновлення. Даний вид управління використовується суб'єктом господарювання на межі банкрутства, тоді, коли він не в змозі самостійно подолати кризу, і для санації або ліквідації необхідним є стороннє втручання.

2. Як превентивної діяльності, що передбачає реалізацію таких методів і процедур, які допоможуть завчасно ідентифікувати ймовірність настання кризи та мінімізувати можливість її розвитку. Таким чином, такий вид управління застосовується в докризовий період.

3. Як системи процедур і дій, що поєднує і методи попередження кризових явищ, і заходи по оперативному реагуванню на їх прояви. Тобто третій підхід об'єднує два попередні трактування. Так наприклад, О.О. Терещенко за третім підходом визначає ряд превентивних дій щодо мінімізації можливості настання фінансової кризи: систематичний аналіз сильних та слабких сторін підприємства, оцінка ймовірності банкрутства. В такому контексті важливого значення набуває управління ризиками, що являє собою комплекс заходів щодо ідентифікації, оцінки та усунення фінансових ризиків суб'єкта господарювання, а також застосування системи превентивних дій[6;7;8].

Перспектива набуття Україною статусу кандидата, а в подальшому і члена ЄС навіть в умовах війни відкриває нові можливості щодо залучення інвестицій, що буде спричинено реформуванням національної економіки та докорінними змінами багатьох її секторів. Цей процес було розпочато ще у

2014 році після підписання Угоди про асоціацію, оскільки згідно положень цієї угоди Україна зобов'язана тісно співпрацювати з ЄС щодо приведення у відповідність законодавства та реалізації регуляторної політики. Імплементация реформ та змін ускладнюється багатьма негативними факторами, ключовим з яких є воєнні дії, економічна виснаженість країни, корупція тощо.

Багатоаспектність трактування поняття інвестиційного потенціалу свідчить про його складність та важливість для антикризового управління національною економікою. В умовах воєнних втрат та бюджетного дефіциту, саме інвестиції можуть стати ключовим фактором відновлення української економіки.

Список використаних джерел

1. Москаленко Б., Боровик О., Решетняк Я. Інвестиційний потенціал національної економіки: бібліографічний аналіз. *Вісник Економіки*, 2020. № 2. С.62-75, doi: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.062>(дата звернення 01.04.2023)
2. Руденко О.А. Формування інвестиційного потенціалу національної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: 08.00.03. Черкаси, 2018. 20 с.
3. Москаленко Б.А. Соціально-політичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Actual trends of modern scientific research. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2020. С. 21-27.
4. Сакун О. С. Інвестиційний ресурс структурних перетворень в економіці. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 6. (264). Т. 2. С. 182-188.
5. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2019. № 1. С.403-412.

6. Васечко Л. І. Антикризове управління як інструмент попередження загрози банкрутства підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6484>(дата звернення 01.04.2023)

7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Підручник. К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т,2005. 824 с.

8. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.

Троян І.В.,

здобувачка вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

Ладиченко К.І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри світової економіки,

Державний торговельно-економічний університет, м.Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ КРАЇНАМИ USMCA ТА УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

USMCA — угода про вільну торгівлю між США, Мексикою та Канадою, що замінила Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (NAFTA) та набула чинності 1 липня 2020 р. Ця угода утворила одну з найбільших зон вільної торгівлі у світі, що охоплює близько 500 млн людей і має загальний ВВП близько 29 трлн дол. США станом на 2022 р. [1].

Історія торговельно-економічної співпраці України та країн USMCA розпочалася після визнання незалежності української держави. Надалі співпраці сприяла низка укладених двосторонніх угод. У 2021 р. частка країн USMCA у структурі зовнішньої торгівлі України становила 4,4 % та мала тенденцію до зростання [1; 2]. Війна змусила Україну кардинально змінити географічну структуру зовнішньої торгівлі й країни USMCA можуть стати новими цільовими ринками вітчизняної продукції.

Спільного документу, який би регулював співробітництво між Україною та країнами USMCA не існує. На сьогодні ключовим документом, в рамках якого здійснюється співпраця між Україною та США є Хартія стратегічного партнерства Україна-США (2021 р.). Торговельно-економічні відносини з Канадою регулюються Угодою про вільну торгівлю між Україною та Канадою (набула чинності 01.08.2017 р.). Для Мексики таким документом є Угода про торговельно-економічне співробітництво між Урядом України та Урядом Мексиканських Сполучених Штатів (ратифікована 20.10.2004 р.).

Вагомий вплив на розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та країнами USMCA має зовнішньоторговельна політика країн: наприклад відсутність угоди про вільну торгівлю із США частково покривала Генералізована система преференцій США (GSP), що дозволяла безмитно ввозити більше 3500 видів продукції з України, проте її термін дії завершився 31 грудня 2020 р., а уряд США не продовжив дану угоду. Незважаючи на це, варто зазначити, що в рамках програми американські компанії імпортували товарів та сировини із України на суму 53 млн дол. США [3; 4]. В рамках Угоди про вільну торгівлю Канада скасувала 98 % мит на українські товари, а Україна — 72 % на канадські.

Станом на 2021 р. США посідали 12 місце серед торговельних партнерів, до яких Україна експортує товари, та 6 місце серед партнерів, з яких країна імпортує товари, Канада ж мала лише 64 місце серед країн-імпортерів товарів із України та 40 місце серед експортерів вітчизняних товарів до України, а Мексика мала 52 місце як імпортер українських товарів та 35 як експортер мексиканських товарів [2].

Торгівля товарами між Україною та країнами USMCA протягом останніх років характеризується негативним для України сальдо торговельного балансу. Варто зазначити, що спад у торгівлі між країнами у 2020-2021 рр., яка у 2018-2019 рр. відновлювалася після спаду у 2014-2015 рр. внаслідок агресії росії, спричинений коронакризою, тому за умови нехтування цими факторами існує тенденція на зростання товарообігу.

**Географічна структура експорту та імпорту товарів України з країнами
USMCA за 2017-2021 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Експорт товарів, тис. дол США					
Канада	50387,0	78145,3	85510,4	81272,8	160140,6
% до заг.*	0,12	0,17	0,17	0,17	0,24
США	828136,7	1111359,4	978635,3	983942,0	1610459,5
% до заг.	1,91	2,35	1,96	2,00	2,37
Мексика	129232,6	155567,9	128973,3	69494,6	218302,1
% до заг.	0,30	0,33	0,26	0,14	0,32
Імпорт товарів, тис. дол США					
Канада	299196,1	333087,2	194734,0	201359,0	260560,8
% до заг.	0,60	0,58	0,32	0,37	0,36
США	2524641,3	2962372,5	3284435,8	3068698,2	3333257,3
% до заг.	5,09	5,18	5,40	5,65	4,58
Мексика	137112,4	169766,3	179675,7	221811,8	302747,4
% до заг.	0,28	0,30	0,30	0,41	0,42

*-питома вага у загальному експорті/імпорті товарів України

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України.

Структура торгівлі товарами України з країн-учасниць USMCA не зазнала значних змін протягом останніх років. Станом на 2021 р. у структурі експорту України до США перевагу мали чорні метали (63,5%), машини та обладнання (5%), мінеральні продукти (4%) та олії (4%); до Канади: чорні метали (38%), машини та обладнання (13%), транспорт (13%) та харчові продукти (10%); а до Мексики: чорні метали (42%), пшениця (17,1%), мінеральні продукти (16,5%) та продукція хімічної промисловості (10%). У структурі імпорту до України перевагу мають товари із високою доданою вартістю: США: транспорт (41%), мінеральні продукти (20%), машини та обладнання (13%) та продукція хімічної промисловості (6%); Канада: продукція тваринного походження (26%), прилади (19%), машини та обладнання (11,5%) та продукція хімічної промисловості (9,5%); Мексика: транспорт (61%), машини та обладнання (22%), харчові продукти (7%) та прилади (4%). У торгівлі послугами домінуючі позиції у експорті мали ІТ, транспортні послуги,

професійні, технічні та консалтингові послуги, а у імпорті: фінансові, професійні, бізнесові, консалтингові та туристичні послуги [5].

Отже, у експорті України домінують товари із низькою доданою вартістю, а у імпорті — навпаки, що є негативним фактором для української економіки, проте експорт послуг є доволі розвиненим.

На даний момент у відносинах зі США та Канадою, базуючись на угодах українських компаній із компаніями США та Канади, домінують спільні проекти в енергетичній, авіакосмічній, машинобудівній та ІТ галузях. Зокрема в енергетичній сфері співпрацюють ДП «НАЕК «Енергоатом» та Westinghouse, Camoco, ПАТ «Центренерго» та Xcoal Energy and Resources; у авіакосмічній: ДП «Антонов» та Pratt & Whitney Canada, СМС Electronics, Honeywell; ДП "Конструкторське бюро "Південне" ім. М. К. Янгеля" та Maritime Launch Services Ltd; у машинобудівній: General Electric Transportation та ПАТ «Укрзалізниця»; а в українське ІТ інвестували Blue&Yellow Heritage Fund, USAID CEP, WNISEF, Google, Microsoft та Amazon [6; 7].

Як США, так і Канада та Мексика є перспективними ринками збуту для України. Структура експортно-імпортних відносин є доволі різноманітною, хоч і є ряд домінуючих галузей, в рамках яких можна успішно поглиблювати співпрацю. Україна має доволі високий потенціал для співпраці у високотехнологічних галузях, таких як авіакосмічна, машинобудівна чи ІТ. Також не варто забувати, що Україна є потужним експортером чорних металів та агропродукції, хоч у цих галузях варто замінити товари на такі, що мають вищу додану вартість, аби отримувати більші прибутки та завоювати ринки USMCA не як країна, у якої можна купувати дешеву сировину, а як потужний партнер. Проте високий рівень конкуренції, особливо на ринку США, змушує Україну та українські компанії виходити на ринок новаторами або ж займати пусті ніші та промоціювати українські товари на ринках Північної Америки.

Перепонами, що стопорять розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та країнами USMCA є корупція, не надто ефективний рівень урядової бюрократії, інфляція, проте треба зважати, що остання значною мірою

спричинена російсько-українською війною. Для усунення цих перешкод уряду варто запровадити ряд реформ, в першу чергу судову.

Для розширення перспектив двосторонньої співпраці варто: постійно підвищувати якість товарів та послуг, що Україна має намір експортувати до країн USMCA, оскільки важливим аспектом завоювання насичених ринків цих країн є здобуття престижу високоякісної продукції; запроваджувати нові технології; здійснювати якісну промоцію українських товарів; створювати спільні підприємства із компаніями даних країн; доволі успішним було б постачання органічних/вегетаріанських/веганських продуктів до країн Північної Америки, особливо до США, оскільки саме там така продукція має надзвичайно високий попит; розвивати державну підтримку українським підприємцям, що мають намір вперше вийти на дані ринки; активно співпрацювати у розвитку наукомістких галузей виробництва, зокрема військово-промислового комплексу.

Отже, наразі Україна та країни USMCA знаходяться на стадії активної розбудови торговельно-економічних відносин, на що вказує поступове зростання експортно-імпортних потоків, розвиток співпраці українських підприємств із підприємствами країн-учасниць угоди. Покращенню відносин між Україною та країнами Північної Америки також сприяє російсько-українська війна, оскільки як Україні, так і США, Канаді та Мексиці варто шукати нові ринки та нових постачальників задля заміщення російських товарів. Перспективи розбудови торговельно-економічних відносин є якісно позитивними, тому над ними необхідно працювати, адже це принесе неабиякі вигоди для кожної зі сторін.

Список використаних джерел

1. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home> (дата звернення: 25.10.2023).
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2023).

3. Генералізована система преференцій США. *Міністерство економіки України*. URL: [https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0d1654bd-6bc4-4b56-9759-](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0d1654bd-6bc4-4b56-9759-07e33858cdfa&title=GeneralizovanaSistemaPreferentsiiSsha&isSpecial=true)

[07e33858cdfa&title=GeneralizovanaSistemaPreferentsiiSsha&isSpecial=true](https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=0d1654bd-6bc4-4b56-9759-07e33858cdfa&title=GeneralizovanaSistemaPreferentsiiSsha&isSpecial=true) (дата звернення: 25.10.2023).

4. Generalized System of Preferences (GSP) 2021 Expiration. *United States Trade Representative*. URL: <https://ustr.gov/issue-areas/preference-programs/generalized-system-preferences-gsp/program-information/2021-expiration> (дата звернення: 25.10.2023).

5. CEPII. URL: <http://www.cepii.fr/CEPII/en/welcome.asp> (дата звернення: 26.10.2023).

6. Міжнародне співробітництво: ДП «НАЕК «Енергоатом» та Westinghouse. ДП «НАЕК «Енергоатом». URL: <https://www.energoatom.com.ua/o-1608234.html> (дата звернення: 29.10.2023).

7. Україна й Канада побудують новий космодром. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-i-kanada-pobuduiut-novy-i-kosmodrom-a-59890122/a-59890122> (дата звернення: 29.10.2023).

Тюхтенко Н.А.

доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України,
академік Академії економічних наук України,
професор кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ І УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Світовий порядок останніх десятиліть переживає глибокі зміни в усіх сферах людської діяльності. З точки зору проблематики конференції важливого

значення набуває розгляд виробничих відносин на різних рівнях управління, які потребують інноваційного обґрунтування й впровадження в умовах глобальних викликів та швидких змін. Військова агресія, постпандемічні процеси, тотальна диджиталізація, екологічні виклики тощо актуалізують дослідження адаптаційних особистісних й колективних механізмів економічної діяльності та особливо – сучасних управлінських детермінант. Тому важливим, з нашої точки зору, є чітке виокремлення теоретичних парадигм економічної науки й управлінських інновацій, що представлені впливовими світовими інституціями та визнаними науково-практичними школами сучасності.

По-перше, проаналізуємо п'ятдесят п'яту (55) Нобелівську премію з економіки, що була заснована Шведським банком у 1968 році (точна назва – щорічна премія Шведського Центрального банку з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля (відповідно перша премія була вручена у 1969 році через 70 років після смерті Нобеля). З нашої точки зору, саме нобелівський комітет на основі залучення експертів світового рівня дає можливість виокремити із величезної кількості наукових досліджень, найбільш перспективну проблематику з урахуванням викликів й прогнозів світового розвитку. Так у 2023 році Нобелівську премію з економіки отримала представниця Гарвардського університету (США) - професорка Клаудія Голдін за "за поглиблення нашого розуміння результатів діяльності жінок на ринку праці" [1]. Як бачимо, в умовах сучасних змін ринок праці перебуває під суттєвим впливом політичних, соціокультурних, глобалізаційних та інших факторів. Дослідивши архіви США за майже 200 років (промислова статистика, переписи населення, дані про склад домогосподарств (зокрема тих, які очолювали жінки) та інші джерела), К. Голдін довела, що з періоду домінування у XVIII сторіччі аграрного сектора через індустріалізацію до другої половини XX сторіччя (домінує сфера послуг) «фактично частка жінок у складі робочої сили США була більшою, ніж та, яку фіксували офіційні історичні джерела» [2] і обґрунтувала підстави для визначення причин різниці у доходах чоловіків і жінок з плином часу. Голова комітету премії в галузі економічних наук Якоб

Свенссон зазначив наступне: "Розуміння ролі жінки у праці важливе для суспільства. Завдяки новаторському дослідженню Клаудії Голдін ми тепер знаємо набагато більше про (...) роль жінок і про те, які бар'єри, можливо, потрібно усунути в майбутньому" [3].

Проблематика Нобелівської премії з економіки 2023 року актуальна і для України, яка, на жаль, має найнижчий рівень народжуваності в Європі та значну кількість мігрантів, що покинули Україну у зв'язку з військовою агресією рф. Тому в умовах повоєнного відновлення гостро постане питання адаптації ринку праці до існуючої ситуації, що актуалізує, в тому числі, залучення жінок у сфери традиційно чоловічих професій, наприклад – у будівництво тощо. Крім того, проблема нерівномірності доходів серед чоловіків і жінок залишається вагомим як для світової економіки, так і реалій України. Управлінські системи на рівнях - держави, регіону, галузі, підприємства - мають усвідомлювати необхідність гендерної рівності трудових доходів працівників й приймати відповідні управлінські рішення, що дозволять оптимізувати питання кадрового забезпечення виробничого простору України й посилення його конкурентоспроможності.

По-друге, розглянемо вплив на світовий економічний розвиток аналітичних висновків Всесвітнього економічного форуму в Давосі, який щорічно досліджує виклики й оцінює прогнози майбутніх перетворень. Як відомо, останні десятиріччя XXI століття характеризуються усвідомленням засад четвертої і п'ятої промислових революції – Індустрію 4.0. та Індустрію5.0.

Якщо говорити про Індустрію 4.0., то доцільно представити точку зору Анджея Солдати - президента Правління Фонду Future Industry Platform, який зазначав, що четверта промислова революція намагається обґрунтувати трансформаційний вплив диджиталізації на зміну бізнес-моделей та базується на таких основних трендах сучасного розвитку: демографія, екологія, цифровізація [4]. Європейська комісія, оцінюючи засади Індустрії 4.0., вважає її сьогодні недостатньо сумісною з цілями сталого розвитку світу до 2030 року

[5]. Тому п'ята промислова революція розглядається більш адаптивною до сучасних викликів на базі двох основних чинників: зеленого курсу й підвищення стійкості екосистем до нових потрясінь – зміни у геополітиці, війни, стихійні лиха тощо.

По-третє. Слід зазначити, що окреслені нами тенденції економічної теорії і практики вимагають перегляду змістовного забезпечення управлінської діяльності на усіх її рівнях. Глобалізація та намагання України стати членом Європейської спільноти посилюють значення інноваційності менеджменту та адміністрування. Так для впровадження Індустрії 5.0. рекомендовано впровадження Уряду 5.0., корпоративного управління 5.0., горизонтальної та вертикальної синергії та координації [6].

Цікавим для сучасного розуміння інноваційного менеджменту в контексті забезпечення конкурентоспроможності бізнес-організації є поява поняття «освічене лідерство», яке запропоновано американським дослідником Скоттом Кауфманом в книзі "За межами піраміди потреб" [7]. Притаманні освіченим лідерам якості дозволяють – поряд з традиційними засадами менеджменту - значно підвищити результативність діяльності підприємства на основі посилення соціокультурних чинників командної роботи, урахування в системі «лідер-послідовники» емоційного, соціального й адаптивного інтелекту, посилення людиноцентричності в процесі управління та організаційної культури.

Підсумовуючи слід відзначити важливість урахування окреслених економічною наукою й управлінською практикою тенденцій світового розвитку на вітчизняні макро- і мікрорівневі процеси в умовах військової агресії та визначення стратегії оптимального повоєнного відродження української економіки.

Список використаних джерел

1. Nobel Prize in Economics 2023. Електронний ресурс. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2023/summary/>

2. Нобелівська премія з економіки 2023: як історія підштовхує нас розуміти очевидне. Вікторія Агапова. Економіка. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://voxukraine.org/nobelivska>
3. Нобелівську премію з економіки присуджено Клаудії Голдін. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/10/9/705251/>
4. Ната Штука. Що таке Індустрія 4.0 і як вона змінить економіку в майбутньому. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://thepage.ua/ua/business/sho-take-industriya-40-i-yak-vona-zminit-ekonomiku-v-majbutnomu>
5. Industry 5.0, a transformative vision for Europe. URL: [Industry 5.0, a transformative vision for Europe - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://publications.ec.europa.eu/publication-detail/-/publication/11111111-1111-1111-1111-111111111111)
6. Про Індустрію 5.0 – чому це стає актуальним для України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/>
7. Шість властивостей освіченого лідера-керівника. Уривок із книги «За межами піраміди потреб» С. Кауфмана. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://chytay-ua.com/blog.php?id=1230&lang=1>

Ushkarenko Y.V.,

Doctor of Economics, professor,

Head of the Department of Economics, management and administration,

Kherson State University

Chmut A.V.,

Doctor of Philosophy,

senior lecturer of the department economics, management and administration,

Kherson State University

Tsapiv A.O.,

Doctor of Sciences (Philology)

Vice-Rector for International, Social and Humanitarian,
Research and Education Affairs, Professor at the Department
of English Philology and World Literature
named after Professor Oleg Mishukov

CREATIVE INDUSTRIES AS A PHENOMENON OF MODERN CULTURE

Creative industries inherently represent complex network structures that, on the one hand, create conditions for the effective operation of a creative organization, and on the other hand, capture industrial potential. The network approach allows you to see a holistic picture of the structure of the creative industry in its details and gives an idea of which parts of this structure are implemented in a particular territory and, in this regard, creates the conditions for the formation of effective cultural policy and the development of the urban environment.

Currently, interest in the problems of creative industries is growing steadily, partly due to the fact that the creative economy is increasingly being mentioned in long-term forecasts of economic development. Post-industrial theories became the basis for the emergence of the idea of cultural and creative industries.

The philosophical and theoretical understanding of the phenomenon of creative industries is based, on the one hand, on the critical theory of modern industrial society, and, on the other hand, on the futurological research of theorists of post-industrial society.

As a result of studying the degree of scientific development of the problem, it was revealed that at the moment in the research of cultural, artistic, and creative industries there are issues that escape the field of view of researchers. This is due to their heterogeneous nature, including culture, economics and urbanism. The formulation of the concept plays an important role in maintaining the main line of this phenomenon.

An analysis of the literature has shown that various options are used both for decoding the phenomenon itself and various classifications of the types of activities that are included in it. Today, the terms “cultural industries”, “creative industries” and “artistic industries” are described by a list of areas of activity that overlap. As a result, the terms are interpreted quite loosely and require clarification, since there is already a precedent in world practice when a broad interpretation of these terms led to controversial results of a comparative analysis of statistics from European countries.

The emergence of the concepts “cultural industries”, “creative industries”, “artistic industries” is due to a change in the type of rationality of modern culture, which has a dynamic nature and is based on the principles of communication and network logic. In connection with the situation of uncertainty, the penetration of dynamic rationality into all spheres, including culture, served as a catalyst for the emergence and cultivation of new activity forms.

By analyzing modern post-industrial theories and theories about a new type of economy, it is possible to build a holistic picture of the factors that serve as prerequisites for the emergence of cultural, creative, creative industries. Including the development of technology, dissemination of information, updating of knowledge, industrialization of culture.

The use of a network approach is relevant for the study of cultural and creative industries, since they themselves are network structures. Thus, the network approach made it possible to explicate creative industries as network structures, which «are organizations that accumulate creative and creative human potential and cultural capital to create a commercially successful product» [1]. In turn, cultural industries act as network structures, which are «organizations that accumulate creative and creative human potential and cultural capital to create a product that has symbolic value and/or educational potential» [2].

The concepts of “cultural industries”, “creative industries”, “artistic industries” appear in connection with a change in the type of rationality of modern culture. The new foundations of social structure are built on communication and the principle of

network organization. A new attitude to work and time is being formed, which, in turn, influences the sociocultural environment and leads to the emergence of the concepts of “cultural industries”, “creative industries”, “artistic industries”. In this regard, the methodological foundations for studying modern culture are communicative and network approaches, which make it possible to trace the processes of industrialization of culture that changed its ontology and contributed to the emergence of these concepts.

The sociocultural prerequisites for the formation of cultural, creative, creative industries are changes in culture associated with the development of technology and technology, the wide dissemination of information and knowledge, the emergence of new types of cultural and creative activities, and the trend towards the economization of culture. In philosophy, this was established, on the one hand, in the emergence of theories of post-industrial, information and network society, on the other hand, in the crystallization of such concepts as “creative economy”, “economy of impressions”, “economy of symbolic exchange”, as well as the concepts of “creative industries”. “, "artistic industries", "cultural industries".

The concepts of “cultural industries”, “creative industries”, “artistic industries” are presented through a list of activities included in the creative sector of the economy. The difficulty is that these terms are often used interchangeably, but this is incorrect. Using a network approach, it was determined that cultural and creative industries are network structures. At the same time, the goal of creative industries is to create a commercial product. The goal of cultural industries is to «create a product that has symbolic value and/or educational potential. Creative industries are organizations that have the ability and capacity to create a small-scale unique creative product using their own knowledge, skills and abilities» [3]. The main thing is the ability to create. Thus, the creative industries represent the first level. These industries include types of activities aimed at creating the first example of a creative product. The next level is cultural industries, partly consisting of creative industries. Cultural industries transform the product of creative industries into cultural value. Cultural industries consist in part of cultural capital, which is exploited to create new

cultural products and services. And then there is the creative industry level, which partially includes the cultural and creative industries. Creative industries aim to increase added value. The network approach clearly demonstrates the connection between subjects of the creative, cultural and creative industries and makes it incorrect to use these terms as synonyms, since they differ at the axiological and substantive level.

In the development of cultural, creative, creative industries, two scenarios can be distinguished - Western and Ukrainian. If the Western scenario represents a consistent development from a post-industrial society to a knowledge society and further to a creative economy, then the Ukrainian scenario is unique in that it does not represent a systematic sequential transition from one stage of socio-economic development to another, but in fact, is a way of transition to innovative economy. As a tool for the implementation of some urban concepts, cultural, creative, creative industries are an indirect indicator of the quality of life. The logic of network structures opens up new possibilities, both in the theoretical and practical fields.

Thus, post-industrial theories of the development of the economy, culture and society became fertile ground for the emergence of the concepts of “cultural industries”, “creative industries”, “artistic industries”. They express the specifics of the development of the modern world in the direction of worsening information dependence, understanding of any activity as network, and changes in methods and means of production.

References

1. Чмут А.В. Ушкаренко Ю.В., Синякова К.М. Креативна економіка: сутність поняття та значення для України в умовах європейської інтеграції *Економіка та суспільство*. 2018. №18. URL: <http://economyandsociety.in.ua/>
2. Chmut A.V. Economics of post-industrial society: creative economy, innovative economy, knowledge economy, digital economy, new economy /Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів:

теоретичні та практичні аспекти» (м. Херсон, 15-16 жовтня 2020 р.) / Упоряд. Т. Казакова. – Херсон, вид-во ХДУ, 2020. – С. 92-96

3. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/topic/trade-analysis/creative-economy-programme>

4. European Commission. Culture and Creativity. URL: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/cultural-and-creative-sectors>

Ушкаренко Ю.В.,
д.е.н., професорка,
завідувачка кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Херсонський державний університет

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Найважливішим ресурсом сталого розвитку України є людський капітал, використання якого служить основою соціальної стабільності, визначає рівень розвитку економіки країни в майбутньому і є одним з найважливіших факторів сталого розвитку.

Основи сучасних знань дозволяють згрупувати найважливіші фактори, які визначають формування та якість людського капіталу, а отже, і темпи соціально-економічного розвитку української держави. До них слід віднести [1, с. 36]: затребувану на основі свого змісту та якості професійну освіту; розвинену науку та інноваційну діяльність; високу культуру; якість життя, що відповідає встановленим державним стандартам; гідну заробітну плату та пенсійне забезпечення; відтворення фізичного та психічного здоров'я населення; доступну та якісну медичну допомогу; раціональні взаємини із природою; трудову, підприємницьку та соціальну активність населення; моральне та ефективне державне управління.

Підвищення цих базисних показників є головною стратегічною метою соціально-економічного розвитку. Протягом останніх років постійно посилюється дисбаланс між наявними природно-сировинними, енергетичними ресурсами, економічним потенціалом, з одного боку, та людським капіталом – з іншого [2, с. 73]. Значна кількість теоретичних та емпіричних досліджень вказують на те, що в економіках багатих на природні ресурси країнах можливе недоінвестування в людський капітал у порівнянні з економіками бідними на ресурси. «Один із аргументів на користь цього припущення полягає в тому, що ресурсоінтенсивні сектори економіки залучають основну частину інвестицій в економіці, але не створюють при цьому висококваліфікованих робочих місць. Це знижує стимули як приватного, так і державного секторів вкладати кошти в освіту» [3].

Якість людського капіталу багато в чому залежить від тенденцій розвитку виробництва та економіки в цілому. «Соціальна політика держави у суспільстві виконує функції – захисту та розвитку» [3]. Соціальний захист поширюється на найбільш вразливі категорії населення та забезпечує його базову соціально-економічну безпеку. Функція розвитку пов'язана з роллю держави у забезпеченні виробництва соціально значущих благ у різних сферах життєдіяльності. Одним з елементів соціальної політики є впровадження національних проектів, пов'язаних з освітою, охороною здоров'я, доступним житлом та розвитком сільського господарства. Саме ці сфери торкаються кожної людини, визначають якість життя і формують людський капітал – освічену та здорову націю.

Формування ефективної національної інноваційної системи висуває особливі вимоги. Державна політика підтримки людського капіталу, і особливо інноваційної його частини, носить не системний характер. У цьому, неухильно зростає роль громадянського суспільства, яке, поруч із державою, несе тягар відповідальності за сталий розвиток країни. Найважливішим елементом громадянського суспільства є середній клас, який значно впливає на інноваційні перетворення в країні.

До найважливіших критеріїв, що характеризують середній клас в Україні, можна віднести: ступінь матеріальної забезпеченості; соціальне забезпечення та становище суб'єкта середнього класу в суспільстві; рівень розвитку громадянського суспільства, реальні економічна та політична свобода, наявність вільної конкуренції, різноманітність форм власності, екологічна безпека. Середній клас виступає потенційним носієм інноваційної активності, що реалізується в різних напрямках малого та середнього бізнесу, включаючи виробництво інноваційної продукції, реалізацію соціальних та екологічних інновацій, венчурне підприємництво. До найважливіших показників середнього класу можна віднести його здатність до успішної адаптації за умов соціально-економічних змін. Середній клас найстійкіший у періоди економічних криз. Він знаходить ефективні стратегії адаптації до несприятливих впливів економічної кон'юнктури.

Список використаних джерел

1. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 34–40
2. Ящук Т.А. Сутність концепції людського капіталу. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4(21). С. 71–75.
3. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. N.Y., 1964.

Федорчук О.М.

к.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Вац І.О., Россомаха І.Д.

здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПІЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ І ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ

Широкомасштабна військова агресія росії проти України призвела до суттєвих змін у динаміці зовнішньої торгівлі країни, яка охоплює її взаємодію з Європейським Союзом. Певний час кордон з Європейським Союзом був чи не єдиним надійним каналом, що з'єднував Україну зі світовим співтовариством. Враховуючи, що ЄС вже був ключовим партнером для України, існували очікування, що роль ЄС як торговельного партнера України швидко зростатиме.

У 2022 р. Україна пережила найзначніший економічний спад за всю свою історію з моменту здобуття незалежності, насамперед через повномасштабну війну з росією (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка товарообігу у 2019-2022рр.

Роки	Експорт			Імпорт		
	тис. дол.	у % до попереднього р.	% від загального обсягу	тис. дол.	у % до попереднього р.	% від загального обсягу
2019	50054605,8	105,7	100,0	60800173,1	106,3	100,0
2020	49191824,5	98,3	100,0	54336136,7	89,4	100,0
2021	68072328,8	138,4	100,0	72843126,6	134,1	100,0
2022	44135592,5	64,8	100,0	55295748,4	75,9	100,0

Валовий внутрішній продукт (ВВП) країни та обсяг торгівлі скоротилися майже на третину. Однак за той самий період помітно збільшився експорт до Європейського Союзу. Це зростання можна пояснити лібералізацією торгівлі з ЄС. У червні минулого р. Європейський Союз скасував антидемпінгові мита та тарифні квоти для української продукції. Спочатку це був тимчасовий захід, розрахований на рік. Багато підприємств скористалися цією можливістю, деякі з них розширили свої експортні операції, а інші вперше вийшли на європейський ринок.

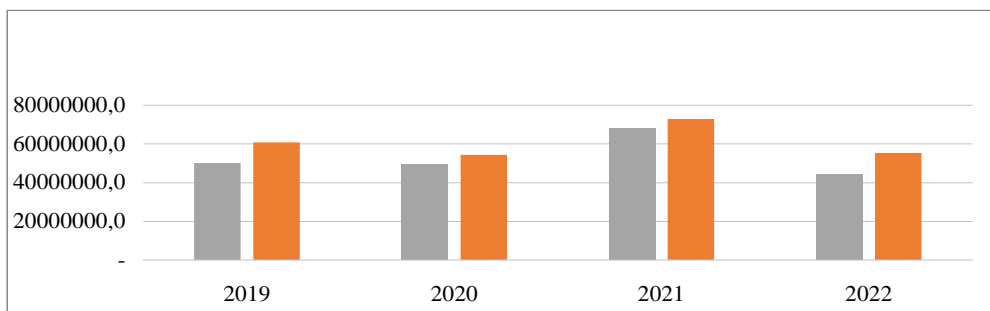

Рис. 1. Динаміка експортно-імпортової товарної структури ЗЕД України, 2019-2022 рр.

29 червня 2022 р. Україна та Європейський Союз підписали Угоду про вантажні автомобільні перевезення [1, 3]. Ця угода, яку зазвичай називають «транспортним безвізом», тимчасово скасовує необхідність отримання дозволів на перевезення вантажів до або через країни ЄС (транзит) та вимогу до водіїв мати міжнародні водійські посвідчення. Громадяни України могли скористатися «транспортним безвізом» у період з 29 червня 2022 р. по 30 червня 2023 р. Протягом першого року дії цього режиму двосторонні та транзитні вантажні автомобільні перевезення зросли більш ніж на 50%. Кількість перевізників, які перетинають кордон ЄС, зросла на 53% порівняно з аналогічним періодом 2021 р., а загальна кількість перетинів зросла на 43%. Як наслідок, «транспортний безвіз» було продовжено до 30 червня 2024 р. [5].

Крім того, 30 серпня 2022 р. Україна ратифікувала Конвенцію про процедуру спільного транзиту [2], яка набула чинності 1 жовтня 2022 р. Ця ратифікація дає можливість українським компаніям перевозити товари через території Європейського Союзу, Європейської асоціації вільної торгівлі та інших країн, які підписали Конвенцію, без необхідності оформлення товарів для транзиту на кожному кордоні. Ці досягнення знаменують собою послідовне виконання зобов'язань України перед Європейським Союзом, викладених в Угоді про асоціацію.

Війна не лише вплинула на напрямок торгівлі, але й змінила роль країн-членів Європейського Союзу як торговельних партнерів України. Слід

зазначити, що сусідні з Україною країни зайняли більш помітну позицію в цьому відношенні (рис. 2).

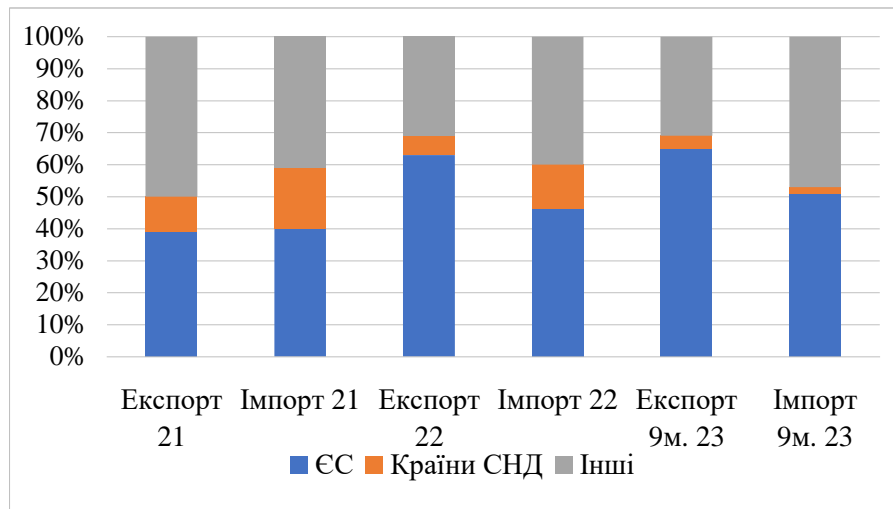

Рис. 2. Активність різних країн у зовнішньоекономічній діяльності України у 2021-2023 рр.

Аналізуючи дані Державної митної служби України [4], стає очевидним, що серед європейських країн найвищими показниками експорту та імпорту виділяється Польща, які за перші 9 місяців 2023 р. склали \$3,7 млрд та \$4,93 млрд відповідно. Польща незмінно посідає перше місце за обсягами експорту з 2017 р., а за обсягами імпорту – з 2022 р. У попередньому році Україна експортувала до Польщі товарів на суму \$6,81 млрд та імпортувала з Польщі товарів на суму \$5,55 млрд. Румунія посіла друге місце за обсягом експорту із загальною сумою \$3,01 млрд, а Німеччина – третє (\$1,46 млрд). Крім того, українські товари мали високі продажі в Іспанії на загальну суму \$1,22 млрд цього року, а експорт до Італії сягнув близько \$1,1 млрд.

Однак, незважаючи на широку політичну підтримку, конкурентне середовище для українських експортерів на ринку ЄС не позбавлене викликів.

Насамперед, проблеми пов'язані зі складністю процедур входу на ринок і часом, необхідним для доступу до нього. Навіть за відсутності квот і тарифів орієнтуватися в регуляторних тонкощах глобальної торгівлі, шукати іноземних бізнес-партнерів тощо – це потребує значних зусиль. По-друге, доступ до міжнародних компаній, готових співпрацювати з українським бізнесом, є ще

однією перешкодою. По-третє, логістика викликає занепокоєння, враховуючи, що порти в основному недоступні, зерновий коридор зупинився, а наземні перевезення часто є більш дорогими та тривалими. Зрештою, існує потреба у додаткових фінансових стимулах, особливо з боку міжнародних партнерів.

Водночас, Європейський Союз висловлює побоювання щодо надмірного напливу українських товарів, стверджуючи, що це підриває інтереси місцевих виробників. Окремі країни ЄС занепокоєні різким зростанням експорту сільськогосподарської продукції з України та потенційним розширенням митної лібералізації після завершення воєнного стану. Тим не менш, наявні економічні дані свідчать про неминуче зниження як виробничих, так і експортних потужностей аграрного сектору в 2023 році. Отже, Україна, безсумнівно, потребуватиме допомоги своїх європейських партнерів.

Виходячи з цього, ключові рекомендації щодо подальших кроків у відносинах з ЄС полягають у наступному:

- забезпечити продовження повного безмитного доступу до ринку ЄС, включаючи звільнення від тарифних квот та захисних заходів. Це має розглядатися як короткострокова мета так і довгострокове прагнення;

- підтримувати політичні ініціативи України, ООН та Туреччини щодо розширення спектру товарів та переліку портів, на які поширюється дія Угоди про вільну торгівлю зерном, тим самим розширюючи можливості для експорту до ЄС;

- продовжувати докладати зусиль для реалізації заходів, передбачених ініціативою ЄС “Дороги солідарності”, з метою усунення логістичних перешкод у торгівлі;

- працювати над поглибленням інтеграції до спільного ринку ЄС, як це передбачено в Угоді про асоціацію. Це включає взаємне визнання систем оцінки промислових товарів (АСАА), визнання еквівалентності для харчових продуктів, а також ініціювання нових кроків для інтеграції до ринку державних закупівель, тощо;

Вважаємо, що ці кроки мають вирішальне значення для економічного зближення та розвитку торгової інфраструктури України і ЄС, як для подолання наслідків конфлікту, так і як важливий крок до членства в ЄС. Ці дії потребують безперервної адвокації в ЄС. Незважаючи на війну, що триває, між країнами-членами та різними зацікавленими сторонами існують розбіжності щодо їхньої готовності розширювати спільний ринок та інтегрувати до нього Україну.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MN025798>
3. Угода між Україною та Європейським Союзом про вантажні автомобільні перевезення про автомобільні вантажні перевезення. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22024>
4. Державна митна служба України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://customs.gov.ua/>
5. Павленко І. “Транспортний безвіз”: відповіді на найпоширеніші запитання українських експортерів. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/212314_transportniy-bezvz-vdpovd-nanaupshirensh-zapitannya-ukranskogo-eksportera

Череп А.В.,

д.е.н, професор,

Кузьменко В.О.,

студентка 2-го курсу магістратури,

Запорізький національний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «СІЛЬПО-ФУД»

Основною метою кожного з підприємств є отримання прибутку. Прибуток дозволяє підприємствам розвиватися та підвищувати ефективність своєї діяльності, запроваджувати інноваційні інструменти та підвищувати свою пізнаванність. На разі більшість українських підприємств зазнало втрат від вторгнення російських військ на територію України, підприємство ТОВ «Сільпо-Фуд» не є винятком.

ТОВ «Сільпо-Фуд» — це одна з найбільших мереж продовольчих супермаркетів в Україні, яка є флагманським бізнесом Fozzy group. Перший магазин було відкрито у 1998 році, а сьогодні вже понад 300 магазинів працюють по всій території країни [1].

Під час воєнного стану на підприємстві зменшилась кількість супермаркетів, через окупацію або руйнування. Також було зруйновано розподільчий центр в Квітневому та закрито один розподільчий центр в Харкові через міркування безпеки. Зменшено асортимент продукції, через ускладнення доставки. Загалом внаслідок воєнного стану на підприємстві ТОВ «Сільпо-Фуд» значно збільшився збиток (рис.1)

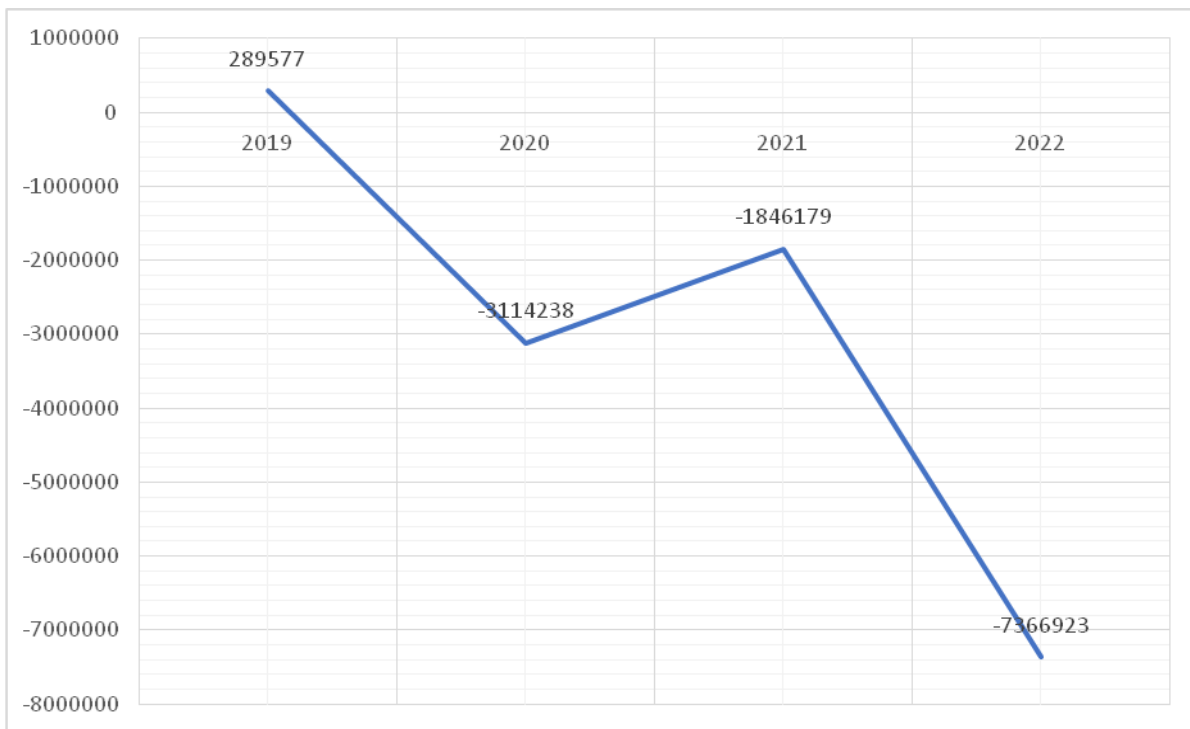

Рис. 1 Динаміка прибутку підприємства ТОВ «Сільпо-Фуд» за 2019-2022 рр.

Джерело: опрацьовано авторами на основі [2]

Аналізуючи прибуток підприємства ТОВ «Сільпо-Фуд» слід зазначити, що у 2019 році був прибуток у розмірі 289577 тис. грн, після цього протягом 2020-2022 рр. на підприємстві спостерігався збиток, що може бути пов'язано із коронавірусною кризою та вторгненням російських військ до України.

Збиток на підприємстві може призвести до зниження ліквідності та конкурентоспроможності, втрата партнерів та інвесторів і в найгіршому випадку ліквідація підприємства., тому слід розглянути різні шляхи підвищення прибутку.

Прибуток суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань [3].

Шляхами підвищення прибутку на підприємстві ТОВ «Сільпо-Фуд» можуть бути такі:

1. Розробка додаткових послуг. Під час коронавірусної кризи досить популярними стала доставка товарів і послуг із магазинів або ресторанів

додому, тому задля підвищення попиту клієнтів на послуги супермаркету доцільно покращити послугу доставки, запровадження акцій на ціну доставки або зменшити час приїзду товару до клієнта.

2. Зменшення витрат на підприємстві. Однією із великих статей витрат є утримання будівель супермаркетів, тому доцільно розглянути встановлення альтернативних джерел електроенергії, задля зменшення рахунків на електроенергію, також розглянути можливість надавати будівлі, що на разі не використовуються в оренду або продавати їх.

3. Використання різних маркетингових інструментів, серед яких може бути реклама в соціальних мережах, також створення віртуального туру по полицях магазину, здатність зібрати свої покупки в онлайн кошик та спрогнозувати його вартість, проведення різних тематичних акцій.

4. Оптимізація асортименту продукції, варто проаналізувати товарний асортимент та визначити, які товари не приносять великого прибутку. Позбудьтеся від позицій, які не востребовані клієнтами, і зосередитися на продуктах, які добре продаються.

Отже, завдяки цим заходам можливо покращити фінансовий стан підприємства та підвищити його прибуток, враховуючи те, що цей процес, вимагає постійної уваги і адаптації до змін на ринку. Також важливо розробити антикризову стратегію та план дій у випадку форс-мажорних ситуацій на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт «Сільпо». *Офіційний сайт «Сільпо»*.
URL: <https://silpo.ua/>

2. Звіт про фінансові результати ТОВ «Сільпо-Фуд» 2021. *Офіційний сайт «Сільпо»*.
URL: https://content.silpo.ua/uploads/2022/10/06/633e8a9c12767.pdf?_ga=2.268862641.1180024080.1687284369-148597223.1679825370.

3. Господарський кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

Chernyakov D.D.,

student second (master's) level of higher education,

supervisor: Doctor of Economics, Associate Professor **Advokatova N.O.,**

Kherson State University

IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS IN THE PROCESS OF MOTIVATION AND PERSONNEL MANAGEMENT

An innovative personnel motivation system of any enterprise in Ukraine is precisely a flexible personnel management system that will take into account and shape the work needs of employees who are able to implement and use innovations in their daily activities. The presence of experienced specialists in innovative development is the ability to generate innovative ideas. Only in conditions of competition can they be implemented, and the principles of innovative management development.

The special importance of innovations in the process of motivation and personnel management of the enterprise is reflected in the focus on the implementation of innovative management practices. This innovation in personnel motivation is implemented by the company's employees. A creative and motivated employee should become the most important asset of the enterprise. This will be manifested in the constant generation of new ideas.

In this context, the vector of innovativeness in personnel motivation should not be limited only to the organizational and managerial impact of innovations and their normative consolidation in practice, but it should also ensure the constant generation of new ideas and innovations regarding various employee support, ahead of financial motivation of other types and various tools in the field of personnel management. The motivation of the company's employees should be based on rules, procedures, moral

and ethical behavior of individuals in the field of creating a creative/innovative product (service, product, technology, patent).

Innovations in the personnel motivation system can be implemented in various forms:

- gradual improvement of some aspects of staff motivation (current innovations);
- breakthrough improvement of the personnel motivation system (breakthrough innovations).

Current innovations are not associated with drastic changes in wages at the enterprise, there are no fundamental changes.

Breakthrough innovations relate not only to various aspects of improving the performance of personnel, but also to the entire system of remuneration of employees.

An innovative aspect of management in today's modern conditions is the remote management of the company's personnel in the conditions of martial law, which may be caused by the need to work with employees who are located remotely in different locations, and may be necessary to ensure the safety of the company's employees during wartime.

The experience of remote management of a business company under martial law conditions can be very important to ensure the efficiency of operations and the safety of employees. Certain companies have experience managing in such extreme conditions as epidemics, natural disasters or other emergency situations.

The innovative personnel management system of the enterprise will be a flexible management system that will take into account and shape the work needs of employees who are able to implement and use innovations in their daily activities. Prerequisites for innovative development are, first of all, the presence of experienced specialists who are able to generate innovative ideas. But only in conditions of competition can the principles of innovative development and management be implemented.

The special significance of innovations in the process of personnel management of the enterprise lies in the focus on the introduction of a fundamentally

new management practice. This is manifested in the constant generation of personnel management practices. The innovation introduced and assimilated by the company's personnel continues to be new, but it loses the feature of innovation. In this context, the vector of institutionalization should not be limited only to the organizational and managerial design of innovations and their normative consolidation in changing practice, but should also ensure the constant, anticipatory generation of innovations in the field of personnel management, should become the most important value of the company's employees. The institutionalized activity of the company's employees should be based on rules, compliance procedures, moral and ethical behavior of individuals in the field of creating an innovative product (goods, technology, process, etc.).

REFERENCES

1. Batsenko L.M. Borysenko O.O. Peculiarities of management of employees of generation Z. Modernization of the economy: modern realities, forecast scenarios and prospects for development: materials of the international. science and practice conf. Kherson, April 28-29 2021. Kherson: V.S. Vyshemyrskyi Publishing House, 2021. P. 15-16.
2. Balanovska T.I., Troyan A.V., Mykhailichenko M.V. Modern technologies of personnel management: training. manual, Kyiv: FOP Yamchynskyi O.V., 2020. 466p.
3. Herchikova I.N., Petryshyn V.O. Peculiarities of personnel selection in the Ukrainian labor market under martial law conditions. Bulletin of the student scientific society of DonNU named after Vasyl Stus. 2022. No. 14. Volume 2. P. 200-204.

Shvets N.V.,

student, second (master's) level of higher education,

supervisor: Doctor of Economics, Associate Professor **Advokatova N.O.,**

Kherson State University

PECULIARITIES OF THE EFFECTIVENESS OF INCREASING FINANCIAL FLOWS FOR THE ACTIVITIES OF BUDGET ENTERPRISES

Ukrainian higher education itself is not improved compared to Western countries, namely, the domestic system does not have such an educational process and the moral and technical ability to solve this issue at the moment. Ukrainian higher education institutions are faced with outdated methods and are demanding in the educational process and activities of their sphere of service. The effectiveness of the development of modern society is ensured by the presence of high intellectual self-sufficiency. Especially higher educational institutions you need to pay a lot of attention, because many factors indicate this. Higher education institutions provide the state with professionally trained specialists and personnel for the development of the state, and provide intellectual resources.

The Law of Ukraine "On Higher Education" defines that a higher education institution is a type of institution, which is a legal entity under private or public law, acts in accordance with the license issued to implementation of educational activities at certain levels of higher education, carries out scientific, scientific and technical, innovative and/or methodical activities, ensures the organization of the educational process and acquisition of higher, postgraduate education by persons education taking into account their vocations, interests and abilities [5]. Therefore, it can be concluded that the financing of higher education depends first of all on the forms of ownership, it can be state, private and communal institutions of higher education. Yes, according to the Law of Ukraine "On Higher Education", financing of higher education of state-owned educational institutions comes from the state budget and a special fund for the visa itself, financing of higher education institutions owned by the Autonomous

Republic of Crimea, at the expense of the funds of the relevant budgets and government systems, and the financial support of higher educational institutions of private ownership carried out by their co-owners and founders [3].

Additional sources of funding for higher education educational institutions can be: tuition fees, income from research work, rent salary, grants won, employment agreements, and acts of completed works etc. [4].

The Parliament supported the idea of the government and voted for changes to the Budget Code, which establish the principles of distribution of state funding between universities of III-IV levels of accreditation, it is similar to the principles of redistribution of educational funding. Funding should now be distributed according to the formula, which takes into account the number of students, the cost of educational services in various specialties and directions, evaluations of entrance examinations of entrants, as well as factors of the quality of educational and scientific activity of higher educational institutions.

The specific formula should be developed by the Ministry of Education and Culture and approved by the government [3].

Taking into account the changes taking place in the economic space, political and social spheres, political and social processes, and taking into account the strengthening of economic and political objective decisions, budget order of all countries, like any other economic activity needs improvement, improvement and adaptation to the current conditions of functioning of countries in the world. For this, it is necessary to carry out effective and coherently justified economic reforms for further effective results.

When Ukraine became independent, reforms and changes constantly took place in the field of the budget system. They started with the establishment of their budget system with its further development and improvement of the set requirements up to the present time.

Let's consider the main ways of reforming the state funds and finances:

1) The approach to the allocation and management of budget funds is changing funds - budget funds are formed from income and opportunities

- 2) the process of the program-target path in formation budget process - first of all, it is the planning of budget expenditures that will help the state fulfill its goals and development;
- 3) improvement of fiscal management and inspection bodies - which includes the removal of risks that may affect the indicators of the state budget of the country
- 4) assessment of the expediency and reliability of state payments - this applies to state social assistance to vulnerable sectors of the population;
- 5) the essence of internal financial control is the understanding and realization by managers of positions of ensuring appropriate spending of public funds and control of internal and external audit;
- 6) formation and ways of inter-budgetary relations are, first of all, decentralization of the ways of distribution of state funds for provision of local self-government bodies. Provision of full powers to provide resources in the financial sphere of the community and own revenues.
- 7) transparency of the budget is the provision of complete transparency of public funds and the prospects of every citizen of Ukraine to control public finances, for this purpose the creation of an IT platform [5].

The results of the restructuring of the state finance reform (including the reform funds of decentralization) can be seen at the expense of economic factors that show the path of self-development.

We see that during 2015-2020. there is a consistent development trend towards an increase in taxes received by local budgets, their percentage in the total revenues of local budgets (without taking into account inter-budgetary flows): tax revenues to local budgets increased from UAH 97.32 billion. in 2015 to UAH 290.75 billion. in 2020, that is, by UAH 283.72 billion. (by 278.9%), the share of increase in the specific weight of tax revenues was 4.2 percent: from 96.4% to 98.1% according to. It turns out that tax revenues are the main and only type of income for local budgets, and have the main place for a certain region of the country. Thus, they have the main source of income both in the country and in the regions.

The main goal of the budget system is an effectively balanced redistribution of financial resources for the coordinated and balanced work of the budget system of Ukraine. If this is improved and done, it will increase the economic development and financial independence of our state and ensure the welfare and development of the population.

The performed periodization of the stages of reform made it possible to understand the main trends in the formation and development of the modern budget system, to find effective and ineffective ways out of the budget process in Ukraine. First of all, we determine that the budgetary reform of decentralization gave the opportunity to local budgets and their communities to independently decide their level of funding and distribution of funds between communities. This is another step of Ukraine towards the European Union.

REFERENCES

1. The concept of reforming economic activity in the sphere of higher education of Ukraine. Law League. 2017 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4045.html (access date: 18.10.2023)
2. 4. Education in Ukraine. CEDOS: Analytical Center [Electronic resource]. — 2016 — Access mode: https://cedos.org.ua/data/pdfs/osvitaua_250416_updated.pdf
3. The Ministry of Education and Culture presented a new system of financing universities. URL: https://ukr.lb.ua/society/2020/01/24/448064_mon_predstavilo_novu_sistemu.html (date of application: 05.10.2023).
4. Tataryn N.B., Potymko N.R. Problems of financing higher education institutions. Materials from the international scientific conference. Lviv. 2018 pp. 299-304.
5. Hryhorash O. V., Hryhorash T. F., Chentsov V. V. (2021). Analysis of the distribution of expenses between institutions of higher education based on the formula. Bulletin of Odessa National University. Economy, 4 (89) 2021. P. 85-90.

Шейн Б.Л.,
студент першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: к.е.н., доцентка **Адвокатова Н.О.,**
Херсонський державний університет

ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА ТА ПРИКЛАДИ ЇЇ СТРУКТУРИ

Логістика – це ключовий аспект успішної функціонування сучасних організацій та підприємств у всесвітньому господарському ландшафті. Логістична система, яка складається з різноманітних елементів та процесів, відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної поставки товарів і послуг споживачам. У цій роботі ми розглянемо основні аспекти логістичної системи та приклади структури даної системи. [1, с. 85]

Для більш точного розуміння поняття логістична система, наведемо декілька визначень:

Логістична система є інтегрованим підходом до управління матеріальними ресурсами та інформацією з метою задоволення потреб споживачів та досягнення оптимальних показників витрат та якості обслуговування.

Логістична система - комплексна система, що забезпечує оптимальний потік товарів і послуг, охоплюючи всі стадії виробництва, зберігання, транспортування та обслуговування клієнтів, враховуючи потреби ринку.

Логістична система - це комплексний процес, що включає в себе планування, координацію та контроль усіх ланок ланцюга постачання з метою оптимізації та забезпечення ефективності та надійності руху товарів від виробника до споживача.

Логістична система є комплексним підходом до управління ресурсами, інфраструктурою, технологіями та процесами, які гарантують ефективне функціонування ланцюга постачання.

Логістична система - комплексна система, що включає в себе планування запасів, управління складами, транспортування, інвентаризацію, транспортну логістику та інші компоненти для ефективного задоволення потреб клієнтів та оптимізації бізнес-процесів.

Логістична система є комплексним управлінням потоками товарів, інформацією та фінансами від виробника до кінцевого споживача, спрямованим на оптимізацію вартості та часу доставки.

Логістична система є ключовим інструментом для досягнення максимальної клієнтської задоволеності, яка включає в себе координацію всіх ланцюгових процесів, від постачання до обслуговування клієнтів.

Логістична система - це комплексне управління, орієнтоване на задоволення потреб клієнтів, підвищення ефективності виробництва та раціональну оптимізацію запасів з метою досягнення стратегічних цілей компанії.

Логістична система - це модель управління, яка спрямована на оптимізацію всіх видів ресурсів, включаючи людські, фінансові та матеріальні ресурси, з метою досягнення максимальної продуктивності та ефективності в діяльності організацій та підприємств.

Логістична система спрямована на досягнення стратегічних цілей компанії завдяки ефективній організації процесів переміщення і зберігання товарів.

Щоб охарактеризувати логістичну систему ще більш детально, наведу приклади даної системи на мікро-, мезо- і макрорівнях. [2, с.2]

На мікрорівні:

1. Складська система в магазині: На мікрорівні логістичної системи у магазині може бути структура, що включає в себе менеджерів, касиру, покупців, складських робітників і постачальників. Ця система забезпечує обробку товарів, розміщення їх на полицях, облік запасів і здійснення продажу.

2. Робоча група виробничого процесу: На фабриці або заводі мікрорівень логістичної системи може включати в себе операційних

працівників, робочих зі спеціалізованими завданнями та обладнанням. Ця система орієнтована на оптимізацію виробничих процесів та забезпечення потрібних матеріалів на лінії виробництва.

На мезорівні:

1. Логістична компанія: На мезорівні логістичної системи може бути логістична компанія, яка обслуговує кілька клієнтів. Ця компанія координує транспортування, зберігання і доставку товарів для своїх клієнтів. Вона включає в себе менеджерів логістики, водіїв, вантажники тощо.

2. Місцевий логістичний центр: У великому місті може існувати місцевий логістичний центр, який обслуговує кілька різних підприємств. Цей центр має власний склад для зберігання товарів, вантажники для перевезення товарів в місця призначення та систему управління запасами.

На макрорівні: [2, с.2]

1. Місцевий логістичний центр: У великому місті може існувати місцевий логістичний центр, який обслуговує кілька різних підприємств. Цей центр має власний склад для зберігання товарів, вантажники для перевезення товарів в місця призначення та систему управління запасами.

2. Національна логістична інфраструктура: На рівні країни може бути національна логістична інфраструктура, що включає в себе систему автомагістралей, залізниць, морських портів та аеропортів. Ця інфраструктура забезпечує рух товарів в межах країни і з'єднання з міжнародними логістичними мережами.

Логістика є невід'ємною частиною сучасного господарського середовища та відіграє вирішальну роль у функціонуванні організацій та підприємств. Логістична система, складаючись з різноманітних рівнів і компонентів, має на меті досягнення стратегічних цілей підприємства шляхом оптимізації усіх процесів, пов'язаних з переміщенням та зберіганням товарів. Важливо підкреслити, що логістична система орієнтована на задоволення потреб споживачів та оптимізацію витрат, що є ключовими аспектами сучасного бізнесу. На різних рівнях масштабу - від магазину до національної

інфраструктури - логістична система відіграє свою роль, забезпечуючи ефективність і надійність руху товарів від виробника до споживача. Всі ці аспекти підкреслюють важливість та складність логістики в сучасному світі та підкреслюють її вплив на стратегічні плани та успішність організацій.

Список використаних джерел

1. Логістика: навч. посіб. / Безугла Л.С., Юрченко Н.І., Ільченко Т.В., Пальчик І.М., Воловик Д.В. – Дніпро: Пороги, 2021. - 252 с.
2. Тема 6. Розподільча логістика // Дніпровська політехніка : стаття. URL: <https://mk.nmu.org.ua/en/source/Logistic16.pdf> (Дата звернення: 30.10.2023).
3. Внутрішньовиробничі логістичні системи // ebib.pp.ua : стаття. URL: <http://ebib.pp.ua/vopros-vnutriproizvodstvennyie-logisticheskie.html#:~:text=%D0%9D%D0%B0%20%D0%BC%D1%96%D0%BA%D1%80%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%20%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%83%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%83,%2C%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E%2C%20%D0%B7%D0%B1%D1%83%D1%82%2C%20%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D1%80%D0%B8> (Дата звернення: 30.10.2023).
4. Адвокатова Н.О., Нікітенко К.С. Логістична стратегія реформування морської портової галузі України. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* (Index Copernicus ICV 2017:40.0). 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6970> (дата звернення: 14.10.2023).

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Аналізуючи та оцінюючи існуючий мотиваційний механізм, можна отримати картину внутрішньої діяльності організації та запобігти можливим проблемам та кризовим станам, а також оцінити вплив організаційних перетворень, що проводяться для підвищення мотивації працівників.

Слід зазначити, що комплексний механізм мотивації працівників є складною системою, що включає ряд складових. Мотиваційний механізм має будуватися з урахуванням особливостей персоналу, що працює в організації, які включають потреби, інтереси, установки та ціннісні орієнтації працівників. Мотиваційний механізм повинен враховувати існуючу структуру управління персоналом організації, фактори, що впливають на організацію всередині та ззовні, а також досвід роботи.

Керівнику слід організувати процес роботи на підприємстві таким чином, щоб був дотриманий баланс інтересів і потреб працівників із завданнями та інтересами керівництва, а також розвитком підприємства в цілому [2].

Впливаючи на трудову поведінку працівника, керівнику необхідно більш ретельно аналізувати і підбирати форми і методи стимулювання персоналу. Праця має бути організованою так, щоб працівник міг реалізувати свої можливості, розвинути та застосувати у практичній діяльності всі свої професійні якості. Без сумнівів, для працівника дуже велике значення має пряма мотивація у вигляді грошового стимулювання, проте керівництву не можна забувати і про ефективність нематеріального стимулювання.

Основні вимоги до мотиваційного механізму, сформовані на сьогоднішній день з урахуванням трудових цінностей, обумовлених ринковими умовами господарювання:

- мотиваційний механізм повинен ґрунтуватися на мотиваційних факторах, властивих кожній категорії персоналу та забезпечувати максимальний збіг основних доміант економічного поведінки та запропонованих організацією мотивацій;

- мотиваційний механізм повинен поєднувати у собі матеріальну та нематеріальну складові;

- має простежуватися чітка залежність винагороди від результатів роботи, а також справедливість та прозорість системи оплати праці працівника (відображення у зарплаті результатів праці працівника в повною мірою);

- заробітна плата, що формується в рамках матеріальної складовою, має бути конкурентоспроможною на ринку праці;

- мотиваційний механізм як система має бути спрямованим та стимулювати працівника до розвитку інноваційної діяльності, безперервності процесу здобуття знань, підвищенню кваліфікації, кар'єрному зростанню;

- нематеріальна складова мотиваційного механізму має включати соціальну мотивацію.

Впливаючи на трудову поведінку працівника, керівнику необхідно більш ретельно аналізувати і підбирати форми і методи стимулювання персоналу.

Праця має бути організованою так, щоб працівник міг реалізувати свої можливості, розвинути та застосувати у практичній діяльності всі свої професійні якості. Без сумнівів, для працівника дуже велике значення має пряма мотивація у вигляді грошового стимулювання, проте керівництву не можна забувати і про ефективність нематеріального стимулювання [3].

З метою формування цілісного механізму мотивації у його структуру повинні бути включені чотири основні елементи:

1. Механізм мотивації науково-технічного розвитку виробництва включає мотивацію нововведень та отримання прибутку. Ступінь впровадження даного механізму в організаціях може бути різним у залежно від рівня конкуренції на ринках товарів та технологій, попиту на товари та технології, життєвого циклу технологій та продукції, ступеня зношеності обладнання та ін.

2. Механізм мотивації розвитку підприємництва. Термін «підприємництво» розуміється як пошук менеджментом організації нових сфер застосування виробничого потенціалу, вигідною реалізації інвестиційних ресурсів, збільшення ринкової частки, вихід на нові ринки збуту, створення нової конкурентної продукції та виробництв. Використання даних складових підприємництва дозволяє організації збільшувати свій прибуток за рахунок більш повного задоволення потреб споживачів у результаті диференціації продукції, активного використання маркетингової політики.

3. Механізм мотивації персоналу. Цільова спрямованість мотивації розвитку управління персоналом бачиться у раціональному використанні внутрішніх ресурсів організації, збільшення продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, і відповідно ринкової вартості підприємства.

4. Механізм мотивації господарювання відрізняється від мотивації управління персоналом своїм високим соціальним статусом, тобто ця мотивація здійснюється в апараті управління організацією. Головними мотивами господарювання є впровадження прогресивних ринкових нововведень, що підвищує конкурентоспроможність підприємства і тим самим збільшує ринкову ціну цієї організації.

До матеріальних інструментів мотиваційного механізму належать: підвищення посадового окладу; преміювання; надбавки і т.д.

Нематеріальне стимулювання класифікується на соціальний, моральний, соціально-психологічний. Соціальне стимулювання передбачає престижність роботи, можливість прийняття рішень самостійно та інші права. Моральне стимулювання пов'язане з наданням керівництвом можливості для реалізації творчого потенціалу та визнання працівника. На підставі того, як складаються соціально-психологічні відносини працівника з керівництвом і трудовим колективом, також формується задоволеність працею [1].

Соціальні інструменти можуть включати таке: безкоштовне користування дошкільними установами; доплату харчування; безкоштовне медичне

обслуговування; оплату транспортних витрат; кредитування отримання освіти; кредитування будівництва житла; знижку на купівлю товарів, купівлю у кредит; виділення безвідсоткових позик тощо. Також при формуванні мотиваційного механізму в організації слідє використовувати інструменти кар'єрного зростання: обрання на керівні посади, розширення сфери повноважень; реалізацію творчого потенціалу; просування по службі. Дієві інструменти морального характеру: отримання грамот та подяк; присудження звань.

До інструментів психологічного характеру належать: створення доброзичливого мікроклімату в колективі, допомога колег по роботі. Після визначення найбільш значущих факторів мотивації слід найбільш складний та важливий етап. Для його здійснення необхідно, по-перше, оцінити наявні в організації ресурси, а по-друге розробити та реалізувати дії, які будуть спрямовані на задоволення потреб, які формують найбільш пріоритетні мотиваційні чинники робочих, використовуючи ресурси організації.

Результатом реалізації цього етапу є безпосередньо формування мотиваційного механізму організації. Наступним кроком слід провести оцінку динаміки результатів діяльності персоналу. Інструменти та методи цього етапу залежать від багатьох факторів: видів діяльності підприємства, рівня управління, ефективність діяльності якого аналізується та ін. За результатами оцінки динаміки ефективності діяльності персоналу можна побачити, чи досягаються цілі організації. У разі їх досягнення, підприємство може і надалі використати сформований мотиваційний механізм. Якщо ж ні, слід проаналізувати причини, що заважають досягненню цілей організації.

На основі проведеного аналізу необхідно переглянути сформований мотиваційний механізм, внести корективи до нього та знову оцінити перспективи досягнення цілей організації.

Список використаних джерел

1. Прудкий В. В., Манаєнко І. М. Інноваційні підходи до управління персоналом підприємства. *Актуальні проблеми економіки та управління: зб.*

наук. Праць молодих вчених фак-ту менеджменту та маркетингу КПІ ім І. Сікорського. 2017. № 11. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102783/97866>.

2. Технології управління персоналом: монографія / О. А. Гавриш та ін. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.

3. Шаповал О. А., Іваній А. О., Гальченко А. О. Кадрова політика підприємства як інструмент системи управління персоналом. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. №5 (17). С. 149-151.

Янковой Роман,

докторант за спеціальністю 051 Економіка
ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет
імені Академіка Ю. Бугая», Україна,

Возний Дмитро,

аспірант за спеціальністю 051 Економіка
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

Шаров Володимир,

аспірант за спеціальністю 073 Менеджмент
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО СТРАТЕГУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація викликає дедалі більше інтересу до сучасної економічної структури. Його важливість навіть зростатиме експоненціально в найближчій та довгостроковій перспективі. Деякі говорять про «четверту промислову революцію». Занепокоєння щодо цифровізації виникає в основному через щоденну присутність і використання цифрових технологій. Це глибоко змінює

інноваційне стратегування діяльності бізнесу. Воно змінює структуру конкуренції, ведення бізнесу і, як наслідок, продуктивність у різних галузях.

Оскільки цифровий світ набуває все більшого значення, компанії можуть поставити питання про місце або навіть вплив цієї технології в організаціях. Цифровізація стосується не лише соціальних мереж, платформ, веб-сайтів тощо. Це «інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя шляхом оцифрування усього, що можна оцифрувати». Це включає будь-яку діяльність, процес, що стало можливим завдяки цифровим технологіям. Цим пояснюється його значний вплив. З одного боку, ключові зовнішні цифрові тенденції включають повсюдне підключення, надлишок інформації, глобальні ланцюги поставок, підвищення ціни/продуктивності ІТ, зростання хмарних обчислень і появу великих даних. З іншого боку, ключові організаційні зміни включають обмеження традиційних бізнес-моделей, трансфункціональну роль ІТ і більше знайомство з ІТ. У результаті цифровізація змінює конкурентний ландшафт компаній. Тепер вони повинні брати до уваги різноманітні змінені елементи під час оцінки або перегляду своєї стратегії, а особливо інноваційної [1].

Як згадувалося вище, джерела знань, вартість ІТ, входові бар'єри, межі тощо змінюють ландшафт організацій і конкуренцію. Коротше кажучи, цифровізація надає нові способи створення цінності, але також ускладнює охоплення створеної цінності. Цифровізація впливає не лише на компанії, бізнес яких заснований на технологіях, вона впливає або вплине на будь-який сектор, будь-який тип роботи, будь-яку функцію в компаніях. Компанії навіть у виробництві та інших традиційних галузях промисловості починають інвестувати в цифровізацію своїх фізичних ресурсів. Крім того, не всі більш розвинені цифрові компанії є молодими та невеликими фірмами, всупереч загальній мудрості. Цифровізація кидає виклик як великим, так і малим, старим і новим компаніям. Це сильно вплине на всі компанії.

Насправді компанії, які не розуміють цінності та важливості цифрових технологій, підривають свою майбутню конкурентоспроможність. Цікаво, що цифрові стартапи не становлять реальної небезпеки для існуючих компаній.

Справжня загроза походить від компаній, здатних підвищити свою ефективність шляхом поєднання цифрових технологій і фізичних ресурсів, організацій, які розуміють і вживають належних заходів щодо цифрових технологій.

Хоча терміни «цифровий» і «стратегія» відносно добре відомі, їх загальне розуміння було переглянуто з досвідом організацій щодо цифрових технологій. З одного боку, цифрові — це більше, ніж набір технологій [2]. Йдеться про здібності, які створюють ці технології. Цифровий — це застосування інформації та технологій для підвищення продуктивності людини [3]. Цифрова технологія — це просто ще одна технологія, коли інвестиції не впливають на те, що люди роблять, щоб покращити їх ефективність, і вважаються обмеженими маркетингом. З іншого боку, «стратегія — це визначення напрямку, послідовність ресурсів і прийняття зобов'язань» [4]. M & BD Consulting об'єднує два терміни та визначає цифрову стратегію як «набір маневрів, які дозволяють компанії успішно вести конкурентне завоювання в цифровому світі. Це процес прийняття рішень і дій, які є навмисними та ініціативними. Саме з цього процесу компанія визначає свої пріоритети в цифровому світі, розподіляє та перерозподіляє свої ресурси» [5].

До останніх років цифровізація була переважно частиною ІТ-стратегії. Хоча більшість компаній можуть мати ІТ-стратегію, яка включає цифрові технології, не всі можуть претендувати на належну цифрову стратегію, що являється інноваційною. Варто зазначити, що ІТ-стратегія не схожа на цифрову. Насправді більшість ІТ-стратегій розглядають технології окремо. У компанії може бути хмарна стратегія, соціальна стратегія, навіть мобільна стратегія, але всі вони є незалежними стратегіями. У минулому ІТ-стратегії було достатньо, щоб компанії були конкурентоспроможними та інноваційними. Але тепер самі ІТ-технології вже не створюють сталої цінності. Будь-якій фірмі необхідно розробити цифрову інноваційну стратегію для свого бізнесу, щоб конкурувати в цьому швидко розвивається цифровому середовищі [6].

Стратегії цифрового заміщення недостатньо. Цифрове заміщення, засноване на автоматизації та заміні фізичних ресурсів цифровими, створює лише віртуальні копії реального світу шляхом розробки електронних сурогатів для фізичних процесів. Щоб генерувати цінність і дохід, компаніям необхідно створити цифрову перевагу, об'єднавши цифрові та фізичні ресурси. Компанії, які прагнуть досягти цієї мети, трансформують процеси, бізнес-моделі та клієнтський досвід, використовуючи цифрові зв'язки між системами, людьми, місцями та речами. Вони повинні об'єднати цифрові технології, інформацію та фізичні ресурси, щоб покращити можливості співавторів. Загалом, справді компанія впроваджує цифрові принципи у свою інноваційну стратегію, бізнес-модель, діяльність і культуру. Ті, хто обмежує зміни встановленням та уніфікацією цифрових технологій у існуючу корпоративну стратегію, модель та операції, лише відчують себе цифровими. Насправді це лише цифрові вініри.

Як частково зазначалося раніше, деякі дослідження показали, що компанії з вищим за галузевим рівнем доходу від цифрових технологій перевершують своїх аналогів, розвиваються швидше, мають вищу маржу, є більш ефективними для капіталу та пропонують більший капітал акціонерів. На сьогодні фірми, які не вживають заходів для належного використання цифрових технологій, мають більший ризик відстати від своїх конкурентів.

Висновки. Наявність цифрової інноваційної стратегії сьогодні є важливою, особливо тому, що цифрові технології змінюють правила, а отже, знижують ефективність минулих практик. Цифрова інноваційна стратегія має виходити за рамки традиційних функціональних областей і бізнес-процесів, які підтримують ІТ. Незважаючи на те, що це включає цифровізацію продуктів і послуг, а також інформації навколо них, вона також виходить за межі фірмових кордонів і ланцюжків поставок до динамічних екосистем, які перетинають традиційні галузеві кордони. Інноваційна стратегія не може бути розроблена без урахування бізнес-екосистеми, альянсів, партнерств і конкурентів, оскільки екосистеми переплетені.

Для того, щоб приймати правильні рішення та розробляти найбільш адаптовану цифрову інноваційну стратегію, фірми повинні розуміти трансформацію та зриви, з якими вони стикаються, а не конкретних суб'єктів, які можуть ініціювати ці зміни.

Важливо розуміти масштаби стратегуванні цифрової іноваційної стратегії. Це не обмежується стратегією соціальних медіа, стратегією веб-сайту та стратегією технологій. Цифрові технології впливають на набагато більше видів діяльності та процесів. Він присутній або буде присутній у всій компанії, у будь-якій функції, будь-якому підрозділі, будь-якій операції, загалом у будь-якій діяльності, доступній у фірмі. У результаті цифрова інноваційна стратегія не повинна відокремлювати жоден аспект компанії. Компанії повинні використовувати цифрові технології для створення нових джерел цінності та доходу або навіть для створення цифрової переваги. Застосування технологій до операцій недостатньо і не дасть очікуваних результатів. Щоб отримати належну користь від цифрової інфраструктури, потрібен процес стратегування цифрової інноваційної стратегії.

Ця цифрова інноваційна стратегія потребує наслідків і застосувань у всій фірмі. Інноваційна стратегія цифрового заміщення не забезпечить стійку цифрову перевагу, оскільки вона не використовує весь потенціал цифрових технологій. Компанії, які бажають створити цінність і дохід від цієї технології, потребують стратегування та належної інноваційної цифрової стратегії, яка буде інтегрована в корпоративну стратегію.

Список використаних джерел

1. Acemoglu, D., Aghion, P., & Zilibotti, F. (2007). Distance to frontier, selection and economic growth. *Journal of the European Economic Association*, 4, 37–74.

2. Acs, Z.J., Desai, S. & Hessels, J. Entrepreneurship, economic development and institutions. *Small Bus Econ* 31, 219–234 (2008). <https://doi.org/10.1007/s11187-008-9135-9>

3. Bharadwaj A., El Sawy O.A., Pavlou P.A., & Venkatraman N., (2013). Digital Business Strategy: Toward a Next Generation of Insights. *MIS Quarterly*, 37, n°2.

4. Bonnet D., Ferraris P., McAfee A., Tannou M, & Westerman G., (2012). The Digital Advantage: How digital leaders outperform their peers in every industry. Capgemini Consulting.

5. Kalika M., (2000). Le management est mort, vive le e-management. *Revue française de gestion*.

6. Manyika J., Pinkus G., & Ramaswamy S., (2016). The Most Digital Companies Are Leaving All the Rest Behind. *Harvard Business Review*.

СЕКЦІЯ 3

СУЧАСНІ ТРЕНДИ У РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Бериславський Р.В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»,

Науковий керівник: **Бурак В.Г.**

к.т.н., доцентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ УПРАВЛІННЯ КОМПАНІЄЮ У РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ

У справжній час обмеженість природних ресурсів зумовлює визнання людського капіталу, як основного фактору та підвищення конкурентоспроможності підприємств та організацій. Конкурентні переваги досягаються за допомогою ефективного використання знань, інформації і інновацій, джерелом яких є персонал [2]. Застосування в професійній діяльності індивідуальних здібностей, навичок, знань і умінь людини є визначальним фактором економічного зростання суб'єктів господарської діяльності.

Одним із способів забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємств та організацій є використання компетентнісного підходу до управління персоналом [3].

Мета дослідження складається в виявленні ключових компетенцій персоналу компанії у ресторанній сфері у рамках компетентнісного підходу до управління.

Компетентнісний підхід допускає розробку моделі компетенцій персоналу та її використання під час реалізації різних напрямів кадровий політики компанії. Якщо модель була скомпільована правильно, вона стає досить ефективним способом регулювання поведінки працівників, сприяє зростання продуктивності персоналу і підвищення рентабельності.

У практиці управління персоналом організації компетентнісний підхід

активно використовується з вісімдесятих років ХХ ст. Його основу складають поняття «компетенція» і «модель компетенцій». Вперше поняття «компетенція» було сформульовано Девідом МакКлеланд, котрий розумів під компетенцією ту поведінку, яке відрізняє видатного працівника від середнього.

Існує безліч різних визначень поняття «компетенція». Сам термін від латинського «Competere», що «означає відповідати, підходити - це особистісна здатність спеціаліста (співробітника) вирішувати певний клас професійних завдань» [6].

На наш погляд, найбільш повним є визначення компетенцій, як «системи знань, умінь, особистісних якостей, практичного досвіду, визначальною готовності особистості до успішної професійної діяльності в певній галузі» [5].

Доцільність застосування компетентнісного підходу у сфері гостинності обумовлена поширенням великих туристських, готельних та ресторанних комплексів, управління якими вимагає щоденного прийняття професійних рішень, якість яких во багато в чому залежить від компетенцій персоналу [1].

У рамках компетентнісного підходу завжди визначаються ключові компетенції, набір яких залежить від багатьох факторів: специфіки діяльності організації, кон'юнктури ринку, ситуації на ринку праці, рівня фінансової стабільності. Така особливість індустрії ресторанної сфери, як:

- навички управління часом;
- комунікативні навички;
- навички командної роботи;
- навички особистих продажів;
- креативність мислення;
- комп'ютерна грамотність.

Комп'ютерну грамотність зумовлюють:

- вміння працювати в операційних системах (Windows, Linux);
- вміння працювати в текстових редакторів, електронних таблицях, програмах розробки презентацій (володіння програмними продуктами, вхідними в пакет MS Office: Word, Excel, Power Point та ін.) [4];

- вміння працювати з системами управління базами даних;
- вміння працювати з різними браузерами (Google Chrome, Safari, Яндекс.Браузер, Opera, Firefox, Internet Explorer та ін.);
- вміння працювати з електронною поштою.

У таблиці 1 підібрано методи розвитку компетенцій, які можуть бути закладені в основу стратегії компанії ресторанної сфери по управлінню персоналом на основі компетентнісного підходу.

Таблиця 1

Методи розвитку компетенцій персоналу компанії ресторанної сфери

Компетенції	Методи розвитку
1. Навички управління часом	<ul style="list-style-type: none"> – тренінг по "Тайм-менеджменту"; – тренінг по раціоналізації телефонних розмов; – проведення систематизації тимчасових втрат в організації; – введення щоденного планування для всіх співробітників по системі "To do list"; – самоосвіта в сфері самоменеджменту.
2. Креативність мислення	<ul style="list-style-type: none"> – розвиваючі ігри; – вправи на основі вирішення математичних та логічних завдань; – розгадування кросвордів, ребусів, шарад; – збирання пазлів, читання детективів; – формування корисних звичок, що розвивають мозок: рахувати в розумі, зіставляти, робити обґрунтовані висновки.
3. Комунікативні навички	<ul style="list-style-type: none"> – комунікативні тренінги; – тренінги особистісного зростання; – самоосвіта в сфері комунікаційного менеджменту.
4. Знання техніки особистих продажів	<ul style="list-style-type: none"> – проведення внутрішньоорганізаційних семінарів; – вдосконалення інформаційного процесу в організації.
5. Комп'ютерна грамотність	<ul style="list-style-type: none"> - короткострокові курси для підвищення рівня комп'ютерної грамотності.
6. Навички командної роботи	<ul style="list-style-type: none"> - залучення працівників в колективні творчі процеси.

Таким чином, метою використання компетентнісного підходу в управлінні персоналом компанії ресторанної сфери є виявлення і розвиток навичок, які важко копіюються конкурентами. Головною особливістю цього підходу є розвиток здібностей, які дозволяють швидко і легко переходити від одного продукту до іншому і від однієї діяльності до іншій.

Список використаних джерел

1. Бурак В.Г. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в сучасних економічних умовах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. Том 1. С. 276–282.
2. Бурак В.Г. Досвід професійної підготовки фахівців готельно-ресторанного господарства в закладах вищої освіти. Інноваційна педагогіка. 2020. № 29. Т. 1. С. 88–92.
3. Бурак В.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дефінітивний аналіз. Педагогічний альманах. 2020. № 46. С. 124–131.
4. Бурак В. Г. Оптимізація технологічних процесів при виробництві комбінованих продуктів та підвищення якості сировини. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2018. № 64. Т. 1. С. 92–103.
5. Burak V. Training of future specialists in hotel and restaurant industry in higher educational establishments in the conditions of distance learning. ScienceRise: Pedagogical Education. 2020. № 6 (39). P. 16–20.
6. Khomova O., Yanchycka K., Shkatula O., Burak V., Frolova O. Trends in the development of tertiary education in the context of modern challenges. Applied Linguistics Research Journal. 2021. № 5 (4). P. 126–133.

Верлата Г.І.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
4 курсу спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.,

асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ГІГІЄНИ ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Персонал, який працює у закладах ресторанного господарства повинен дотримуватися гігієнічних норм. Порушення даних правил може призвести до виникнення харчових отруєнь та інфекційних захворювань. Кожен працівник зобов'язаний доглядати за своєю шкірою, зубами, нігтями. Варто дотримуватися гігієнічного режиму для збереження здоров'я персоналу та відвідувачів підприємства.

Перед виходом на роботу, працівники повинні пройти медичне обстеження, яке підтверджує дійсний стан здоров'я. Персонал не має право фальсифікувати результати і дати медичних обстежень. Це має бути лише достовірна інформація, адже від цього залежить безпека середовища усього підприємства.

Контроль за станом здоров'я проводиться для того, щоб попередити забруднення харчових продуктів різними мікроорганізмами та розповсюдження інфекційних захворювань, які виникли внаслідок споживання даних продуктів. Тому слід періодично організовувати медичні огляди, щоб надання послуг було дійсно безпечне. Варто розуміти та пам'ятати, що кожна помилка може призвести до прикрих наслідків. Заклад ресторанного господарства завжди є відповідальним за всі процеси, які здійснюються в ньому. Здоров'я клієнтів залежить від якості послуг, що надає та організовує заклад [1].

Одяг та взуття завжди мають бути в належному вигляді. Перед тим, як розпочати роботу, треба ретельно вимити руки з милом, щоб позбутися мікробів. Рекомендується проводити дану процедуру часто, особливо після відвідування туалетної кімнати. Нігті мають бути короткі з гігієнічним манікюром. Носити слід чистий випрасуваний спецодяг. Спецодяг призначений лише для носіння у межах закладу. Його варто зберігати у спеціальних шафах, в яких постійно проводять дезінфекцію. Волосся повністю забрати під ковпак, щоб воно щільно прилягало до голови, ні в якому разі не падало на очі. Забороняється носити прикраси, адже вони будуть заважати під час технологічного процесу або можуть потрапити в страви. Також не можна торкатися волосся та поправляти його під час роботи [4].

Працівник повинен слідкувати за своїми руками, а саме уникати подряпин та порізів. Варто приділяти значну увагу гігієні ротової порожнини, а саме доглядати за нею за допомогою пасти, ополіскувача, для того, щоб позбутися неприємного запаху. Рекомендується, щоб персонал приймав душ перед тим, як прийти на роботу. Використовувати парфуми слід обережно, щоб аромат був ненав'язливим.

Періодично працівники зобов'язані складати іспити із санітарного мінімуму. Завдяки цьому можна зрозуміти який присутній рівень знань про інфекційні хвороби, харчові отруєння та їх профілактику, особисту гігієну, санітарний режим, який є у закладах ресторанного господарства. Ці відомості будуть позначені в особистих санітарних книжках персоналу.

Держпродспоживслужба контролює дотримання санітарних норм та вимог. У разі нехтування правил знижується якість приготованих страв, що може причиною подальшого харчового отруєння. Внаслідок порушення санітарного законодавства, передбачається дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність [3].

Для того, щоб попередити негативні наслідки, кожному працівнику варто ретельно виконувати свої обов'язки та завжди дотримуватися санітарно-гігієнічних правил. Самоконтроль повинен бути присутній у поведінці та організації персоналу [3].

Ефективним способом перевірки дотримання санітарно-гігієнічних норм працівником - є застосування чек-листів, які допомагають контролювати весь персонал та коректно оцінювати роботу кожного [2].

Таким чином, працівник буде виконувати свою роботу якомога краще, адже від цього залежить його заробітна плата. Внаслідок цього методу, кожен буде справедливо отримувати покарання або нагороду. У закладах ресторанного господарства мають працювати лише відповідальні особи, які прикладають усі зусилля для особистого розвитку та підвищення репутації підприємства.

Список використаних джерел

1. Відповідальність працівників за дотримання правил особистої гігієни. Медичний огляд та особиста санітарна книжка працівника. URL: <https://sites.google.com/view/odiushuna/%D0%BE%D1%84-3-1-1->
2. Інна Андріяшина. Новини. Чек-листи в ресторані: позитивний ефект. // Журнал "Ресторатор" on-line. – 2018. URL: <http://www.restorator.ua/single-post/2016/02/09/>
3. Сучасні тренди розвитку сервісної економіки: європейський досвід та стратегічні перспективи в Україні: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2019 року – К.: Талком, 2019. С.66-70.
4. Правила особистої гігієни. URL: https://pidru4niki.com/2000031560471/turizm/pravila_osobistoyi_gigiyeni

Головченко Р.В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»,

Науковий керівник: **Бурак В.Г.**

к.т.н., доцентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НА ОСНОВІ ТЕНДЕНЦІЙ У СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

За законам ринкової економіки ринок громадського харчування став розвиватися відносно недавно, понад 20 років назад, після того, як держава втратило монополію на цей вигляд діяльності. У даний час ресторанний сектор є однією з найінвестованіших і ліквідних галузей економіки. У цей

бізнес активно інвестують представники нафтової і газової промисловості, пивоварні компанії і виробники продуктів харчування [3].

Пошук унікальних конкурентних переваг для підприємств сфери гостинності і ресторанного бізнесу в зокрема, набуває особливу актуальність в туристичних регіонах. Ексклюзивне меню, незвичайний формат закладів і рестораном використовувати технології, які можуть стати об'єктом інтересу туристів або навіть визначити вибір туристичної дестинації.

Мета дослідження на основі аналізу тенденцій у сфері ресторанного бізнесу визначити напрямки створення конкурентних переваг для ресторанів.

Результати статистичних досліджень свідчать про те, що західні стандарти споживання їжі «поза будинком» успішно прижилися у споживачів. Підтвердженням тому є щорічне збільшення кількості відвідувань ресторанів швидкого харчування. фаст-фудів.

Згідно з результатами опитування консалтингової компанії Deloitte, українці 2022 року стали відвідувати ресторани середньої і високої цінової категорії на 25 % менше, чим в 2021 року [4]. До основним причин падіння попиту експерти відносять зниження рівня платоспроможності населення, низьку кваліфікацію персоналу, завищена вартість страв та воєнний стан.

Слід відзначити, що важливим фактором в формуванні конкурентоспроможності підприємств сфери послуг і ресторанів, в зокрема є «споживча новизна», відбиваюча потреба клієнта в інноваційних підходи до надання послуг.

Підвищити інтерес споживачів, впоратися з попитом, що падає, і створити конкурентні переваги ресторанам середньої та високої цінової категорії, крім рішення вище позначених внутрішніх проблем, може допомогти:

- використання інформаційних технологій;
- вдосконалення системи лояльності споживачів;
- пристосування до змін смакових уподобань споживачів;
- вибір нестандартного формату заклади;
- використання нових технологій в приготуванні і подачі страв і напоїв

та ін.

- формуванню конкурентних переваг ресторану можуть сприяти різні інформаційні технології, що включають:

- просування бізнесу у соціальних мережах, з обов'язковим встановленням зворотній зв'язку з передплатниками, персоналізацією програм лояльності, цікавою інформацією о співробітників ресторану (їх професійні досягнення, хобі і т. п.), гарними фотографіями їжі, інтер'єру, відвідувачів, фотозвітами проведених в ресторані заходів, співробітництвом з блогерами тощо;

- електронне меню, що дозволяє вибрати страва, розрахувати калорійність, побачити вартість замовлення, а також в очікуванні замовлення грати в ігри, читати новини тощо.;

- використання системи розпізнавання осіб відвідувачів, відповідно до якій клієнту відразу можуть запропонувати його улюблену страву чи напій на основі попереднього замовлення [3].

Викликати інтерес або здивувати відвідувача ресторану можуть нові технології, використовувані в процесі приготування страви або його подачі. До перспективним новинкам в цьому напрямі слід віднести:

- харчові 3D принтери, що дозволяють створювати продукти і зображення з використанням їстівних фарбуючих речовин і інгредієнтів [2];

- окуляри доповненою реальності для відвідувачів, створюють дуже реалістичні тривимірні зображення страв і напоїв і що дозволяють оцінити зовнішній вигляд перед замовленням [1];

- автоматичні машини (роботи) по виробництву страв (роботи-баристи, роботи-бармени, роботи, готують салати і смажать бургери і ін) і обслуговування відвідувачів (роботи-офіціанти) [3].

Облік споживчих переваг, вдосконалення формату закладів та технологій надання послуг дозволить сформувати конкурентні переваги і підвищити рівень конкурентоспроможності підприємств ресторанний бізнес.

Висновки. Високий рівень конкуренції в сфері ресторанного бізнесу

змушує ресторани вести постійний пошук конкурентних переваг, удосконалюючи свої послуги, способи та процеси їх надання. Якість їжі, рівень сервісу і професіоналізм персоналу в значною мірі визначають рівень конкурентоспроможності ресторану. Але забезпечити унікальні конкурентні переваги можна, можливо на основі гнучкого реагування на зміни факторів зовнішнього середовища та організації діяльності з урахуванням сучасних тенденцій у сфері ресторанний бізнес.

Список використаних джерел

1. Бурак В.Г. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в сучасних економічних умовах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. Том 1. С. 276–282.
2. Бурак В.Г. Досвід професійної підготовки фахівців готельно-ресторанного господарства в закладах вищої освіти. Інноваційна педагогіка. 2020. № 29. Т. 1. С. 88–92.
3. Бурак В.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дефінітивний аналіз. Педагогічний альманах. 2020. № 46. С. 124–131.
4. Бурак В. Г. Оптимізація технологічних процесів при виробництві комбінованих продуктів та підвищення якості сировини. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2018. № 64. Т. 1. С. 92–103.
5. Burak V. Training of future specialists in hotel and restaurant industry in higher educational establishments in the conditions of distance learning. ScienceRise: Pedagogical Education. 2020. № 6 (39). P. 16–20.
6. Khomova O., Yanchycka K., Shkatula O., Burak V., Frolova O. Trends in the development of tertiary education in the context of modern challenges. Applied Linguistics Research Journal. 2021. № 5 (4). P. 126–133.

Деліпей О.О.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
4 курсу спеціальності: 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.,

асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

РОЗВИТОК ЕКО-ГОТЕЛІВ: СТАЛІСТЬ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

У сучасному світі людей все більше хвилюють питання екології та взаємодії з навколишнім середовищем. Основна причина – поступове виснаження земних ресурсів через зростання споживання, зростання інтересу до екологічно чистого житла, одягу та їжі та розквіт «зеленого» бізнесу завдяки свідомості та обізнаності людей - екологічна відповідальність. За даними дослідників, діяльність більшості людей зараз зосереджена в цій «природній» сфері, і 90% з них готові витратити величезні гроші на здійснення екологічних починань. Житлова архітектура характеризується мінімальним впливом на навколишнє середовище та базується на таких принципах: енергоефективність, скорочення споживання води, видалення та утилізації відходів, екологічна освіта персоналу рецепції. Поширення екологічного мислення в індустрії гостинності підтверджується соціологічними дослідженнями, які показують, що люди готові платити більше за екологічні міркування. Майже 90% респондентів сказали, що готові були б платити більше за екотехнології. Третина з них була б готова заплатити на 12% більше [1].

Розвиток еко-готелів є важливим сектором індустрії гостинності, оскільки він сприяє захисту навколишнього середовища та ефективному використанню ресурсів. Сталій розвиток та енергоефективність є важливими аспектами цього розвитку. У цьому розділі представлені основні питання, пов'язані з цими аспектами:

Сталість. Сталий розвиток: сталий розвиток в еко-готелях передбачає збалансований підхід до захисту навколишнього середовища та економічної ефективності. Готелям необхідно вирішувати питання скорочення витрат і відходів, забезпечуючи при цьому комфорт для своїх гостей.

Виробництво електроенергії та тепла, утилізація відходів, використання екологічно чистих матеріалів та розумне водокористування - це лише деякі з шляхів досягнення сталості.

Енергоефективність. Зменшення споживання енергії є важливим кроком у створенні еко-готелю. Витрати на енергію можна значно зменшити, встановивши високоефективні системи опалення, кондиціонування та освітлення, а також якісно утеплити будівлі.

Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі, вітряки та геотермальні системи, може допомогти зменшити вплив готелів на навколишнє середовище.

Сертифікати та стандарти. Готелі повинні відповідати таким сертифікатам сталого розвитку, як

LEED (Лідерство в енергетичному та екологічному проектуванні) і BREEAM (Метод оцінки впливу на навколишнє середовище будівельних науково-дослідних інститутів).

Готелі повинні пройти сертифікацію LEED (Leadership Energy and Environmental Design) та BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method), щоб продемонструвати свою прихильність до екологічних практик.

Відповідність міжнародним стандартам сталого розвитку може сприяти підвищенню репутації готелю та залученню екологічно свідомих гостей.

Освіта та просвітницька діяльність. Навчання персоналу та гостей способам збереження ресурсів і зменшення впливу на навколишнє середовище є важливою частиною стратегії розвитку еко-готелю.

Залучення громади. Екологічні готелі можуть сприяти сталому розвитку та позитивно впливати на місцеву громаду, беручи участь у громадських програмах, підтримуючи екологічні проекти та охорону природи [2].

Розвиток еко-готелів ґрунтується на ідеї балансу між комфортом та збереженням природи і вимагає постійного вдосконалення та інновацій для досягнення сталого розвитку та енергоефективності.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) [Електронний ресурс] / [Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О., Білявський Г.О., Смирнов І.Г.]. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6901/1/SSR-tourism.pdf>
2. Паньків Н. Є., Гунько В. М. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності [Електронний ресурс] / Н.Є. Паньків, В.М. Гунько // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017. – Т. 27. – № 3. – С. 108–112.

Доманіцька А.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

4 курсу спеціальності: 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.,

асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ ДІЄТИ У РЕСТОРАННІЙ ГАЛУЗІ: ЗДОРОВЕ ХАРЧУВАННЯ ТА КУЛІНАРНА ТВОРЧІСТЬ

У сучасному світі здорове харчування та кулінарна творчість стали основними складовими інновацій у ресторанному господарстві індустрії гостинності. Інновації в гастрономічному світі не тільки задовольняють смаки

клієнтів, але й сприяють здоровому способу життя. Постійно зростаючий інтерес споживачів до здорового харчування призвів до впровадження інноваційних дієт у ресторанному меню. Зменшення кількості калорій та використання високоякісних інгредієнтів допомагають покращити якість страв. Ресторанні господарства пропонують відвідувачам спеціалізовані інноваційні дієти, такі як вегетаріанська, веганська, глютенівільна тощо, для задоволення потреб різних груп споживачів. Інновації дозволяють створювати меню, яке враховує дієтичні обмеження та особливості харчування. Шеф-кухарі розвивають нові рецепти та методи приготування страв, поєднуючи смак та здоров'я.

Зростання обізнаності щодо здорового харчування сприяє зменшенню проблем з ожирінням та хворобами, пов'язаними з харчуванням. Ресторани, що підтримують здорове харчування, впливають на зміну харчових звичок громади. Деякі інноваційні дієти сприяють зменшенню екологічного відбитку, адже вони спрямовані на використання менше м'яса та продуктів, що завдають шкоди навколишньому середовищу. Ресторани, які пропонують інноваційні дієти, привертають нових клієнтів, включаючи тих, хто раніше не відвідував ресторани.

Відомо, що їжа є джерелом енергії, яку повсякчасно потребує організм. Від неї залежить швидке оновлення клітин і тканин, повноцінність процесів життєдіяльності. Загалом здорове харчування сприяє збереженню здоров'я і поліпшенню якості життя. Для зростання здатності організму чинити опір шкідливим факторам навколишнього середовища, а також підвищення фізичної та розумової працездатності, подовження активного довголіття обов'язковою є присутність в раціоні білкової їжі, оскільки вона є основним структурним елементом клітин і тканин організму, входить до складу ферментів, бере участь у підвищенні імунітету. Для правильного харчування потрібні також вітаміни та мікроелементи.

Ресторани, що роблять ставку на натуральність і екологічну чистоту продуктів, отримують нагороди та визнання критиків. Намічається повернення

до розумного споживання корисних сезонних продуктів, до натурального і знайомого з дитинства смаку. В тренді – зелень, фрукти і овочі «щойно з грядки». Закладам ресторанного господарства рекомендується включити в меню інгредієнти, які зміцнюють імунну систему, стабілізують настрій і зменшують стрес. Наприклад, в меню багатьох ресторанів та кафе вже з'являються шедеври на рослинній основі і багаті пробіотиками ферментовані продукти. Нутрієнтний вплив кожної страви на організм гостя під час харчування у тому чи тому ресторані, варто вивчити та концептуально підходити до ідеології та принципів закладу насамперед. Багато закладів, які ідентифікують себе як джерела здорової сучасної їжі, відкрито діляться інформацією на сторінках соціальних мереж, викладаючи склад тарілок, фото страв, рецепти та навіть відео процесів приготування. Відгуки відвідувачів також допоможуть прийняти рішення, чи збігається ваш особистий здоровий спосіб життя з баченням та пропозицією конкретного ресторану. Основною вимогою до продукції ресторанів здорового харчування є використання екологічно чистої сировини, з якої виготовлятимуться перші та другі страви, коктейлі та напої. Окрім того, в меню закладу обов'язково мають бути свіжі натуральні соки, пропозиція свіжих овочів та фруктів (салатів з них), десертів – фруктових та запечених.

Уся продукція має виготовлятися за індивідуальними технологіями, наприклад, смаження під тиском (при цьому має використовуватися натуральна очищена соняшникова, оливкова або інша олія); використання молекулярної кухні, яка дозволяє досягти нових поєднань корисних речовин різних продуктів, зацікавити споживачів незвичністю меню. Усі ці технології дозволяють зберігати корисні речовини у продуктах та забезпечують високий рівень цінності для клієнтів. Задля утримання лідерської позиції на ринку здорового харчування доцільно мати ексклюзивно запатентовану власну технологію приготування їжі, що дозволить сформувати стійкі конкурентні переваги у галузі.

Як показує світова практика, меню «Здорове харчування» може бути запровадженим у закладах будь-яких форматів. Якщо є необхідність зробити вибір у ресторані більш здоровим, варто мати на увазі такі основні концептуальні підходи здорового харчування: соуси та заправки салатів часто мають не дуже корисні олії та масла у складі; можна попросити офіціанта заправити салат оливковою олією холодного віджиму, або, наприклад, соком цитрусів; орієнтир має бути на цільні продукти, тобто ті, які мінімально подрібнені; якщо плануєте основний прийом їжі, обов'язково подбати про замовлення продукта-джерела білка, а також достатньої порції овочів та зелені; сезонні та локальні продукти мають завжди бути у преференс-списку. Інноваційна дієта у ресторанній галузі завжди буде користуватися попитом, через те що підтримання здорового харчування дуже важливо для людини, її стану здоров'я.

Сьогодні існує думка, що здорове харчування – це ряд правил та заборон, які допомагають нам худнути, бути здоровими та стрункими, але для виконання цих правил нам необхідно відмовитись від звичного нам способу життя, улюблених продуктів та страв. Хтось під здоровим харчуванням розуміє також постійне дотримання дієти. Але насправді здорове харчування насамперед це, один з головних чинників запобігання хронічних захворювань, це енергійність і продуктивність, хороше самопочуття, зміцнення здоров'я і т.д.

Гарвардська школа громадського здоров'я розробила «керівництво збалансованого та здорового харчування, тобто так звана та знайома нам «тарілка здорового харчування», вона повинна включати наступні продукти: фрукти та ягоди, овочі та бобові, цільні злаки та горіхи, молочні та кисломолочні продукти, яйця, м'ясо, риба, корисні олії та жири.

Продукти, які ми споживаємо мають відповідати принципу збалансованого харчування, забезпечувати організм основними харчовими речовинами, тобто обов'язково має бути надходження білків, жирів, вуглеводів в організмі в суворому дотриманні співвідношення.

Список використаних джерел

1. Основи харчування: підручник/ М. І. Кручаниця, І.С. Миронюк, Н.В. Розумикова, В.В. Кручаниця, В.В. Брич, В.П. Кіш. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. 252 с.
2. Ципріян В. І. Гігієна харчування з основами нутриціології: Підручник у 2 кн. Кн. 1. К.: Медицина, 2007. 528 с.

Кулеш Ю.А.

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»,

Науковий керівник: **Бурак В.Г.**

к.т.н., доцентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Готельний бізнес як невід'ємна частина ринку туризму займає важливе місце економіки багатьох країн. Туризм, ставши глибоким соціальним і політичним явищем, сьогодні робить істотний внесок як у економічний розвиток окремої країни, так і у підвищення якості життя людини [1].

У зв'язку з цим дедалі актуальнішою стає проблема вдосконалення механізму управління підприємствами готельного бізнесу.

Значний розрив між потенціалом готельного сектора та існуючим станом справ у даній сфері діяльності в Україні обумовлений недоліками в управлінні підприємствами готельного бізнесу, що, безумовно, свідчить про актуальність та важливість даного дослідження, враховуючи значні вигоди від розвитку готельної індустрії як для російського туризму, так і для національної економіки в цілому, особливо при правильній організації управління готельним бізнесом [6].

Метою є розробка теоретичних засад удосконалення механізму управління підприємствами готельного бізнесу.

У результаті дослідження полягає у розробці та уточненні теоретичних положень щодо вдосконалення механізму управління підприємствами готельного бізнесу в сучасних умовах [3].

До основних результатів, що становлять новизну дослідження, можна віднести такі:

- уточнено фактори конкурентної переваги підприємств готельного бізнесу, що впливають на ефективність управління підприємствами готельного бізнесу, які стали складовою концепції управління підприємствами готельного бізнесу;

- визначено логістичні аспекти управління підприємствами готельного бізнесу, що стали основою створення комплексної системи управління підприємствами готельного бізнесу, що сприяє посиленню конкурентоспроможності підприємств у довгостроковому періоді.

Однією з найважливіших тенденцій розвитку світового господарства бурхливий розвиток туристичної індустрії. Одновимірне визначення туризму, пов'язане, перш за все, з туристами та організацією туристських поїздок, поступається місцем багатовимірному поняттю - індустрія гостинності, в рамках якого об'єднуються всі споріднені галузі економіки, пов'язані з обслуговуванням людей через спеціалізовані підприємства: готелі та ресторани, транспортні компанії та туристичні агенції, видовищні, спортивні, культурні, розважальні та гральні заклади. Слід зазначити, що у цій галузі сьогодні зайнята кожна шоста людина працездатного населення нашої планети. Оскільки готельний бізнес тісно пов'язаний з туристським бізнесом, то іноді не поділяють ці види послуг, а формулюють як готельно -туристські послуги.

Термін «індустрія гостинності» завоював особливу популярність останніми роками у всьому світі, а й у нашій країні. Готельно -ресторанний бізнес є основною складовою індустрії гостинності, оскільки забезпечує первинні потреби людини у відпочинку, сні та їжі. У цій індустрії домінують

міжнародні корпорації (представлені так званими готельними та ресторанными ланцюгами), які залучають до свого обслуговування сотні мільйонів людей.

Важливе місце в індустрії займає готельний бізнес, широкий і різноманітний характер якого охоплює і елементи пов'язаних з ним секторів індустрії, наприклад, харчування, відпочинок та розваги та ін. Відповідно, готельний бізнес демонструє ширшу та різноманітнішу організаційну структуру, ніж інші сектори індустрії [5].

Підприємства готельного бізнесу мають загальні характеристики, які визначають природу індустрії гостинності, а остання формує організаційну структуру підприємств, визначає їхню управлінську політику та операції: готельний бізнес представлений підприємствами різних видів; цілодобовий режим роботи; це промисловість і виробництва, та обслуговування.

Хоча індустрію гостинності не можна назвати суто обслуговуючою, вона виявляє багато основних характеристик інших галузей сфери обслуговування.

Готельний бізнес можна умовно поділити на дві групи:

1. національний готельний бізнес, що охоплює готельний сектор у країні;
2. міжнародний готельний бізнес, що включає світовий готельний сектор.

Існують різні підходи до класифікації підприємств розміщення, зокрема, стандартна українська класифікація засобів розміщення. Ця класифікація переважно відповідає рекомендаціям зі статистики туризму ООН [4].

Таким чином, готельний бізнес є великою економічною системою з різноманітними зв'язками між окремими елементами в рамках як окремо взятої країни, так і зв'язків національної економіки зі світовим готельним господарством загалом.

Список використаних джерел

1. Бурак В.Г. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в сучасних економічних умовах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. № 35. Том 1. С. 276–282.

2. Бурак В.Г. Досвід професійної підготовки фахівців готельно-ресторанного господарства в закладах вищої освіти. Інноваційна педагогіка. 2020. № 29. Т. 1. С. 88–92.

3. Бурак В.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дефінітивний аналіз. Педагогічний альманах. 2020. № 46. С. 124–131.

4. Бурак В. Г. Оптимізація технологічних процесів при виробництві комбінованих продуктів та підвищення якості сировини. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2018. № 64. Т. 1. С. 92–103.

5. Burak V. Training of future specialists in hotel and restaurant industry in higher educational establishments in the conditions of distance learning. ScienceRise: Pedagogical Education. 2020. № 6 (39). P. 16–20.

6. Khomova O., Yanchycka K., Shkatula O., Burak V., Frolova O. Trends in the development of tertiary education in the context of modern challenges. Applied Linguistics Research Journal. 2021. № 5 (4). P. 126–133.

Кулик М.В.

докторант, к. е. н., доцент,

Державний торговельно економічний університет

м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ РЕВЕНЮ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Однією з важливих наукових проблем є виявлення багатofакторної характеристики впливу управління на ефективність і рентабельність підприємств готельного господарства, яка розглядається як оптимізаційна модель, заснована на прогнозуванні попиту ринкових мікро сегментів, або як економічна техніка, націлена на визначення найкращої цінової політики для максимізації доходу підприємства готельного господарства з урахуванням визначення поведінки споживачів і зміни попиту. Отже, разом з потребою

використання існуючих наукових підходів до вивчення ревеню менеджменту розвиток теоретичних положень та методологічної бази формування нових підходів до управління доходами у сучасних економічних умовах є особливо важливим. Аналізуючи проблематику зміни управлінських парадигм, Р. Кросс відобразив цей процес у вигляді послідовності переходів і встановлення цілей управління, які відображають специфіку кожного з етапів [1]. У цьому сенсі система управління доходами повинна бути спрямована на підвищення ефективності підприємства з врахуванням взаємовпливу економічних і соціальних ефектів з використанням інструментарію в триєдності *«система прогнозування — моделі планування — показники результатів»*. Відповідно актуальними для підприємств готельного господарства є дослідження щодо:

- визначення методико-прикладного інструментарію систем оцінювання, бюджетування та контролю;
- побудови системи прийняття управлінських рішень, спрямованих на формування корпоративної соціальної відповідальності;
- визначення цільової функції підприємства готельного господарства з позиції вирішення завдань, пов'язаних із використанням інтернет-технологій, аутсорсингу;
- визначення факторів, які впливають реальну оцінку стратегічних альтернатив розвитку для різних споживчих сегментів;
- виявлення можливостей залучення додаткового капіталу тощо.

Зважаючи на апріорну складність наведених завдань, зазначимо, що вагоме значення для їх вирішення має правильний вибір управлінського інструментарію, який спрямовує внутрішню систему управління підприємствами на генерування підприємствами доходу для суспільної системи. Досліджуючи теоретичне підґрунтя формування системи ревеню менеджменту встановлено, що у наукових працях, присвячених цим дослідницьким аспектам, виділено дві важливі особливості.

Перша – досліджувана концепція сьогодні значно випереджає практику її застосування суб'єктами готельного господарства, особливо це стосується

діяльності українських підприємств готельного господарства. Імплементація процесу ревеню менеджменту у діяльність готельних підприємств насамперед пов'язана із застосуванням інформаційних детермінант. Отже, для успішного застосування ревеню-менеджменту необхідним є систематизація показників, які кількісно та якісно виражають параметри інформаційних потоків щодо сегментів споживачів для формування цінової політики суб'єкта готельного бізнесу. До переваг використання аналітичного інструментарію ревеню-менеджменту слід віднести:

- системний аналіз коливання кон'юнктури ринку та конкурентного середовища;
- моделювання прогнозів щодо збуту готельних послуг;
- визначення прибуткових та потенційно привабливих споживчих сегментів;
- гнучкість управлінських рішень щодо розвитку функціональних стратегічних підрозділів;
- можливість впливу на маркетингову політику щодо визначення каналів продажів, умов пропозиції послуг і методів їх просування

Другою особливістю теорії ревеню менеджменту підприємств готельного господарства є те, що на її розвиток в Україні значно впливає досвід міжнародних готельних мереж насамперед, практичний, завдяки якому популяризується й теоретичний. Незважаючи на доведені факти щодо ефективності ревеню-менеджменту, його активне застосування в готелях України не спостерігається. Основними причинами цього є відсутність прикладних рекомендацій щодо його імплементації в систему управління доходами та відповідного інформаційного забезпечення процесів ревеню-менеджменту [2-4].

Потреба в імплементації процесу ревеню менеджменту у діяльність суб'єктів ринку (у тому числі й готельних підприємств) виникла головним чином у результаті дії таких факторів: посилення конкуренції через збільшення кількості підприємств, що функціонують на ринку, та глобалізації економіки;

появи нових готельних мереж, що здійснюють диференціацію послуг; прискорення науково-технічного прогресу, завдяки якому з'явилися нові технології обслуговування та цифрові трансформації, які вплинули на швидкість і доступність інформації для споживачів [5].

Виходячи зі специфіки формування доходу в готельному бізнесі, для покращання економічної віддачі від використання номерного фонду готелю, попит на який коливається, необхідно враховувати фактори впливу, вибудовувати пріоритети і таким чином мінімізувати ризики збитків [5]. Таким чином, ефективність діяльності кожного підприємства готельного господарства залежить від правильного вибору стратегії для поліпшення фінансових показників діяльності, пошуку резервів та шляхів зростання доходу. Адже, щоб управляти поведінкою споживачів і мотивувати їх до купівлі, а стейкхолдерів – до взаємодії, підприємство мусить добре вивчити особливості своїх конкурентів, зіставити їх цілі й потреби зі своїми цілями та можливостями і здійснити відповідний вибір.

Список використаних джерел

1. CROSS, Robert G.; HIGBIE, Jon A.; CROSS, David Q. Revenue management's renaissance: A rebirth of the art and science of profitable revenue generation. *Cornell Hospitality Quarterly*, 2009, 50.1: С.56-81.
2. МАЗАРАКІ, Анатолій; БОЙКО, Маргарита; КУЛИК, Марія. Детермінанти ревеню-менеджменту в готельному бізнесі. · SCIENTIA· FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету), 2017, 114.4: С.66-78.
3. Тарасюк Г. М., Розвиток вітчизняного туризму в контексті світових тенденцій / Г. М. Тарасюк, О. В. Мілінчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 7, частина 3 – 2016. – С.127-131
4. Мельниченко С.В. Готельні мережі на ринку туристичних послуг України /С.С.Мельниченко, Т.В.Бурак // Вісник КНТЕУ.– 2014. – № 3 .–С.5-15
5. Korzh N. V., Onishchuk N. V. Social Selection of the optimal set of Revenue

management tools in hotels. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2018. No 1/4 (39). С. 16-21.

Мокринська А.С.,
Студентка 4 курсу факультету бізнесу і права,
Науковий керівник: Сорокіна А.М.,
асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ БАРІВ

В сучасному світі в сфері обслуговування барів відбулися значні зміни. Підвищувалася якість обслуговування відвідувачів, стала більш ефективною праця барменів, урізноманітнене меню.

На сьогоднішній день різновидів сучасних барів дуже багато. В бар приходять не тільки щось випити, а й відпочити, розважитися, послухати музичну програму чи подивитися шоу.

Організація роботи барів здійснюється за такими формами обслуговування як традиційні та нові форми організації роботи. Характерні особливості їх роботи, асортимент пропонованої барами продукції.

Бар – заклад ресторанного господарства з барною стійкою, що реалізує змішані, міцні, алкогольні, слабоалкогольні напої, закуски, десерти, борошняні і кондитерські вироби.

До структури барів входить :

- Виробництво продукції;
- Організація споживання;
- Бармен за барною стійкою;
- Офіціанти;
- Організація відпочинку та розваг;
- Реалізація продукції.

За класифікацією бари поділяються на :

- Вестибюльні, розташовані у вестибюлях готелів;
- Бенкетні застосовують у обслуговуванні бенкетів і конференцій;
- Бари при басейнах, диско-бари, міні-бари.

Ресторанні бари. Цей вид барів є найпривабливіший в інтер'єрі ресторану. В сучасних ресторанах для барів відводять або окремі приміщення, або одне з приміщень у вестибюлі.

Бари в якості основної одиниці входять до складу залу ресторану. Якщо бар розташований при вході до ресторану, то він слугує своєрідним аванзалом, укомплектований низькими столами і м'якими меблями.

Бар, що розташований в глибині залу, його поєднують з місцем для танців. Тут простір для інтер'єру стає більш зручним для відпочинку.

За рівнем обслуговування бари поділяються на три класи – люкс, вищий і перший.

У барах класів люкс і вищий вишуканий та оригінальний інтер'єр, широкий вибір послуг, комфортність. Для музичного оформлення застосовується високоякісна апаратура. Обкладинки меню виробляються з картону.

Бари першого класу відрізняються оригінальністю, комфортністю, меншим обсягом послуг.

У барах з невеликою кількістю місць меню не дають, а замість цього записують на спеціальній дошці.

Обладнання торговельних залів барів майже ідентичне. Бар завжди включає в себе високу прилавок заввишки до 1,2 метра, де бармен приймає замовлення, готує напої, та обслуговує гостей. Барні стійки оформляються яскраво та різнокольорово і можуть бути різної довжини та розміру. У великих барах встановлюють більше ніж одну робочу зону для барменів на одній стійці. Спеціальні табурети з висотою сидіння 105 см розташовуються по зовнішньому боці стійки для комфортного сидіння гостей.

Для роботи в барі потрібно підбирати персонал, який розуміється на даній роботі, може управляти запасами, організовувати робочий простір, вміє якісно обслуговувати гостей.

Робочий процес в барах повинен включати : швидке і якісне приготування напоїв та їжі, збереження порядку та чистоти, гарне обслуговування.

Робочий персонал повинен мати глибокі знання, навички приготування коктейлів, добре взаємодіяти з клієнтами, дотримуватися стандартів безпеки.

Бармени повинні мати доступ до даних інгредієнтів та обладнання, щоб швидко виконати дане замовлення.

Організація роботи бару – це процес складний, який вимагає багато уваги до роботи.

У барах є різна система обслуговування :

- Самообслуговування;
- Обслуговування на барі або офіціантами;
- Обслуговування на відкритих терасах;

Бари які пропонують різний асортимент напоїв і страв розділяють за такими критеріями : види напоїв і страв, технічне обладнання, форма закладу, інтереси клієнтів та інтер'єр.

Бари існують такі як : пивні, винні, дитячі бари, шахові, музичні, змішанні бари та експрес-бари.

Бари є дуже поширеними у галузі ресторанного обслуговування і розташовуються поряд з ресторанами, клубами, готелями та місцями для відпочинку. Для барів характерна велика вивіска з дизайнерським елементом.

Для барів підбирають спеціальний посуд, який відповідає їхній функції та мають привабливий зовнішній вигляд. Цей посуд зазвичай виготовляють із стиснутого термостійкого матеріалу, який має підвищену прозорість.

Бармен повинен ефективно і безпомилково обслуговувати клієнтів, проявляти ввічливість у взаємодії з ними. Важливо, щоб він був чесною та порядною особою, утримувався від вживання алкоголю під час роботи, але мав

достатнє розуміння смаків напоїв, щоб надати правильні рекомендації при незвичайних замовленнях.

Таким чином організація роботи барів потребує багато зусиль для успішної діяльності закладу. Гарно організований бар привертає клієнтів та забезпечує позитивний відгук, що в свою чергу впливає на фінансові показники.

Список використаних джерел

1. Сало Я. М. Організація роботи барів: довідник бармена – Львів : Афіша, 2012.
2. Оробейко Е.С., Шредер Н.Г. Організація обслуговування : ресторани і бари: посібник. К.: Альфа ; ИНФА , 2006.-320с.
3. Малюк Л.П. Організація роботи бармена. Навчальний посібник / Л.П. Малюк, Т.П. Кононенко, Н.В. Повстяна, А.І. Усіна. – Х.: Стандартизація, сертифікація якості, 2012. - 214 с.

Мордовцева Г.В.

студентка Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

ВАЖЛИВІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ

Туризм належить до сфери послуг і є однією з найбільших галузей світової економіки. За час свого існування він перетворився на потужну індустрію і активно увійшов в життя різних за рівнем розвитку країн. Туристична галузь в розвинених країнах стала важливим соціально-економічним явищем, що здійснює істотний вплив на економіку та забезпечує високий рівень доходів суб'єктам туристичного бізнесу. У більшості країн світу сфера туризму є провідною галуззю економіки, яка характеризується швидкими темпами розвитку, забезпечує приріст валового внутрішнього продукту,

вирішує проблеми зайнятості, сприяє розвитку інфраструктури, гарантує високий рівень доходності вкладеного капіталу [1].

Гастрономічний туризм – це вид туризму, пов'язаний із поїздками в різні країни з метою ознайомлення з національною кухнею, продуктами та напоями. У таких турах споживачі відвідують ресторани, де подають страви національної кухні, беруть участь у гастрономічних заходах, готують місцеві страви, знайомляться з історією та рецептами страв і напоїв країни, відвідують місця, де вирощують, збирають і виготовляють продукти, що їх цікавлять.

За сучасних умов розвитку ринку туристичних послуг можна спостерігати такі глобальні тенденції у розвитку гастрономічного туризму:

- зростання гастрономічного туризму в світовому масштабі при тому, що гастрономічний турпродукт у плані споживання залишається суто регіональним явищем [2].

- сталість розвитку. Гастрономічний туризм здатний генерувати економічний результат без шкоди навколишньому та культурному середовищу;

- зростання ролі та значення культурної спадщини. Гастрономія дозволяє туристам отримувати доступ до культурної й історичної спадщини дестинації шляхом дегустацій, повсякденного споживання страв та напоїв, а також гастрономічних експериментів. Хоча основою гастрономічного туризму є традиційні продукти харчування, варто також враховувати появу нових, інноваційних страв та напоїв, які підвищують багатство і культурне розмаїття країни. У цьому відношенні традиції та інновації співіснують природним чином;

- акцент на якість. У спеціалізованих, немасових видах туризму акцент робиться не на ціні, а на якості, оскільки на відміну від масового сегменту турист тут вибагливіший, а також платоспроможніший;

- характер подорожей. За сучасних умов характер подорожей суттєво змінився. Гастрономічний тур фактично починається набагато раніше від дати початку подорожі (туристи надихаються, збирають інформацію, знайомляться з

відгуками в Інтернеті) і закінчується пізніше, коли турист оцінить свій досвід та поділиться ним, наприклад, через соціальні мережі.

- кооперація. Тісна співпраця усіх суб'єктів, задіяних у системі гастрономічного туризму (фермери, рибалки, шеф-кухарі, ресторатори, готельєри, продавці сувенірів, органи державного управління та ін.) створює синергетичний ефект і підвищує ефективність гастрономічних турів;

- мотивація є ключовою концепцією для розробки та створення продуктів і послуг у гастрономічному туризмі. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) [3], 79% мандрівників планують свої маршрути, попередньо вивчивши календар гастрономічних подій. Далі у «рейтингу мотивації» йдуть гастрономічні тури та кулінарні майстер-класи (62%), продовольчі ярмарки з місцевими продуктами (59%), відвідування ринків і виробників (53%). Дещо меншу вагу серед пропозицій гастрономічного туризму мають відвідини музеїв (12%).

В Україні наявний високий потенціал у сфері розвитку гастрономічного туризму. Незважаючи на повномасштабне вторгнення, все більше іноземців хочуть дізнатись про нашу країну, спадщину та історія. У вільному доступі вже є багато відеороликів, де іноземні громадяни намагаються опанувати нашу мову, культуру та пробують стави національної кухні. Гастрономічний туризм – це відносно новий і перспективний вид туристичної діяльності для України, оскільки дає змогу розвивати туристичні дестинації в будь-яку пору року, незважаючи на сезонний елемент, що надає змогу приймати туристів не тільки у теплий час року. Основними особливостями гастрономічного туризму в Україні є поєднання багатьох національних кулінарних традицій різних народів, що проживають на території країни.

Список використаних джерел

1. Фесенко Г. О. Гастротуризм як актуальний тренд сучасного розвитку сфери туризму в Україні // Ефективна економіка. 2021.

2. Корнілова В.В., Корнілова Н.В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму // Ефективна економіка. 2018. №2.
3. Gheorghe G., Tudorache P., Nistoreanu P. Gastronomic Tourism, a New Trend for Contemporary Tourism? // Cactus Tourism Journal. 2014. Vol.9. Issue 1. P.12-21.
4. Global Report on Food Tourism. UNWTO, 2012. URL: <https://tourlib.net/wto/food-tourism2012.pdf>.

Панова А.В.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
4 курсу спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа ,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.,

асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,
Херсонський державний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕР'ЄРУ ТОРГІВЕЛЬНОГО ЗАЛУ БАРУ

Чим цікавішою буде історія створення, традиції та особливості закладу, тим популярнішим воно стане. Індивідуальний та творчий підхід до інтер'єру, комфортні меблі та добрі традиції – це те, що підкуповує сучасного споживача. Кожен заклад має бути особливим.

Головне у закладах, які представляють певну культуру, – це дати можливість кожному гостю вдосталь насолодитися не лише смачними стравами, а й стильною обстановкою. Саме правильно створений настрій виявиться головним ключем до успіху закладу.

«Інтер'єр - це внутрішній простір приміщення, його пристрій і оздоблення. При цьому важлива гармонія - закономірне поєднання всіх елементів інтер'єру, а також смак і розуміння загального стилю підприємства. Висока культура дизайну в оформленні інтер'єру сучасних підприємств індустрії гостинності

пов'язана з досягненнями зарубіжних і вітчизняних дизайнерів і обумовлена не тільки прагненням людей до прекрасного, але і тим, що при цьому виникають позитивні емоції. Добре відомо, що від інтер'єру багато в чому залежать і настрої відвідувачів, і умови роботи персоналу» – зазначила у своїй роботі українська дослідниця Іванова Л.А.

У ряді наукових статей, Іванова Л.А. вивчає різні сучасні підходи до організації інтер'єрів громадських споруд, як українських, так і закордонних. З появою новітніх технологій, в тому числі і тих, які стосуються організації інтер'єрів, то такий аналіз автора є доречним. Також автор подає характеристику найбільш поширених стилів інтер'єру, розглядає вплив кольору на формування предметно – просторового середовища, що є не менш важливим, враховуючи велику кількість закладів харчування з різноманітним дизайнерським вирішенням [11, с. 120-121].

Дизайн бару – це можливість створити особливу атмосферу, вибрати точну тематику та досягти високої комерційної ефективності заходу. Правильно обраний стиль допоможе сформувати та розкрутити бренд проекту, підвищити його впізнаваність та досягти стабільного прибутку за рахунок залучення постійних клієнтів.

На початковому етапі важливо враховувати всі особливості приміщення, побажання клієнта, проводиться планування та оформлення простору. Таку розробку мають проводити кваліфіковані фахівці, які зможуть правильно оцінити загальну ситуацію та створити індивідуальний стиль, здатний наголосити на основній концепції закладу.

Оформлення бару може проводитися в різних стилях, все залежить від тематики закладу, особливостей його роботи, габаритів, місця розташування, типу відвідувачів.

Найбільш популярними та затребуваними напрямками є:

- Бар-ресторан. Такий простір зазвичай організовується у великих площах. Як правило, клієнти можуть розміщуватися за барною стійкою або столиками. Дизайн бару такого типу зазвичай має на увазі чітке зонування простору;

- Спорт бар. При організації простору такого плану дизайнери віддають перевагу функціональності, ергономічності та комфорту, декор відходить на другий план. У таких барах встановлюються меблі з матеріалів високої міцності.

- Суші бар. У дизайні проекту бару даного напрямку вкрай важлива атмосфера – важливо передати всі традиції східної культури. Для організації простору використовуються перегородки з бамбука, цікавий декор у вигляді віял, каліграфічні розписи тощо.

- Паб. Розробка дизайну пабу, як правило, передбачає організацію простору для комфортних посиденьок. У центрі композиції розміщується барна стійка. Столи зазвичай розставляють по периметру або в окремому приміщенні.

Найбільш популярні стилі інтер'єру, які підійдуть для бару, які органічно впишуться у загальну атмосферу та створять у вашому закладі необхідний настрій.

Лофт. У всій атмосфері має проглядатися деяка занедбаність та штучна розруха. Для настінного покриття варто вибрати або цеглу, або покриття, що імітує бетон. Підлога – бетонна. Для освітлення цілком підійдуть моделі люстр з відкритими лампами і проводами, що відверто звисають. Меблі краще підібрати відповідні - зроблені навмисно грубо і штучно зістарені. Наприклад, чудово виглядатимуть дивани, виготовлені з європалет.

Поп-арт. Цей стиль буде просто ідеальним для вашого закладу. Яскраві колірні рішення, сучасне освітлення, картини із зображеннями культових персонажів – це все, безперечно, привертає увагу. Меблі варто використовувати прості, але цікаві кольори.

Еко-стиль. Еко взагалі загалом зараз досить вагомий напрямок, який активно впроваджується у всі напрямки сучасної культури. Натуральні матеріали, природні принти та кімнатні рослини у вигляді декору виглядають завжди доречно. Для кольорової гами закладу варто використовувати натуральні відтінки, причому бажано зробити вибір на користь білого,

коричневого, зеленого кольорів. Декорувати інтер'єр можна корчами, гілками та колодами, спеціально для цього обробленими.

Шале. Даний інтер'єрний стиль буде вам ідеальним, якщо ваш бар орієнтований на затишок, грубуватий стиль і домашню розслабленість. Основний акцент у стилі шале робиться на натуральні матеріали - деревина, камінь, хутро. Причому, бажано, щоб деревина була максимально грубо оброблена - нерівності, тріщини не тільки допускаються, але є тим, що обов'язково для даного стилю. Для приміщення в цьому стилі підійде тепле світло, ретро-світильники.

Список використаних джерел

1. Іванова Л.А., Дишкантюк О.В., Польова С.Є. Дизайн інтер'єру готельно-ресторанних об'єктів. Херсон: Олді-плюс, 2014. 226 с.
2. Грицюк Л.С., Лінда С М., Якубовський В.Б. Проектування закладів харчування. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 184 с.

Попова К.І.,

здобувачка 2 курсу РВО «Магістр»,

Макієнко О.А.,

к.і.н., доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

ІННОВАЦІЙНІ (НЕТРАДИЦІЙНІ) ВИДИ ТУРИЗМУ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Туризм відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку територій, сприяючи зростанню їх інвестиційної привабливості, реалізації різних інфраструктурних проєктів, збільшенню податкових надходжень, підвищенню рівня життя місцевого населення. Конкурентна боротьба

туристичних DESTИНАЦІЙ на ринку туристичних послуг спрямована на оптимальну реалізацію їх рекреаційного потенціалу. Це вимагає зростання уваги до інноваційних (нетрадиційних) видів туризму задля формування ексклюзивного досвіду відвідувачів.

Україна вражає своєю природною красою, багатою культурною спадщиною, численними історичними пам'ятками. Але інтерес туристів до різних регіонів країни відзначається вибірковістю. Найпотужніші туристичні потоки спрямовуються до територій, які традиційно спеціалізуються на пляжно-купальному, розважальному, культурному туризмі. Це створює умови для рекреаційного перевантаження популярних туристичних DESTИНАЦІЙ і водночас недостатнього використання рекреаційного потенціалу інших територій. Тож необхідно змінювати стратегічні підходи до розвитку різних видів туризму в Україні, спираючись на принципи сталого туризму.

Враховуючи сучасні світові тенденції, упровадження інноваційних видів туризму може допомогти Україні розширити спектр туристичної пропозиції, привернути увагу більшої кількості відвідувачів, які шукають унікальний та автентичний досвід. Ці нетрадиційні види можуть спиратися на вже наявні ресурси територій, а також стимулювати створення нових продуктів і послуг.

Нетрадиційні атрактори (ресурси) – це об'єкти та явища, які не є широко розповсюдженими в туристичній галузі, але мають потенціал для формування сучасного туристичного продукту [1, с. 37].

Одним з таких видів нетрадиційного туризму, які використовують нетрадиційні атрактори, є «темний» туризм. Найчастіше «темний» туризм визначають як вид пізнавального туризму, що передбачає відвідування місць, пов'язаних зі смертю та стражданнями людей [2]. У науковий обіг термін «темний туризм» («dark tourism») було введено у 1996 р. науковцями Каледонського університету Глазго (Шотландія) Дж. Ленонном та М. Фоулі, які згодом представили своє бачення його специфіки у книзі «Dark tourism. The attraction of death and disaster» (2001). Інколи для позначення сутності цього різновиду туризму також використовують термін «похмурий» туризм.

У межах «темного» туризму виділяють кілька напрямів, а саме: туризм катастроф, туризм смерті, цвинтарний (некропольний) туризм, містичний туризм. Їх спільною психологічною основою виступає потяг людини до переживань як емоційного стану з метою отримання гострих відчуттів та непересічних вражень. Подібні переживання тісно пов'язані з пошуком сенсу людського життя. Відвідування об'єктів «темного» туризму дозволяє краще зрозуміти місце людини в світі, усвідомити користь та згубність наслідків людської діяльності.

Туризм катастроф – це різновид «темного» туризму, що передбачає подорож в місця, які постраждали від стихійних лих (землетрусів, ураганів, цунамі тощо) або людської недбалості (надзвичайні події, аварії). Тому доцільно вести мову про туризм природних та антропогенних катастроф. Серед екстремалів зростаючою популярністю користуються «тури лиха» («disaster tour») до місць екологічних катастроф, де існує реальна загроза життю.

Туризм смерті спрямований на відвідування місць, що відображають трагічну історію загибелі людей. Це можуть бути в'язниці та концентраційні табори, місця страт, кривавих битв, злочинної діяльності серійних вбивць тощо.

Цвинтарний (некропольний) туризм полягає у відвідуванні туристами кладовищ, поховань відомих людей (політиків, науковців, діячів мистецтва тощо), що відображають історію та культуру держави. У багатьох країнах світу кладовища віднесені до важливих культурних об'єктів.

Містичний туризм пов'язаний із відвідуванням місць паранормальної активності, різних аномалій. Подібні подорожі можна умовно розподілити на дві групи: 1) подорожі до місць, «заселених» понадприродними істотами (привидами, демонами, вампірами, відьмами та ін.); 2) подорожі до «місць сили» – місцевостей, які «випромінюють» позитивну (м'яку) або негативну (жорстку) енергетику, справляючи певний вплив на стан людського організму. Цей вид туризму притягує шукачів сакралізованих переживань, які прагнуть набути містичного досвіду [3, с. 93].

В Україні існує широкий спектр доступних для відвідування об'єктів «темного» туризму, що створює можливості для активного розвитку різних видів «темного» туризму. Один із відомих туристичних напрямів – Чорнобильська зона відчуження. Завдяки популярності серіалу від американської компанії НВО «Чорнобиль», ця зона стала одним із найпривабливіших об'єктів «темного» туризму у світовому масштабі.

Найчастіше тури до Чорнобильської зони відчуження включають екскурсії по місту Прип'ять. Серед популярних для відвідування місць варто відзначити палац культури, басейн, колесо огляду, готелі, школи, дитячі сади, причал. Цікаво, що велике колесо огляду ніколи не запрацювало, оскільки запуск його було заплановано на 1 травня 1986 р., тобто вже після дня аварії на Чорнобильській АЕС [4].

Станом на 2021 р. Чорнобильська зона відчуження продовжувала залишатися однією з найпопулярніших дестинацій «темного» туризму в Україні для іноземних та внутрішніх відвідувачів. Так, протягом січня-жовтня 2019 р. її відвідали 107 тисяч туристів, більшість з яких були іноземцями (майже 80%) [4]. Внутрішні туристи склали 22468 осіб. Найбільшу активність демонстрували закордонні відвідувачі з Великої Британії, Польщі, Німеччини, США, Чехії.

Під час російсько-української війни у лютому 2022 р. російські окупаційні війська захопили Чорнобильську АЕС та зону відчуження, вчинивши низку військових злочинів, що призвели до тяжких наслідків для цієї уже постраждалої території. По-перше, вони спричинили пошкодження системи укриття реактора Чорнобильської АЕС, що призвело до надзвичайного підвищення рівня радіаційного забруднення. По-друге, російські війська викрали та вивезли обладнання з Чорнобильської АЕС та інших об'єктів в зоні відчуження. По-третє, російські війська пограбували місцеві підприємства, включаючи крамниці, ресторани та готелі, що спричинило економічне розграбування регіону та призвело до збільшення страждань місцевого населення [5]. Розслідування цих злочинів було проведено українськими

військовими та правоохоронцями після звільнення Чорнобильської АЕС та зони відчуження в квітні 2022 р.

Наразі туризм у Чорнобильській зоні відчуження неможливий через підвищені ризики для життя та здоров'я відвідувачів. Вони пов'язані зі значним рівнем радіації, руйнуванням цивільної інфраструктури, мінною небезпекою. Водночас є всі підстави прогнозувати подальше зростання туристичного потоку до цієї території після завершення бойових дій і подолання наслідків російської агресії до України.

Одним із перспективних місць для розвитку «темного» туризму є місто Київ. На його території знаходиться низка привабливих для шукачів об'єктів «темного» туризму. Місто сильно постраждало під час Другої світової війни, стало свідком масових репресій та геноциду українського населення у добу тоталітаризму. У місті Києві знаходиться Меморіал Голодомору, який ушановує пам'ять жертв геноциду української нації у 1932-1933 рр. Меморіал розташований у парку Вічної Слави, поряд зі станцією метро «Арсенальна». Урочище Бабин Яр на північно-східній околиці Києва в 1941-1943 рр. стало місцем масових страт представників різних національностей, передусім євреїв, нацистським окупаційним режимом у роки Другої світової війни. Тут функціонує Національний історико-меморіальний заповідник «Бабин Яр», планується побудова меморіального комплексу. Символом звитяги, жертвності та героїзму українського народу під час війни є монументальна скульптура «Батьківщина-Мати» (102 м) у Києві, на території Національного музею історії України в роки Другої світової війни. У 2023 р. відбулася декомунізація символіки монументу. На щиті скульптури «Батьківщина-Мати» герб СРСР було замінено на Національний герб України (тризуб). Ця зміна символізує перехід України до нового етапу своєї історії, до свободи та незалежності [6].

Місто відоме також своєю містичною аурую. Чимало об'єктів «темного» туризму в Києві пов'язані з реалізацією людського потягу до понадприродного, дивними для традиційного уявлення речами. Такими, наприклад, є Лисі гори.

Перша з них розташована біля станції метро «Видубичі». В давнину це було язичницьке капище, і її назву в народі часто пов'язують з чутками про відьомські шабаші. Езотерики вважають це місце насиченим аномальною енергетикою. Друга гора розташована біля станції метро «Контрактова площа». Тут знаходиться військове кладовище XIX ст. Це місце також асоціюється з різноманітними темними ритуалами. У Голосіївському районі функціонує Байкове кладовище, відкрите ще в 1834 р. Тут розташовано чимало похмурих склепів, оточених аурую містики та страху. Існують легенди про привидів, які блукають навколо могил.

Ще одним перспективним для «темних» туристів містом України є Львів. Цікавою локацією для відвідувачів вважається колишня в'язниця НКВС/КДБ на вулиці Лонцького. В'язниця на Лонцького стала свідком численних порушень прав людини й злочинів проти людяності. Її використовували для вбивств, тортур та деморалізації політичних в'язнів, а також всіх, хто вважався «ворогом держави». Це місце докладно розкриває злочини карально-репресивного апарату радянського режиму [7]. Нині тут розташований Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького» (вул. Степана Бандери, 1). Не менш цікавим об'єктом виступає Личаківський цвинтар у Львові. Це меморіальне кладовище, що займає площу у 40 гектарів. Тут спочивають понад 300 тисяч осіб, розташовано понад 2000 склепів, понад 500 скульптур і барельєфів. Відвідувачі цвинтаря можуть поринути в похмуру атмосферу давнього некрополя завдяки численным екскурсіям місцевих гідів [8]. Містичним ореолом оповитий також Домініканський собор середини XVIII ст. у середмісті Львова, який спочатку був центральною спорудою римокатолицького монастиря домініканців, згодом – музеєм історії релігії, а зараз належить греко-католицькій громаді. Тут спостерігаються паранормальні явища, які місцеві гіді пов'язують з привидами ченця-домініканця.

У місті Одеса також є особливе місце, яке може викликати інтерес серед «темних» туристів, – «Чумка». Цей 8-метровий пагорб слугує могилою для жертв чумних епідемій першої половини XIX ст. в Одесі. Ця летальна хвороба

заносилася до міста на торгових суднах з близькосхідних портів в 1803, 1812, 1829 та 1837 роках. Відчутти увесь жах місцевого населення перед непомітним вбивцею дозволяє відвідування цього «місця смерті».

Загалом об'єкти «темного» туризму широко представлені в різних регіонах України. Деякі з них здобули не лише загальнонаціональну славу, але й стали відомими за межами нашої держави. Так, за версією журналу «Український тиждень» до топ-10 «наймістичніших» місць України поряд із вже згадуваними Лисими горами в Києві та Домініканським собором у Львові увійшли Ужгородський та Підгорецький замки, ставка А. Гітлера «Вервольф» біля Вінниці, Камінне село та галявина «Громовище» на Житомирщині, Долина привидів біля Алушти та Алімова балка (Крим). Сюди ж увійшла Кам'яна Могила біля Мелітополя – один із найбільш загадкових природних і культурних об'єктів таврійської землі [9].

Отже, різноманітність об'єктів «темного» туризму в Україні відкриває широкі можливості для активного розвитку цього різновиду туризму. Важливою є наявність в українських регіонах різних типів об'єктів, які приваблюють дещо відмінні цільові аудиторії, що дозволяє розширювати географію туристичних потоків, мобілізувати до подорожі значну кількість туристів.

Наявність в українських регіонах значного потенціалу для розвитку «темного» туризму дозволяє проектувати нові туристичні маршрути, пропонувати споживачам оригінальні туристичні продукти. Це набуває особливого значення для післявоєнної відбудови туристичної галузі, яка безумовно передбачатиме диверсифікацію туристичних маршрутів, урізноманітнення наявної туристичної пропозиції.

Таким продуктом може стати тур «Темна сторона України», над яким наразі працюють автори. Його маршрут має пройти територією українського Полісся та Галичини, поєднавши дві культурні столиці України – Київ та Львів. Учасники туру відвідають атрактивні об'єкти «темного» туризму на Київщині,

Житомирщині, Рівненщині та Львівщині, візьмуть участь у театралізованих екскурсіях місцевих гідів, набудуть незабутній «містичний» досвід.

Отже, розширення спектру туристичної пропозиції за рахунок актуалізації нетрадиційних туристичних ресурсів українських регіонів дозволить забезпечити сталий розвиток туризму в Україні. Впровадження інноваційних (нетрадиційних) видів туризму може стати оптимальним інструментом для повоєнного відновлення туристичного господарства країни.

Список використаних джерел

1. Григорьева Д.К. Концептуальный туристский продукт как основа развития территорий без выраженного туристско-рекреационного потенциала: монография. СПб.: Скифия-принт, 2016. 218 с.
2. Москаленко Я.О. «Темний» туризм як один з нових видів туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/moskalenko.htm
3. Алістратова К. Е. Містичний туризм: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Географія та туризм*: наук. зб. К., 2013. Вип. 26. С. 93-101.
4. Державне агентство України з управління зоною відчуження. URL: <http://dazv.gov.ua/novini-tamedia/vsi-novyny/zonu-vidchuzhennya-tsogorich-vidvidali-ponad-100-000-lyudej.html>
5. Російські терористи на українських АЕС. Чим це загрожує і чому мовчить МАГАТЕ? URL: <https://glavcom.ua/interviews/rosiyski-teroristi-na-ukrajinskih-aes-chim-ce-zagrozhuje-i-chomu-movchit-magate-829158.html>
6. На щиті «Батьківщини-матері» вже розмістили тризуб. URL: <https://novynarnia.com/2023/08/06/na-shhyti-batktivshhyny-materi-vzhe-rozmistyly-tryzub/>
7. Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького». URL: <http://www.lonckoho.lviv.ua/istoriya/istoriya-stvorennya-memorialu>

8. Що має побачити кожен львів'янин. Личаківське кладовище. URL: http://tvoemisto.tv/news/shcho_maie_pobachyty_kozhen_lvivyanyyn_lychakivske_kladovyshche_94479.html

9. Топ-10 наймістичніших місць України. URL: <https://tyzhden.ua/Travel/41341>

Романуха О.М.,

к.і.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,

Пугачова М.Ю.,

студентка гр. ГРС-23,

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОТЕЛЬНОГО РИНКУ

Розвиток світового готельного господарства, важливий аспект наукових досліджень. Цікавість до даного напрямку, обумовлена зростаючою роллю індустрії гостинності в світовій економіці. На даний час вона становить близько 10% світового ВВП. Розвиваючись у глобальному світі, готелі перетворюються на унікальні підприємства, що працюють не лише у сфері послуг, але й багатьох інших напрямках. Дана особливість посилює конкуренцію між ними, що спонукає до вивчення тенденцій розвитку світового готельного господарства та визначення основних напрямків його розвитку.

Аналізуючи загальну кількість закладів розміщення (готелів), було визначено, що загальна кількість закладів у світі знижувалася впродовж періоду від 2017 до 2021 року, а саме з 701 987 тис. закладів у 2017 році до 534 028 тис. у 2021 році. Азія та Океанія займають перше місце серед регіонів, маючи найбільшу кількість закладів розміщення. При цьому, через пандемію COVID-19, вони втратили більше половини своєї кількості з 266 017 тис. у 2017 році до

188 773 тис. у 2021 році. Відсоток цього регіону від загальної кількості закладів також зменшився з 37,9% до 35,3%. Найбільшу кількість закладів розміщення мали Індія, Китай, Японія та В'єтнам. Регіон Європи посідає 2 місце за кількістю закладів розміщення. За досліджуваний період відбулось зменшення закладів розміщення з 188 365 тис. у 2017 році до 168 061 тис. у 2021 році. Проте, відсоток Європи від загальної кількості закладів збільшився з 26,8% в 2017 році до 31,5% у 2021 році. Лідером серед країн регіону є Італія із найбільшою кількістю закладів розміщення. Америка посідає 3 місце серед регіонів, вона має значну частку закладів розміщення у світі (20,2% у 2021 році), при цьому за період 2017-2021 роки кількість закладів зменшилася з 161 580 тис. до 107 770 тис. Серед трійки лідерів по країнам за кількістю закладів посідають США (1 місце), Перу (2 місце) та Мексика (3 місце). Африка посідає 4 місце за кількістю закладів розміщення серед вказаних регіонів, фіксується зменшення кількості закладів з 73 992 тис. у 2017 році до 60 410 тис. у 2021 році. Проте варто зазначити зростання відсотка від світу, з 10,5% у 2017 році до 11,3% у 2021 році, серед усіх регіонів лише Африка та Європа мають тенденцію до зростання кількості закладів у відсотковому відношенні. Найбільшу кількість закладів розміщення мала Нігерія. У регіоні Середньої Азії спостерігається зниження кількості закладів розміщення з 2017 по 2021 рік з 12 033 тис. в 2017 році до 9 014 тис. в 2021 році. Відсоток Середньої Азії від загальної кількості закладів зменшився з 1,71% в 2017 році до 1,68% в 2021 році. Цей регіон посідає останнє місце серед інших регіонів по кількості закладів розміщення. Лідером у регіоні за кількістю закладів розміщення є Саудівська Аравія [1, 2, 3, 4].

Варто також зазначити, що в усіх регіонах переломний рік – 2020, починаючи з якого фіксується значне зменшення закладів розміщення. Цей рік відомий початком пандемії коронавірусу, яка поставила під загрозу готельно-ресторанний бізнес, тому можна вважати, що ця пандемія стала основною причиною зменшення кількості закладів розміщення у досліджуваних регіонах.

Загальна кількість номерів в світі скоротилася з 24 233 394 млн. в 2017 році до 22 090 217 млн. в 2021 році. Азія та Океанія залишалися лідерами за середньою кількістю номерів у світі. Проте вони втратили більше мільйону номерів з 7 978 166 млн. у 2017 році до 6 463 904 млн. у 2021 році. Відсоток цього регіону від загальної кількості номерів зменшився з 32,9% до 29,3%, тому за відсотками регіон займає 2 місце. Китай та Японія є країнами з найбільшою кількістю номерів у регіоні. Америка посідає 2 місце серед регіонів по середній кількості номерів за 2017-2021 роки і має перше місце за часткою номерів у світі (35,4% у 2021 році). За період 2017-2021 роки кількість номерів збільшилася від 7 666 215 млн. до 7 810 623 млн. Сполучені Штати Америки є лідерами за кількістю номерів у регіоні. Європа займає 3 місце за кількістю номерів та часткою у світі. За досліджуваний період відбулось зменшення з 6 715 932 млн. у 2017 році до 6 428 269 млн. у 2021 році. Проте відсоток Європи від загальної кількості номерів збільшився з 27,7% в 2017 році до 29,1%. Італія та Іспанія випереджають інші країни регіону за кількістю номерів. Середня Азія займає 4 місце. В регіоні фіксується зниження кількості номерів з 2017 по 2021 рік, з 1 085 685 млн. в 2017 році до 776 946 тис. в 2021 році. Відсоток Середньої Азії від загальної кількості номерів зменшився з 4,5% в 2017 році до 3,5%. Саудівська Аравія лідирує за кількістю номерів у регіоні. Африка посідає 5 місце за кількістю номерів серед вказаних регіонів. Маючи зменшення кількості номерів з 787 396 тис. у 2017 році до 610 475 тис. у 2021 році. Також фіксується зменшення світової частки з 3,2% в 2017 році до 2,8% у 2021 році. Марокко та Туніс є лідерами серед африканських країн за кількістю номерів [2].

Аналогічна тенденція прослідковується і в динаміці ліжок-місць. Європа зберігає своє лідерство у світі за кількістю місць-ліжок, і вона має тренд зростання з 2017 по 2021 рік. За цей період кількість місць-ліжок зменшилася з 14 197 546 млн. до 13 659 904 млн. Відсоток Європи від загальної кількості місць-ліжок зростає з 41,7% до 45,3%. Італія, Іспанія та Франція є лідерами в регіоні за кількістю місць-ліжок. Азія та Океанія є другим за кількістю місць-ліжок регіоном у світі. Проте, вони показують спад кількості місць-ліжок з 10

920 774 млн. у 2017 році до 8 958 185 млн. у 2021 році. Відсоток цього регіону від загальної кількості місць-ліжок зменшився з 32,1% до 29,7%. Китай та Індія є лідерами у регіоні за кількістю місць-ліжок. Америка посідає третє місце серед регіонів за кількістю місць-ліжок. За період 2017-2021 роки кількість місць-ліжок зменшилася з 4 807 448 млн. до 4 269 472 млн. Проте, відсоток Америки від загальної кількості місць-ліжок залишився стабільним, коливаючись біля 14%. Мексика є лідером в регіоні за кількістю місць-ліжок. Середня Азія посідала четверте місце за кількістю місць-ліжок серед регіонів. За цей період кількість місць-ліжок в регіоні зменшилася з 2 074 788 млн. до 1 506 235 млн. Відсоток Середньої Азії від загальної кількості місць-ліжок також зменшився з 6,1% до 5%. Саудівська Аравія лідирує за кількістю місць-ліжок. Африка посідала п'яте місце за кількістю місць-ліжок серед регіонів. Хоча кількість місць-ліжок зменшилася з 2 016 336 млн. у 2017 році до 1 776 967 млн. у 2021 році, відсоток Африки від загальної кількості місць-ліжок відносно стабільний на рівні близько 6%. Нігерія є лідером в регіоні за кількістю місць-ліжок [2].

Узагальнюючи усе, можна зазначити, що пандемія коронавірусу суттєво позначилася на готельно-ресторанній галузі у всіх регіонах світу, і це відобразилося на кількості закладів розміщення, номерів та місць-ліжок. Незважаючи на втрати, Азія та Океанія залишаються лідерами за кількістю закладів розміщення та номерів, водночас Європа показує збільшення своєї частки. Лише Азія та Європа серед усіх регіонів показали зростання відсотка від світу за кількістю закладів розміщення, номерів і місць-ліжок. Поряд з цим загальна динаміка та співставлення чисельності закладів розміщення, номерів та ліжко-місць дають підстави вести мову про різні тенденції розвитку готельної індустрії у світі. Так Американський континент посідаючи перше місце у світі за кількістю номерів, але поступаючись за кількістю закладів та ліжко-місць маю специфіку до вподобань серед клієнтів просторих апартаментів та великих готелів з значною кількістю номерів. Ринки Азії та Європи напроти демонструють тенденцію до поширення невеличких засобів

розміщення і схильності до компактності номерів. Дані регіональні особливості багато в чому впливають на специфіку конкуренції між ними. Так міжнародні готельні мережі Китаю у більшій мірі активніше проникають до Європи ніж Америки. У той же час люксові заклади розміщення в світі належать компаніям з США.

Список використаних джерел

1. 2021 Top 300 Global Hotel Groups and Top 50 Chinese Hotel Groups Ranking
URL: <https://en.itravelblog.net/31262/#> (дата звернення: 10.09.2023)
2. Global and regional tourism performance URL:
<https://www.unwto.org/tourism-data/global-and-regional-tourism-performance> (дата звернення: 10.10.2023)
3. Романуха О.М., Горіна Г.О., Васильєва В.К. Компаративний аналіз стану розвитку ринку готельних послуг України та країн ЄС. *Торгівля і ринок України*. 2022. №2 (52). С.127-134
4. Романуха О.М., Халілова-Чуваєва Ю.А., Хаврова К.С., Коваленко О.С. Динаміка розвитку індустрії гостинності в Україна на прикладі готельно-ресторанної галузі. *Економіка та держава*. 2021.№2. С 42-46

Свідло К.В.,

д.т.н., професор, професор кафедри туризму і готельного господарства,

Чхотуа Д.С.,

студентка магістр 2 курсу,

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М.Бекетова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Нові методи підготовки фахівців до управління розвитком закладів готельно-ресторанного господарства, принципи і методи планування та

регулювання діяльності сучасної економіки й вимог практики господарювання дуже потрібні сьогодні. Рішення цих проблем сприятиме створенню ефективно функціонуючого закладу готельно-ресторанного господарства.

У впливі на процес через прийняття рішень полягає суть управлінської діяльності. З процесами поділу праці і відокремлення управлінської праці від виконавчої пов'язана необхідність управління персоналом [1].

Сучасне управління – це особлива сфера економічних відносин, що має свою логіку розвитку. Управління – базується на багатьох галузях знань та передбачає вплив на працівників для досягнення цілей, що стоять перед закладом і його працівниками. Управління персоналом – це комплексний, системний підхід, який урахує постійно мінливі потреби організації в людських ресурсах, що забезпечують ефективність функціонування закладів готельно-ресторанного господарства. Внеском у досягнення організаційних цілей визначається ефективність функціонування системи управління персоналом, оскільки пронизує всі аспекти діяльності закладів готельно-ресторанного господарства і впливає на ефективність роботи інших систем управління [2].

Система управління персоналом – це комплекс завдань і цілей, основних напрямів діяльності, різних форм, видів і методів роботи, а також відповідного механізму управління, спрямованого на забезпечення продуктивності праці та якості роботи, постійного підвищення ефективності виробництва [3].

Складною соціально-економічною системою, яка поєднує у виробничому процесі різноманітні матеріальні елементи, інформаційні зв'язки та людські ресурси є заклади готельно-ресторанного господарства. Деякі спільні характеристики, до яких передусім належать функції управління мають всі заклади готельно-ресторанного господарства. Співробітники вступають у певні управлінські відношення у процесі здійснення функцій управління. Цілі й функції управління служать основою їх формування [2; 3].

Як соціально опосередкований інтерес щодо інтересів суб'єктів управлінських відношень виступає стратегічна ціль управління. Як необхідний

компонент механізму управління мають свою структуру управлінські відношення, у даній структурі виділяють відношення субординації й координації, відповідальності, централізму і самостійності, змагання та ін. Об'єктивно зумовлені загальні напрями або сфери діяльності закладів готельно-ресторанного господарства, які в сукупності забезпечують ефективну кооперацію спільної праці і є функціями управління персоналом.

Правила, якими зобов'язані керуватися всі суб'єкти управління закладів готельно-ресторанного господарства, тобто загальні принципи, виділяються у теорії та практиці управління персоналом. До найбільш загальних належать принципи:

- об'єктивності;
- системності;
- комплексності;
- соціальної спрямованості;
- законності в управлінській діяльності;
- об'єднання колегіальності й єдиноначальності.

Основою кваліфікації методів управління є внутрішній зміст мотивів, якими керується людина у процесі виробничої чи іншої діяльності, на неї спрямоване управління закладом готельно-ресторанного господарства, передусім на людей й коло їхніх інтересів, у т.ч. матеріальних. Мотиви діяльності за своїм змістом можна поділити на матеріальні, соціальні та мотиви примусового характеру. У наукових працях вітчизняних та закордонних учених [1–3] пропонується низка методів ефективного управління персоналом.

До класичних методів належать:

- економічні – за їх допомогою здійснюється матеріальне стимулювання колективу, окремих працівників та вони базуються на використанні економічних стимулів;
- адміністративні – спираються на адміністративну підпорядкованість об'єкта суб'єкту на основі існуючої ієрархії управління та ґрунтуються на владі, дисципліні; орієнтуються на усвідомлену необхідність трудової дисципліни,

почуття обов'язку, культуру трудової діяльності; діють через такі механізми як правові норми, організаційні схеми, інструкції, нормування, розпорядження, які використовуються в процесі оперативного управління;

– соціально-психологічні – впливають на персонал за допомогою психологічних механізмів для переведення адміністративного завдання в усвідомлений обов'язок, внутрішню потребу людини і засновані на використанні моральних стимулів до праці.

Всі ці методи повинні створювати необхідні засоби і поєднуватися для найефективнішого управління фірмою.

Список використаних джерел:

1. Ніфіатова О. Шляхи підвищення ефективності управління персоналом готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник КНУТД*. Київ: Київський національний університет технологій і дизайну. № 1(119), 2018. С. 45–54;

2. Полтавська О.В. Матеріальне стимулювання персоналу підприємств готельного господарства на основі компетентнісного підходу. *Інвестиції: практика та досвід*. Миколаїв: Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. № 1, 2015. С. 67–72;

3. Томаля Т.С. Особливості управління персоналом на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 2. Т. 2, 2017. С. 271–274.

Сорокіна А.М.,

асистентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У сучасному світі науковці широко обговорюють потребу в модернізації вітчизняного товаровиробника, головна ідея якої – запропонувати підприємствам зменшити певні труднощі для удосконалення технологічного процесу. При модернізації увага приділяється більше потребі подальшого здійснення процесу виробництва підприємств кондитерської промисловості України. Кінцевою метою модернізованих підприємств є створення прогресивної, нової технології і та створення конкурентної продукції.

Науково-технічний прогрес спричиняє вирішальний вплив на розвиток суспільства і структуру його споживання, що також відображається на виробничих підприємствах, які працюють на споживчий сектор економіки. Технологічний уклад, існуючий на виробництві, характеризується технічним рівнем усього підприємства що, безсумнівно, впливає на якість виробленого продукту. Науково-технічний прогрес є невід'ємним атрибутом зростання добробуту країни. Науковий рівень і виробничо-технологічний потенціал харчових підприємств, здатних до технічного освоєння нововведень або будь-яких технічних перетворень, стають не лише потужними конкурентними інструментами у процесі домінування на ринку використання сучасних, наукомістких технологій, а й основною умовою формування сприятливого інвестиційного клімату як для держави, так і для харчової галузі. Швидкий та відносно високий знос обладнання для виробництва продукції, використання застарілих технологій, недостатня кваліфікація персоналу та обмежені можливості оновлення основних фондів або часткової реструктуризації організаційної структури підприємства спричиняють негативний вплив на процес розвитку кондитерської галузі [1].

Інноваційний процес складається з етапів, які є підсистемами на підприємстві, а підсистеми в свою чергу утворюють систему.

Етапи інноваційного процесу є взаємозалежними та взаємопов'язаними з головною метою системи та механізмом управління підприємства (рис. 1).

У розвиток підприємств кондитерської галузі покладено постійний, безперервний, високотехнологічний інноваційний процес.

Рис.1. Механізм управління інноваційними процесами на підприємствах кондитерської промисловості

Особливістю інноваційного процесу є те, що він не припиняється навіть після того, як відбулося впровадження інновацій на підприємстві, інноваційна продукція підлягає модернізації.

Мета інноваційної діяльності кондитерських підприємств полягає в отриманні прибутку від переваг над конкурентами на ринку за рахунок нововведень, які надають створеній продукції нові властивості, які є більш привабливими для споживача кондитерської промисловості.

В умовах сучасності з урахуванням можливих ризиків та загроз на макро-, мезо- та мікро-рівнях одним із головних чинників розвитку кондитерської промисловості є оптимальне використання всіх наявних переваг, що дасть можливість досягти більш високих результатів у виробництві та створить більш досконалі конкурентні можливості підприємств даної сфери господарювання.

Основні напрями формування та використання переваг підприємств кондитерської галузі:

- забезпечити рівновагу макроекономічної системи, що є важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності, оскільки робить виробничо-господарську діяльність підприємств кондитерської галузі прогнозованою та стабільною;

- розширити сировинну базу підприємств кондитерської промисловості, що дасть можливість сформувати ефективну асортиментну та цінову політику, забезпечити скорочення витрат виробничо-господарської діяльності та підвищити прибутковість;

- закріпити позиції на освоєних та нових ринках збуту продукції з пріоритетом забезпечення внутрішніх потреб країни. Це дасть можливість сформувати вагомі гарантії реалізації продукції кондитерської промисловості;

- розвиток інституційного середовища, що сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності, оскільки впливає на конкуренцію, за якою підприємства кондитерської промисловості формують свої переваги та реалізують стратегії і програми розвитку;

- підвищити інноваційно-технологічний рівень виробництва, що сприяє підвищенню ефективності і швидкості прийняття та запровадження інновацій підприємствами кондитерської галузі з метою підвищення продуктивності збутової та виробничо-господарської діяльності;

- забезпечити ефективне використання інвестиційно-інноваційного потенціалу, шляхом залучення вигідних фінансових вкладів на запровадження інновацій. Це дасть можливість стабільного, рівноважного розширення виробництва продукції у довгостроковій перспективі;

- зростання ефективного кадрового забезпечення діяльності підприємств кондитерської промисловості, що є однією з базових умов реалізації інновацій та сприяння їх відтворенню на підприємстві;

- удосконалення бізнес-середовища функціонування підприємств кондитерської галузі, що за рахунок спрощення та забезпечення прозорості

процесу регулюючого впливу сприятиме зростанню продуктивності виробництва;

– сприяння стабільності та доступності ринку фінансів, що є основним інструментом ефективної інвестиційної політики та інноваційних трансформацій на підприємстві;

– забезпечення інтересів усіх учасників ринку кондитерської продукції, що дасть можливість запобігати появі нових ризиків та загроз для конкурентного функціонування підприємств [2].

Використання вищезазначених методів та підходів оцінки сучасного стану та визначення перспективних напрямів функціонування кондитерської промисловості має забезпечити позитивну тенденцію розвитку не лише підприємств даної галузі, а й регіональних господарських систем нашої держави.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П., Бердар М. М. Підходи до визначення чинників формування ефективної виробничо-просторової організації підприємств харчової промисловості. Економіка та держава. 2018. № 6. С. 28–32.

2. Ощипок І. М., Лоїк Г. Б. Інформаційна інфраструктура регіону як засіб забезпечення розвитку підприємств сфери обслуговування. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2019. Вип. 58. С. 69–75.

3. Науково-інноваційна інфраструктура регіону в контексті розвитку готельно-ресторанної індустрії / І. М. Ощипок та ін. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2018. Вип. 21. С. 25–32.

Сулова В.С.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
4 курсу спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.,

асистент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

ВІЙНА ТА ГОТЕЛЬНА ГАЛУЗЬ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ

З початку 2014 року, коли росією було анексовано Автономну Республіку Крим та розпочато бойові дії на території Донецькою і Луганською областями, і до тепер після початку повномасштабного вторгнення на територію України, готельний бізнес зіткнувся з безпрецедентними викликами.

Військові дії створили великі труднощі. Туристичні потоки скоротилися, а колись процвітаючий туристичний сектор був витіснений проблемами безпеки, пов'язаними з конфліктом, що триває. Інфраструктура країни зазнала негативного впливу, що ускладнює пересування мандрівників і безперебійну роботу готелів. Економічна нестабільність, що характеризується коливаннями валютних курсів та зростанням інфляції, додала проблем галузі. Крім того, політична та безпекова невизначеність ускладнила прийняття стратегічних рішень та здійснення ключових інвестицій, що стало викликом для готелів. Кількість корпоративних і ділових поїздок значно зменшилася через проблеми з безпекою, що призвело до закриття або перенесення компаній, що спричинило занепад висококласних бізнес-готелів, які зазнали значного зниження рівня заповнюваності [1].

Але, незважаючи на доволі скрутну ситуацію, на початок вторгнення ситуація в західних регіонах України за перше півріччя 2022 була цікавою. Об'єкти розміщення були повністю заповнені, досягаючи 100% як у лютому, так і в червні. Цей сплеск відвідувачів призвів до значного збільшення надходжень від туристичного збору. За даними Державного агентства розвитку

туризму, за перше півріччя 2022 року надходження склали 89,4 мільйона гривень. Це майже на 28,8% більше, ніж за відповідний період 2021 року, коли до бюджету надійшло 69,4 млн. грн. [3; 4].

За практичними стратегіями, прийнятими готелями, стоїть глибокий наратив про людські зв'язки та стійкість громад. В умовах переміщення та невизначеності готелі стали більше, ніж просто місцями для проживання: вони перетворилися на місця притулку, пропонуючи комфорт і стабільність тим, хто безпосередньо постраждав від конфлікту. Особливий інтерес викликає співпраця з неурядовими організаціями (НУО), яка виходить за рамки типових ділових відносин. Натомість вони виступають в ролі рятувального кола, надаючи необхідний притулок тим, хто його відчайдушно потребує, і допомагаючи відновити зруйноване життя [2, с. 17]. Одним з рішень стала пропозиція різних міжнародних та українських волонтерів бронювати номери в Україні для відвідувачів. Ця ініціатива принесла користь багатьом готелям, дозволивши їм отримувати прибуток, надаючи тимчасове житло для переміщених осіб.

Ще одним викликом стали терористичні обстріли об'єктів енергетичної інфраструктури України з боку російської окупаційної армії. Станом на лютий 2022 року повністю автономними готелями можна було вважати лише ті, які знаходяться у віддалених місцевостях, зокрема у Карпатському регіоні. Але з жовтня 2022 року в критичних умовах опинилися вся територія України. Готелі почали готуватися до тривалих відключень електроенергії, що несло за собою припинення нормального існування та роботи. Почали закуповувати генератори для забезпечення світла в номерах, шукати можливість забезпечитися водою, а також важливим стали і термінали Starlink для безперебійного доступу до Інтернету [5].

Варто зазначити, що з початком вторгнення, порушилася налагоджена система логістичних маршрутів. Тому вкрай важливим питанням також стало пошук нових підрядників.

Багатогранність рішень прийнятих готельною індустрією є прикладом того, як корпорації можуть суттєво впливати на місцеву економіку. Активно

взаємодіючи з громадою, готелі відіграють важливу роль у підтримці місцевої економіки. Створюючи можливості для працевлаштування та налагоджуючи партнерські відносини з місцевими громадами, ці заклади не лише вистояли під час лиха, а й зробили значний внесок в економічний розвиток своїх регіонів. Завдяки інноваціям та залученню громадськості вони демонструють трансформаційний потенціал таких практик у часи лихоліть, а також сприяє формуванню спільного відчуття стійкості. Гнучкість української індустрії гостинності має глобальний вплив за її межами, що робить її переконливим прикладом для бізнесу в усьому світі. Висновки, зроблені на основі українського досвіду, є надзвичайно цінними, оскільки вони містять важливі дані про антикризовий менеджмент, відносини з клієнтами та соціальну відповідальність, які мають глобальне значення.

Зрештою, те, що український сектор гостинності вистояв в умовах великої війни є прикладом людської стійкості та адаптивності. Це демонструє незламний дух гостинності, який зберігається навіть за найскладніших обставин. Ці готелі раніше були визнані важливими як для міжнародних, так і для корпоративних мандрівників. Однак зараз вони стали відомі завдяки своїй стійкості перед обличчям викликів, залишаючись при цьому відданими наданню комфорту та притулку тим, хто цього нагально потребує.

Допоки триватиме війна, індустрія гостинності в Україні демонструватиме виняткову адаптивність, слугуючи джерелом натхнення для інших. Вона слугує маяком надії та нагадує світові про стійкість людського духу, незважаючи на складні виклики. Дух інновацій, співчуття та віра в більш позитивне майбутнє також є очевидними. Готельна індустрія в Україні не лише вижила, але й процвітає після конфлікту, слугуючи довготривалою даниною здатності адаптуватися перед обличчям несприятливих обставин.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomiczni_naslidki.html

2. Перегуда Ю., Кривоберець М. Державна підтримка підприємств туристичної галузі в умовах воєнного стану та після-воєнного відновлення. Підприємництво та інновації. 2022. Вип. 23. С. 16–20. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.3>

3. Турзбір в Україні за перше півріччя 2022 року зріс майже на 29%. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2022-roku-zris-mayzhe-na-29>

4. Холодок В.Д. Управління туризмом на регіональному рівні в умовах війни та стратегії на майбутнє. Таврійський науко-вий вісник. Серія : Економіка. 2023. Випуск 16. С. 206–214. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.27>

5. Report on Damages to Infrastructure Caused by Russia’s War against Ukraine One Year after the Start of the Full-Scale Invasion. March, 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/ENG_FINAL_Damages-Report_.pdf

Татаровська С.А.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня

4 курсу спеціальність 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: **Сорокіна А.М.,**

асистентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу,

Херсонський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

З розвитком економіки і ринку в країні все більш збільшується пропозиція самих різних товарів і послуг в готельно-ресторанній сфері. Таке зростання, природно, спричиняє посилювання вільної конкуренції на ринку. Вільна, чесна і розвинена конкуренція на ринку товарів і послуг, звичайно ж,

сприятлива для споживача і для економіки, оскільки розвиває саме готельно-ресторану справу. Але в таких умовах готелям стає складніше просунути на ринок свій послуги, зробити їх конкурентоспроможними на фоні величезної кількості подібних пропозицій (тут мова не йде про монополію). Особливо це актуальне в період світової фінансової кризи, що побила, коли готелям треба виживати у важких умовах. Таке можливо з допомога реклами. Реклама є дуже ефективним інструментом для підвищення попиту на товари послуги готелів та ресторанів. Зараз успішному готелю (ресторану) просто необхідна ефективна організація рекламної діяльності.

Реклама – це певний вид маркетингової діяльності, який спрямований на поширення завідомо оплаченої інформації для залучення споживачів і збільшення обсягів продажів, в даному випадку просування послуг конкретно якогось ресторану чи готелю.

- Збільшення попиту на рекламований товар (готелю, ресторану);
- Утримання позицій на ринку товарів і послуг;
- Пошук нових каналів для реалізації;
- Створення ефекту заповненості ринку певним товаром (готелю, ресторану);
- Створення та підтримка відповідного іміджу (готелю, ресторану) на ринку;
- Поширення інформації серед споживачів про хорошу якість продукту(готелю, ресторану).

Є рекламодавець, який зацікавлений в продажу послуг свого (готелю, ресторану), а є рекламоотримувач, тобто пересічний громадянин, для якого треба зробити таку рекламу, щоб він був зацікавлений саме в ньому (готелі, ресторані).

Існують такі види реклами:

1. Зовнішня реклама - це реклама, яка знаходиться на вулиці, тобто поза закритим простором. Вона розрахована на візуальне сприйняття людиною (бігборди, вивіски, афіші, плакати і т. д.).

До основних видів зовнішньої реклами можна віднести: ролерні дисплеї, вуличні бігборди, декоративні покажчики, відеоекрани, жива реклама, електронні табло, тумби, афішні стенди.

Вважається, що зовнішня реклама ефективна, якщо вона містить інформацію, яку людина сприймає протягом 1 секунди. Зовнішні рекламні плакати завжди яскраві, запам'ятовуються, а інформація в них викладена коротко, лаконічно і компактно.

2. Реклама в засобах масової інформації (ЗМІ) – це поширення рекламної інформації на телебаченні, радіо або друкованих виданнях. Найбільш ефективним способом передачі інформації в ЗМІ є реклама на телебаченні. Такий вид реклами створює ілюзію спілкування з кожним глядачем.

Основним форматом можна вважати короткометражний ролик, який несе певну інформацію про готель, ресторан.

До переваг телевізійної реклами можна віднести:

- Вплив на телеглядача за допомогою візуальних і звукових ефектів;
- Максимальне охоплення цільової аудиторії;
- Психологічний вплив на підсвідомість людей;
- Великий вибір серед різних ефектів, які спонукають вчинити певну дію.

3. Реклама в інтернеті

На сьогоднішній день реклама в інтернеті є найбільш ефективним способом рекламування готель (ресторан). Цей вид з'явився відносно недавно, тому що і сам Інтернет став доступний не так давно.

Основною перевагою інтернет-реклами є її низька собівартість і обхват максимальної кількості користувачів ПК.

Інтернет-реклама може бути представлена в різних форматах. Це реклама в Гуглі, контекстна реклама, або у спливаючих вікнах.

4. Друкована реклама

Це надрукована на папері рекламна інформація (листівки, буклети, каталоги, книги, візитні картки і т. д.).

Багато людей віддають перевагу саме надрукованій інформації, тому що її можна взяти в руки, погортати, оцінити всю красу і перевагу, того чи іншого закладу. Зберегти у себе і т. д.

Як на мій погляд найкращою рекламою є те, як люди радять, розповідають (хвалять або навпаки не радять) готель чи ресторан. Саме ця реклама – «Сарафане радіо» є в пріоритеті. Тому, що люди прислуховуються до порад своїх знайомих, товаришів і роблять вибір. Картинка або ролик не можуть дати повне уявлення про заклад, а ось розповідь друзів, в усіх яскравих фарбах – може.

Отже, реклама – це передача інформації про готель (ресторан), яка оплачується замовником. Рекламують готель (ресторан) з метою підвищення прибутку за рахунок збільшення попиту на товар. Рекламна кампанія найчастіше здійснюється через посередників (рекламні агентства).

Споживачем реклами є люди, які переглядають надану інформацію про готель (ресторан).

Існує величезна кількість видів реклами товарів і кожен з них має свої переваги і недоліки. Люди по-різному ставляться до рекламної інформації. Але незалежно від думки суспільства рекламна індустрія в готельно-ресторанній справі розвивається і приносить мільярдний прибуток щорічно.

Список використаних джерел

1. Сагінова О. В., Федюнін Д. В., Хапенков В. Н. Організація рекламної діяльності [текст]. М.: Academia. 2008 - 388 с.
2. Хапенков В. Н., Сагінова О. В. Організація рекламної діяльності. 4-е изд [текст]., - М: Academia. 2009. - 440 с.

Федорук К.О.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня,
4 курсу спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа,

Науковий керівник: Сорокіна А.М.

асистентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

СОКИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКА, СПОЖИВЧА ЦІННІСТЬ

Сік - це напій, який підтримує видалення соку зі свіжих фруктів або овочів.

Україна знає свою рясну природу і плідні обґрунтування, що створюють сприятливі умови для виробництва соків.

В Україні виробництво соків є важливою галуззю харчової промисловості, і вона має значний економічний вплив на країну.

На сьогоднішній день в Україні спостерігається підвищений попит на мінеральні води і частково на соки. Така тенденція пояснюється прагненням споживачів купувати більше корисні напої, і одночасно відмовлятися від шкідливих газованих напоїв з високим вмістом цукру (висока калорійність, негативний вплив на шлунок та інші ризики зловживання даною категорією напоїв).

З року в рік кількість українців, які стежать за своїм здоров'ям і уважно читають склад всіх продуктів харчування зростає. Саме тому склад і смак соку впливає на вибір потенційного споживача.

Разом зі смаком соку, його текстура та склад відіграють важливу роль у виборі споживачем.

Україна виробляє широкий спектр соків, включаючи яблучний, апельсиновий, гранатовий, томатний та інші соки.

Велика кількість місцевих виробників пропонує різноманітні соки для внутрішнього ринку та на експорт.

Експорт соків дозволяє країні отримувати прибуток і підвищити економіку країни.

За останні роки ситуація на магазинних полицях змінилася кардинально: вибір став значно більше, упаковка - зручніше і естетичніше, і технологія промислового виробництва тепер зовсім інша.

В Україні соки споживаються як самостійний напій або вибір для приготування коктейлів та інших напоїв.

Велика кількість різноманітної продукції на ринку соків, а також зростання вимогливості українського споживача привели до того, що переконати покупця придбати продукт тієї чи іншої ТМ стає все складніше.

Порівнюючи якість соків, які вироблялися 20-30 років тому з продукцією сучасності, можна помітити значну різницю [1].

В останні роки ситуація на магазинних полицях відзначила кардинальні зміни: вибір став значно більшим, упаковка стала зручнішою та естетичною, а технологія промислового виробництва відзначила кардинальні зміни.

Імпортовані соки на полицях магазинів - виявилися ще не дуже популярні, в першу чергу, через те, що такі соки дорожчі, однак на даний момент спостерігається тенденція до зростання частки імпорту на ринку. У той же час обсяги експорту досить високі, що свідчить про затребуваність нашого продукту за кордоном.

Рис. 1. Ключові фактори, що впливають на вибір соку в Україні [1]

2020 рік став важким для ринку соків, як і для всієї переробної промисловості України в цілому: карантинні обмеження наклали свій відбиток на обсяги виробництва, а тому і на ємність ринку загалом.

Споживча цінність соків в Україні створює ключовий фактор, включаючи харчову цінність, смакові якості, здоров'я та харчові та дієтичні переваги.

Стандартні соки виробляють без консервантів та штучних барвників, що робить їх привабливими для людей, які ведуть здоровий спосіб життя.

Соки можуть бути корисними для людей, але їх ускладнення залежать від кількох факторів: гідратація, вітаміни та мінерали, антиоксиданти.

Не всі соки однаково корисні. Найкорисніші соки - це ті, які виготовлені з натуральних фруктів і овочів без додавання цукру та консервантів. Соки зі значним вмістом цукру можуть бути некорисними і навіть шкідливими для здоров'я [2].

Важливість розрізняти соки та цілий фрукт: хоча соки мають свої переваги, ці фрукти також містять волокна, які допомагають насичувати та сприяти підтримці здоров'я травної системи.

Загалом, що мають великий економічний та споживчий потенціал в Україні, і ця галузь грає важливу роль у харчовій промисловості країни, задовольняючи потребу споживачів на смачні та корисні напої.

Список використаних джерел

1. Аналіз ринку соків в Україні: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-sokov-v-ukraine-2021-god>.
2. Фруктові та овочеві соки – чи корисні вони для здоров'я?: <http://surl.li/jfudl>

СЕКЦІЯ 4

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Авраменко А.В.,

студентка факультету слідчої та детективної діяльності,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Коваленко Л.П.,
професорка, д.ю.н., доцентка кафедри адміністративного права та
адміністративної діяльності,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

На сучасному етапі в Україні питання, що стосуються органів досудового розслідування в системі Національної поліції України, відіграють неабияку актуальність. Підтвердженням цьому є нові кроки із започаткуванням чергової конституційної реформи та ухваленням Європейським парламентом 2 лютого 2023 року резолюції щодо активізації процесу вступу України до ЄС.

Євроінтеграційний курс України обумовлює розвиток інститутів демократії, відстоювання законності та зміцнення основ правової держави. Враховуючи те, що права і свободи кожної людини є найвищою соціальною цінністю, їх захист та охорона є питаннями першочергової важливості. Діяльність органів досудового розслідування відіграє особливу роль у забезпеченні прав та свобод громадян, оскільки від ефективності цієї діяльності залежить реальний стан захищеності цих прав від злочинних та інших протиправних посягань.

Питання стратегічних пріоритетів розвитку органів досудового розслідування в умовах інтеграційних процесів слід розглядати в контексті діяльності органів досудового розслідування в системі Національної поліції України. Органами досудового розслідування Національної поліції України є структурні підрозділи Міністерства внутрішніх справ (далі - МВС України) та територіальні органи поліції, які відповідно до законів України здійснюють досудове розслідування правопорушень, віднесених до їх підслідності.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про Національну поліцію", Національна поліція є органом виконавчої влади, що здійснює захист прав і свобод людини, забезпечує охорону громадського порядку, здійснює боротьбу зі злочинністю, забезпечує і охорону громадського порядку, який погоджується Кабінетом Міністрів України [1].

Національна поліція як орган досудового розслідування виконує ряд завдань: забезпечує безпеку та громадський порядок; захищає права, свободи людини, інтереси суспільства і держави; здійснює боротьбу зі злочинністю; забезпечує правильне застосування законодавства, надає допомогу в межах, передбачених законодавством, особам, які потребують допомоги з соціальних причин та в надзвичайних ситуаціях.

Згідно з п.1.3. «Положення про органи досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», організація роботи органів досудового розслідування регулюється нормативно-правовими актами МВС України, наказами, розпорядженнями та рішеннями Головного слідчого управління Національної поліції України та слідчого управління (відділу) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі [2].

В свою чергу, організаційна структура слідчих підрозділів Національної поліції України визначає взаємовідносини між самостійними слідчими підрозділами та їх слідчими, водночас визначає ролі, функції, повноваження та відповідальність слідчих різних рівнів управління, а також координує слідчу діяльність, визначаючи організаційну поведінку слідчого та якість роботи слідчої групи.

Провідним органом підрозділів досудового розслідування Національної поліції України виступає Головне слідче управління. Відповідно до п. 1 «Положення про Головне слідче управління МВС України», Головне слідче управління МВС України є структурним підрозділом МВС України, який у межах своїх повноважень забезпечує виконання законодавства України та є головним органом досудового провадження в системі МВС України.

Діяльність Головного слідчого управління ґрунтується на персональному характері планування та вирішення службових оперативних завдань, співпраці в їх обговоренні та персональній відповідальності кожного працівника за ситуацію у сфері його діяльності.

На Головне слідче управління покладено ряд завдань, серед яких основними є нагляд за виконанням законодавства, що належить до його компетенції, організація взаємодії з іншими правоохоронними та державними органами України, а також відповідними органами інших держав, іншими органами внутрішніх справ і слідчими службами на основі міжнародних договорів, підвищення кваліфікації слідчого підрозділу та пряме кримінальне розслідування.

Нагляд за законністю діяльності Головного слідчого управління Національної поліції України здійснює Генеральна прокуратура України в порядку, передбаченому законодавством України. Зокрема, зберігання та конфіденційність документів здійснюється зазначеним органом також відповідно до законодавства України [3].

Водночас слід пам'ятати, що правове регулювання діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України є постійною та безперервною діяльністю держави та її організацій як суб'єктів права. Правові дії спрямовані на регулювання суспільних відносин з метою забезпечення верховенства права та корпоративного управління шляхом створення належних умов для реалізації, захисту та гарантування прав і свобод громадян.

Отже, як бачимо, діяльність органів досудового розслідування в системі Національної поліції України є самостійною формою діяльності держави і не може бути зведена до діяльності інших підрозділів та державних органів. Підтвердженням цього факту є проведення комплексних заходів, спрямованих на відновлення української влади на звільнених територіях після витіснення російського агресора майже зі всієї Харківської області.

Отже, Національна поліція України як орган підготовчого провадження займає особливе становище у зв'язку зі складністю та збільшенням

навантаження, відповідальністю за протидію вчиненню злочинів та профілактичними діями щодо запобігання правопорушень.

Список використаних джерел

1. Закон України про Національну поліцію, № 580-VIII, поточна редакція — Редакція від 06.02.2023: [сайт]. URL: [Про Національну поліцію|від 02.07.2015 № 580-VIII \(rada.gov.ua\)](#) (дата звернення: 04.04.2023)
2. Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України: затв. наказом МВС України від 06 черв. 2017 р. № 570. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17> (дата звернення: 04.04.2023)
3. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія / В. Г. Дрозд, А. В. Пономаренко, С. Є. Абламський, Л. В. Гаврилюк та ін. ; Держ. наук.-досл. ін.-т. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020.

Алябов Ю.В.,

керівник юридичної клініки,
Херсонський державний університет

ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СІМ'Я» У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ ТА ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Так сталося, що українське законодавство до прийняття Сімейного кодексу України, який набрав чинності 1 січня 2004 року, ніколи не мало в своєму складі нормативно-правового акту, який би розкривав зміст правової категорії «сім'я». Ця ситуація вважалась не випадковою деякими науковцями. Вони вважали, що законодавчі інститути не тільки не прагнуть до того, щоб розкрити поняття «сім'я», але й свідомо відходять від формалізації цього поняття. Наповнення цього поняття конкретикою, специфічними ознаками

залежить від ряду факторів, які достатньо індивідуальні, такою мірою, що будь-який формальний підхід до категорії «сім'я» неминуче вступає у протиріччя, у суперечність з реальним побутом і обставинами сімейного життя.

Так сталося в процесу розвитку суспільних відносин, що в судовій практиці постійно виникали проблемні питання у сфері регулювання сімейних відносин, Конституційний Суд України 3 червня 1999 року прийняв рішення, в якому, зокрема, надавалось офіційне тлумачення спорідненого терміна «член сім'ї». В цьому рішенні зазначалось, що «стосовно поняття «член сім'ї» Конституційний Суд України виходить з об'єктивної відмінності його змісту залежно від галузі законодавства (п.6)» [1].

Таким чином, якщо враховувати положення цього рішення КСУ, на думку Конституційного Суду України, визначити єдине, цільне, наповнене реальним змістом і характерними ознаками поняття «член сім'ї», яке б можна було застосовувати у всіх галузях права неможливо, бо у кожній галузі це поняття тлумачиться по-своєму, вказуючи ті чи інші ознаки сім'ї, які мають певне, конкретне, специфічне значення для тих чи інших суспільних відносин.

У Сімейному кодексі України, що набрав чинності 1 січня 2004 року, законодавець зробив спробу дати легальне визначення поняття «сім'я» (ст.3 СК України)[2]. Це визначення не може вважатись дуже вдалим і повним. Насправді, в цьому кодексі визначається не поняття «сім'я», а конкретизується коло осіб, які до неї входять, тобто – коло членів сім'ї. Більшість членів сім'ї названі в ст.2 СК України «Учасники сімейних відносин»[2]. Що ж до визначення поняття «сім'я», то в частині 1 ст.3 СК України сказано, що «сім'я є первинним та основним осередком суспільства»[2].

В науковій літературі для визначення правової категорії «сім'я» в різні періоди застосовувались різні терміни «спільнота», «спільність», «союз», «об'єднання», «мала соціальна група». Сучасне законодавче визначення сім'ї як «первинного та основного осередка суспільства» не може вважатись повним, воно тільки вирішує питання, яке стосується визначення місця і значення сім'ї в нашому суспільстві. Тому відповідно з текстом ст.3 СК України доцільно

вважати, що «сім'я – це об'єднання осіб, які пов'язані між собою спільністю проживання, побуту та взаємними правами та обов'язками»[2].

Тобто, якщо аналізувати зміст положень ст.2 СК України, то до учасників сімейних відносин треба відносити:

- 1) «подружжя, батьків та дітей, усиновлювачів та усиновлених, матір та батька дитини;
- 2) бабу, діда, прабабу, прадіда, внуків, правнуків, рідних братів і сестер, мачуху, вітчима, падчерку, пасинка;
- 3) інших членів сім'ї, які визначені в Сімейному кодексі України»[2].

Відповідно до ч.4 ст.2 Сімейний кодексу України, цей кодекс «не регулює сімейні відносини між двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею і між іншими родичами за походженням»[2].

Таким чином, ми бачимо досить широке коло осіб, які можуть бути учасниками сімейних відносин, тобто – членами сім'ї. Це норми сімейного права, що закріплені в законі. Але, якщо ми звернемося до аналізу деяких нормативно-правових актів, які регулюють сферу соціального забезпечення, ми побачимо невідповідність деяких норм Сімейному кодексу України.

Наприклад, постанова Кабінету Міністрів України № 859 від 23.09.2020 року, що затвердила «Порядок подання та оформлення документів, призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі»[3]. В пункті 1 даної постанови визначено, що фізична особа с може надавати соціальні послуги з догляду “без провадження підприємницької діяльності на непрофесійній основі, без проходження навчання та дотримання державних стандартів з надання соціальних послуг... особам із числа членів своєї сім'ї, які спільно з нею проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки»[3]. Тобто, ця норма цілком відповідає положенням ст.3 СК України. Але в подальшому ми побачимо як у даній постанові звужується зміст поняття «сім'я».

Вже у пункті 5 даної постанови визначено, що «до складу сім'ї фізичної особи, яка звертається за призначенням компенсації включаються чоловік, дружина, діти віком до 18 років, а також діти, які навчаються за денною формою здобуття освіти... до досягнення 23 років і не мають власних сімей; жінка і чоловік, які не перебувають у шлюбі, але проживають однією сім'єю... До складу сім'ї фізичної особи, яка надає соціальні послуги, що звертається за призначенням компенсації, не включаються особи, які перебувають на повному державному утриманні та непрацездатні особи»[3].

Таким чином, ми бачимо, що суб'єкти владних повноважень, які видають підзаконні нормативно-правові акти, можуть досить довільно тлумачити поняття «член сім'ї», і на свій розсуд або включати певні категорії осіб до складу сім'ї, або не включати їх. Це суперечить положенням ст.3 СК України, в якій названо критерії визначення поняття «член сім'ї».

В пункті 2 «Методики обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї для надання соціальних послуг»[4] сформульовано специфічне поняття «склад сім'ї отримувача соціальних послуг»[4]. Це поняття в першій своїй частині відповідає положенням ст.3 СК України. Але в другій частині п.2 Методики, її розробник, тобто Міністерство соціальної політики України, вирішив не враховувати до «складу сім'ї отримувача соціальних послуг» наступних осіб: «осіб, які перебувають на повному державному утриманні; дітей, щодо яких отримувач соціальних послуг був позбавлений батьківських прав; осіб, правовий статус яких визначено законами України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», «Про боротьбу з тероризмом»; непрацездатних осіб»[4]. В цьому випадку ми також бачимо приклад досить довільного і розширеного тлумачення питання: кого включати, а кого не включати до складу сім'ї отримувача соціальних послуг.

Досить цікавим для нашого дослідження є постанова КМУ №632 від 22.07. 2020 року «Деякі питання виплати державної соціальної допомоги»[5]. В цій постанові поняття «сім'я» прирівнюється до поняття «домогосподарство», оскільки тут вживається у всіх відмінках словосполучення: «сім'я

(домогосподарство)». Але чіткого визначення: яких осіб включати до «сім'ї (домогосподарства) немає. Це виливає з положення пункту 2 «Порядку обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї (домогосподарства) для усіх видів державної соціальної допомоги»[5]: «Особи, доходи яких включаються до середньомісячного сукупного доходу... визначаються порядками надання певних видів державної соціальної допомоги, що затверджуються відповідними нормативно-правовими актами»[5].

Тут ми бачимо також досить довільне і широке тлумачення того, кого можна включати до складу «сім'ї (домогосподарства)». Тому, можна зробити висновок про необхідність належної уніфікації змісту понять «сім'я», «домогосподарство», «сім'я отримувача соціальних послуг».

Список використаних джерел

1. Рішення КСУ від 3 червня 1999 року №5-рп/99. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/204858_204923 (дата звернення: 29.10.2023 р.)
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року №2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення: 29.10.2023 р.)
3. Деякі питання призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі: постанова КМУ від 23 вересня 2020 року №859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.10.2023 р.)
4. Про затвердження Методики обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї для надання соціальних послуг: наказ Міністерства соціальної політики України від 16 червня 2020 року №419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0611-20#n14> (дата звернення: 29.10.2023 р.)
5. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги: постанова КМУ від 22 липня 2020 року №632. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2020-%D0%BF#n15> (дата звернення:
29.10.2023 р.)

Андрусяк І.П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права і конституціоналізму,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАВОВА ПОЛІТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильства в кризових суспільних подіях – це серйозна проблема, яка може загрожувати фізичному та емоційному благополуччю людей, особливо у важких ситуаціях, таких як природні катастрофи, війни, економічні кризи тощо. Кризові умови можуть сприяти зростанню напруження в сімейних відносинах та ескалації конфліктів.

Психологічна криза суспільства виникає у випадку, коли значні події або явища спричиняють загрозу чи стрес для психічного благополуччя значної частини насильства, вона викликана сильними факторами, такими як природні катастрофи, соціальні конфлікти, економічна криза або інші негативні події, що впливають на психіку та емоційний стан суспільства в цілому.

За останні п'ять років українське суспільство переживало принаймні два суттєвих стресових кризових явищ для ментального здоров'я – пандемічну кризу, включаючи державні заходи збереження громадського здоров'я, особливо примусову самоізоляцію та війну. Реакція на психологічну кризу може бути різною, часто вона проявляється в агресії до членів родини. Забезпечення підтримки та можливостей для відновлення психічного благополуччя громадян є кроком у подоланні психологічних криз суспільства, є суттєвим чинником для подолання проблеми домашнього насильства.

В іноземній науковій літературі є безліч повідомлень, що підтверджують значне зростання домашнього насильства при ізоляції, яка пов'язана із загрозою громадського здоров'я. Домашнє утримання призвело до постійного контакту між кривдниками та жертвами, що призвело до збільшення насильства та зменшення кількості повідомлень. ООН констатувало, що незважаючи на те, що домашнє утримання через пандемію COVID-19 було необхідним заходом захисту від поширення вірусу, воно спричинило соціальні, психологічні та економічні наслідки. Одним із них стало збільшення випадків домашнього насильства [1]. За даними опитування проведеного в Німеччині щодо пандемії - 77,3% учасників зазнали більше словесного насильства, ніж раніше, 19,5% більше фізичного насильства та 11,1% більше сексуального насильства [2].

Також експерти подають висновки щодо зростання домашнього насильства при інших кризових умовах. Після того, як у 1992 році на Флориду обрушився ураган «Ендрю», Центр контролю за захворюваннями США виявив, що «третина з 1400 опитаних мешканців повідомили, що хтось серед домашніх втратив вербальний або фізичний контроль протягом двох місяців після урагану» [3]. Нещодавно опитування 30 австралійських жінок віком 20–60 років показало, що домашнє насильство зросло після лісової пожежі 2009 року, незважаючи на те, що кількість офіційних повідомлень не збільшилася [4].

Відсутніми є офіційні дані, що стосуються психологічної кризи та зростання домашнього насильства при російсько-українській повномасштабній війні, проте безумовним є припущення, що таке кризове суспільне явище сприяло всіх проявів насильства, в тому числі такої форми як домашнього насильства.

Психологічна криза суспільства може призвести до виникнення загального відчуття невпевненості, тривоги, втрати надії та дезорганізації у масовій свідомості. Важливо виконати, що в таких періодах необхідно сприяти психологічній підтримці громадян, надавати інформаційну та психологічну допомогу, а також розробляти стратегії подолання кризових ситуацій.

Правова політика держави повинна нині бути націлена на мобілізацію різноманітних ресурсів, включаючи психологічну та медичну допомогу, підтримку громадських ініціатив та організацій, спрямованих на покращення психологічного стану насильства, зокрема це може включати проведення психологічних тренінгів, створення психологічних центрів, публікацію корисної інформації для підтримки психічного здоров'я та інші заходи.

Правова політика психологічної підтримки громадськості є необхідним інструментом у боротьбі з проявами домашнього насильства, включаючи правові механізми надання психологічної допомоги громадян, можливість їх протидіяти психологічно-депресивним та агресивним діям, а також подолання кризових явищ для потерпілих. Інформаційні кампанії та освітні заходи допомагають розширити усвідомлення про можливості психологічної підтримки та значення цього виду допомоги в складних ситуаціях. Такий підхід сприяє зміцненню психологічного стану та реабілітації постраждалих від домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. United Nations. Addressing the impact of the COVID-19 pandemic on violence against women and girls. 2020. URL: <https://www.un.org/en/addressing-impact-covid-19-pandemic-violence-against-women-and-girls>
2. Jung S., Kneer J., Kruger T. The German COVID-19 survey on mental health: Primary results (Preprint). medRxiv. 2020 URL: <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.05.06.20090340v1>
3. Centers for Disease Control. *Post-Hurricane Andrew Assessment of Health Care Needs and Access to Health Care in Dade County, Florida. EPI-AID 93–09*. Miami: Florida Department of Health and Rehabilitative Services, 1992.
4. Parkinson D. Investigating the increase in domestic violence post disaster: An Australian case study. *J Interpers Violence*. 2019. Vol. 34 P. 2333–2362.

Блик Ю.О.,

Аспірант Херсонського державного університету

ПРИКОРДОННА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України, тимчасова окупація частини українських територій державою-окупантом, злочинна діяльність транснаціональної організаційної злочинності, контрабанда, наркотрафік, незаконна міграція, торгівля людьми та інші порушення державного кордону зумовлюють необхідність розвитку ефективної прикордонної політики зі стратегічними підходами до його захисту. Адже, належний захист державного кордону – це ключовий принцип захисту незалежності держави, її територіальної цілісності, міжнародної безпеки в цілому.

Основою прикордонної політики, як складової політики національної безпеки, виступає відповідне міжнародне та національне законодавство. Прикордонна політика реалізовується через систему державних органів, органи самоврядування, інститути громадянського суспільства та інших інституцій, характеризується різновекторністю і динамічністю. Ефективність прикордонної політики виражається у забезпеченні належного рівня прикордонної безпеки.

Як зауважує В.С. Нікіфоренко «роль політики у сфері забезпечення безпеки державного кордону проявляється, перш за все, в наступному: 1) має важливий вплив на здійснення політики у сфері національної безпеки та є стратегічною складовою процесу реалізації державної політики національної безпеки; 2) може бути реалізована в межах діючого законодавства; 3) має на меті створення ефективних управлінських механізмів для захисту державних інтересів України; 4) політика у сфері забезпечення безпеки державного кордону здійснюється, враховуючи стратегічні інтереси України, системний та ситуаційний підходи у процесі реалізації; 5) одним із головних пріоритетів державної політики у досліджуваній сфері є мінімізація та усунення загроз безпеці державного кордону України» [1, с. 331].

Правова теорія та практика виділяє три типи прикордонної політики:

1. Політика прикордонних бар'єрів, яка спрямовується на військову охорону державного кордону.

2. Політика захисту кордонів спільними зусиллями, зокрема, зусиллями декількох держав в межах транскордонного співробітництва та в сфері охорони суміжних державних кордонів.

3. Політика спільного прикордонного простору полягає у захисті державного кордону наднаціональними органами прикордонної безпеки [2, с. 112].

Серед завдань прикордонної політики виділяють: мінімізація рівня територіальних претензій; охорона незалежності, суверенітету та територіально цілісності держави; попередження регіональних прикордонних конфліктів; контроль державного кордону; протидія глобальним транскордонним викликам; ефективна система національної безпеки.

Слід зауважити, що напрями прикордонної політики змінили свою специфіку в умовах російсько-української війни. Зокрема, до повномасштабного вторгнення рф напрями прикордонної політики були: прискорення демаркації лінії державного кордону; внесення відповідних змін до системи правового регулювання прикордонної політики; впровадження інтегрованого управління державного кордоном; вдосконалення інфраструктури державного кордону у відповідності до євростандартів; подальший розвиток транскордонного співробітництва; відновлення контролю за державним кордоном в межах тимчасово окупованих території та ін. Після повномасштабного вторгнення рф на територію України додатковими стратегічними напрямими прикордонної політики є: визначення порядку перетину державного кордону державними службовцями, військовослужбовцями та військовозобов'язаними, інших категоріями фізичних осіб; спрощена процедура перетину державного кордону гуманітарними вантажами, представниками волонтерських та громадських організацій [3]; відновлення контролю за частиною державного кордону в межах тимчасово

окупованих територій; посилення оборони державного кордону; пошук ефективних механізмів в сфері забезпечення прикордонної безпеки та інше.

Наразі, провідним серед напрямів прикордонної політики в Україні є забезпечення прикордонної безпеки, оскільки така безпека спрямована на захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості державного кордону, життєво важливих інтересів суспільства, громадян та держави в цілому (Концепції узгодженої прикордонної політики, Стратегії національної безпеки України). Для забезпечення прикордонної безпеки вживаються та види заходів, як: правові, організаційні, режимні, розвідувальні та контррозвідувальні, військові, оперативно-розшукові та спеціальні заходи.

Для реалізації визначених напрямів Державна прикордонна служба вживає заходи, які спрямовані на: протидію незаконному перетинанню державного кордону, встановлення законних підстав перетину державного кордону; протидію незаконній міграції, торгівлі людьми, боєприпасів, зброї, незаконному переміщенню наркотичних засобів тощо [3].

Враховуючи довід зарубіжних країн в сфері реалізації прикордонної політики в умовах військової агресії (зокрема, Ізраїлю, Пакистану, Індії, Саудівської Аравії та ін.) актуальним є спрямування заходів прикордонної політики на:

- 1) підтримку постійної бойової готовності на випадок вторгнення сусідньої держави;
- 2) застосування спеціальних заходів охорони державного кордону;
- 3) здійснення заходів у сфері розвідувальної, контррозвідувальної оперативної діяльності на прикордонній території;
- 4) прикордонне розташування достатньої кількості військових частин, спеціальних структурних підрозділів з метою охорони державного кордону;
- 5) часткове його мінування кордону та створення системи інженерно-технічних споруд;
- 6) впровадження правових, дипломатичних, організаційних, політичних заходів щодо спільного захисту суміжних державних кордонів;

7) створення спільних із сусідніми державами контрольно-пропускних пунктів та системи протидії транскордонній злочинності.

Список використаних джерел

1. Нікіфоренко В.С. Особливості державної політики у сфері забезпечення безпеки державного кордону. *Юридичний бюлетень*. Випуск 11, ч. 1. 2019. С.328-335. 1

2. Галанюк Я.С. Сучасна політика країн-членів європейського союзу щодо діяльності прикордонних служб у сфері охорони та захисту державного кордону. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід* №21/2017. С.112-117 2

3. Особливості перетину кордону в умовах воєнного стану. Роз'яснення Держприкордонслужби. Українське радіо. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=99448> (дата звернення: 06.10.2023)

Бобир І.М.,

студент Державного податкового університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, **Фокін Я.Ф,**

Державний податковий університет

ПОВНОВАЖЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

Захист конкуренції є конституційним принципом, який забезпечує свободу відкриття бізнесу в Україні. Реалізація цього базового положення здійснюється за допомогою Антимонопольної комісії України (далі – АМКУ). Отже, найголовніше Місія АМКУ – забезпечити ефективне функціонування системи встановлених основних правових норм Принципи захисту підприємництва та конкуренції на місцях Державні закупівлі. Нині в країні

триває активна стадія модернізації законодавчої реформи АМКУ стає справді незалежною конкурентоспроможною інституцією, Буде запроваджено не лише контрольно-каральні повноваження, а й сприятиме формуванню ефективного конкурентного середовища на ринку України.

Основна місія АМКУ бере участь у формуванні та реалізації конкурсних проектів Державний Закон України «Про Антимонопольну комісію» [1] деталізує її завдання, повноваження та компетенцію. АМКУ щодо забезпечення реалізації національної антимонопольної та конкурентної політики. При цьому виникає питання про практичність механізму. Реалізувати завдання та цілі державної влади. Особливо щодо запровадження кооперації з державними та територіальними органами виконавчої влади Впроваджувати національну конкурентну політику у великих масштабах, АМКУ продовжує взаємодію з адміністрацією та місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання. Водночас відносини, що сформувалися між АМКУ та комерційних структур, господарсько-правового характеру, оскільки є предметом регулювання Господарське законодавство, в тому числі Господарський кодекс України.

Діяльність АМКУ характеризується встановленням фактів монополія або недобросовісна конкуренція та обшуки шляхом сприяння розвитку конкурентних відносин в Україні.

Тому діяльність АМКУ можна охарактеризувати:

- виявляти та припиняти зловживання суб'єктами господарювання монополієм (домінуючим) становищем;
- Централізований контроль і скоординовані дії суб'єкт господарювання;
- виявлення та припинення недобросовісної конкуренції суб'єктів господарювання;
- контролює державну допомогу суб'єктам господарювання;
- Захищати права та законні інтереси пов'язаних осіб, брати участь у процедурах державних закупівель [2].

На додаток до «традиційних» повноважень АМС; Це можна віднести до виявлення та припинення зловживання суб'єктом господарювання монопольним (домінуючим) становищем, управління та контроль предметної концентрації.

Відповідно до Угоди про асоціацію країн [3] Україна прийняла обов'язок гармонізувати національне законодавство відповідно стандартам ЄС.

Але вирішення спорів необхідно не лише приймати нові чи змінювати актуальні права поведінки, але достатньо удосконалити механізм діяльності АМКУ.

Одним з таких інструментів може бути прийняття методу визначення штрафів за недотримання законодавства про конкуренцію, який слід використовувати для визначення методу лікування, штрафи за недотримання існуючих вимог законодавство.

Відтепер АМКУ має монопольне право визначати розміри штрафів і порушення законодавства про конкуренцію.

Отже, можемо помітити, що з моменту створення АМКУ, коло його функцій і міцність значно підвищується. Крім того, розширено перелік повноважень АМКУ, що спричинило його серйозне перевантаження, яке в свою чергу призводить до необхідності перегляду основних принципів функціонування діючої системи Антимонопольної діяльності, що має на меті перерозподіл певних повноважень АМКУ та отримати максимально ефективні результати системи.

Правова основа захисту розвитку економічна конкуренція, особливо в наступних розділах, гармонізація законодавства України з європейським, є необхідною умовою подальшого розвитку та розвитку партнерських умов з союзом. Тому потрібно прийняти нові закони та проаналізувати діючі на відповідність правилам конкуренції.

Список використаних джерел

1. Про Антимонопольний комітет : Закон України № 3659-ХІІ від 26 листопада 1993 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12> (дата звернення: 19.10.2023).

2. Про захист економічної конкуренції : Закон України № 3137-ІХ редакція від 22.06.23 р. URL: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text](http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text)

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Богуславський О.А.

аспірант кафедри національного міжнародного права

та правоохоронної діяльності,

науковий керівник: к.ю.н., доцент **Шевченко Н.Л.**,

доцент кафедри національного,

міжнародного права та правоохоронної діяльності,

Херсонський державний університет

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ЯК НАУКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ І УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

У кризових умовах сьогодення відмічається ріст важливості такого наукового напрямку як філософія права у новому осмисленні базових для суспільних відносин ціннісних понять як права і свободи людини, громадянина, законність тощо. Філософія права – це погляд у майбутнє нашої держави, її державний устрій з урахуванням пройденого етапу розвитку і застереженням тих помилок, які вже були зроблені на цьому шляху. Тобто філософія права має визначати, які напрями розвитку держави є оптимальними

і раціональними на шляху поліпшення державного устрою, життя народу та окремого громадянина зокрема.

Конституцією України проголошено незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, що зумовлює глибинні перебудови суспільних відносин і постановку перспективи достатньо тривалих багаторівневих інтеграційних процесів [1]. Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроекування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормо проектного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України [2]. Одним із визначальних напрямків інтеграційних процесів безумовно можна назвати приведення національного законодавства України у відповідність до європейських стандартів. Європейські стандарти можна визначити як – стандарти прав які містяться у нормативних актах Ради Європи, Європейського союзу, Організації безпеки та співробітництва в Європі, та інших договорах міжнародних організацій обов'язковість яких визнана державами-членами шляхом ратифікації.

У контексті перспективи євроінтеграції, філософія права як науковий напрям світоглядного характеру, несе призначення фокусувати дослідницький інтерес на питаннях підходів до усвідомлення соціальної дійсності, осмисленні, визначенні і впровадженні гуманістичних цінностей у процесах реалізації стратегій інтеграції. Залучення основних принципів і концепцій філософії права у якості інструменту адаптації української правової реальності і українського законодавства до європейських стандартів може відіграти значну роль так як вона надає фундаментальний підхід до розуміння правової системи та її складових. Вона сприяє системному аналізу та розумінню принципів, які лежать в основі права, що дозволяє адаптувати ці принципи до європейських стандартів [5, С.6].

Філософія права постає важливим науковим інструментом для України в процесі євроінтеграції, відіграючи роль не лише наукового методу задля узгодженості і гармонізації, але й допоміжної сили у реформуванні правової системи. Зокрема, філософський підхід до роздуми про справедливість, права людини, демократію та інші ключові аспекти права дозволяють українським законодавцям та правознавцям розробляти нові політичні стратегії законотворчості, які б відповідали сучасним вимогам та стандартам ЄС. Правотворчість у перехідному суспільстві є однією зі складніших проблем, що стоїть перед вченими-правознавцями і юристами-практиками України, інших пострадянських країн і тому вимагає глибокого філософсько-правового аналізу [3, С. 199].

Філософія права стимулює глибокий рефлексивний аналіз і розмірковування над сутністю права, що може привести до створення більш прогресивних та гармонійних правових систем. Напрями досліджень філософії права як галузі правової науки України мають бути орієнтовані на динамічне протистояння тим викликам, які мають місце в сучасній правовій системі України, на аналіз, прогнозування й застереження негативних наслідків від змін у державному устрої України, вироблення виваженої моделі поступового розвитку нашої держави та її інститутів, діяльність яких насамперед має бути спрямована на охорону та захист прав, інтересів та свобод людини – громадянина у демократичному суспільстві [4, С.39].

Таким чином, філософія права виступає як критично важливий інструмент для перетворення правової реальності в Україні та сприяє підвищенню її сумісності з європейськими стандартами, сприяючи успішній євроінтеграції країни.

Розглянемо ролі у яких філософія права може виступити науковим інструментом і знайде своє застосування трансформаційно-інтеграційних процесах.

По перше, філософія права аналізує цінності та принципи, на яких ґрунтується європейська правова система, досліджує основи права, визначає

його філософські підґрунтя, теоретичні основи, та етичні вимоги. Це дозволяє Україні адаптувати своє законодавство до європейських стандартів і норм. Розуміння цих філософських аспектів дозволяє ухвалювати обґрунтовані рішення, щодо формування та адаптації правової системи. Це сприяє гармонізації правових актів та підвищенню відповідності української правової системи європейським стандартам, що є значущим елементом євроінтеграції та розвитку сучасного правової реальності громадянського суспільства в Україні.

По-друге, філософія права сприяє формулюванню принципів та цінностей, які лежать в основі правової системи та міжнародних правових стандартів. Це допомагає Україні створювати законодавство, яке відповідає європейським нормам щодо захисту прав людини та громадянських свобод. Філософські аналізи сприяють розумінню сутності права на життя, свободи вираження, недоторканості особи та інших прав, що є фундаментальними у сучасному суспільстві.

По-третє, філософія права є важливим фактором якісної розробки законів та політичних стратегій, реалізація яких має на меті забезпечення високих стандартів захисту прав людини та громадянських свобод. Філософський аналіз дозволяє визначити, які моральні принципи повинні керувати ухваленням рішень у сфері правозахисту. Це сприяє створенню законів, які враховують інтереси громадян та відповідають європейським стандартам. Розуміння філософських аспектів права допомагає формувати правову культуру серед громадян та забезпечити публічну підтримку інтеграційних процесів.

Усі ці аспекти сприяють утворенню правового простору, який відповідає європейським стандартам і стає підґрунтям для успішної євроінтеграції України. Філософія права надає теоретичну та філософську основу для цього процесу, що є важливим для забезпечення правової гармонізації і взаєморозуміння з європейськими партнерами.

Підводячи підсумок, доцільно констатувати, що наукові дослідження з філософії права мають високу важливість для стратегічної перспективи забезпечення успішної євроінтеграції, оскільки вони сприяють розробці та

реалізації сучасних правових підходів до осмислення базових гуманітарно-правових категорій, забезпечують якісне, прогресивне реформування законодавства до відповідності стандартам та цінностям європейських держав.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 04.11.2018 № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.
4. Фурса, С., & Фурса, Є. (2020). Філософія права в процесі реформування правової системи України: теорія і практика. Часопис Київського університету права, 1(3), 35-40. <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/398/379>
5. Філософія права : навч. посібник / Марченко О. В. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 304 с.

Боднар М.М.,

студент 3 курсу ф-ту агротехнологій і природокористування,

Боднар А.М.,

к.іст.н., доцент,

завідувачка кафедри права, професійної та соціально-гуманітарної освіти,

ЗВО «Подільський державний університет»

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному світі забезпечення безпеки економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Найбільш актуальним ці питання є для країн, які знаходяться у процесі системних трансформацій, прикладом яких

є Україна. Природно, що практично всі досягнення і негаразди ринкових перетворень в Україні немов би фокусуються у проблемі забезпечення економічної безпеки держави.

Передумови поширення тінізації економічних відносин в Україні виникли ще за часів так званої перебудови (1985-1991 рр.). У результаті, зі здобуттям незалежності, Україна отримала у спадок вже сформований тіньовий сектор економіки, який тісно був пов'язаний з організованою злочинністю.

Слідом за здобуттям незалежності і розвитком ринкових відносин, в Україні почалося не менш бурхливе нагромадження “брудних” капіталів. Однією з причин цього варто назвати непристосованість законодавчої бази до нових умов і форм ведення фінансово-господарської діяльності, а також боротьби з новими формами і видами правопорушень у даній сфері. Це стосується не тільки ухиляння від сплати податків, різного виду фінансових махінацій і шахрайства, але також незаконної торгівлі наркотиками, зброєю, людьми, відмивання грошей і інших злочинних діянь[2].

Така ситуація склалася також через прозорість державного кордону України з колишніми радянськими республіками, безліч прогалин у законодавчій системі і внаслідок цього зниження контролюючого впливу правоохоронних органів. Додаткові умови для розвитку тіньової економічної діяльності створювали спотворена галузева та регіональна структура економіки, її надмірна монополізація. Позначилися і відчутні помилки у здійсненні реформ, зокрема тих, що стосувалися прискореної лібералізації та приватизаційних процесів, розбудови фінансового сектору тощо. Мультиплікаційний вплив на процес тінізації спричиняли економічна криза, недосконалість системи грошового обігу та гіперінфляція, непрозорість та неефективність податкової системи.

Основні фактори, що сприяли виникненню та поширенню в Україні такого явища, як легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, коріняться в економіці, а саме: відсутності економічної стратегії, недосконалості та неузгодженості фінансової, податкової, інвестиційної,

банківської, промислової, господарчої та митно-тарифної політики, тінізації найважливіших її ланок. Саме вони, поряд з багатьма іншими чинниками активізували процеси, які стали матеріальною основою для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Стрімка зміна відносин власності, слабо контрольовані процеси роздержавлення ще більш поглибили і сприяли поширенню таких злочинів [1].

Проаналізувавши сучасні загрози економічній безпеці України можна зробити висновок про те, що легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом й слабкість та недосконалість грошової і фінансово-кредитної систем, становить серйозну небезпеку як на національному, так і на міжнародному рівні. Саме тому, в період становлення і розвитку ринкової економіки, накопичений досвід країн-членів НАТО і ЄС для України є вкрай необхідним.

Наслідком перевірки і висновків FATF стало активне створення в Україні нормативно-правової бази для боротьби з цими злочинами.

Однак, незважаючи на вжиті заходи, на вересневій зустрічі FATF у Парижі було прийняте рішення про внесення України в так званий “чорний список” країн і територій, що не співробітничать у боротьбі з відмиванням грошей.

Таке рішення було прийняте, не зважаючи на внесення відповідних змін у Кримінальний кодекс України і Закон України “Про банки і банківську діяльність”, прийняття Закону України “Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг”[3].

Уникнути посилення санкцій відносно України з боку міжнародного співтовариства можливо було лише за умови прийняття Закону України “Про запобігання і протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом”.

20 жовтня 2001 року Президент України провів нараду, присвячену організації в Україні боротьби з відмиванням грошей, а в червні 2002 р. проведено розширене засідання Координаційного комітету з питань боротьби з

корупцією й організованою злочинністю при Президентові України. На цьому засіданні серед іншого було розглянуто питання організації в Україні боротьби з відмиванням грошей.

Указом також було заплановано створити Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму (ЄІС). Створення системи передбачається шляхом об'єднання відповідних інформаційних ресурсів баз даних державних органів. Одним з етапів на цьому шляху у подальшому стало затвердження Урядом розробленої Держфінмоніторингом та погодженої із зацікавленими органами Державної програми створення та функціонування ЄІС та Положення про цю систему.

Дані кроки дозволили Україні підтвердити реальність своїх задекларованих прагнень стати повноправною частиною європейського і світового цивілізованого співтовариства.

Першим блоком питань, на яких акцентувала свою роботу Міжвідомча робоча група з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, у 2004 році, стала діяльність державних органів щодо удосконалення нормативно-правової бази у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму.

Окремо слід відзначити роботу колективу з розробки проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму”, який у серпні 2004 року був схвалений Кабінетом Міністрів України та направлений до Верховної Ради України (реєстраційний номер № 6319 від 09.11. 2004)[5].

Така система, по-перше, відповідає кращим світовим зразкам, забезпечує прозорість процесу боротьби з відмиванням доходів, дозволяє надійно захищати банківську таємницю, суттєво зменшує ризик корупції та упереджених рішень.

По-друге, завдяки такій організації має надійно працювати уся національна система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (далі - національна система протидії легалізації). Побудова та підтримка функціонування такої системи потребує суттєвих зусиль з боку координатора - Держфінмоніторингу та узгоджених дій усіх учасників системи.

В результаті викладеного вище, можна зробити наступні висновки. Глобалізація світової економіки, важливим складником яких є стрімка інтенсифікація руху капіталів у світових масштабах, активно сприяють посиленню проблеми відмивання “брудних” грошей, як одного з напрямів протистояння кримінальному світу, діяльність якого теж глобалізується. Адекватна реакція світової спільноти, в тому числі і України, полягає у створенні відповідної законодавчої бази для ефективної боротьби з цим негативним явищем.

Одним із наслідків світової кампанії у протидії легалізації (відмиванню) доходів, незаконного походження є створення спеціальних органів, які здатні ефективно протистояти цьому лиху, що і викликало потребу України у створенні власної фінансової розвідки - Державного комітету фінансового моніторингу.

По мірі розгортання заходів протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в країнах почали створюватися національні органи, основним завданням яких стала вказана діяльність. Такі органи, як ми вже зазначали, в світовій практиці отримали назву фінансових розвідок. Назва набула офіційного статусу на четвертій пленарній зустрічі Егмонтської групи в листопаді 1996 року в Римі, де було дано офіційне визначення поняття “орган фінансової розвідки”.

Список використаних джерел

1. Виклики та загрози гуманітарній безпеці Української Держави: зб. наук.-експерт. мат-лів / за заг. Ред. С. І. Здіорука. К.: НІСД, 2015. 104 с. (Сер. «Гуманітарний розвиток», вип.4)

2. Чупрій Л. В. Виклики та загрози в гуманітарній сфері України в контексті формування загальноукраїнської ідентичності / *Наук.- інформац. вісник Академії національної безпеки*. – Випуск 3-4 (11-12) / 2016. – С. 156-172

3. Карлова В. В. Пріоритети гуманітарної політики в умовах викликів та загроз національній безпеці України / *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. Том 29 (68) №6. 2018. С. 1-7.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України /відп. ред. С. С. Яценко. К.: А.С.К. 2003. 386 с.

Бриков В.М.,

аспірант Херсонського державного університету

УЧАСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

У сучасному світі, де інтенсивна глобалізація та різноманітність культур стають нормою, участь перекладачів у правовідносинах усіх сфер набуває великої важливості. Їхня діяльність спрямована на забезпечення можливості адекватного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, які не володіють мовою діловодства чи судочинства, реалізації ефективної взаємодії між представниками різних націй, культур в юридичній площині. Участь у процесі перекладача врівноважує можливості для захисту прав та інтересів особи, яка володіє мовою судочинства, і яка не володіє нею [1]. Пропонуємо розглянути особливості правового статусу та ролей перекладачів у кримінальних та цивільних процесах та провести відповідний порівняльний аналіз.

Безумовно, як цивільне так і кримінальне процесуальне законодавство України, розвиваючи положення статті 10 Конституції України закріплюють принцип державної мови судочинства. Стаття 29 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) визначає: «Кримінальне

провадження здійснюється державною мовою. Сторона обвинувачення, слідчий суддя та суд складають процесуальні документи державною мовою» [2]. У Цивільному процесуальному кодексі (далі – ЦПК) окремо не передбачено засади державної мови судочинства, однак стаття 9 кодексу дозволяє провадження цивільного судочинства винятково державною мовою із обов’язковим забезпеченням рівності учасників процесу за мовною ознакою [3].

Суттєвою відмінністю в підходах до правового регулювання участі перекладача в цивільному та кримінальному процесах є визначення самого поняття «перекладач» у тексті закону. Так, ЦПК тлумачить перекладача як «особу, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється цивільне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного чи письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухонімими [3]. Натомість, КПК не надає ніякого визначення даному учаснику провадження та регламентує лише процедуру його залучення до процесу. Така прогалина у кримінальному процесуальному законі значно шкодить реалізації загальноправового принципу юридичної визначеності, адже залишається незрозумілим можливий суб’єктний склад кола осіб, що можуть претендувати на роль перекладача у кримінальному провадженні. Видається необхідним рецепіювати положення частини першої статті 75 ЦПК до КПК, адаптувавши їх відповідно до цілей та завдань кримінального процесу.

Важливо розуміти що при порівнянні підходів до визначення правового статусу перекладача в цивільному та кримінальному процесах слід враховувати різницю між властивими для них методами правового регулювання – диспозитивним та імперативним відповідно. Саме через диспозитивність цивільних процесуальних правовідносин, ЦПК не передбачає відповідальності перекладача за неналежне виконання покладених на нього функцій протягом судового провадження. Така відповідальність передбачена, натомість, у КПК. Так, стаття 384 Кримінального кодексу України встановлює покарання за завідомо неправильний переклад, зроблений перекладачем під час досудового розслідування, судового провадження тощо[4].

Обсяг прав перекладача як учасника провадження в обох кодексах відрізняється не суттєво. Основними є права перекладача на ставлення питань з метою уточнень та одержання винагороди за виконану роботу із компенсацію витрат, понесених на забезпечення участі в процесі. Унікальним для цивільного процесу є право перекладача на відмову брати участь у провадженні, при недостатньому володінні мовою, необхідною для перекладу, а для кримінального процесу – право на заявлення клопотання про забезпечення безпеки та право на ознайомлення з протоколами слідчих дій, учасником яких перекладач був безпосередньо.

Процедура залучення перекладача до процесу врегульована детальніше саме в ЦПК, адже частина друга статті 75 кодексу визначає фактичну та юридичну підставу для допуску цього учасника провадження. Так, перекладач залучається ухвалою суду за заявою будь-якого учасника справи. Також ініціатором залучення перекладача може бути й сам суд. На відміну від цивільного, кримінальний процес починається задовго до стадії судового провадження, та, відповідно, потреба у залученні перекладача може з'явитися ще на етапі досудового розслідування (досудове слідство або дізнання). У такому випадку, перекладач залучається до процесу вмотивованою постановою слідчого, прокурора або слідчого судді.

Особливістю правового регулювання цивільного процесуального законодавства є приділення уваги питанню залучення сурдоперекладача, на противагу КПК, що оминає такий важливий момент. ЦПК прямо встановлює обов'язковість участі сурдоперекладача у категоріях справ де одним із учасників є особа з порушенням слуху [2]. Крім того, процесуальний закон вимагає верифікації компетентності сурдоперекладача за допомогою відповідних підтверджувальних документів встановленого зразка. На нашу думку, вкрай необхідним є доповнення кримінального процесуального законодавства аналогічними за суттю нормами задля адекватного забезпечення реалізації прав вразливих учасників провадження.

Питання підтвердження кваліфікації перекладача для його залучення в провадження є достатньо актуальним в контексті як кримінального так і цивільного процесів. На сьогоднішній день у вітчизняній практиці не вироблено єдиних вимог, стандартів та критеріїв відповідності осіб що претендують на здійснення відповідних процесуальних функцій високому рівню спеціальних лінгвістичних знань та навичок. Юристи-практики, науковці та профільні дослідники пропонують різні варіанти вирішення даної проблеми, найочевиднішим з яких є створення окремого реєстру професійних перекладачів для цілей участі в судових провадженнях з обов'язковими вимогами надати документи про освіту, сертифікати про рівні володіння іноземною та українською мовою тощо, а також – вимогою скласти кваліфікаційний іспит.

У підсумку, зазначимо, що порівняльний аналіз особливостей регулювання будь-якого правового інституту в декількох суміжних сферах дозволяє наочно проілюструвати спільні та відмінні риси, виокремити характерні вади чи переваги тих чи інших підходів. Як бачимо, в контексті залучення перекладача до участі в кримінальному та цивільному процесах виникає певна кількість проблемних питань, однак, деякі з них можливо вирішити достатньо оперативно й у простий спосіб – імплементувавши норми одного законодавчого акту до іншого, врахувавши при цьому особливості властивого методу правового регулювання.

Список використаних джерел

1. Степурко С.І. Процесуальні гарантії принципу рівноправності сторін у цивільному судочинстві / С.І. Степурко // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 559. – 2011. – С. 79–82.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n559>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 18.03.2004 № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n6101>.
4. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n274>

Батраченко Т.С.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів

ПРАВОВА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КІБЕРЗАХИСТУ

За останні десятиліття кіберзлочинність стала важливим фактором, що загрожує кібербезпеці і національній безпеці України, а особливо в умовах військового стану. З метою забезпечення ефективного протидії кіберзлочинності та забезпечення відповідності європейським стандартам, Україна активно адаптує своє законодавство до норм та вимог Європейського Союзу в цій сфері. Ця ініціатива набуває особливої актуальності, оскільки кібербезпека при військовому стані країни стає важливою складовою національної оборони та стратегічного важелю в забезпеченні безпеки та суверенітету України. Відтак, подолання кіберзагроз у цих умовах вимагає вдосконалення законодавства та стратегій у цій сфері для забезпечення ефективного захисту національних інтересів.

Кіберзлочинність стає нагальним питанням для багатьох країн, включаючи Україну, яка активно бореться з цією загрозою для кібербезпеки та

національної безпеки. У контексті європейських стандартів і норм, Україна приймає заходи щодо адаптації свого законодавства у сфері кіберзахисту та протидії кіберзлочинності. Це дослідження спрямоване на аналіз законодавства України та Європейського Союзу в цій області та визначення ключових аспектів [1, с. 51].

Українське законодавство в цій галузі включає Закон «Про кібербезпеку» та Закон «Про інформаційну безпеку». Ці закони визначають основні поняття, вимоги та обов'язки щодо кіберзахисту в країні. Крім того, урядом України було створено Національний центр кібербезпеки для координації заходів у цій області. Відтак, зазначені вище нормативно-правові акти є ключовими положеннями, що регулюють аспекти кіберзахисту та боротьби з кіберзлочинністю. Ці закони встановлюють чіткі визначення основних понять у сфері кіберзахисту, що допомагає уніфікувати розуміння ключових термінів. Вони обов'язково накладають вимоги до суб'єктів, які мають забезпечити кіберзахист своєї інформації та інфраструктури, сприяючи зростанню рівня кібербезпеки. Крім того, Законодавство передбачає відповідальність за порушення встановлених норм та обов'язків, що сприяє впровадженню дисципліни в сфері кіберзахисту. Також Закони встановлюють заходи та стандарти кіберзахисту, що застосовуються суб'єктами для забезпечення безпеки інформації [2].

Формування Національного центру кібербезпеки свідчить про важливість координації та співпраці між структурами влади та іншими зацікавленими сторонами для ефективної реалізації політики кіберзахисту в Україні.

ЄС ефективно застосовуючи законодавство в сфері кібербезпеки реалізує у відповідності до Директиви про мережеву та інформаційну безпеку (NIS Directive) та Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR), що є важливими компонентами законодавства Європейського Союзу у сфері кіберзахисту та приватності. Директива визначає вимоги до операторів інфраструктури критичної важливості та постачальників цифрових послуг, що мають забезпечити належний рівень кіберзахисту та сприяння усунення

інцидентів в галузі мережевої та інформаційної безпеки. Також в Директиві встановлюється механізми співпраці та обміну інформацією між державами-членами ЄС в разі кіберзагроз. Натомість регламент GDPR регулює захист персональних даних громадян ЄС та вимагає від організацій та підприємств забезпечувати належний рівень захисту цих даних. Важливим аспектом при реалізації політики ЄС щодо кіберзахисту є встановлення високих стандартів конфіденційності та захисту даних, а також наявності відповідного покарання за порушення вимог.

Важливим аспектом є вивчення нормативних актів та практик країн ЄС, що стосуються законодавчого регулювання, національних центрів кібербезпеки, публічно-приватного партнерства, стандартизації та сертифікації, реакції на кіберінциденти, освіти та навчання, а також міжнародної співпраці, дозволяє виділити кращі практики та рекомендації, які можуть бути застосовані в Україні з метою підвищення рівня кіберзахисту та відповідності міжнародним стандартам. Відтак, заслуговує на увагу питання сертифікації хмарної інфраструктури (EUCS – European Cybersecurity Certification Scheme for Cloud Services) та її впливу на посилення стійкості та кібербезпеки до якої доєдналась у вересні 2023 року і Україна. Так, завдяки цьому кроку глобальні провайдери хмарних послуг за надану Україні допомогу та розміщення державних інформаційних систем у хмарних середовищах. Це дало змогу забезпечити стійкість інфраструктури й безперервність надання послуг громадянам та бізнесу після повномасштабного вторгнення російських військ в Україну. Крім того, такий крок став реалізацією плідної співпраці з Європейським агентством з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), яке наблизило вітчизняне законодавство у цій сфері до стандартів ЄС, а також співпрацю над подальшою адаптацією нашого законодавства до європейського [3].

Аналіз законодавства Європейського Союзу та України у сфері кіберзахисту дає можливість стверджувати аналогію у визначенні ключових понять і встановленні нормативних вимог щодо кібербезпеки. Проте, важливо зауважити, що законодавство ЄС відрізняється більш розвиненою системою

співпраці та координації між його членами, що сприяє більш ефективній обміну інформацією та спільним заходам у сфері кібербезпеки. Ця співпраця допомагає забезпечити вищий рівень стійкості та відповідальності у кіберпросторі на рівні Європейського Союзу, що може бути цінним досвідом для України у подальшому вдосконаленні її законодавства та політик кіберзахисту.

Крім того, кіберзахист стає дедалі важливішим аспектом національної та міжнародної безпеки, особливо у контексті кіберзлочинності та транснаціональних кіберзагроз. Україна активно працює над адаптацією свого законодавства до європейських стандартів кіберзахисту з метою не лише забезпечення своєї кібербезпеки, але й підвищення відповідності до міжнародних норм та підтримки співпраці з міжнародними партнерами, зокрема ЄС.

Аналіз досвіду країн ЄС показує, що вони розвивають більш розвинені системи співпраці та координації у сфері кібербезпеки, що сприяє більш ефективному реагуванню на кіберзагрози. Співпраця та обмін досвідом з європейськими партнерами можуть сприяти покращенню кібербезпеки в Україні, особливо у контексті збільшення кіберзагроз у військовому стані.

Важливо наголосити на постійному аналізі та адаптації законодавства та політик кіберзахисту до змін у кіберзагрозах та міжнародних стандартах. Тільки таке прагнення до актуальності та відповідності міжнародним нормам може гарантувати надійний кіберзахист та стійкість інформаційних систем України в умовах сучасного цифрового світу.

Список використаних джерел

1. Батраченко Т.С. Міжнародне співробітництво у сфері протидії транснаціональній кіберзлочинності. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми міжнародного права». ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків. 2023. – С. 50-53

2. Стратегія кібербезпеки України (2021 – 2025 роки) «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни» URL:

https://www.rnbo.gov.ua/files/2021/STRATEGIYA%20KYBERBEZPEKI/proekt%20strategii_kyberbezpeki_Ukr.pdf

3. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України

URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-yes-pracyuyut-nad-posilennyam-kiberzakhistu-khmarnikh-servisiv>

Василевич М.С.,

здобувач 3 курсу ННМГІ спеціальності 081 «Право»

Одеського національного морського університету

Науковий керівник: Пальченко А.А.

ст. викладач кафедри «Приватно-правових дисциплін і морського права»

Одеського національного морського університету

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Актуальність обраної мною теми полягає у тому, що в сучасному світі морський транспорт залишається основним засобом міжнародних вантажних перевезень, що важливо в умовах глобалізації світової економіки. Зростаючий обсяг вантажопотоків, включаючи небезпечні вантажі та контейнери, ставить перед індустрією морського транспорту нові виклики з питань безпеки, охорони навколишнього середовища та оптимізації логістики. Крім того, розвиток технологій та зміни в законодавстві впливають на ефективність та конкурентоспроможність морських перевезень. Тому вивчення особливостей перевезення вантажів на морському транспорті має велике значення для галузі логістики та транспортної індустрії загалом. Згідно із даними міжнародної організації International Maritime Organization міжнародне судноплавство транспортує понад 80 відсотків світової торгівлі для людей і громад по всьому світу [1].

Якщо розглядати особливості перевезень вантажів на морському транспорті в світовому контексті, то можна зазначити, що морський транспорт

надає можливість глобального сполучення між континентами. Завдяки морським маршрутам можна перевозити великі обсяги вантажів на великі відстані, що робить морський транспорт незамінним для міжнародної торгівлі та постачання товарів. Слід зазначити, що морський транспорт дозволяє перевозити різноманітні види вантажів, від сипучих до навіть небезпечних хімічних речовин.

Законодавча база морських перевезень включає в себе різноманітні міжнародні конвенції, національні законодавчі акти та регуляторні вимоги, призначені для регулювання та забезпечення безпеки морських перевезень. Ключовими є Міжнародна конвенція SOLAS (Міжнародні правила з охорони життя на морі), Марполь (Міжнародна конвенція з запобігання забрудненню судами), Міжнародний кодекс для безпеки судноплавства на внутрішніх водних шляхах (СТВВ), Кодекси та стандарти Міжнародної морської організації (ММО). В Україні нормативно-правовими актами, які забезпечують правове регулювання відносин щодо перевезення вантажів морським (водним) транспортом, є Закон України "Про транспорт" [2] від 10.11.94 р., Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.95 р. [3].

Розглядаючи аспект перевезень вантажу на морському транспорті в Україні, в умовах війни наразі, питання перевезення вантажів на морському транспорті, на мою думку, постає дуже гостро, через постійні загрози обстрілів та блокування портів. Внаслідок чого, рівень небезпеки перевезення товарів є високим, бо мова йде не лише про матеріальні збитки, ай про можливість поранення чи загибелі робочих та морського екіпажу.

Транспортування вантажів морським шляхом становило основну частину вантажоперевезень в Україну. Іншими словами, морський транспорт був ключовим для українського зовнішньоекономічного обігу, і будь-які блокади портів, втрати морських коридорів і суден, а також обмеження у вантажних перевезеннях серйозно ударили по країні та її бізнесу. Незважаючи на постійні загрози та обмеження, українські експедитори вдаються до різних стратегій і

можливостей для доставки вантажів з України до портів у Польщі, Румунії та Болгарії.

Через закриття судноплавства в Азовському морі та з нього, проблемою стало велике скупчення суден, які чекали на прохід через Керченську протоку. Враховуючи те, що 70% українського експорту здійснюється морським транспортом, затори збільшуються постійно. Частина ж Чорного та Азовського морів є небезпечними або непрохідними [4].

Однією з проблем перевезення вантажу морським транспортом, як зазначила Міжнародна палата судноплавства, що збої в ланцюжку поставок можуть погіршитися через брак судноплавних бригад через війну в Україні, так як відомо , що «українські моряки та моряки держави-терориста становлять 14,5% світової морської робочої сили» [5]. Зокрема, українські моряки отримали можливість виходити в рейс під час воєнного стану, згідно з Постановою КМУ від 02.09.2022 р. №992 [6].

Як відомо, у липні 2022 року було укладено «зернову угоду» за посередництва Туреччини і ООН, задля розблокування українських портів і продовження експорту зерна. На той момент, за оцінкою влади, в Україні блокувалося 22 млн. тонн зерна. 17 липня 2023 держава-агресор офіційно відмовилася продовжити дію «зернової угоди». Після припинення цієї угоди, РФ починає ще більше маніпулювати тим, що буде завдавати ударів по суднам, які будуть заходити до українських портів. Не дивлячись на це, з'явилося таке явище, як «тимчасовий коридор», який використовується для евакуації суден, які перебували в портах України на момент повномасштабного вторгнення. Відомо, що не дивлячись на загрозу, тимчасовим коридором, за весь час роботи під завантаження до Чорноморських портів увійшли 25 суден.

На мою думку, війна в Україні значним чином негативно вплинула на розвиток перевезення вантажів морським транспортом, як і в самій Україні, так і за її межами. Особливо в міжнародному контексті відбувається перекриття маршрутів доставки, логістичні компанії фактично зупиняють свої послуги, а тарифи стрімко зростають, як повідомляють постачальники. Ця ситуація має

негативний вплив, і цей вплив поширюється не лише на економічну ситуацію в Україні, але й на глобальну ситуацію. Таким чином, ми можемо побачити, що не дивлячись на складні та небезпечні умови транспортування вантажів, під час війни в Україні, експедитори та компанії намагаються зробити все, щоб рух морського транспорту і експорт товарів не зупинявся.

Список використаних джерел

1. International Maritime Organization - United Nations Foundation. URL:<https://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx> (дата звернення 15.10.2023).
2. Про транспорт: закон України від 10.11.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.10.2023).
3. Торгівельне мореплавство України: кодекс України від 23.05.95 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.10.2023).
4. Давидова І.В., Резніченко С.В. ДОГОВОРИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ: РЕАЛІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ. TRANSPORTATION CONTRACTS: REALITIES OF WARTIME. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2022/129.pdf (дата звернення 15.10.2023).
5. How the Russia-Ukraine war is worsening shipping snarls and pushing up freight rates. URL: <https://www.cnbc.com/amp/2022/03/11/russia-ukraine-war-impact-on-shipping-ports-air-freight.html> (дата звернення 15.10.2023).
6. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України: постанова КМУ від 02.09.2022 р. №992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2023).

Гавловська А.О.,

к.ю.н., доцентка, завідувачка кафедри
національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності,

ТРАДИЦІЇ, ЗВИЧАЇ ТА ПРАКТИКИ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАНЕСЕННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Одним із найпоширеніших видів насильства у світ є гендерне насильство проти жінок та дівчат, яке не знає національних, економічних, соціальних, культурних чи релігійних кордонів. За результатами дослідження окремих культурних, релігійних і етнічних традицій, звичаїв і практик різних етносів, народів та країн ми можемо виділити ті з них, які наносять дівчатам та жінками тілесні ушкодження.

Серед таких традицій та звичаїв ми можемо визначити наступні:

1. Практика жіночого обрізання відмічається у таких країнах, як Пакистан, Індія, Індонезія, Єгипет, Ефіопія, Ірак, окремі етнічні групи африканських країн. На думку прихильників жіночого обрізання його слід проводити з наступних причин: гігієна жіночих статевих органів, естетика жіночого тіла, контроль жіночого статевого життя та підвищення фертильності жінок. В практиці жіночого обрізання виділяють 4 типи обрізання: вирізання; клітородектомія; надрізування, проколи або припалювання статевих органів, інфібуляція [1, с. 179]. Слід зауважити, що у більшості випадків дану процедуру проводять дівчаткам та дівчатам у віці до 15 років, саму операцію проводять старіші представники громади без належної медичної освіти та за допомогою підручних засобів (бритвене лезо, скло та ін.) без знеболюючого та антисептиків. Негативними наслідками такої операції є шкода фізичному та психічному жіночому здоров'ю, зокрема: кровотеча, больовий шок, інфікування, акушерські та перинатальні ускладнення, безпліддя, розлади метального здоров'я, проблеми у статевому житті та ін. Як зауважує, К.Катеринчук «каліцтво статевих органів – це злочинні дії, що вчиняються виключно щодо осіб жіночої статі; по-друге, це злочин з умисною формою

вини, а отже, дана ознака важкого тілесного ушкодження неможлива при вчиненні злочину з необережною формою вини» [2].

2. Традиція племені Каян (Північний Таїланд, М'янма) видовження шиї жінок за допомогою носіння з 5 років металевих кілець (спіралі) на шиї, які з часом можуть важити до 4-5 кг. Традиція «жінок-жирафів» ґрунтується на легендах, наслідування звичаїв предків, естетичних уподобаннях, ідентифікації племені, статусного показника жінок у суспільстві, використання жінок у якості «живих експонатів» для туристичних локацій та ін. [3, с. 38]. Що в свою чергу зумовлює суттєве обмеження життєвого простору представниць племені Каян, оскільки вони змушені проживати в резерваціях без офіційного працевлаштування, за відсутності можливості для розвитку, отримання медичних і освітянських послуг тощо.

3. Традиція «прасування» грудей практикується у таких країнах, як Беніні, Чаді, Того, Камерун та серед іммігрантів в країнах Західної Європи та полягає у штучному зменшенні молочних залоз у дівчат в період їх активного статевого розвитку. Дана традиція ґрунтується на етнічних звичаях, стереотипах та соціальному тиску з боку громади, адже прихильники такої традиції переконанні, що «сильно вираженні груди» у дівчинки можуть стати причиною сексуального насильства у майбутньому. Як і жіноче обрізання практика «прасування» грудей у дівчат шкодить їх фізичному та психічному здоров'ю, може призвести до таких наслідків, як: больові відчуття, захворювання молочних залоз, ускладнення лактації у майбутньому та ін.

4. Побиття камінням (лапідація) жінок за вчинення злочину, як вид страти через нанесення тяжких тілесних ушкоджень, що тягнуть за собою смерть. Дана традиція притаманна країнам з консервативними патріархальними і релігійними уявленнями про місце жінки у суспільстві. В сучасному світі до таких країн відносяться:

- Іран (покарання жінок у вигляді побиття камінням застосовується у випадку вчинення жінкою подружньої зради та інших статевого злочинів);

- Афганістан (під час правління Талібану зафіксовано застосування побиття камінням жінок за вчинення різноманітних злочинів);

- Пакистан (в окремих регіонах країні фіксується випадки застосування даного виду покарання по відношенню до жінок) та в інших раїнах.

Окрім вказаних звичаїв та традицій нанесення тілесних ушкоджень дівчатам та жінкам виділяють також заточення зубів, перев'язка стопи, носіння жінками племені Мурсі глиняних тарілок у нижній губі та вухах, шрамування, примусова стерилізація та ін.

Всі зазначені традиції і практики – це прояви гендерно зумовленого насильства, яке ґрунтується на традиціях патріархального суспільства, етнічних звичаях, релігійних переконаннях та ін. Застосування вказаних практик призводить до таких негативних соціальних наслідків, посягання на фізичне та психічне здоров'я жінок, стигматизацію жінок у суспільстві, порушення їх прав та свобод. Зокрема, серед таких прав жінки можна виділити наступні: право на фізичну недоторканість; право на безпеку; право на здоров'я; право на гідність; право на життя; право на свободу від катувань та нелюдського поводження; репродуктивні права; право на вільне пересування вільний та вибір місця проживання; право мати найвищий рівень досяжного фізичного і психічного здоров'я; право на освіту та розвиток; право на свободу працевлаштування; право на охорону здоров'я та належне медичне обслуговування; право на доступ до сучасних технологій; тощо.

Отже, враховуючи вищезазначене ми можемо дати наступне авторське визначення традицій, звичаїв і практик, які наносять дівчатам та жінками тілесні ушкодження – це релігійні, соціальні і культурні обряди, характерна поведінка та звички, які включають в себе методи і дії нанесення дівчатам та жінкам тілесних ушкоджень різної тяжкості, що є усталеною практикою певних народів і етносів та вважається нормою в їх соціокультурному середовищі.

Список використаних джерел

1. Чутора М.В. Стигматизація: сутність, види, причини виникнення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2011, Випуск 20. С.177-180.
2. Катеринчук К.В. Окремі аспекти Стамбульської конференції щодо визначення тяжких тілесних ушкоджень. *Актуальні питання кримінального права, кримінології та судочинства*. Державний університет інфраструктури та технологій. 2020. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/17237/1/20210301_314.pdf (дата звернення: 05.10.23)
3. Гавловська А.О. Малгожата Е. Ш., Дегтяренко М. А. Звичаї, традиції і практики нанесення жінкам та дівчатам тілесних ушкоджень. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»: зб. наук. праць / гол. ред. Стратонов В.М. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 3. С.36-42 URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-3>(дата звернення: 14.10.23)
4. Стрельцов Є. Право на життя, смертна кара і властивості кримінального права. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/pravo-na-zhyttya-smertna-kara-i-vlastyvosti-kryminalnogo-prava/> (дата звернення: 09.10.23)

Громенко Ю.О.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри «Приватно-правових дисциплін і морського права»,

Ільченко М.А.,

здобувачка магістратури спеціальності «Право» ННМГІ ОНМУ,

Одеський національний морський університет

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІН У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Куценко С. зазначає, що «у розвинених країнах банкрутство є невід'ємною частиною ринкової економіки, наслідком природного процесу конкурентної боротьби» [1]. Звісно, неможливо не погодитися з Мурсяк Н.Л., Пильнюк Д.О., що «в умовах різкого сповільнення економічної активності в економіці, зумовленого негативними наслідками карантинних обмежень внаслідок пандемії, воєнного стану, виникає необхідність дослідження нововведень в умовах сьогодення. Тому проблема банкрутства є актуальною для підприємств України незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності. Вона має загальнодержавну та соціальну вагомість, тому що життєвий рівень населення України, його соціальна рівновага та стабільність зумовлюється стійким фінансовим станом підприємств»[2, с. 2]. З огляду на це, дослідження деяких питань банкрутства, на нашу думку, в умовах воєнного стану і буде становити актуальність обраної теми роботи.

Банкрутство, наголошують фахівці Дебет-кредит «визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом України з процедур банкрутства, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури. Це стає можливим у випадку суттєвого порушення фінансової усталеності підприємства, коли зобов'язання перевищують активи, внаслідок значної незбалансованості між від'ємними та додатними грошовими потоками, або через тривалу неплатоспроможність, обумовлену низькою ліквідністю активів»[3].

Тому, 7 червня 2022 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану» № 7442 (далі - законопроект) [4].

На думку фахівців ЮФ INTEGRITES, «проект розроблений для того, аби спростити доступ до процедури банкрутства і підвищити ефективність її застосування в умовах воєнного та післявоєнного стану. Крім того,

законопроект покликаний уточнити низку процедурних питань і усунути неузгодженості й недоліки, виявлені під час практичного застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства (далі - КЗпБ)» [5].

Кознова О. виділяє наступні зміни, що запропоновані законопроектом: «забезпечити вимоги кредиторів накладенням арешту не лише на майно боржника, а і на майно осіб, які несуть з ним солідарну відповідальність; забезпечити отримання від ліквідатора висновку щодо ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства тощо; надати розпоряднику майна дієвих повноважень та доступ до податкової інформації боржника; доповнити перелік боргів, які не підлягають прощенню в процедурах банкрутства; проводити збори кредиторів на період дії воєнного стану та впродовж шести місяців із дня його припинення можна дистанційно; зняти дисциплінарну відповідальність з арбітражного керуючого за невиконання обов'язків, якщо це було неможливо у зв'язку з веденням бойових дій; зупинити нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами, які реструктуризовані згідно з планом санації; відкрити справу про банкрутство можна за заявою боржника, якщо проведення бойових дій призвело до його неплатоспроможності» [6].

Тобто, основною метою розробки проекту Закону є спрощення доступу до процедур банкрутства в умовах воєнного та післявоєнного стану, а також усунення певних недоліків, виявлених під час практичного застосування положень Кодексу з процедур банкрутства (далі - КЗпБ). У даному контексті, пояснювальна записка до проекту Закону враховує обґрунтування цілей та змін. Розглянемо на прикладі окремих норм проекту закону.

Частина 1 статті 28 КЗпБ («призначення та відсторонення арбітражного керуючого») пропонується доповнити тим, що «арбітражний керуючий може бути призначений господарським судом за клопотанням комітету кредиторів (у справі про банкрутство юридичної особи) чи зборів кредиторів (у справі про неплатоспроможність фізичної особи)» [7, с. 5]. Також передбачається внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» для забезпечення

розкриття банками арбітражним керуючим банківської таємниці і надання інформації на їх запити [8, с. 4].

Тобто, законопроектом розширено повноваження комітету кредиторів та арбітражного керуючого, що має на меті забезпечення виконання одного з завдань процедури банкрутства – задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника.

Важливо відзначити, як відмічають фахівці ЮФ INTEGRITES«у вмісті законопроекту не фігурує жодна згадка про введення мораторію на відкриття процедур банкрутства, аналогічного тому, який був ухвалений Кабінетом Міністрів на період дії карантину з метою протидії поширенню COVID-19. Отже, поки Мораторій відсутній, керівник боржника все ще під тиском вимоги про місячне звернення до суду про своє банкрутство»[5].

Частина законопроекту, що стосується саме періоду дії воєнного стану та протягом шести місяців з дати припинення або скасування воєнного стану, містить небагато пропозицій та частково дублює алгоритм роботи під час карантину[8,с.3].

Отже, на підставі вище викладеного можемо прийти до висновку що законопроектом буде запропоновано ряд змін, особлива увага була приділена розширенню повноважень арбітражного керуючого у процедурі банкрутства, також деякі зміни зазнали деякі повноваження комітету кредиторів. Відповідно до Пояснювальної записки, законопроект стосується спрощення процедури банкрутства в умовах військового та післявоєнного становища, але виходячи зі змісту законопроекту, спрощенню самої процедури приділено небагато уваги.

Список використаних джерел

1. Куценко С. Як банкрутують підприємства в Україні. *LB.ua*. 2018. URL: <http://surl.li/cvnvs//> (дата звернення 05.11.2023 р.)
2. Мурсяк Н.Л., Пильнюк Д.О. Банкрутство підприємства: сутність, причини та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021. №33. 7 с. URL: <http://surl.li/cvnvw> (дата звернення 05.11.2023 р.).

3. Банкрутство підприємства та його наслідки: роз'яснює Мін'юст. *Дебет-Кредит*. 2021. URL: <http://surl.li/cvnyy> (дата звернення 05.11.2023 р.).
4. Мовчан О. В., Гривко С. Д., Вацак Г. А. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану: Проект Закону України від 07.06.2022 р. N 7442. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <http://surl.li/cvnyz> (дата звернення 05.11.2023 р.).
5. Банкрутство в умовах воєнного стану. *ЮФ INTEGRITES*. 2022. URL: <https://www.integrates.com/uk/publications/bankruptcy-under-martial-law/> (дата звернення 05.11.2023 р.).
6. Кознова О. В Україні запровадять окрему процедуру банкрутства на час воєнного стану. *Ліга-Закон*. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220883_v-ukran-zprovadyat-okremu-protseduru-bankrutstva-na-chas-vonnogo-stanu (дата звернення 05.11.2023 р.).
7. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану». *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1335467> (дата звернення 05.11.2023р.).
8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану». *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1335468> (дата звернення 05.11.2023р.).

Губанова У.С.,

студентка 4 курсу спеціальності 081 Право,

Риженко І.М.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри приватно-правових дисциплін і морського права,

Одеський національний морський університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Одне з основних завдань господарського судочинства є забезпечення ефективності захисту порушених чи оспорюваних прав і законних інтересів суб'єктів господарської діяльності. Прийняття судового рішення не завжди гарантує реальне відтворення порушених прав і законних інтересів учасників господарського процесу. Правосуддя у сфері господарювання реально буде ефективним лише в тому разі, коли судові рішення буде виконано і тим самим будуть поновлені порушені права і інтереси.

Під забезпеченням позову розуміється сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог [1]. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Інститут забезпечення позову має велике значення, оскільки він надає реальну можливість сторонам процесу бути впевненими у виконанні судового рішення і захищає майнові інтереси особи, яка звернулася до суду з відповідною заявою. Таким чином, можна відзначити, що даний інститут націлений на реальне і повне відновлення прав власності учасників господарського процесу, порушених в результаті протиправних дій інших осіб, і є важливою гарантією захисту прав учасників господарського процесу [2, с. 880]. Предметом позову є виключно матеріально-правова вимога (майнова або немайнова), яка є предметом вимоги, яка підлягає подальшому виконанню.

Відповідно до ст. 137 Господарського процесуального кодексу України зазначено, що позов забезпечується:

- накладенням арешту на майно та (або) грошові кошти, що належать або підлягають передачі або сплаті відповідачу і знаходяться у нього чи в інших осіб;
- заборону відповідачу вчиняти певні дії;

- заборорою іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання;
- зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку;
- зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту;
- зупиненням митного оформлення товарів чи предметів, що містять об'єкти інтелектуальної власності;
- арештом морського судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги;
- іншими заходами у випадках, передбачених законами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [3].

Найпопулярнішими заходами забезпечення позову в господарському процесі є накладення арешту на майно підприємств та заборона відповідачу вчиняти дії, спрямовані на відчуження майна.

Необхідність застосування арешту повинна бути обґрунтованою. Обставини, що доводять потребу у вжитті такого заходу, повинні підтверджуватись перед судом належними, достатніми та допустимими доказами. Наприклад, позивач має довести, що майно, яке є у відповідача, може бути відчужене, його кількість може зменшитись або погіршитись якість на момент виконання рішення суду внаслідок певних причин.

Відповідно до пленум Вищого господарського суду України у ч.3 Постанови «Про деякі питання практики застосування заходів щодо забезпечення позову» роз'яснив, що доказом необхідності застосування заходу забезпечення може бути: вчинення відповідачем певних дій, спрямованих на відчуження чи приховування майна; перешкоджання законному стягненню за вимогою суду; незадовільний фінансовий стан відповідача, що в майбутньому

може викликати заборгованість та неможливість виконання рішення; наявність виконавчих проваджень щодо нього та ін. Також позивач повинен довести, що захід забезпечення справді дасть змогу виконати судове рішення. Та часто проблеми виникають у зв'язку з тим, що позивач не має змоги отримати вищеперераховані докази, бо, наприклад, активні дії відповідача щодо відчуження майна, як правило, здійснюються таємно [4].

Також необхідно приділити увагу обмеженням, що повинні враховуватись при застосуванні такого заходу забезпечення як арешт. У Пленумі тогочасного Вищого господарського суду України зазначено, що у позовному провадженні суму грошових коштів, що підпадають під арешт, слід обмежувати розміром суми самого позову та судових витрат. У даній постанові також закріплено, що за позовами про визнання права власності або витребування майна арешт може бути накладений лише на індивідуально визначене майно, що є предметом спору. В ухвалі про забезпечення позову має міститися перелік ознак, які ідентифікують це майно та відрізняють його від іншого, а за необхідності і місцезнаходження майна[4]. Не можна, наприклад, накладати арешт на сільськогосподарську техніку, не зазначивши її видових ознак, державних реєстраційних номерів, номерів двигунів та ін. ГПК України передбачає перелік випадків, коли не можна застосовувати такий захід забезпечення позову. Зокрема, не накладається арешт на речі, що швидко псуються (ч. 2 ст. 137 ГПК України). Чинним законодавством передбачені також інші обмеження, які певною мірою слугують механізмом захисту інтересів та результатів господарської діяльності відповідача [3].

Це говорить про те, що господарське процесуальне законодавство у сфері забезпечення позову та накладення арешту на майно, і грошові кошти зокрема, має на меті досягнути баланс інтересів не тільки позивача, але й відповідача, гарантувати виконання рішень та протистояти недобросовісному зловживанню процесуальними правами з боку сторін господарського процесу.

Інститут забезпечення позову також доволі часто є предметом зловживання учасниками справи своїми процесуальними правами, оскільки

використовується для безпідставного затягування чи перешкоджання розгляду справи. З огляду на це суду має бути надане підтвердження існування реальної загрози невиконання чи ускладнення виконання можливого рішення суду про задоволення позову; забезпечення позову має бути обґрунтованим, тобто заявник повинен обґрунтувати, чому невжиття заходів забезпечення може ускладнити або зробити неможливим виконання рішення суду та яким чином; вид забезпечення позову повинен відповідати позовним вимогам у повному обсязі [5].

Отже, заходи забезпечення позову повинні відповідати вимогам процесуального законодавства, зокрема, вимогам розумності, обґрунтованості, адекватності, збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу, наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовної вимоги, доведеності обставин щодо ймовірності утруднення виконання або невиконання рішення господарського суду в разі невжиття таких заходів.

Список використаних джерел

1. Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову: постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 груд. 2006 р. № 9. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06> (дата звернення 31.10.2023).

2. Канарик, Ю.С., Сахно Б.С. Заходи забезпечення позову в господарському процесі в порівнянні з процесом цивільним. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 879-883.

3. Господарський процесуальний кодекс України від 06 лис. 1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 31.10.2023).

4. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» від 26.12.2011,

N 16. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11> (дата звернення 31.10.2023).

5. Мороз В. Забезпечення позову в цивільному та господарському процесі як спосіб зловживання правом. URL: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/zabezpechennya-pozovu-v-civilnomu-tagospodarskomuprocesi-yak-sposibzlovzhivannya-pravom.html> (дата звернення 31.10.2023).

Данилова І.О.,

адвокат, ст. викладач кафедри
приватно-правових дисциплін та морського права
Навчально-наукового морського гуманітарного інституту
Одеського національного морського університету

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ МИТНИХ ПРАВИЛ

Аналізуючи проблематику нормативно-правового забезпечення запобігання та протидії порушенням митних правил в Україні, вважаємо, що прецедентна практика Європейського суду з прав людини в цій сфері з кожним роком активніше та ефективніше застосовується українськими суддями та усвідомлюється соціумом як надзвичайно важлива і потрібна, а отже моніторинг правових позицій ЄСПЛ, зокрема, у частині справ про митні правопорушення, є необхідним. Зростає обґрунтованість та релевантність відповідних посилань у судових рішеннях і все частішими стають посилання саме на практику ЄСПЛ, а не на загальні положення Конвенції та Протоколи до неї.

Зафіксовано кілька випадків, коли в справах із практично ідентичним предметом і аналогічними суб'єктами судді змінювали свою позицію після ознайомлення з правовими позиціями ЄСПЛ (причому принципового значення

не має те, що стало підставою – власна ініціатива чи висловлення позиції / рекомендації вищого суду) [1, с. 18-25].

Так, у справі «Надточій проти України» (заява № 7460/03) Суд зазначає, що «Уряд визнав карний кримінально-правовий характер Кодексу про адміністративні правопорушення, проте заперечував проти того, що Митний кодекс має аналогічний характер. Основною метою Митного кодексу дійсно є регулювання економічних питань, проте, якщо взяти до уваги положення цього кодексу, зазначені у розділі «Відповідне національне законодавство», Митний кодекс також регулює відносини, пов'язані з митними правопорушеннями. Розділ VII містить норми щодо контрабанди та посилення на кримінальне законодавство, а розділ VIII, положення якого застосовуються у справі заявника, стосується порушень митних правил. У цьому зв'язку необхідно зазначити, що у розділі 2 Кодексу про адміністративні правопорушення чітко визначається відповідальність за порушення митних правил, а стаття 139 Митного кодексу містить положення про адміністративні стягнення, такі як попередження, штраф та конфіскація. Останні два стягнення застосовуються за порушення митних правил згідно зі статтями 112 та 113 Митного кодексу. Грунтуючись на зазначеному вище, не вбачається істотної різниці між Кодексом про адміністративні правопорушення, який, на думку Уряду, має карний кримінально-правовий характер, та розділом VIII Митного кодексу, який стосується окремих видів митних правопорушень, які також можна визначити як адміністративні правопорушення. Положення Митного кодексу, які застосовуються у справі заявника, безпосередньо поширюються на всіх громадян, які перетинають кордон, та регулюють їх поведінку шляхом застосування стягнень (штраф та конфіскація), які є як покаранням, так і стримуванням від порушення. Таким чином, митні правопорушення, які розглядаються, мають ознаки, притаманні «кримінальному обвинуваченню» у значенні статті 6 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, «Озтурк проти Німеччини» (*Ozturk v. Germany*)). Що стосується покарання (конфіскація), яке фактично було застосовано

до заявника, то таке стягнення передбачається двома кодексами – Кодексом про адміністративні правопорушення та Митним кодексом як вид покарання за вчинення правопорушень (основний або додатковий). У будь-якому випадку, незалежно від характеристики суті цього стягнення, факти свідчать, що заявник зазнав значної шкоди у зв'язку із застосуванням до нього цього стягнення (див. «Велч проти Сполученого Королівства» (*Welch v. the United Kingdom*)) [2]. Тому Суд вважає, що ця справа за своєю суттю є кримінальною, а також, що зазначені митні адміністративні правопорушення фактично мали кримінальний характер та повністю підпадають під гарантії статті 6 Конвенції.

Надмірна фінансова відповідальність за порушення митних правил була предметом звернення до ЄСПЛ заявників Садохи і Мякотіна. Так, у рішенні «Садоха проти України» (заява № 77508/11) від 11 липня 2019 р., заявник, який подорожує і перевозить 41000 євро готівкою у ручній поклажі, «стверджував про незаконність конфіскації коштів, які він перевозив, оскільки існуючі положення законодавства, відповідно до яких було ухвалено постанову про конфіскацію, не відповідали вимогам Конвенції щодо передбачуваності та доступності» [3], а тому були надмірним і непропорційним заходом, на його думку. «Повертаючись до поведінки заявника, Суд зазначає, що немає жодних ознак того, що він умисно намагався обійти митні правила. Уряд не оскаржив, що під час перевірки на безпеку заявник не заперечував перевезення готівки (див. пункт 19 і див., для порівняння, рішення у справі «Мун проти Франції» (*Moon v. France*), заява № 39973/03, пункт 8, від 09 липня 2009 року, та згадане рішення у справі «Гріфхорст проти Франції» (*Grifhorst v. France*), пункт 8, в яких заявники заперечили наявність у них коштів). Той факт, що українські органи державної влади не порушили кримінальне провадження щодо заявника, також свідчить про визнання ними того, що заявник не мав наміру обманути їх і, що наклавши на заявника стягнення у вигляді конфіскації, українські органи влади не прагнули запобігти якій-небудь незаконній діяльності, такій як відмивання грошей, обіг наркотичних засобів, фінансування тероризму або

ухилення від сплати податків. Кошти, які перевозив заявник, були отримані законним шляхом, і він мав право вивезти їх з України, якби задекларував їх митним органам. З цього випливає, що єдиною протиправною (проте не кримінальною) поведінкою, відповідальність, за яку могла бути покладена на заявника, було те, що він письмово не задекларував митним органам факт перевезення ним через кордон готівки у такому обсязі.

Суд вважає, що захід у вигляді конфіскації відповідав загальному суспільному інтересу. Інше питання, чи забезпечило втручання необхідний справедливий баланс між захистом права власності та вимогами загального інтересу з огляду на свободу розсуду, якою наділена держава у цій сфері. Необхідний баланс не буде досягнуто, якщо на відповідного власника майна буде покладено «індивідуальний та надмірний тягар». Конфіскована сума була значною для заявника. Проте немає жодних доказів, що заявник міг завдати якоїсь серйозної шкоди державі: він не ухилявся від сплати митних платежів і не завдав державі будь-якої іншої матеріальної шкоди. Твердження, яке містилося у постанові апеляційного суду, що дії заявника завдали «істотної шкоди зовнішньо-економічним інтересам і безпеці України», є занадто нечітким і загальним та не є підтвердженим іншими деталями щодо того, у чому саме полягала ця шкода. Тому ЄСПЛ вважає, що стягнення у вигляді конфіскації не було направлено на відшкодування матеріальної шкоди, оскільки держава не зазнала жодних втрат внаслідок недекларування заявником коштів, а було стримувальним та каральним за своїм призначенням [3].

«Суд наголошує, що перша та найважливіша вимога статті 1 Першого протоколу до Конвенції полягає в тому, що будь-яке втручання органу державної влади у мирне володіння майном має бути законним (див. рішення у справі «Іатрідіс проти Греції» [ВП] (Iatridis v. Greece) [GC], заява № 31107/96, пункт 58, ЄСПЛ 1999-II). Принцип законності у розумінні Конвенції вимагає дотримання відповідних положень національного законодавства та принципу верховенства права, що включає свободу від свавілля (див. рішення у справі «Кушоглу проти Болгарії» (Kushoglu v. Bulgaria), № 48191/99, пункти 49-62, від

10 травня 2007 року). Концепція законності також посилається на якість відповідного закону, вимагаючи, щоб він був доступним для зацікавлених осіб, чітким і передбачуваним у своєму застосуванні (див. рішення у справі «Беєлер проти Італії» [ВП] (Beyeler v. Italy) [GC], заява № 33202/96, пункт 109, ЄСПЛ 2000-I).

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції вимагає, щоб будь-яке втручання було достатньо пропорційним цілі, якої воно прагне досягнути. Необхідний справедливий баланс не буде забезпечено, якщо на зацікавлену особу буде покладено індивідуальний та надмірний тягар (див. рішення у справі «Белане Надь проти Угорщини» [4]).

Водночас не завжди прийняття національними судами остаточних рішень припиняли протиправну поведінку митних органів (наприклад, рішення ЄСПЛ в справі «ТОВ «Полімерконтейнер» проти України» (заява № 23620/05) [5]).

Отож, механізм захисту конвенційних прав покладає на Європейський суд з прав людини як функцію здійснення індивідуального контролю у разі винесення рішень щодо порушення державою-учасницею Конвенції того чи іншого права, так і функцію формування принципів та стандартів захисту прав людини загалом. І прецедентна практика Суду має вагоме значення при вирішенні багатьох проблемних питань, що виникають у процесі притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Список використаних джерел

1. Сердюк О. В. Практика Європейського суду з прав людини в українських судах: прикладні аспекти. Актуальні проблеми сучасного міжнародного права: зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.- прав. читань. Харків, 2016. Ч. 1. С. 18–25.
2. Надточій проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 15.05.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_404
3. Садоха проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 11.07.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_e50

4. Мякотін проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 17.12.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_e79

5. ТОВ «Полімерконтейнер» проти України: Рішення Європейського суду з прав людини від 24.11.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_c04

Дяченко М.Р.,

студентка 2 курсу, факультету міжнародної торгівлі та права
ЗВО “Державний торговельно-економічний університет”, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Тема впливу права Європейського Союзу на правову систему України є актуальною та важливою, особливо в контексті євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні. Метою цієї роботи є дослідження теоретичних аспектів впливу права ЄС на правову систему України та аналіз різних теоретичних підходів, що допомагають зрозуміти цей вплив.

Загалом, що таке правова система? Українська вчена, Скакун О.Ф. зазначила, що це комплекс взаємопов'язаних і узгоджених юридичних засобів, що мають своїм призначенням регулювати суспільні відносини, а також юридичних явищ, що виникають унаслідок такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини, юридичні установи, юридична техніка, правова культура, стан законності та її деформація, правопорядок та інші) [1].

Однією з ключових теоретичних концепцій євроінтеграції є концепція "зближення" або "гармонізації" права. За цією концепцією, українське законодавство повинно зближатися з законами Європейського Союзу для досягнення європейських стандартів. Цей підхід базується на ідеї, що

гармонізація права сприяє зближенню систем, створенні стабільної та прозорої правової системи[2].

Так званою «особливістю права ЄС» як чинника модифікаційних змін правових систем національного законодавства є те, що його положення закріплюють уніфіковані для держав-членів спільні ідейні засади розвитку і функціонування правових систем держав, які є членами ЄС, або намагаються вступити до Союзу у подальшому. У правничій термінології ідейні засади функціонування наддержавної правової системи ЄС отримали назву «універсальні цінності». Ці цінності є універсальними в тому, що вони нормативно закріплені на наднаціональному рівні в правових актах ЄС, тоді як їх реалізація та забезпечення відбувається на рівні дії та розвитку національних правових систем держав-членів як самого ЄС та інших країн-учасниць євроінтеграційного процесу. Наприклад, орієнтуючись на положення Договору про Європейський Союз (Маастрихтського договору) від 07.02.1992 р. універсальними цінностями ЄС є: людська гідність, свобода, демократичний державний устрій, рівність перед законом, правова держава, права людини, права осіб, що належать до національних, релігійних і інших категорій меншин. Внутрішнє законодавство держав-членів ЄС передбачає функціонування чітких організаційно-правових механізмів гарантування у суспільстві попередження і припинення проявів дискримінації і нетерпимості, гарантує рівність перед законом кожному учаснику суспільного життя, передбачає демократичні засади формування і функціонування державного механізму.[3]. Так, країни світу, уклавши з ЄС угоду про асоціацію або угоду про налагодження асоціації офіційно взяли на себе зобов'язання цінувати базові постулати права ЄС та активно їх імплементувати у функціонування національних правових систем і практику державного будівництва. Зокрема, у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною і ЄС дотримання українською стороною цінностей ЄС є запорукою зближення сторін і залучення України до участі у європейських політиках [4].

Загалом, історично, вплив права ЄС на Україну виникає з моменту набуття незалежності в 1991 році. Україна розпочала процес євроінтеграції, спрямований на набуття членства в Європейському Союзі. Цей процес супроводжувався прийняттям важливих законодавчих актів, спрямованих на гармонізацію національного законодавства з правом ЄС.

Орієнтир вступу українського суспільства до ЄС не викликає заперечень, оскільки є не стільки проявом політичної волі, скільки свідомим прагненням кожного громадянина до кращої якості життя, безпеки та збереження особливої національної ідентичності в умовах глобалізованого суспільства в ХХІ ст.

Сучасний розвиток України відбувається під впливом трансформаційних процесів, пов'язаних з боротьбою за різні важливі соціально-політичні стратегії. Як незалежна держава, Україна, маючи великий природний, економічний, культурний та інтелектуальний потенціал, може зробити значний внесок у розвиток світової цивілізації. Становлення України як суб'єкта міжнародних відносин не лише поставило перед українським народом завдання закріплення цього статусу, але й справило певний вплив на систему міжнародних відносин, зокрема в європейському регіоні.

Угода про асоціацію (УА) між ЄС та Україною, яка набула чинності 1 вересня 2017 р. змінила політичні, правові та економічні відносини між сторонами та перевела їх на абсолютно новий рівень взаємодії. Головні цілі УА перераховані в преамбулі та включають, серед іншого, створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Це включає в себе такі фундаментальні галузі, як митне право, трудове право, фінансові послуги, захист прав споживачів, захист навколишнього середовища та багато інших. Законодавче зусилля такого масштабу не може бути зроблено випадково та поспішно та потребує обґрунтованого та належного планування. Тому удосконалення правових засад національної правової системи, обґрунтування оптимальних напрямів і шляхів її розвитку вимагає розуміння фундаментальних засад ЄС як міждержавного утворення та національної правової системи, яка зміниться.

Однак за останні два десятиліття Україна як суб'єкт безумовно програла, оскільки взяла на озброєння політику збалансування інтересів різних геополітичних структур у континентальній Європі (ЄС) та Євразії (російська федерація), що результатом призвело до військової агресії РФ та вторгнення на українські території.

На жаль, ми маємо підстави говорити про досить значний термін упродовж якого відбудуватиметься підготовка України до вступу в Європейський Союз. У цей період нашій державі необхідно: по-перше, забезпечити внутрішній динамічний розвиток, який передбачає створення надійних механізмів подолання потенційних ризиків євроінтеграції, по-друге, створити конкурентоспроможну економіку, здатну стабільно працювати в умовах кризових явищ, по-третє, узгодження українського законодавства з європейськими нормами. Адже в сучасних умовах європейський вибір України відкриває нові перспективи співпраці з розвиненими країнами континенту, надає можливості для економічного розвитку та зміцнює позиції України у світовій системі міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун – Х. : Консум, 2006. – 237 с.
2. Передерій О. С., Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна Серія«ПРАВО». Випуск 26, 2018 рік 33УДК 340.116.05 «Право європейського союзу як чинник трансформації правових систем європейських держав: теоретико-правові аспекти».
3. Договір від 07.02.1992 Договір про Європейський Союз
URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905
4. Закон України від 16.09. 2014 р. No 1678-VII. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку України, однією з найефективніших стратегій для захисту інтересів нашого суспільства та впровадження державної політики є процес приєднання до провідної європейської організації - Європейського Союзу. Ця стратегія охоплює всі сфери суспільного та державного життя, і трудове законодавство є невіддільною частиною цього процесу. Для досягнення цієї мети проводяться важливі реформи в економіці, соціальній сфері, політиці та правовій системі. Україна уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, яка передбачає вирівнювання національного трудового законодавства із законодавством Європейського Союзу.[1, с. 2]. Після укладення Угоди про асоціацію та Угоди про Поглиблену зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, ринок праці в Україні отримав імпульс для подальшого розвитку. Цей процес включав в себе гармонізацію трудового законодавства з європейськими стандартами, поліпшення інвестиційної привабливості, збільшення продуктивності праці та підвищення конкурентоспроможності національної робочої сили.

В Україні спостерігається двоплановий проблемний стан на ринку праці: по-перше, є надлишок пропозиції робочої сили, а по-друге, існує попит на вакантні робочі місця, які залишаються незадоволеними. Ця ситуація частково виникає через те, що вимоги, що ставляться до кандидатів на робочі місця, не завжди відповідають реальним навичкам і кваліфікації працівників. [2]. На закінчення 2022 року в Україні було зафіксовано 8,6 мільйона найманих працівників, що на 1,2 мільйона менше, ніж у той самий період попереднього року. Зараз, згідно з офіційною статистикою, безробітних налічується 146 тисяч осіб. Про це повідомила Тетяна Бережна, заступниця міністра економіки, під

час брифінгу, який називався “Ринок праці: результати 2022 року та передбачення на 2023 рік” і проводився в Медіацентрі Україна – Укрінформ.

Розв'язання питання безробіття шляхом євроінтеграції в Україні охоплює наступні аспекти: євроінтеграція надає можливість українським громадянам працювати в країнах-членах ЄС. Це відкриває нові можливості для зайнятості, зокрема для тих, хто шукає роботу за кордоном. Україна здійснює реформи у сфері трудового законодавства та регулювання ринку праці, адаптуючи їх до європейських стандартів. Це сприяє створенню більш сприятливих умов для працевлаштування внутрішнього населення. За підтримки європейських ініціатив та фондів, Україна розвиває систему професійної підготовки й підвищення кваліфікації, що допомагає працівникам здобути нові навички та стати конкурентоздатними на ринку праці. Розвиток малих і середніх підприємств є важливим аспектом вирішення проблеми безробіття. Україна співпрацює з ЄС для підтримки підприємців та створення нових робочих місць. У процесі євроінтеграції розвивається соціальний захист населення, зокрема система соціального страхування та допомоги для безробітних. В цілому, євроінтеграція сприяє створенню нових можливостей на ринку праці та покращенню умов для працевлаштування, спрямовуючи зусилля на зменшення безробіття в Україні[3, с. 50].

Першими проявами євроінтеграційного курсу у напрямі реалізації права на працю було прагнення та бажання нашого народу жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій та стабільній державі. Під час з'їзду Демократичної партії України, що відбувся у грудні 1990 року, було оголошено міцний захист державної незалежності України і спрямовано на будівництво в країні демократичного та соціально відповідального суспільства. Так у 1991 р. Україна одержала державну незалежність тож її першочерговим завданням стало налагодження відносин з розвинутими державами. Що в майбутньому відіграло ключову роль у розвитку України в різних сферах.

Однією з основних ролей ЄС є встановлення нормативних стандартів і вимог щодо умов праці, прав працівників та соціального захисту. Це включає в

себе директиви та регламенти ЄС, які впливають на трудове законодавство України. ЄС надає фінансову підтримку для розвитку та модернізації сфери праці в Україні. Це може включати проєкти з підвищення кваліфікації працівників, підтримку малих та середніх підприємств, та інші ініціативи. Підтримка прав людини: ЄС активно підтримує права людини та працівників в Україні, сприяючи створенню законодавчих та інституційних засад для захисту цих прав. [4]. Також євроінтеграційні процеси спонукають Україну до реформ у сфері праці, включаючи справедливіше трудове законодавство, боротьбу з корупцією та підвищення стандартів умов праці. До прикладу можна навести Вимоги ЄС до України, а саме сім вимог до кандидата у члени ЄС. Критерій 3: антикорупційні органи. Рекомендація полягає у покращенні боротьби з корупцією та завершенні процесу призначення нових керівників в антикорупційних органах.

Отже, роль Європейського Союзу в розвитку праці в Україні важлива та багатогранна. Європейська інтеграція сприяє економічному розвитку та створенню нових робочих місць, забезпечує підвищення рівня освіти та навчання працівників, а також зменшення безробіття. Партнерство з Європейським Союзом також допомагає підвищити рівень соціального захисту та пенсійного забезпечення в Україні. Усі ці аспекти вказують на те, що ЄС відіграє ключову роль у розвитку сфери праці в Україні, сприяючи покращенню умов праці та підвищенню якості життя населення. Україні важливо продовжувати співпрацю з ЄС для досягнення сталих позитивних змін в цій галузі.

Список використаних джерел

1.Ірина Петрова, Дослідження «Соціальні наслідки Євроінтеграції України. Ринок праці». Випуск жовтень, 2012 – 2 с.

URL:<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09447.pdf>

2.Організатори: Медіацентр Україна — Укрінформ. Спікер: Тетяна Бережна - заступниця міністра економіки України. Випуск 15 березня, 14:00.

Пресконференція на тему: «Ринок праці: підсумки 2022 року та прогнози на 2023 рік».

URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/3682344-rinok-praci-pidsumki-2022-roku-ta-prognozi-na-2023-rik.html>

3. Бандурка О.М., Навчальний посібник міністерство внутрішніх справ України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Випуск 23.10.2019 рік УДК 94(477)"1991/2019" I-90. «Історія держави та права України (1991-2019 роки)». – 50 с.

URL:<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e0e629df-33f8-4183-865a-93d5d897e5fb/content>

4. Сергій Сидоренко, редактор «Європейської правди». Випуск 1 лютого 2023 рік «Саміт на половині шляху: як Україна виконує 7 вимог до кандидата у члени ЄС».

URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/1/7155269/>

Єнік І.С.,

магістр 2 року навчання,

Гулак О.В.,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри адміністративного та фінансового права,

Національний університет біоресурсів та природокористування України

**ДЕРЖАВНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ОДИН ІЗ
ЕЛЕМЕНТІВ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Питання запобігання та протидії злочинності, а особливо її корупційному складнику, є актуальним протягом усього періоду існування державності.

Корупція заподіює суттєвої політичної та економічної шкоди державі, руйнує послідовний розвиток суспільства.

Відсутність протидії з корупцією перешкоджає наближенню держави до передових світових показників рівня життя та проведення реформ, що визнані керівництвом держави як пріоритет розвитку.

Пошук шляхів запобігання вчиненню корупційних правопорушень є перспективним напрямом розвитку у правовій доктрині та має практичне значення у разі практичної апробації отриманих результатів [5, с. 50].

Корупція є найнебезпечнішим для суспільства та держави явищем, на її появу впливають існування, розвиток, політичні, соціально-економічні, правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні чинники [1, с. 109].

Боротьба з корупцією є одним із важливих завдань, адже унеможлиблює проведення структурних реформ.

Антикорупційна політика повинна ґрунтуватися на філософії запобігання тіньових дій та економічних злочинів, що приведе до суттєвого зниження стимулювання економічних суб'єктів до здійснення корупційних дій [3, с. 8].

Інституційне забезпечення у сфері реалізації антикорупційної політики здійснюють спеціалізовані органи, такі як Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Вищий антикорупційний суд (ВАКС), Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) [4, с. 32].

Ефективність заходів запобігання корупційній злочинності вимагає довгострокових соціально-економічних, політичних і правових перетворень.

Визначення антикорупційної стратегії та певних заходів антикорупційної діяльності є основою для реалізації антикорупційної політики в Україні.

Антикорупційна стратегія окреслюється як найбільш актуальний генеральний напрям діяльності на певному етапі вирішення конкретного завдання.

Метою Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та

системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

У Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних інклюзивних демократичних інститутів.

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яку розробляє Національне агентство з питань запобігання корупції з урахуванням особливостей, встановлених Законом, та затверджує Кабінет Міністрів України на термін дії цієї Антикорупційної стратегії.

У кожній із пріоритетних сфер Антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формулює стратегічні результати, яких слід досягти для їх вирішення.

Ці результати сформульовано таким чином, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації [2, с. 201].

Щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів у державній антикорупційній програмі визначаються заходи, показники результативності виконання кожного заходу, виконавці заходу, строки виконання заходу, а також джерела та обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх виконання.

Заходи, визначені в державній антикорупційній програмі, є обов'язковими для виконання в установлені нею строки.

Так, виконавці щоквартально подають Національному агентству інформацію про стан виконання заходів, передбачених державною антикорупційною програмою з виконання Антикорупційної стратегії, яка оприлюднюється Національним агентством. Національне агентство забезпечує моніторинг реалізації Антикорупційної стратегії шляхом систематичного збору, узагальнення та аналізу інформації щодо виконання заходів, передбачених державною антикорупційною програмою з її виконання.

Отже, формування державної політики в будь якій сфері суспільного життя залежить від законодавчої і виконавчої влади. Формування та реалізація державної політики в сфері боротьби з корупцією не є виключенням.

Важливим у забезпеченні втілення ефективної державної політики щодо протидії корупції означено реалізацію системи послідовних та обов'язкових компонентів: наявності суспільного запиту на подолання корупції; наявності політичної волі та невідворотності покарання за скоєні корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення. Водночас розвиток вітчизняного антикорупційного законодавства та сама процедура прийняття/відміни того чи іншого нормативного положення антикорупційного спрямування, у свою чергу, дозволяють стверджувати про «неоднозначність» наявності чітко сформованої державницької позиції щодо подолання корупції [6; 7].

Відтак, відсутність реальної боротьби з корупцією унеможлиблює наближення нашої держави до передових світових показників рівня життя. Корупція паралізує проведення реформ, що визнані керівництвом держави як пріоритет розвитку.

Список використаних джерел

1. Гвоздецький В. Д. Корупція в Україні: проблеми і протидія. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. № 2, 2018. С. 109-118;
2. Михненко А.М. Запобігання та протидія корупції. Держ. навч.-наук. установа «Акад. фінанс. упр.». Київ: ДННУ «Акад. фінанс. упр.». 4-те вид., 2013. С. 664.
3. Пацкан В. В. Інституціональні основи антикорупційної політики як складової детінізації економіки. Економіка та держава. № 3, 2021. С. 4-13;
4. Попело О. Формування та реалізація антикорупційної політики в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Проблеми і перспективи економіки та управління. Теоретичні проблеми розвитку національної економіки. №3, 2021. С.27;

5. Романов М.В., Канюк М.Т. Вектори розвитку національної антикорупційної політики на основі зарубіжного досвіду. Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя: Електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. № 10, 2021. С.450-452;

6. Гулак О. В., Курило В. І., Дубчак Л. М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. Право та державне управління. № 1. 2021. С. 196-201. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/31.pdf

7. Гулак О.В., Ярмоленко Ю.В., Ночвіна О.В. Корупція як основний чинник запобігання євроінтеграції України. Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Вип. 10. (19 березня 2020 р.). Київ, МАУП, 2020 р. С. 125-127. <https://drive.google.com/file/d/1iPg3RIxujJK7pbMS2Iv4nwUVPXgWHnu/view>

Загородна Альбіна

студентка 2 року магістратури юридичного факультету,
Національний університет біоресурсів і природокористування, м. Київ

БОРОТЬБА З ПОЛІТИЧНОЮ КОРУПЦІЄЮ «НА ЧАСІ»: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Вислів «не на часі» сьогодні часто використовується, щоб виправдати відкладення дій до закінчення війни. Хоча це правда, що після перемоги доведеться переглянути багато питань, є певні проблеми, які потрібно вирішити негайно, оскільки вони матимуть негативний вплив на наше майбутнє. Навіть під час війни держава і суспільство не повинні нехтувати боротьбою з корупцією.

В Індексі сприйняття корупції 2022 року Україна набрала скромні 33 бали з потенційних 100, посівши 116 місце серед 180 країн. Для порівняння, країна отримала 32 бали зі 100 і займала 122 місце в 2021 році. Покращений показник є значним досягненням для України, оскільки це найвищий показник, який країна зафіксувала з моменту впровадження оновленої методології [2].

Українці вважають корупцію в політичній еліті джерелом всіх бід. Йдеться про зловживання державною владою особами, які займають високі посади. Як політичне питання, зрозуміло, що цю проблему потрібно вирішувати.

За словами радника Transparency International Україна Олександра Калітенко, є кілька негативних факторів, які заважають Україні підвищитися в Індексі. Одним із таких факторів є тривале призупинення обов'язку політичних партій подавати звіти до НАЗК. Крім того, Україна не здійснила реформи Конституційного Суду, згідно правок Венеціанської комісії [2].

Впровадження суттєвих системних змін в Україні відбувається поступово, але темпи змін часто повільні та зустрічають опір з боку урядовців. Що стосується розвитку антикорупційної інфраструктури, то рейтинг України може бути підвищений за рахунок відновлення декларацій чиновників та посилення незалежності САП.

Після повномасштабного вторгнення російської федерації виникло відчуття двозначності навколо ситуації. Кабінет міністрів дозволив прямі закупівлі всіх необхідних товарів без аукціонів. Крім того, вони одночасно зберегли закон, що стосується державних закупівель [1].

Закупівлі в основному стали державною справою, хоча залишаються певні обставини, коли прямі закупівлі без аукціонів дозволені. Це несе в собі потенціал для неправильного використання ресурсів. У випадках передбачуваної терміновості або занепокоєння безпекою сторони можуть обрати прямі угоди, не оприлюднюючи їх. Скандал із переплатою за продовольство військовим є одним із прикладів такого порушення. Щоб

приборкати корупцію та гарантувати якість, закупівлі мають проводитися якомога прозоріше [1].

Чи можна найближчим часом очікувати більш активних зусиль у боротьбі з корупцією? Хто має повноваження контролювати випадки потенційного хабарництва та інших корупційних схем у владних кабінетах? Крім того, чи є ще простір для реалізації санкційної політики в діяльності Національного антикорупційного бюро?

Контроль НАЗК виходить за межі осіб високого рангу і охоплює всі 700 тисяч державних службовців. Вкрай важливо враховувати довгострокові наслідки виховання добродесної поведінки на відміну від участі в корупційних діях, які призводять лише до розслідувань САП та НАБУ [3].

Виходячи з міжнародного досвіду, було помічено, що корупція має тенденцію до збільшення своїх масштабів під час війни.

Важливо визнати, що симуляція вирішення проблем, навіть за умови ефективної співпраці всіх зацікавлених сторін, має лише тимчасовий ефект. Після завершення війни люди неминуче ставитимуть під сумнів фактичне вирішення проблеми. Таким чином, доцільно віддавати пріоритет методичному підходу до вирішення проблем і справжньої трансформації замість потурання перформативним жестам демонтажу олігархії та боротьби з політичною корупцією. Цей підхід може бути не таким привабливим, як фінансовані державою політичні партії чи прозоре декларування фінансів чиновників, але він, швидше за все, призведе до суттєвих змін.

Список використаних джерел

1. Від НАБУ до Залужного. Як Україна намагається побороти корупцію, що виросла під час війни. Інтерв'ю очільника НАЗК Новікова. URL: <https://forbes.ua/money/vid-nabu-do-zaluzhnogo-yak-ukraina-namagaetsya-poboroti-koruptsiyu-shcho-virosla-pid-chas-viyni-intervyu-ochilnika-nazk-novikova-08022023-11588>

2. «Громадський контроль обмежень». Як війна впливає на рівень корупції в Україні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/indeksiv-spryuunyattya-koruptsiyi-ukrayina/32248930.html>

3. Чи варто боротися з політичною корупцією під час війни? URL: https://lb.ua/news/2023/10/07/578418_chi_varto_borotisya_z_politichnoyu.html

Задорожня О.В.

старший викладач кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права,

Шперун Х.В.

старший викладач кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права,

Херсонський державний університет

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

Впродовж усього часу існування людства проблема захисту прав людини не втрачала актуальності, однак саме у другій половині ХІХ століття прийшло усвідомлення її транснаціональності, вихід за межі внутрішньодержавних питань, що стало об'єктом уваги з боку міжнародної спільноти. Відзначимо, що на становлення системи захисту прав людини істотно вплинули підходи, відповідно до яких визнано пріоритет прав і свобод у взаєминах індивіда з державою. Саме свобода у повному сенсі набуває визначального значення, свобода особистості від втручання держави у сферу її особистих інтересів. Поряд із цим індивід отримує з боку держави гарантії захисту його прав і свобод.

Багато сучасних держав визнають за необхідне ставлення до прав людини як до вищої цінності. Тому країнам та державним органам притаманне

усвідомлення того, що у певному сенсі права людини є наддержавною категорією. Для захисту прав людина може звернутися як до державних органів своєї держави, так і до міжнародних інституцій.

Цифрова трансформація суспільства, безумовно, є одним із найшвидших і найглибших переходів цивілізації за всю її історію. Пандемія Covid-19 виявила потенціал цифрових послуг, які дозволили людям продовжувати взаємодію в усіх сферах. Але залишається багато питань щодо наслідків цієї трансформації та її впливу на права людини.

Цифрова епоха породжує нову категорію – цифрові права.

О. Петришин та О. Гиляка під цифровими правами розуміють «розширення універсальних прав людини до потреб суспільства, заснованого на інформації» [1, с. 23].

Ю. Разметаєва говорить про два розуміння категорії «цифрові права людини»: у першому випадку ним називають «усі ті права, здійснення та захист яких тісно пов'язаний сьогодні з використанням цифрових інструментів або має суттєву онлайн-складову» [2, с. 19]. В іншому аспекті – це «лише ті права, які виникають або починають претендувати на статус фундаментальних у цифрову епоху (свобода вираження думки і слова, приватність, право на інформацію, право на участь в управлінні державними справами тощо, і такі, як право бути забутим, право на анонімність чи навіть право на Інтернет)» [2, с. 19].

Цифрове середовище є інформаційним простором, де інформація може поширюватися безмежно, копіюватися і зберігатися без матеріального носія. Цифровий простір надає людству нові можливості для реалізації прав людини, але водночас створює й умови для пригнічення, обмеження або порушення цих прав. Також це середовище ставить перед громадянами ряд складнощів, оскільки юрисдикційні кордони на цифрове середовище неможливо накласти.

Сукупність особливих умов існування цифрового середовища створює широкі можливості для зловживань та злочинів, що включають створення вірусних програм, розкрадання даних та грошей, заміну контенту, поширення інформації неправомірного характеру. Все це призводить до повсякденного

порушення прав людини. Тому потрібна адекватна правова, у тому числі міжнародно-правова реакція на ці порушення, захист прав та законних інтересів користувачів та розробників.

У 2019 році групою Генерального секретаря ООН з цифрового співробітництва була підготовлена доповідь «Епоха цифрової взаємозалежності» [4], якою визначені базові проблеми міжнародного права, без вирішення яких неможлива дійсно ефективна взаємодія віртуального та реального середовищ у міжнародній правовій системі:

- відсутність універсальної моделі управління цифровою сферою;
- інтенсивність розвитку цифрової сфери, за швидкістю якого не встигають моделі міжнародно-правового регулювання;
- «перенесення» механізмів захисту прав людини реального світу у віртуальний;
- фактична безконтрольність інформаційної сфери.

Гарантії прав людини та громадянина повинні включати права, закріплені нормами заходів нагляду і контролю для виявлення порушень, засоби правового захисту, юридична відповідальність, покарання та інші процесуальні форми захисту прав. Права людини і громадянина мають бути реалізованими державою, де він проживає. Без закріплення зазначених конституційних права і свободи громадян у нормативно-правових актах, сприяють як їх скасуванню і масовістю порушень права і свободи громадян цілком, але й тоталітарному режиму, порушенню міжнародних договорів та ізоляції держави.

Права людини на сьогоднішній день являють собою форму вираження державами історично сформованих свобод у певному вигляді. Розвиток суспільства і держави на різних етапах має не тільки заохочувати, а й сприяти правам людини. Разом із виникненням ідей демократії, верховенства права, громадянського суспільства зародилися концепції прав людини.

Існуючий міжнародно-правовий механізм управління цифровим середовищем характеризується багатопрофільністю та фрагментарністю. Глобальність та мультиюрисдикційність інтернету створює умови для

юрисдикційної фрагментації та для міжнародно-правових «розривів» в універсальній системі захисту прав людини.

Розвиток суспільства і держави, а також розвиток таких невід'ємних складових демократії як правова держава, громадянське суспільство, висока правова культура нерозривно та тісно пов'язані з найбільш успішною та ефективною реалізацією прав і свобод людини. Від того, яким обсягом і спектром прав наділена людина, які створені механізми для їхнього благополучного виконання і залежить багато в чому напрямок подальшого розвитку суспільства і держави, а також завдяки їм є практично безперешкодним проведення аналізів конкретної ситуації з правами людини в різних державах, і відповідно, легше виробляти зауваження та рекомендації щодо вдосконалення даної сфери.

Список використаних джерел

1. Петришин О.В., Гиляка О.С. Права людини у цифрову епоху : виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2021. Т. 28. № 1. С. 7-35.
2. Разметаєва Ю.С. Цифрові права людини та проблеми екстериторіальності в їх захисті. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С.18-23. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.4.2>
3. Хаустова М.Г. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. № 69. С. 328-333. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.55>
4. The age of digital interdependence. Report of the UN Secretary-General's High-level Panel on Digital Cooperation. URL: <https://www.un.org/en/pdfs/DigitalCooperation-report-for%20web.pdf>
5. The Impact of Digital Technologies. URL: <https://www.un.org/en/un75/impact-digital-technologies>

Заснов І.О.,

здобувач освіти 4 курсу спеціальності 081 Право,

Риженко І.М.,

к.ю.н., доцент кафедри ППДіМП,

Одеський національний морський університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

У процесі здійснення господарської діяльності неодмінно можуть виникнути суперечки, вирішення яких самими суб'єктами неможливе. Досить довгий час єдиним способом захисту порушених або оспорюваних прав залишалось звернення до суду, і навіть Конституція України в ст. 124 чітко закріплює, що правосуддя здійснюється виключно судами і делегування їх повноважень іншим органам не допускається. Наслідком цього стало перевантаження судової системи і, як наслідок, неможливість забезпечити реалізацію однієї з фундаментальних засад судочинства, а саме розгляду справи у розумні строки. Одним із способів вирішення цієї проблеми, який вже встиг позитивно себе зарекомендувати у інших країнах є альтернативні способи вирішення господарських спорів, які є новим інститутом для національної правової системи. Саме тому, можна говорити про необхідність більш детального дослідження цього інституту для кращого розуміння специфіки його використання на практиці.

На думку більшості дослідників, серед яких і А. Шарая, під альтернативними способами вирішення спорів слід розуміти неформальні та гнучкі процедури врегулювання конфліктів, які існують на протигагу класичній судовій системі [1, с. 521].

Попри те, що така позиція є доволі розповсюдженою, ми не можемо погодитися із нею повністю, адже на сучасному етапі розвитку даного інституту вже не можна говорити про його неформальний характер, адже

окремі способи вирішення спорів вже чітко врегульовані нормами права і відбуваються відповідно до встановленої процедури.

Господарський процесуальний кодекс України (далі ГПК) передбачає 3 способи альтернативного врегулювання спорів, до яких належать: медіація, третейський розгляд та врегулювання спору за участю судді [2].

Найбільш новим зі способів вирішення спорів, необхідність введення якого досить довгий час була предметом наукових дискусій, є медіація під якою, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про медіацію” слід розуміти позасудову добровільну, конфіденційну, структуровану процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт шляхом переговорів [3].

Однією з найбільших переваг даної процедури є її конфіденційний характер, що кардинально відрізняє її від класичного судового процесу, одним із фундаментальних принципів здійснення якого є гласність. За допомогою медіації суб’єкти господарювання мають змогу вирішити конфлікт і при цьому не зробити як сам факт його наявності так і його особливості предметом дискусій для широкого загалу [4, с. 169].

Враховуючи той факт, що медіація є новим інститутом для української правової системи держава заохочує сторони конфлікту звертатися до нею окремими заходами. Відповідно ч. 7 ст. 46 ГПК примиритися шляхом медіації можна вже після звернення до суду на будь-якій стадії процесу, окрім цього, якщо сторони примиряться шляхом медіації, то позивачеві може бути повернуто 60 відсотків судового збору, який сплачувався під час подання позовної заяви.

Довгий час єдиним альтернативним способом вирішення спорів було звернення до третейського суду, який поєднує в собі особливості формального та неформального судочинства, що відрізняє його від медіації [5, с.183].

Подібність третейського суду із класичним судочинством полягає в тому, що обидва вони відбуваються відповідно до чітко визначеною процедури. Розгляд справи третейським судом так само передбачає подання позовної заяви,

відзиву, доказів із їх подальшою оцінкою судом, проведення дебатів та укладання рішення. Неформальними елементами цієї форми є її добровільний характер, адже для передачі справи на розгляд третейського суду необхідна угода між сторонами та конфіденційність так само як і в медіації.

Варто звернути увагу на той факт, що не всі справи можуть бути передані на розгляд третейського суду. Перелік таких справ міститься у ст. 22 ГПК, виходячи зі змісту якої вважаємо допустим говорити про можливість поділу всіх справ, які не може розглядати третейський суд на 3 категорії, а саме:

1) справи в яких бере участь держава або державні органи. Спори про приватизацію державного майна; справи про банкрутство; вимоги щодо реєстрації майна та інші.

2) спори між юридичною особою та її учасниками: спори, що виникають з корпоративних правовідносин; оскарження актів суб'єктів господарювання та інші.

3) справи віднесені до компетенції Вищого суду з питань інтелектуальної власності: спори щодо реєстрації та обліку прав інтелектуальної власності; визнання торговельної марки добре відомої та інші [2]

Ще одним альтернативним способом вирішення конфліктів є врегулювання спору за участю судді. Слід звернути увагу на той факт, що в наукових колах точаться дискусії стосовно природи даної форми. Так, прихильники однієї концепції вважають, що врегулювання спору за участю судді слід розглядати лише як своєрідну форму медіації, тоді як більшість вважають, що даний спосіб вирішення конфлікту слід розглядати як гібридну форму, яка має в собі певні ознаки медіації, проте не є нею [1, с.523].

Відповідно до ч. 1 ст. 186 ГПК, врегулювання спору за участю судді так само як і 2 попередні форми можливе за добровільною згодою сторін, проте, лише до початку розгляду справи по суті, що відрізняє її від медіації. Спільним із медіацією є конфіденційний характер, зокрема, не ведеться протокол та не здійснюється фіксація за допомогою технічних засобів. Не допускається використання цього способу вирішення спору у справах про відновлення

платоспроможності боржника; за заявами про затвердження планів санації боржника, а також у випадку, якщо у справу вступає третя особа. Особливістю є те, що відповідно до ст. 190 ГПК врегулювання має відбуватися протягом розумного строку але не більше 30 днів і подовження цього строку не допускається [2].

Попри те, що законодавець встановив лише 3 способи альтернативного врегулювання господарських спорів, їх існує набагато більше і до них належать переговори, консиліація, відновне правосуддя, фасилітація договорів та інші, необхідність законодавчого врегулювання яких досі є предметом наукових дискусій.

В умовах інтеграції України до європейського співтовариства також необхідно звернути увагу на досвід Європейського союзу у цьому питанні. Для країн ЄС використання альтернативних способів вирішення господарських спорів не є новинкою, наприклад, медіація використовується ще з 80-х років ХХ століття і наразі у таких країнах, як ФРН і Іспанія вона є обов'язковою для малозначних справ, що дозволяє досить сильно розвантажити судову систему. Окрім цього, у Великій Британії сторона, яка виграла процес, втрачає право на відшкодування судових витрат, якщо не звернулася до медіації за рекомендацією суду. Наразі, найбільш актуальним альтернативним способом вирішення спорів у ЄС є онлайн-врегулювання, яке дозволяє сторонами вирішити спір за допомогою переговорів або медіації онлайн, використовуючи сучасні технології [6, с. 39].

Таким чином, можна дійти висновку, що наразі окрім вирішення господарського спору в судовому порядку, законодавством передбачено 3 альтернативні форми, кожна з яких має свої особливості, а тому суб'єкти господарювання мають певну свободу вибору тієї чи іншої форми в залежності від характеру конфлікту та інших обставин. Незважаючи на це, не можна стверджувати, що дане питання вже повністю вирішене, адже чинне законодавство має ряд недоліків, а необхідність і доцільність впровадження

інших альтернативних способів є предметом для подальших досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Шарая А. А. Щодо питання альтернативних способів вирішення правових спорів: порівняльний аналіз: Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 521-525.

2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. С. 303, Ст. 462 (в чинній редакції від 03.09.2023 року).

3. Про медіацію : Закон України від 16.01.2003 р. № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. С. 2, Ст. 51 (в чинній редакції від 16.11.2021 року).

4. Поліщук І. В. Медіація як альтернативний позасудовий спосіб врегулювання господарських спорів: Юридичний вісник. 2022. № 3(64). С. 168-174.

5. Сокол В. О. Арбітраж як альтернативний спосіб вирішення господарських спорів: теоретико-правові основи: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 06 квітня 2023 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 183-186.

6. Деревянко Б. В., Грещук Г. І., Туркот О. А. Застосування альтернативних способів захисту суб'єктів господарювання: українські реалії та досвід ЄС: Економіка та право. 2023. № 1. С. 34-42.

Ільченко М.А.,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 Право

Кострицький В.В.,

к.ю.н., ст. викладач кафедри Приватно–правових дисциплін і морського права,

Одеський національний морський університет

НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Як зазначають фахівці EdEra «Угоду про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого боку, сприймається як інструмент, що відкриває перед Україною можливість впровадження передових стандартів та організаційних практик, що є характерними для країн Європейського Союзу. Звісно, ця угода стає кроком в напрямку гармонізації та модернізації національного законодавства, сприяючи адаптації України до сучасних стандартів життя, прийнятих в європейському співтоваристві. Її прийняття вказує на рішучий зобов'язання України до досягнення високих європейських стандартів у всіх сферах економіки та суспільства (далі – Угода)» [1]. Для досягнення зазначених цілей Україною Угоду було ратифіковано 16 вересня 2014 року Законом України № 1678-VII [2]. Враховуючи, що з Україна має статус кандидата в Європейський Союзми вважаємо, що обрана тема є вельми актуальною.

Відповідно до ст.133 Угоди зазначено, що Україна забезпечить поступове приведення законодавства до *acquis* ЄС [3]. На підставі аналізу Угоди, можливо виділити наступні гармонізаційні напрямки: «політичний; юстиція, свобода та безпека; торгівля та питання, пов'язані з нею; економічний та галузеве співробітництво, що містить найбільше коло питань; фінансовий; інституційний». Наприклад, згідно зі статтею 84 зазначено, що «передбачається поступове наближення до митного законодавства відповідно до положень

Додатка XV до цієї Угоди. У зазначеному додатку чітко визначено чотири регламенти ЄС та дві конвенції, які є складовою частиною митного законодавства ЄС і які необхідно впроваджувати в митне законодавство України. Це дає змогу Україні систематично та послідовно пристосовувати правила та норми до європейських стандартів у митній сфері, підкреслюючи наше зобов'язання до ефективної інтеграції»[1; 4].

Слід відзначити, що для активної підтримки українських державних службовців у процесі імплементації Угоди, зокрема в частині, присвяченій гармонізації українського законодавства були створені Рекомендації у 2018 році. Ці рекомендації спрямовані на надання конкретних інструкцій для ефективного впровадження європейських стандартів у внутрішнє законодавство України [5].

На виконання Угоди Україною розробляються відповідні плани заходів з виконання Угоди, а також складаються звіти.

Також важливо відзначити існування системи моніторингу виконання Угоди, відомої як «Пульс Угоди», яку уряд розробив та запровадив ще у 2017 році [6]. Ця система відображає наскільки Україна наблизилася до відповідності законодавства ЄС відображаючи цей показник у відсотках. Слід відмітити, що успіхи нашої країни найбільше проявились у гармонізації у таких напрямках: «Юстиція, свобода, права людини (83%); Політичний діалог, національна безпека та оборона (86%); Державні закупівлі та Технічні бар'єри у торгівлі (80%)».

Згідно зі статистикою, найгірші показники демонструються у таких сферах, як «Інтелектуальна власність (21%); Фінансовий сектор (27%); Транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги (24%); Громадське здоров'я (35%); Соціальна політика та трудові відносини (35%)»[7].

Підсумовуючи вищевикладене, можливо прийти до наступних висновків. Наша держава повинна пройти довгий шлях з адаптації національного законодавства до численних нормативних актів Європейського Союзу. Тому, Угоду можливо сприймати як дієвий інструмент, в першу чергу, для

гармонізації чинного законодавства України. Для виконання положень міжнародного договору Україна вживає певних заходів для того, щоб полегшити адаптаційний процес. Серед таких заходів особливе місце посідає планування, складання звітів та, як підсумок, моніторинг виконаної роботи. Слід зазначити, що найбільшого успіху наша країна досягла у таких напрямках, щодо забезпечення безпеки, оборони, закріплення прав і свобод людини.

Список використаних джерел

1. Європейські стандарти та інструменти їх запровадження. *EdEra*. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b2/p1> (дата звернення 03.11.2023 р.).

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст.2021.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014. *Офіційний вісник України*. 2014 р. № 75. Ст. 83, ст. 2125.

4. Рішення № 1/2022 Комітету Асоціації Україна - ЄС у торговельному складі щодо оновлення Додатка XV (Наближення митного законодавства) до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 25.10.2022 р. № 1/2022. *Офіційний вісник України*. 2022 р., № 87. Ст. 338, ст. 5453.

5. Рекомендації щодо наближення українського законодавства до права ЄС. *Євроінтеграційний портал*. 2022. URL: <https://eu-ua.org/pravo-ues/rekomendatsii-nablyzhennia/>(дата звернення 04.11.2023 р.).

6. Система моніторингу виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Урядовий портал. URL: <http://surl.li/dnxop> (дата звернення 04.11.2023 р.).

7. Пульс Угоди моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди. Україна-Європа. URL: <https://pulse.eu-ua.org/> (дата звернення 04.11.2023 р.).

Ільченко М.А.,
здобувачка магістратури спеціальності «Право» ННМГІ ОНМУ,
Громенко Ю.О.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри «Приватно-правових дисциплін і морського права»,
ННМГІ Одеський національний морський університет

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІН У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У розвинених країнах банкрутство є невід'ємною частиною ринкової економіки, наслідком природного процесу конкурентної боротьби [1]. В умовах різкого сповільнення економічної активності в економіці, зумовленого негативними наслідками карантинних обмежень внаслідок пандемії, воєнного стану, виникає необхідність дослідження нововведень в умовах сьогодення. Тому проблема банкрутства є актуальною для підприємств України незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності. Вона має загальнодержавну та соціальну вагомість, тому що життєвий рівень населення України, його соціальна рівновага та стабільність зумовлюється стійким фінансовим станом підприємств [2, с. 2]. З огляду на це, дослідження деяких питань банкрутства в умовах воєнного стану і буде становити актуальність обраної теми роботи.

Отож, банкрутство — це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному Кодексом України з процедур банкрутства, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через

застосування ліквідаційної процедури. З огляду на це, під основними причинами можливо виділити: істотне порушення фінансової усталеності підприємства у випадку перевищення зобов'язань над активами; значна незбалансованість від'ємного і додатного грошових потоків; тривала неплатоспроможність підприємства, що викликана низькою ліквідністю його активів [3].

Тому, 7 червня 2022 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану» № 7442 (далі - законопроект) [4].

На думку фахівців ЮФ INTEGRITES, проект розроблений для того, аби спростити доступ до процедури банкрутства і підвищити ефективність її застосування в умовах воєнного та післявоєнного стану. Крім того, законопроект покликаний уточнити низку процедурних питань і усунути неузгодженості й недоліки, виявлені під час практичного застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства (далі - КзПБ) [5].

На даному етапі ініціаторами законопроекту у пояснювальній записці запропоновані наступні зміни: забезпечити вимоги кредиторів накладенням арешту не лише на майно боржника, а і на майно осіб, які несуть з ним солідарну відповідальність; забезпечити отримання від ліквідатора висновку щодо ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства тощо; надати розпоряднику майна дієвих повноважень та доступ до податкової інформації боржника; доповнити перелік боргів, які не підлягають прощенню в процедурах банкрутства; проводити збори кредиторів на період дії воєнного стану та впродовж шести місяців із дня його припинення можна дистанційно; зняти дисциплінарну відповідальність з арбітражного керуючого за невиконання обов'язків, якщо це було неможливо у зв'язку з веденням бойових дій; зупинити нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами, які реструктуризовані згідно з планом санації; відкрити справу про банкрутство можна за заявою боржника, якщо проведення бойових дій призвело до його неплатоспроможності [6].

Тобто, виходячи з обґрунтувань, що викладені у пояснювальній записці проект Закону розроблений з метою спрощення доступу до процедур банкрутства в умовах воєнного та післявоєнного стану, також усунення неузгодженостей і недоліків, виявлених під час практичного застосування положень КЗпБ. Розглянемо на прикладі окремих норм проекту закону.

Частина 1 статті 28 КЗпБ («призначення та відсторонення арбітражного керуючого») пропонується доповнити тим, що «Арбітражний керуючий для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією, у разі відсторонення розпорядника майна або керуючого реструктуризацією від виконання повноважень, керуючий санацією, керуючий реалізацією та ліквідатор призначаються господарським судом за клопотанням комітету кредиторів (*у справі про банкрутство юридичної особи*) чи зборів кредиторів (*у справі про неплатоспроможність фізичної особи*)» [7, с. 5].

Також проектом Закону передбачається внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» з метою приведення положень цього Закону у відповідність із змінами, передбаченими проектом Закону щодо забезпечення розкриття банками арбітражним керуючим банківської таємниці і надання інформації на запити арбітражних керуючих [8, с. 4].

Пропонується доповнити КЗпБ ст.12¹ наділивши арбітражного керуючого можливістю звертатися із запитом до арбітражного керуючого, призначеного господарським судом розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором, керуючим реструктуризацією, керуючим реалізацією, до органу державної влади, органу місцевого самоврядування..... про надання інформації, копій документів, необхідних арбітражному керуючому для здійснення повноважень у справі про банкрутство (неплатоспроможність). [7, с. 2-3].

Таким чином законопроектом розширено повноваження комітету кредиторів та арбітражного керуючого, що має на меті забезпечення виконання одного з завдань процедури банкрутства – задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника.

Слід відмітити, що у законопроекті немає згадки про мораторій на відкриття банкрутства подібно встановленому Кабміном на період дії карантину з тим, аби запобігти поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Поки Мораторій відсутній, керівник боржника все ще під тиском вимоги про місячне звернення до суду про своє банкрутство (ч. 6 ст. 34 КЗпБ) [5].

Частина законопроекту, що стосується саме періоду дії воєнного стану та протягом шести місяців з дати припинення або скасування воєнного стану, містить небагато пропозицій та частково дублює алгоритм роботи під час карантину. А саме, було доповнено розділ «Прикінцеві та перехідні положення» Кодексу пунктом 16, положеннями якого передбачити, що на період дії воєнного стану та протягом шести місяців з дня його припинення або скасування, проведення зборів та комітету кредиторів може здійснюватися дистанційно (у режимі відеоконференції та шляхом опитування) [8,с.3].

Отже, на підставі вище викладеного можемо прийти до висновку що законопроектом буде запропоновано ряд змін, особлива увага була приділена розширенню повноважень арбітражного керуючого у процедурі банкрутства, також діякі зміни зазнали деякі повноваження комітету кредиторів. Відповідно до Пояснювальної записки, законопроект стосується спрощення процедури банкрутства в умовах військового та післявоєнного становища, але виходячи зі змісту законопроекту, спрощенню самої процедури приділено небагато уваги.

Список використаних джерел

1. Куценко С. Як банкрутують підприємства в Україні. *LB.ua*. 2018. URL: <http://surl.li/cvnvs/>(дата звернення 05.10.2023 р.)
- 2.Мурсяк Н.Л., Пильнюк Д.О. Банкрутство підприємства: сутність, причини та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021. №33. 7 с. URL: <http://surl.li/cvnvw/>(дата звернення 05.10.2023 р.)
3. Банкрутство підприємства та його наслідки: роз'яснює Мін'юст. *Дебет-Кредит*. 2021. URL: <http://surl.li/cvnvy/>(дата звернення 05.10.2023 р.)

4. Мовчан О. В., Гривко С. Д., Вацак Г. А. Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану: Проект Закону України від 07.06.2022 р. N 7442. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <http://surl.li/cvnvz>(дата звернення 05.10.2023р.).
5. ЮФ INTEGRITES. Банкрутство в умовах воєнного стану. *Ліга: Закон*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39710>(дата звернення 05.01.2023р.).
6. Процедуру банкрутства під час війни спростять: прийняли законопроект. *Головбух*. 2022. URL: <http://surl.li/cvnwb>(дата звернення 05.10.2023 р.)
7. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану». *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1335467>(дата звернення 05.10.2023 р.).
8. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану». *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1335468> (дата звернення 05.10.2023р.).

Коваленко Л.П.,
д.ю.н., професорка,
доцентка кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності,
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПІДСТАВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Організацією (підприємством) відповідно до змісту законодавчих актів є самостійний суб'єкт господарювання з правами юридичної особи, який на

основі використання колективом майна виробляє та реалізує продукцію, виконує роботи, надає послуги. Іншими словами, базовими ознаками національного підприємства є господарська діяльність, обов'язкова реєстрація як юридичної особи (тобто має назву, розрахунковий рахунок у банку, обліковий номер платника податків, майнову відповідальність тощо). Організація є майновим комплексом, що використовується для підприємницької діяльності. До майнового комплексу відносяться всі види майна, призначені для діяльності організації: земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання, інвентар, сировина, продукція, право вимоги, борги, а також права на його продукцію, роботи та послуги (фірмове найменування, товарні знаки, (знаки обслуговування) та інші виключні права, якщо інше не передбачено законодавством чи договором. Організація (підприємство) загалом або її частина може бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших угод, пов'язаних із встановленням, зміною та припиненням майнових прав. Економічна основа організації як функціональної структури економіки визначається багатьма ознаками: порядком формування статутного фонду, специфікою менеджменту, ступенем відповідальності за зобов'язаннями організації та ін. господарське відання або оперативне управління відокремленого майна, яке забезпечує техніко-технологічну можливість її функціонування; по-друге, організація відповідає своїм майном за зобов'язаннями, що виникають у відносинах з партнерами, кредиторами, зокрема перед бюджетом; по-третє, організація виступає в економічному обороті від свого імені та має право укладати всі види цивільно-правових договорів з юридичними та фізичними особами; по-четверте, організація має право бути позивачем та відповідачем у суді; по-п'яте, організація повинна мати самостійний баланс та своєчасно подавати встановлену державними органами звітність; по-шосте, організація повинна мати своє найменування, що містить вказівку на її організаційно-правову форму [1]. Функціональна структура організації базується на певному економічному синтезі її виробничо-технічних ресурсів, організаційно-адміністративної та фінансово-економічної

самостійності. Виробничо-технічна єдність означає взаємозв'язок окремих стадій виробничого процесу, у результаті вихідні матеріали перетворюються на готову продукцію. Воно визначає єдину систему технічної документації, загальну технічну, технологічну політику, єдину систему інновацій, наявність спільних допоміжних та обслуговуючих підрозділів, адекватний менеджмент. Організаційно-адміністративна самостійність означає, що організація має самостійну інституційну інфраструктуру, адміністрацію та має право юридичної особи. Фінансово-економічна самостійність полягає в тому, що організація здійснює свою діяльність на основі рентабельності бізнесу та має єдину, завершену форму обліку та звітності. Цілі підприємства. Кожне підприємство виробляє продукцію, реалізує товари, надає послуги, здійснює певну діяльність задоволення громадських потреб та отримання прибутку найефективнішим способом[3]. У цьому полягає головна мета. У той самий час існує цілий спектр цілей функціонування підприємства, які у руслі досягнення його головної мети. До таких цілей належать: максимізація обсягу випуску продукції, робіт, послуг; максимізація взаємовигідних доходів у взаєминах зі своїми бізнес-партнерами на основі оптимального використання ресурсів; забезпечення конкурентоспроможності продукції, товарів, послуг на основі інноваційної технології ведення бізнесу; фінансова стійкість та стабільність функціонування. Кожна з цих цілей є також і засобом досягнення основної мети підприємства. Вибір підприємством цілей діяльності залежить від різноманітних чинників, що характеризують, з одного боку, забезпеченість підприємства власними ресурсами, з іншого – зовнішню політику підприємства та ринкову ситуацію. Основними функціями підприємства є: виробництво продукції (робіт, послуг) та її реалізація споживачеві; післяпродажне обслуговування товарів; матеріально-технічне забезпечення виробництва для підприємства; управління та організація праці персоналу на підприємстві; забезпечення розвитку підприємства та зростання обсягу виробництва; дотримання чинних законів, стандартів та нормативів; сплата податків та інших платежів[2].

Тобто, національне підприємство – первинний та самостійний елемент економічної системи. Первинною ланкою економіки підприємство є те, що при всьому різноманітті цілей його створення, видів його діяльності саме в рамках підприємства відбувається безпосередній зв'язок працівника із засобами виробництва та предметами праці, що забезпечує виробництво продукції. Підприємство є самостійною ланкою економічної системи, оскільки діє основі використання належного йому відокремленого майна. Воно від власного імені входить у договірні відносини і приймає відповідні зобов'язання. Характеристика підприємства передбачає визначення основних рис, що виділяють його як самостійний суб'єкт агропромислового комплексу. Такими рисами є: виробничо-технічна єдність, що відображає єдність виробництва, капіталу, технології; організаційну єдність, що виражається у наявності єдиного керівництва, плану; економічна єдність, що виражається у спільності фінансових, матеріальних та технічних ресурсів, а також економічних результатів роботи. З метою формування ефективного менеджменту виникає об'єктивна необхідність класифікації організацій (підприємств) за тими чи іншими ознаками. Наприклад, організації можна класифікувати: за розмірами – мікроорганізації, малі, середні, великі; за формою власності – державні, приватні та змішані; за цілями – комерційні та некомерційні; за організаційно-правовими формами.

Список використаних джерел

1. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України від 06.12.2018 № 2639-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2019. – №7. – Ст. 41. 320.
2. Про карантин рослин [Електронний ресурс] : Закон України від 30 черв. 1993 р. №3348-XII // Верхов. Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> .

3. Про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 02.03.2015 №222-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19/page>.

Козаренко Є.В.

аспірант кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА

За загальним принципом, відповідно до чинного законодавства України, виконання будь-якого цивільного зобов'язання може бути забезпечено. Під забезпеченням зобов'язання розуміються заходи, спрямовані на захист порушеного цивільного права та відновлення майнового стану кредитора. Цивільним кодексом України передбачені різні види забезпечення виконання зобов'язання, зокрема застава [1]. Під заставою розуміється право кредитора, у разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника [2].

Одним із видів застави, як забезпечення виконання зобов'язання є іпотека. Правове регулювання іпотеки здійснюється відповідно до Закону України «Про іпотеку» [3]. Основною функцією застави, в тому числі і іпотеки, є можливість кредитора звернути стягнення на предмет застави (іпотеки) у разі невиконання боржником зобов'язання. Сама процедура звернення стягнення на предмет застави безпосередньо зазначена у Законі України «Про заставу» та в Законі України «Про іпотеку». У перелічених нормативних актах передбачена позасудові процедури звернення стягнення на предмет застави.

У разі неможливості звернення стягнення на предмет застави або іпотеки у позасудовому порядку кредитор має право на таке звернення у порядку цивільного або господарського судочинства. В подальшому процедура такого звернення на предмет застави здійснюється згідно вимог Закону України «Про виконавче провадження» [4].

Кодексом України з процедур банкрутства встановлені умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів.

Окремою процедурою задоволення вимог кредитора є задоволення вимог забезпеченого кредитора в процедурах банкрутства. Поняття забезпеченого кредитора міститься у Кодексі України з процедур банкрутства. Забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких до боржника або іншої особи забезпечені заставою майна боржника [5].

На відміну від порядку задоволення вимог, забезпечених заставою, передбачених Законом України «Про заставу», Законом України «Про іпотеку» та Законом України «Про виконавче провадження», алгоритм задоволення вимог забезпеченого кредитора (кредитора, вимога якого забезпечені заставою) у процедурах банкрутства має свої наступні особливості.

Одразу слід звернути увагу на те, що спірні відносити між забезпеченим кредитором та боржником носять майновий характер. В силу ст. 7 Кодексу України з процедур банкрутства господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство (неплатоспроможність), в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник. Тому, спірні правовідносини щодо задоволення вимог забезпеченого кредитора не можуть бути предметом судового розгляду інакше, ніж в межах справи про банкрутство.

Крім того, законодавство про неплатоспроможність передбачає порівняно інші процедурні способи задоволення вимог забезпеченого кредитора.

Так, за загальним правилом, задоволення вимог кредитора у зобов'язанні забезпеченому заставою може здійснюватися наступними шляхами: передача

предмету застави в рахунок виконання зобов'язання; примусове звернення стягнення на предмет застави у позасудовому порядку; звернення стягнення на предмет застави у судовому порядку. Вказані способи захисту порушеного права кредитора застосовуються до боржника, який не перебуває у процедурах неплатоспроможності.

Для задоволення вимог кредитора, вимоги якого забезпечені заставою у процедурі банкрутства передбачений окремий порядок такого задоволення. Втім, як і інші заходи відновлення порушеного права кредитора у процедурах банкрутства.

Першою важливою рисою задоволення вимог забезпеченого кредитора є виключно судовий порядок звернення стягнення на предмет застави. Інші способи, як-то передача предмету застави в рахунок боргу, вчинення виконавчого напису нотаріуса та інші способи звернення в стані неплатоспроможності неможливі.

Другою рисою звернення стягнення на предмет застави є підвідомчість даного спору виключно суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника. Слід зазначити, що виключна підсудність справ за місцем знаходження нерухомого майна боржника в даному випадку пріоритету не має.

Виходячи з загальних правил звернення стягнення на предмет застави, розгляд таких вимог здійснюється в порядку окремого позовного провадження. Проте, в процедурах банкрутства даний вид вимог кредитора не підлягає розгляду в позовному провадженні в силу системного аналізу абз. 2 ч. 14 ст. 39, абз. 6 ч.5, абз. 2 ч. 6 ст. 41 Кодексу України з процедур банкрутства.

Спосіб звернення стягнення на предмет застави у процедурі банкрутства є особливою процесуальною формою задоволення вимог забезпеченого кредитора у вигляді отримання дозволу суду на задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення. Такий дозвіл надається у формі ухвали господарського суду на підставі заяви забезпеченого кредитора в межах самої справи про банкрутство боржника. Це є

третьою особливою рисою звернення стягнення на предмет застави у процедурі банкрутства.

Зазначена позиція міститься у судових рішеннях вищих органів судової влади, зокрема у Постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 04.10.2023 по справі 910/20057/16 та у Постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15 [6, 7].

Така особлива процесуальна форма захисту прав забезпечених кредиторів відповідає Директиві Європарламенту щодо реструктуризації та неплатоспроможності [8]. Це є важливим кроком щодо синхронізації вітчизняної законодавчої системи із прогресивними системами Європи. Подальше удосконалення законодавства в галузі неплатоспроможності призведе до формування сталих правових та економічних інститутів.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 29.10.2023)
2. Закону України «Про заставу» від 02.10.1992 № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text> (дата звернення 29.10.2023)
3. Закону України «Про іпотеку» від 05.06.2003 № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення 29.10.2023)
4. Закон України "Про виконавче провадження" від 02.06.2016 № 1404-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 29.10.2023)
5. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 29.10.2023)
6. Постанова Верховного Суду від 04.10.2023 по справі 910/20057/16 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114020700> (дата звернення 29.10.2023)

7. Постанова Верховного Суду від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100424282> (дата звернення 29.10.2023)
8. Directive (EU) of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, on discharge of debt and disqualifications, and on measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt, and amending Directive (EU) 2017/1132 (Directive on restructuring and insolvency) (Text with EEA relevance.) 20.06.2019 2019/1023 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1023> (дата звернення: 29.10.2023)

PhDr Колібабчук М.О.

медіатор, докторант,

Пряшівський університет, Словацька Республіка

МЕДІАЦІЯ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЛІКТІ У 2014р.

Російсько-український конфлікт, який розпочався 20.02.2014 р., став продовженням тривалої боротьби України за незалежність, а приводом стало небажання президента РФ випускати Україну зі свої «зони впливу». Події Революції Гідності, перемога якої дозволила Україні вийти з-під контролю росії і закріпити курс на інтеграцію до Європейського Союзу, підштовхнули керівництво рф до дій, які призвели до окупації Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та збройної агресії в Донецькій та Луганській областях.

Міжнародна спільнота відреагувала на російську агресію, запропонувавши Україні різні форми допомоги, серед яких – і посередництво в переговорах із РФ. Першою спробою став Женевський формат, відповідно до якого сторони конфлікту почали переговори у квітні 2014 р., предметом переговорів були події на Сході України, де вже розпочалися бойові дії, інспіровані РФ. В ролі посередників виступили ЄС і США.

За результатами перемовин дійшли згоди щодо конкретних дій, «які мають на меті деескалацію напруженості і відновлення безпеки всіх громадян» [1] та біти спрямовані на утримання від насильницьких дій, провокацій, залякування, екстремізму, релігійної нетерпимості, расизму, антисемітизму та ін. Також, сторони домовилися з приводу того, що захоплені території повинні бути звільнені а збройні формування роззброєнні, учасникам протесті гарантована амністії якщо вони не вчиняли тяжких злочинів. На Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ покладался обов'язок сприяти українській владі і місцевим громадам в негайній реалізації вказаних заходів, а США, ЄС та росію – підтримувати вказані заходи, в т.ч. шляхом надання спостерігачів.

Однак в подальшому Женевський формат не отримав свого розвитку через опір держави-агресора, яка всіяко намагалася виставити себе не стороною конфлікту, а «посередником» і навіть «миротворцем». Питання відновлення Женевського формату в майбутньому підіймалося декілька разів, зокрема в 2016 році. Тоді формат «Женева плюс» за участі Європейського союзу, США і, можливо, країн-підписантів Будапештського меморандуму обговорювався як переговорний майданчик щодо деокупації Криму. Однак цей задум так і не було реалізовано, в першу чергу через активну протидію російської федерації. В 2021 р. для вирішення кримського питання було створено Кримську Платформу, яка, однак, не є переговорним майданчиком [2].

Влітку 2014 р., коли росія продовжувала фактичне просування вглиб української території, прикриваючись місцевими «ополченцями» (колаборантами) і використовуючи нерегулярні війська (найманці з ПВК «Вагнер», колишні військовослужбовці РФ, діючі військовослужбовці, які були раптово відправлені командуванням «у відпустку»), сторони конфлікту і міжнародні спостерігачі домовилися про створення трьохсторонньої Контактної групи з мирного врегулювання ситуації на сході України (далі – ТКГ). Роль ТКГ зводилася до вирішення гуманітарних аспектів конфлікту (наприклад, обмін полоненими) та питання припинення вогню. Локацією для перемовин було обрано Мінськ, як і в ситуації з Нагірним Карабахом.

Офіційно Україну в ТКГ представляв 2-й президент Леонід Кучма, росію – посол РФ в Україні М.Зурабов, роль посередника (офіційно-міжнародного спостерігача) відводилася ОБСЄ. До переговорів також долучалися формальні керівники російських збройних формувань, які діяли під нібито від імені «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки». Крім того, від України залучалися особи, які не мали офіційного статусу в ТКГ, зокрема – довірена особа, агент президента РФ, В.Медведчук та народний депутат Верховної Ради України (Партія регіонів, згодом – «Опозиційний блок» і «Опозиційна платформа – за життя») Н.Шуфріч. Участь В. Медведчука пояснювалася тим, що він особисто має доступ до В. Путіна й може посприяти вирішенню ряду питань, зокрема, мова йшла про обмін полоненими. Також В. Медведчук очолював ГО «Український вибір», проросійської організації, членами якої були в тому числі і лідери так званих «ДНР» і «ЛНР». Однак згода президента О.Порошенка на участь В.Медведчука в процесі з урегулювання конфлікту викликала суспільне обурення та мала незворотні електоральні наслідки для президента України.

Перша зустріч в рамках ТКГ відбулася 23 червня 2014 р., в ній взяли участь Л. Кучма, В. Медведчук, экс-депутат Верховної Ради України, проросійський колаборант, лідер ГО «Юго-Восток» О. Царьов, посол росії в Україні М. Зурабов, так званий «прем'єр — міністр» «ДНР» О. Бородай. Зустріч стосувалася питання режиму припиненню вогню. Попри досягнення попередніх домовленостей, режиму припинення вогню російська сторона, що діяла під вивісками «ДНР» і «ЛНР», не дотримувалася. Після цього було ще декілька спроб досягнути режиму тиші, перемир'я, що, однак, теж не дало результатів. Кріна-агресор наполягала на своїй «ролі посередника», Україна наполягала, що РФ – сторона конфлікту, а так звані «ополченці» не можуть бути повноцінною стороною перемовин, оскільки повністю контролюються і озброюються росією. Єдиними реальними досягненнями ТКГ були обміни військовополоненими.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі в цій ситуації виконувала звичну роль незалежного спостерігача та посередника в

перемовинах між сторонами конфлікту в рамках ТКГ. Також ОБСЄ було створено Спеціальну моніторингову місію (СММ) для спостереження за ситуацією на лінії зіткнення та на окупованих територіях.

Вирішення політичних питань залишалося поза функціоналом ТКГ, тому намагання ОБСЄ апорі не могли і не можуть вплинути на припинення російсько-українського збройного конфлікту.

Отже, в травні 2014 року відбулися переговори в Женеві між представниками України, росії, Європейського Союзу і Сполучених Штатів, які призвели до узгодження кількох принципів для вирішення конфлікту в Україні. Найважливішими результатами переговорів були Мінські угоди. Перші Мінські угоди були укладені в вересні 2014 року і передбачали припинення вогню та інші заходи для вирішення конфлікту на сході України. Згодом були укладені Мінські угоди II в лютому 2015 року. Однак ці угоди не вдалося реалізувати повністю, і конфлікт продовжився.

Список використаних джерел

1. Повний текст заяви за підсумками переговорів у Женеві з українського питання. ZN. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/povniy-tekst-zayavi-za-pidsumkami-peregovoriv-u-zhenevi-z-ukrayinskogo-pitannya-141885.html> (дата звернення: 13.09.23)

2. Переговори про Крим: "Женева плюс", росія - мінус? *DDC NEWS Україна*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/01/160125_international_procedures_return_crimea_sd (дата звернення: 10.10.23)

Кузніченко О.В.,

к.ю.н., доцент,

завідувачка кафедри «Приватно-правових дисциплін і морського права»,

Кріцька Д.Є.,

здобувачка магістратури спеціальності «Право» ННМГІ ОНМУ,

Одеський національний морський університет

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У воєнний час суспільство знаходиться в надзвичайних умовах, які безпосередньо впливають на всі аспекти життя, зокрема на трудові відносини. Війна суттєво змінює економічне, соціальне та політичне середовище, що вимагає адаптації всіх суспільних процесів та законодавства до нових умов з метою захисту прав людини і підтримання в належному стані економіки країни, що перебуває у стані війни. Тому, актуальність теми полягає у дослідженні особливостей трудових відносин під час воєнного стану та виокремлення проблемних питань.

В першу чергу, важливим є наведення прикладів проблем з якими зіткнулося зайняте населення під час війни:

- безпека та здоров'я працівників. Військові дії створюють небезпечні умови для працівників у різних галузях промисловості. Необхідність забезпечення безпеки працівників в умовах загрози збройної атаки, бомбардувань та інших небезпечних ситуацій вимагає ретельного вивчення та впровадження нових стандартів безпеки;

- мобілізація та недостатній кадровий потенціал. Воєнний стан призводить до мобілізації працівників для потреб оборони України. Це може вплинути на кадровий потенціал підприємств та організацій, порушення його нормального функціонування;

- воєний стан завжди супроводжується економічною нестабільністю, що призводить до загального погіршення фінансового становища країни. Це, зазвичай, впливає на умови праці та рівень її оплати;

- правовий аспект. Воєний стан вимагає швидкого реагування та введення спеціальних норм, що регулюють трудові відносини з урахуванням особливостей цього періоду;

- відсутність досвіду регулювання трудових взаємовідносин між державою, роботодавцями і працівниками в умовах воєнного стану.

15 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1] з метою врегулювання трудових відносин під час воєнного стану. Але, в той же час, Закон обмежив конституційні права і свободи людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. Таран І.О., Плєскун О.В., проаналізувавши статті Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» звернули увагу на такі особливості, а саме, що «на час дії режиму воєнного стану, роботодавець звільняється від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати, якщо доведе, що на це є поважні причини. Також, якщо працівник має щорічну відпустку більшої тривалості, на період дії воєнного стану використати її у повному обсязі не може. Обмеження сягають 24 календарних днів. Змінилася тривалість робочого тижня, нормальна сягає 60 годин, а скорочена до 50 годин. Було скасовано скорочені дні, святкові дні та скасовано перенесення святкових днів. Особливістю також є те, що при укладенні трудового договору в період дії режиму воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників. Та ще однією особливістю є те, що розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця можливе за тимчасової непрацездатності працівника, а також у період перебування працівника у відпустці (але це не стосується відпустки у зв'язку із вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку)» [2, с.354].

Тобто, з одного боку можна сказати, що було обмежено деякі права працівника, включаючи конституційні, але з іншого боку вищезгаданий закон запровадив деякі заохочення, про що буде йти мова далі.

Цікавим є також питання на яке хотілось би звернути особливу увагу, а саме призупинення трудового договору. Згідно ст. 13 Закону № 2136 «призупинення трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором у зв'язку із збройною агресією проти України, що виключає можливість обох сторін трудових відносин виконувати обов'язки, передбачені трудовим договором» [1].

Виходячи зі статті, для зупинення чинності трудового договору необхідно враховувати дві умови: неможливість роботодавцем забезпечити працівника необхідною роботою і неможливість працівника виконувати покладені на нього обов'язки. Можна сказати, що така дія націлена на обмеження прав працівника, але відповідно до загальних принципів трудового права, в разі воєнного стану чи інших надзвичайних обставин, де працівники можуть знаходитися у складних умовах, це може бути застосовано для захисту їхніх прав і інтересів. Це також може включати призупинення оплати праці, застосування спеціальних правил щодо звільнення та інші заходи, спрямовані на забезпечення безпеки та соціального захисту працівників.

Слушною є думка Кияна В, який зазначає, що такі поняття як: «призупинення трудового договору», «припинення трудового договору» і «розірвання трудового договору» важливо розрізняти, оскільки ці терміни не є тотожними. Призупинення трудового договору не призводить до припинення трудових відносин і може бути запущене однією зі сторін, але лише на обмежений термін, такий як період дії воєнного стану. Це тимчасово призупиняє фактичні трудові відносини, але юридична сила трудового договору залишається. Важливо підкреслити, що «призупинення» не є синонімом «простою», оскільки протягом періоду «призупинення» роботодавець може не виплачувати заробітну плату працівнику і не підлягати

відповідальності за порушення термінів оплати праці. Але, за умови, що це сталося з обставини непереборної сили [3, с. 479]. Це є дуже важливим питанням, адже це зачіпляє проблему мобілізованих осіб. Мобілізовані працівники мають право на збереження за ними робочого місця.

Машков К. Є., Горностаї О. Б., Товт Т. О., усвоїй статті акцентують увагу на важливості використання інших форм праці, таких як дистанційна або надомна, у період воєнних обставин. Гнучкий режим робочого часу дозволяє встановлювати графік, відмінний від звичайного, але при цьому враховувати встановлені законом норми тривалості робочого часу, визначені для конкретного облікового періоду згідно із Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Це рішення надає працівнику можливість налаштувати свій робочий день, що є особливо важливим в умовах воєнного конфлікту і визначає рівень безпеки працівника. Підтримка можливості виконання роботи з віддалених місць забезпечить працівникові безпеку в умовах, де фізична віддаленість може бути важливою для захисту від потенційних небезпек [4, с. 128]. Більш конкретно дане питання розкриває Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» [5].

Новелою в трудовому законодавстві є стаття 15 Закону «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», в якій йдеться про те, що «відшкодування працівникам та роботодавцям пов'язаних із трудовими відносинами грошових сум, втрачених внаслідок збройної агресії проти України, здійснюється за рахунок коштів держави-агресора, а також коштів, отриманих з/від відповідних фондів на відновлення України, у тому числі міжнародних, міжнародної технічної та/або поворотної чи безповоротної фінансової допомоги, інших джерел, передбачених законодавством»[1]. Це можна вважати позитивним запровадженням, адже такі відшкодування можуть бути частиною програми державної підтримки та відновлення економіки, які

будуть реалізовуватися після закінчення збройної агресії проти України. Тобто, стаття гарантує захист та відновлення прав зайнятого населення.

Отже, виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що війна внесла свої корективи у всі суспільні відносини, включаючи трудові. Але, можна сказати, що Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» вдало врегулює трудові питання незважаючи на обмеження деяких конституційних прав громадян. Спершу здається, що внесенні зміни суттєво обмежують трудові права працівників, але з іншого боку вони необхідні для гарантування нормального функціонування економіки країни. Підбиваючи підсумок, можна сказати, що законодавство про працю в умовах війни зазнало чималих змін, але незважаючи на всі обмеження, ці зміни є своєчасними та необхідними у сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2136-20> (дата звернення 15.10.2023 р.)
2. Таран І.О., Плєскун О.В. Трудові відносини в умовах воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 11. 2022. С. 353-355.
3. Киян В. Щодо призупинення дії трудового договору в умовах воєнного стану. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 469-475.
4. Машков К. Є., Горностай О. Б., Товт Т. О. Особливості трудових відносин в умовах воєнного стану: нормативно-правове регулювання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 1. 2022. С. 125-131.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України № 1213-ІХ від

04.02.2021 року. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20#Text). (дата звернення 15.10.2023 р.)

Мікла В.Д.

студентка другого курсу,

Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ,

науковий керівник: Алексєєнко А. О.

викладач кафедри загальноправових дисциплін,

Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

Історичний розвиток правових систем в Європі та Україні має свої особливості та відмінності, які сформувалися під впливом різних історичних подій, культурних традицій та політичних змін [1].

Український правовий простір зазнав значущих трансформацій протягом віків. У середньовіччі важливою складовою було княжеське право, що визначало внутрішні порядки в князівстві. Після приєднання до складу Російської імперії в 18-19 століттях, почалася уніфікація законодавства. Важливим етапом стала перша та друга Українські республіки, де формувалися перші зразки національного законодавства. Проте, після приєднання до Радянського Союзу в 1920-х роках, правова система була рішуче перебудована згідно з принципами радянського права.

Європейський правовий простір, натомість, сформувався в умовах складної взаємодії різних культур, країн та традицій. Середньовічна Європа відзначалася різноманіттям правових систем, які базувалися на звичаях та традиціях різних народів. З часом, з'явилися загальні принципи, які лягли в основу сучасних європейських правових систем.

Таким чином, історичний розвиток правових систем України та Європи свідчить про різноманітність шляхів їх формування та вплив різних історичних періодів на сучасність.

Законодавча база та правові акти є ключовим елементом будь-якої правової системи і визначають основні правила та норми, які регулюють життя суспільства [2]. У Європейському Союзі законодавство базується на таких основних документах, як Римські договори, Хартія Основних Прав Європейського Союзу, а також на різних рішеннях та директивах, які приймаються органами ЄС. Крім того, значний вплив на європейське законодавство мають рішення Європейського Суду з прав людини та правосуддя.

У Україні законодавча база формується Конституцією України, яка є основним правовим актом країни, а також різними законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Перехідний період незалежності спричинив суттєві зміни у правовій системі України, включаючи прийняття нових Конституційних Законів та законів, спрямованих на гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами.

Однією з основних відмінностей є підхід до розробки та прийняття законів. У ЄС це може бути складний процес, що включає дискусії та узгодження інтересів різних країн-членів. Україна, натомість, має можливість швидкіше реагувати на зміни та потреби в суспільстві. Таким чином, законодавча база та правові акти в Європейському Союзі та Україні визначають основні правила та принципи функціонування суспільства та мають свої відмінності у структурі, процедурах прийняття та впливі на суспільство.

Судова система та правопорядок в Європейському Союзі та Україні відображають різниці у їхній організації, функціоналі та принципах роботи [3, с.344].

У Європейському Союзі судова система складається з різних інстанцій. Найвищий судовий орган - це Європейський Суд, який вирішує спори та питання, що стосуються тлумачення та застосування права ЄС. Крім того, в

кожній країні-члені функціонують національні суди, які вирішують справи на національному рівні, але можуть звертатися до Європейського Суду для отримання консультацій або рішення питань правового тлумачення.

У Україні судова система поділяється на загальну та спеціалізовану. Загальну судову систему представляють апеляційні та окружні суди, а також Верховний Суд України. Спеціалізована судова система включає господарські, адміністративні, та інші суди, які розглядають певні категорії справ. Правопорядок в Україні регулюється Конституцією, законами та підзаконними нормативними актами.

Важливо відзначити, що в Європейському Союзі членські країни зобов'язані дотримуватися європейських стандартів у сфері правосуддя та правових гарантій. Україна, як кандидат на вступ до ЄС, також прагне адаптувати свою судову систему до європейських норм та стандартів. Судова система та правопорядок в Європейському Союзі та Україні відображають особливості їхньої організації, компетенції та принципів роботи, а також відповідають їхнім прагненням у забезпеченні справедливості та захисті прав громадян.

Права людини та громадянина є невід'ємною частиною будь-якої правової системи і визначають гарантії та свободи, які надаються кожному індивіду [4].

У Європейському Союзі основні принципи прав людини закріплені в Хартії Основних Прав ЄС та Європейській конвенції з прав людини. Ці документи гарантують такі права, як право на життя, свободу думки, совісті та відділення, право на справедливий суд, право на освіту та інші. Захист прав людини в ЄС надається Європейським Судом з прав людини.

В Україні права людини та громадянина закріплені в Конституції України та відповідних законах. Головні принципи включають право на життя, свободу та особисту недоторканність, свободу слова та думки, право на справедливий суд, право на освіту та багато інших. Українська система також включає механізми, які забезпечують захист прав громадян, такі як Конституційний Суд

України. Важливо відзначити, що і в ЄС, і в Україні, існують механізми для звернення до вищих інстанцій, якщо права людини порушені, включаючи можливість звернення до міжнародних судів.

Права людини та громадянина є основною складовою кожної правової системи, яка має за мету забезпечення захисту та гарантій для кожного індивіду. В Європейському Союзі та Україні ці права закріплені в основних конституційних документах та гарантуються відповідними судовими інстанціями.

Список використаних джерел

1. Штогрін І. Події, які сформували і зміцнюють Незалежність України. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/podii-shcho-formuyut-nezalezhnist/31405953.html> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Взаємодія сучасних правових систем. Співвідношення міжнародного права і внутрішнього права країн світу / А. Завальний та ін. *Юридична компаративістика* : навч. посіб. 2018. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/legal_comparativistics/info/autors.html (дата звернення: 24.10.2023).

3. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. 756 с.

4. Правовий статус людини і громадянина в Європейському Союзі / О. Солоненко та ін. *Право Європейського союзу*. 2018. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/eulaw/info/lec6.html> (дата звернення: 24.10.2023).

Негребецький В.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В Україні відбувається поступова цифровізація в галузі застосування права. Наша країна поступово інтегрується в Європейський простір. Так, Україна взяла на себе зобов'язання щодо реформування судових і правоохоронних органів шляхом прийняття Стратегії реформування системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [1]. Документом до основних проблем, які визначають необхідність наступного поліпшення організації судової влади та реалізації правосуддя, звернуто увагу на «недостатній рівень упровадження цифрових технологій у здійсненні правосуддя та відсутність належної комунікаційної політики у судах» [1]. Ця тенденція спостерігається і в діяльності всіх правоохоронних органів, і в першу чергу тих, що забезпечують інформаційну безпеку нашої держави.

В той же час і компанії-постачальники інформаційних послуг приймають активну участь в забезпеченні інформаційної безпеки. Так, в 2023 році компанія Google впровадила технологію Search Generative Experience (SGE) [2]. Цей пошуковий сервіс ретельно розроблений та навчений виявляти й представляти користувачеві високоякісні результати, які відповідають інформації у видачі та підтримують її. Об'єднавши найсучасніші поєднання мовних моделей і цілеспрямовані методики навчання, компанія Google створила пошукову систему, яка надає надійну і підтверджену інформацію. Google прагне запобігати демонстрації шкідливого, образливого або відвертого контенту у своїх системах ранжування. Технологія Search Generative Experience (SGE), на якій ґрунтуються пошук, створена саме для

цього. Основна увага приділяється створенню інформативних відповідей, підтверджених надійними джерелами, щоб користувачі отримували правдиву і перевірену інформацію. У випадках, коли системи Google мають меншу довіру до джерела або стикаються з інформаційними прогалинами, мета полягає в тому, щоб уникнути надання знімків, згенерованих штучним інтелектом. Крім того, відверті або небезпечні теми навмисно уникаються, щоб підтримувати відповідальне та безпечне середовище пошуку[2].

Безумовно технології персоніфікованого підбору відомостей мають велике майбутнє, надають багато переваг особам, що навчаються або підвищують свій професійний рівень. Але нажаль будь-який інструмент в руках правопорушника може перетворитись на зло. І якщо йдеться про інформаційні технології, то сила цього лиха збільшується у багато разів. Так, месенжери, а також соціальні мережі, доступ до яких має майже кожний, надають найбільше можливостей для поширення практично будь-якої інформації. Є можливість не просто одноразово поширити новину, а запустити «ланцюгову реакцію», коли новина багаторазово пересилається користувачами соц. мережі від однієї особи до цілою групи осіб, або навіть до інших соц. мереж.

Нажаль не всі пошукові сервіси та інформаційні ресурси здатні виявляти ненадійні джерела інформації. Новини та повідомлення можуть не відповідати дійсності [3]. Фейк у перекладі з англійської «fake» означає – повністю або частково вигадана інформація про суспільні події та людей, яка містить усі ознаки правдивого повідомлення, але його фактаж умисно викривлений, поданий частково чи повністю зі спотвореним контекстом[4]. Таким чином, фейк – це завідомо неправдива інформація. Дезінформація – відомості, що розраховані на введення особи в оману [5, с.158].

Особливого значення набуває питання про відповідальність за поширення інформації, яка загрожує Національній безпеці України, а саме спрямованої на заподіяння шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканості, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці держави. Таким чином, ворог намагається методично і послідовно

підірвати авторитет держави і органів влади, і послабити обороноздатність країни. Так, Службою безпеки України виявлено та припинено функціонування за 2022 рік – 45 ботоферм, загальною потужністю понад 4 млн. ботів, діяльність яких поширювалась на багатомільйонні аудиторії користувачів соціальних мереж у різних регіонах України (і не лише)[6]. Разом з тим, вжитими заходами було викрито та заблоковано близько 11 тис. облікових записів, що використовувались на користь російських окупантів. Непоодинокими стали і випадки, коли користувачі облікових записів (акаунтів) видають себе за інших осіб, зокрема за представників влади, інших публічних осіб, до яких прикута особлива увага, і від імені цих осіб розміщують і поширюють в соцмережах та на інших інтернет-платформах різну неправдиву, маніпулятивну інформацію[6]. На жаль, соцмережі не дуже реагують на повідомлення про фейкові профілі і сторінки, які причетні до інформаційних атак[6]. Тому існує необхідність підвищити контроль з боку правоохоронців. Якщо інформація розміщена у вільному доступі, є можливість використовувати методику збирання й аналізу інформації з відкритих джерел (*Opensourceintelligence – OSINT*).

Центр протидії дезінформації є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, утвореним відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року “Про створення Центру протидії дезінформації”, уведеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106 [7]. Центр підпорядкований Раді національної безпеки і оборони України[8]. Центр забезпечує здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою[8].

Зокрема, до завдань Центру належать:

- виявлення та протидія дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою;
- проведення аналізу та моніторингу подій і явищ в інформаційному просторі України, стану інформаційної безпеки та присутності України у світовому інформаційному просторі[8].

Інформаційний імунітет – це здатність ідентифікувати маніпуляцію, фейк, оцінити рівень їх небезпеки і як їм можна запобігти[8]. Для протидії дезінформації необхідно виробити у суспільства інформаційний імунітет.

Для повноцінної боротьби з поширенням фейків і інформації, що загрожує національній безпеці країни необхідно вдосконалити законодавство. В цьому аспекті корисним є вивчення досвіду інших країн. Відомо, що з проблемою інформаційної безпеки в еру активного розвитку соціальних мереж свого часу зіткнулася провідна європейська країна – Німеччина.

Німеччина є однією з перших країн, яка запровадила санкції на рівні законодавства за поширення неправдивої інформації. Парламентом Німеччини 30 червня 2017 р. був прийнятий Закон "Про поліпшення правозастосування в соціальних мережах" (NetEnforcementAct (NetzDG) [7]. Це також називається законом Про Facebook. Закон спрямований на боротьбу з дифамацією (поширення про особу неправдивої інформації, яка принижує її честь та гідність, завдає шкоди діловій репутації) і розпалюванням ненависті в Інтернеті. Закон зобов'язує платформи соціальних мереж з більш ніж 2 мільйонами користувачів встановити прозору процедуру розгляду скарг на незаконний контент і зобов'язує надавати звітність і документацію. Провайдери повинні видаляти "вочевидь незаконний" контент протягом 24 годин, а весь незаконний контент - протягом 7 днів з моменту його публікації, в іншому випадку їм загрожує адміністративний штраф у максимальному розмірі 50 мільйонів євро. Подавачі скарг та користувачі повинні бути негайно проінформовані про прийняті рішення. Віддалений вміст повинен зберігатися

щонайменше десять тижнів як доказ, а платформи повинні подавати звіти про прозорість роботи з нелегальним вмістом кожні шість місяців.

Висновок: для ефективної боротьби з поширенням неправдивої інформації за допомогою інноваційних цифрових технологій необхідно використовувати досвід провідних європейських країн, підвищити роль цифрових інструментів в роботі правоохоронних органів, зробити це основним пріоритетом розвитку права в умовах інтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n10> (дата звернення: 30.10.2023);

2. Новий алгоритм пошуку Google на основі AI: чого очікувати. (19.05.2023) URL: <https://livepage.ua/blog/the-new-ai-powered-google-search-what-to-expect.html>(дата звернення 30.10.2023);

3. Аналітичний звіт щодо російської книги «Українські злочини проти людяності (2022-2023)». URL: <https://cpd.gov.ua/reports/analitichnyj-zvit-shhodo-rosijskoyi-knygy-ukrayinski-zlochynu-proty-lyudyanosti-2022-2023/>(дата звернення 30.10.2023);

4. Велика Українська Енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Фейк>(дата звернення 30.10.2023);

5. Велика українська юридична енциклопедія: У 20 т. Т.20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол. В. Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2018. 952 с.;

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо встановлення відповідальності за окремі дії проти основ національної безпеки України: Законопроект України від 19.04.2023 № 9223. URL: itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41788?fbclid=IwAR0RWkqeb5Qfe6H4TPy

k_RIKKEZHmqd699_G6ZH0h9ZmxhEwLZ_ZpXM61T0 (дата звернення 30.10.2023);

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11.03.2021 р. «Про створення Центру протидії дезінформації»: Указ Президента України від 19.03.2021 р. № 106/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1062021-37421>(дата звернення 30.10.2023);

8. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/>;

9. Gesetz zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken 01.09.2017. (2017). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/netzdg/BJNR335210017.html> (дата звернення 30.10.2023).

Орловська І.Г.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін Інституту права та суспільних відносин ЗВО «Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ДОЛУЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДО РОБОТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Як відомо, 23 червня 2022 року Європейська Рада під час саміту лідерів країн-членів ЄС надала Україні статус країни-кандидата на вступ до ЄС. Це визначна подія для нашої держави, але й велика відповідальність загалом.

У ЄС є різні думки щодо форм здійснення громадського діалогу, у більшості випадків громадську думку можна дізнатися під час проведення різних форм комунікації (обговорення, дебати чи дискусія). Ключовою метою такої організації інститутів громадянського суспільства є аналіз думки громадськості, а не маніпулювання настроями людей з метою отримання певної політичної підтримки.

На думку Письменного І.В. та Липовської Н.А., громадянський діалог варто розглядати як соціальний механізм вирішення складних суспільних проблем, який реалізується шляхом взаєморозуміння та партнерства. Діалог є незмінним інструментом громадянського суспільства для впорядкування суспільного життя. Діалог є безпосереднім вираженням тієї реальної системи взаємозв'язків, яка існує в громадянському суспільстві. Метою громадянського діалогу є оптимізація цих зв'язків з метою надання їм відкритого, динамічного та результативного характеру [1].

Для розвитку громадського діалогу в Україні Угодою про асоціацію між Україною та ЄС було визначена необхідність утворення Платформи громадянського суспільства. До її складу належать з представників громадянського суспільства України, з однієї сторони, і членів Європейського економічного і соціального комітету (далі - ЄЕСК), з іншої сторони, як форум для проведення ними засідань та обміну думками. У порядку визначеному статтею 469 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС проводяться засідання Платформи громадянського суспільства [2].

ЄЕСК створено 1958 року відповідно до Договору про заснування Європейської Спільноти. Діяльність цього дорадчого органу Європейського Союзу спрямована на забезпечення представництва інтересів різних економічних і соціальних груп та інших організацій громадянського суспільства в офіційній платформі для висловлення своєї точки зору з питань, що стосуються ЄС. Висновки ЄЕСК адресуються Раді, Європейській Комісії та Європейському Парламенту. ЄЕСК складається з 329 членів, які представляють організацій громадянського суспільства з усіх 27 країн-членів ЄС.

Водночас Сіра О.В. та Чупрій Л.В. досліджуючи громадянський діалог визначають громадянське суспільство – системою самостійних і незалежних від держави громадських інститутів і міжособистісних відносин, яка створює необхідні умови для самореалізації індивідів та окремих груп в економічній, політичній, правовій, культурній та інших соціальних сферах. Це також поєднання активних особистостей з високими людськими якостями

(моральність, відповідальність, повага до оточуючих, прагнення до самовдосконалення) та високим рівнем громадської активності, здатних належним чином захищати власні інтереси [3].

Балабаєва З. вважає, що в основі налагодження постійного діалогу на паритетних началах з громадськістю знаходиться відкритість й прозорість процесів прийняття рішень, діяльності владних структур і громадських організацій, які є ключовими умовами ефективності взаємодії [4, с. 265]. Так, восени 2023 року відбулося формування складу Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна-ЄС (15 осіб від профспілок, роботодавців та громадянського суспільства) на наступних 30 місяців.

Водночас 19 вересня 2023 року ЄЕСК вирішив залучити представників громадянського суспільства країн-кандидатів на вступ до ЄС до консультативної роботи Комітету. ЄЕСК став першою інституцією ЄС, яка виступила з такою ініціативою і відкрила свої двері для країн-кандидатів, сприяючи їхній поступовій і конкретній інтеграції в ЄС. Члени ЄЕСК братимуть участь у підготовці висновків та пленарних засідань ЄЕСК, присвячених питанням розширення [5].

У зв'язку із зазначеним потрібно знайти організаційні механізми комунікації органів державної влади з представниками громадянського суспільства, які представлятимуть Україну в Європі. Адже долучення країн-кандидатів на вступ до ЄС до роботи ЄЕСК надасть можливість відобразити виклики з якими стикається наша держава у багатьох сферах життєдіяльності.

На основі вищевикладеного зазначимо, що підвищення ролі країн-кандидатів на вступ до ЄС є новим напрямком розвитку нашої держави в надскладних умовах для будь-якої країни (триваюче повномасштабне вторгнення). Посилення впливу громадянського суспільства на діяльність органів державної влади та забезпечення належної комунікації між ними сприятиме становленню в Україні культури публічного управління шляхом залученості громадськості до прийняття рішень локального, регіонального та загальнодержавного значення. Долученість до європейського громадського

діалогу має допомогти нам консолідувати громадську позицію, сприяти єдності суспільства та поглибленню взаєморозуміння, поліпшити комунікацію між громадянським суспільством та органами державної влади намагаючись зрозуміти проблеми та предмети стурбованості іншої сторони.

Список використаних джерел

1. Письменного І.В., Липовської Н.А. Громадянський діалог як форма взаємодії між владою та суспільством. Public Administration Aspects (E-Journal). Аспекти публічного управління. № 9 (23). 2015. С. 5-11. URL: <https://core.ac.uk/reader/233892980> (дата звернення: 30.10.2023)

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 30.10.2023)

3. Сіра О.В., Чупрій Л.В. Громадянський діалог як необхідна умова розвитку сфери національно-патріотичного виховання в Україні в умовах сучасної геополітичної ситуації. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, № 9. 2022. с. 237–254. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/265463/262261> (дата звернення: 30.10.2023)

4. Балабаєва З. Суб'єкти демократичного врядування: регіональний рівень. Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф., 31 жовт. 2007 р. У 2-х томах. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. Т. 1. 2007. 442 с. С. 264–266.

5. Офіційний сайт -European Economic and Social Committee. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/eu-enlargement-eesc-first-eu-institution-involve-eu-candidate-countries-its-work-turning-political-priority-reality> (дата звернення: 30.10.2023)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОГО САМОВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сучасні українці, молоді роки яких припали на період російсько-української війни, мають надзвичайно специфічне тло для формування власної правової культури. Збройна агресія стала викликом для кожного та водночас маркером, за допомогою якого оголилися прогалини правосвідомості суспільства, громадянського виховання, поваги до загальнолюдських цінностей. Водночас, кожен виклик ми маємо сприймати як нову можливість змінити наше життя на краще, як поштовх до саморозвитку та самоудосконалення.

Більшість молоді в Україні охоплена системою освіти (шкільної, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої), а тому до процесу її правового самовиховання має бути залучений допоміжний суб'єкт – викладач. Причому в такому випадку успіх останнього в організації самовиховання залежатиме не лише від рівня сформованості професійних компетентностей, моральних, вольових якостей, а у першу чергу, від здатності бачити себе, свою соціальну роль, вміння спонукати молодь стати краще [1, с. 30]. Включення допоміжного суб'єкта (викладача) у процес правового самовиховання молоді підвищить результативність такої діяльності. Провідним завданням системи освіти є навчити молодь самостійно працювати над підвищенням рівня власної правової культури та правосвідомості.

У процесі правового самовиховання ми вбачаємо наступні форми:

- правове самонавчання;
- робота над підвищенням власного рівня правосвідомості;
- правомірна соціально активна поведінка (діяльність).

Самонавчання залежно від поставлених завдань можна диференціювати на правову самоосвіту та правову просвіту. Перша буде включати в себе набуття правових знань, які допоможуть особі бути членом українського суспільства, який знає свої громадянські права, здатний їх реалізувати і захистити, використати при виконання професійних обов'язків. Самопросвіта передбачає постановку більш конкретних завдань, здобуття вузькоспеціалізованих правових знань. Наприклад, вивчення прав внутрішньо переміщених осіб або правового статусу військовополонених. Специфікою правової самопросвіти є збільшення її питомої ваги у правовому самовихованні молоді та поступове домінування над правовою самоосвітою. Передумовою ефективного самонавчання є добре організована самостійна робота в закладі освіти. Сучасна молодь, яка навчалася в період карантинних обмежень та під час війни, могла не достатньо повно засвоїти такі навички.

У цьому контексті можна окремо вести мову про майбутніх юристів, перед якими наразі постали такі виклики, як: зміна правової системи, що потребує вивчення нових, в тому числі міжнародних, норм; актуалізація освітніх програмах, зокрема, орієнтація на вирішення проблем, пов'язаних з воєнним конфліктом (вміння працювати в умовах війни, захищати інтереси постраждалих, надавати правову допомогу ветеранам та учасникам бойових дій); набуття практичного досвіду у справах, пов'язаних із війною; міжнародне співробітництво; збереження професійної етики [2, с. 102-103]; необхідність активізації роботи юридичних клінік.

Надзвичайно актуальною є розробка Державної стратегії правової освіти із для формування єдиного комплексного підходу до її змісту, із врахуванням сучасних правових викликів інформаційного, психологічного, ментального, епідеміологічного характеру [3, с. 22], а також війни. Вона, зокрема, могла б створити базу для подальшого правового самовиховання молоді шляхом самоосвіти.

Друга форма правового самовиховання – робота над підвищенням власного рівня правосвідомості, – на нашу думку, є найскладнішою, оскільки

передбачає психологічну готовність та значні вольові зусилля молоді людини. Усвідомлення тотального порушення принципу справедливості, як основоположного принципу права, є надзвичайно загрозливими та здатні зневільювати результати інших форм правового самовиховання.

Активна правомірна поведінка включає ініціативу, громадянську позицію, творчу самодіяльність, зрілість особистості, прагнення брати участь у вирішенні суспільних проблем, у діяльності партій, громадських організацій [1, с. 70]. Проявом активної правомірної поведінки молоді під час війни є, наприклад, волонтерство, правопросвітство, сприяння поширенню інформацію про війну в Україні за кордоном тощо. Ефективна реалізація цієї форми можлива лише на ґрунті перших двох форм правового самовиховання.

Найбільша кількість викликів в процесі правового самовиховання постає перед молоддю, яка змушена була виїхати за кордон, знаходиться на територіях активних бойових дій та залишається на окупованих територіях. Постійна боротьба зі стресами, страхами, депресивними станами та загрозами життю створюють ґрунт для зневіри, деформації правосвідомості та можуть штовхати до протиправних дій.

Зрештою, від кожного з нас (дорослого громадянина), особливо викладача, залежить правове самовиховання молоді, адже метод прикладу є одним з найбільш ефективних та дієвих. Допомогти молоді можуть не лише викладачі, а й держава, громадські організації, активісти шляхом проведення зустрічей, круглих столів, лекторіїв, розробки навчальних онлайн-курсів на інтернет-платформах, організації міжнародних проєктів тощо.

Список використаних джерел

1. Осташова В. О. Правове самовиховання студентської молоді в умовах формування громадянського суспільства в Україні : монографія. Полтава : РВВ ПДАА, 2012. 169 с.

2. Константинов С. Ф. Юридична освіта та підготовка правників в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.12> (дата звернення: 28.10.2023).

3. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Сучасні виклики і загрози правової культури молоді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anpopr_2021_4_5 (дата звернення: 14.10.2023).

Паламарчук І.В.

к.ю.н., головний спеціаліст Національного агентства України
з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від
корупційних та інших злочинів

**ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З
ПРОВЕДЕННЯМ ОЦІНКИ АКТИВІВ ЗГІДНО ІЗ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ
ВИЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ ТА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ,
ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ»**

В практичній діяльності із застосування норм законодавства завжди різняться позиції правників з приводу правового регулювання певних питань, в тому числі застосування норм інших законів в регулюванні суспільних відносин, які врегульовані профільним актом законодавства.

Так, в діяльності Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА) є функція з організації здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки активів (кошти, майно, майнові та інші права, на які може бути накладено або накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні чи стягнені за

рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими) [2], згідно з вимогами профільного закону АРМА. Однак, чи обмежується проведення оцінки активів в діяльності АРМА лише отриманням первинного звіту (акту) оцінки для подальшої реалізації активів? Чи є це достатнім та таким, що відповідає прямій нормі Конституції України – зобов'язанню, органів державної влади та їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України[1].

З огляду на зазначене доцільно висвітлити наступне.

АРМА є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнуто за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими [2].

Тому, правову основу діяльності АРМА становлять Конституція України, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, профільний закон та інші закони України, а також прийняті відповідно до них інші нормативно-правові акти [2].

Так, управління рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється АРМА шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління [2].

Таким чином, рухоме майно може бути передано для реалізації без згоди власника за рішенням слідчого судді, суду за наявності хоча б однієї з таких підстав: 1) майно піддається швидкому псуванню; 2) майно швидко втрачає свою вартість; 3) витрати на зберігання рухомого майна протягом одного календарного року становлять більше 50 відсотків його вартості. Реалізація майна такого майна здійснюється за цінами, не нижчими за ринкові [2].

Слід зазначити, що процес визначення вартості майна за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами, зазначеними у відповідній нормі спеціального закону, визначається як оцінка майна, майнових прав (далі – оцінка майна) [3].

Майном, яке може оцінюватися, вважаються об'єкти в матеріальній формі, будівлі та споруди (включаючи їх невід'ємні частини), об'єкти незавершеного будівництва, майбутні об'єкти нерухомості, машини, обладнання, транспортні засоби тощо; паї, цінні папери; нематеріальні активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності; цілісні майнові комплекси всіх форм власності [3].

Також майновими правами, які можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (право володіння, розпорядження, користування), спеціальне майнове право на об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, а також інші специфічні права (право на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та право вимоги. Отже, випадки обов'язкового проведення оцінки майна встановлюються відповідним законом. В свою чергу, оцінка майна проводиться у випадках, встановлених законодавством України, міжнародними угодами, на підставі договору, а також на вимогу однієї з сторін угоди та за згодою сторін[3].

Доцільно також зазначити, що проведення оцінки майна є обов'язковим у випадках, зокрема, за рішенням суду або у зв'язку з необхідністю захисту суспільних інтересів [3]. Водночас, необхідно звернути увагу, що згідно з висновками Верховного Суду [4] вжите законодавцем словосполучення «значний суспільний інтерес» необхідно розуміти як серйозну, обґрунтовану зацікавленість, яка має неабияке виняткове значення для усього суспільства в цілому, певних груп людей, територіальних громад, об'єднань громадян тощо до певної справи в контексті можливого впливу ухваленого у ній судового рішення на права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси

юридичних осіб. Вказане поняття охоплює ті потреби суспільства або окремих його груп, які пов'язані із збереженням, примноженням, захистом існуючих цінностей девальвація та/або втрата яких мала б значний негативний вплив на розвиток громадянського суспільства. Наявність значного суспільного інтересу може мати місце й тоді, коли предмет спору зачіпає питання загальнодержавного значення, як от визначення і зміни конституційного ладу в Україні, виборчого процесу (референдуму), обороноздатності держави, її суверенітету, найвищих соціальних цінностей, визначених Конституцією України тощо. В свою чергу, висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду України, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права [5].

Однак, якщо законодавством передбачена обов'язковість проведення незалежної оцінки майна, зокрема, органи державної влади виступають замовниками проведення такої оцінки майна шляхом укладання договорів з суб'єктами оціночної діяльності – суб'єктами господарювання, визначеними на конкурсних засадах у порядку, встановленому законодавством [3].

Активи прийняті АРМА в управління, підлягають оцінці, яка здійснюється визначеними за результатами конкурсу суб'єктами оціночної діяльності, та передачі в управління визначеним за результатами конкурсу юридичним особам або фізичним особам - підприємцям у порядку, встановленому законодавством про державні (публічні) закупівлі [2].

Доцільно зазначити, що центральні органи виконавчої влади, в тому числі АРМА, виконують окремі функції з реалізації державної політики [6]. Тому, АРМА виконує функції, зокрема, з організації здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки, веденням обліку та управління активами [2].

Слід звернути увагу, що рецензування звіту про оцінку майна (акта оцінки майна), якщо зазначена оцінка погоджується, затверджується або приймається органом державної влади або органом місцевого самоврядування, є обов'язковим [3].

Таким чином, передачі для реалізації рухомого майна, у зазначених випадках (майно піддається швидкому псуванню; майно швидко втрачає свою вартість; витрати на зберігання рухомого майна протягом одного календарного року становлять більше 50 відсотків його вартості), має передувати організація здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки активів, а також рецензування звіту про таку оцінку майна (акта оцінки майна), у зв'язку з тим, що зазначена оцінка приймається для подальшого здійснення повноважень АРМА.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. 23 лип. (№ 30), С. 141.
2. Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10.11.2015 № 772-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. 01 січ. (№ 1), С. 2.
3. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 23 лист. (№ 47), С. 251.
4. Ухвала Верховного Суду від 05.04.2021 у справі № 420/8512/20 : станом на 28 жовт. 2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015770> (дата звернення: 28.10.2023).
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. 22 жовт. (№ 41, / № 41-42; № 43; № 44-45), С. 1468.
6. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. 23 верес. № 38.

Правоторова О.М.,

д.ю.н., професор,

професор кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. ЯК ЧИННИК ЛІКВІДАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Історіографія й археографія Голодомору значна за обсягом і неодноразово вже ставала предметом спеціальних досліджень. Проте ця проблема практично не вичерпна в силу багатьох причин. Серед них варто згадати і нові пошуки документів, і нові методологічні підходи, і нову проблематику. В цьому сенсі вивчення саме історико-правових сюжетів не позбавлене сенсу з огляду на продуктивність міждисциплінарних, зокрема історико-правових, підходів та практичній відсутності досліджень громадянського суспільства в історії України, зокрема в період нової економічної політики.

Голодомор-геноцид був комплексним і системним. За задумом більшовицької верхівки він мав докорінно змінити всі основні сфери життя українського селянства і в кінцевому підсумку перетворити його на гвинтик комуністичної утопії.

До речі, категорії «колгоспник», «радгоспник» чи «механізатор МТС» не мали принципової різниці з середини 1950-х років. У часи Голодомору цей штучний поділ, як свідчать спогади очевидців і документи, мав на меті створити ще один розкол селянства з виділенням нової категорії «робітників радгоспів і МТС» як опори режиму. Так, за спогадами дідуся одного з авторів проекту, для виживання в часи Голодомору він віддав коняку в колгосп і подався в робітники МТС. Там як робітник дідусь отримував пайку хліба, що фактично врятувало родину від голодної смерті. Показово, що він водночас кинув не лише хазяйнувати на землі (хоча до кінця земного шляху зберіг

українську селянську ментальність), але й відвідувати церкву і хреститись. Як бачимо, більшовики досягли неабиякого успіху у своїх соціально-політичних експериментах, що слід враховувати при оцінках сьогоденної ситуації.

У цьому сенсі зауважимо, що зрозуміти справжню дію певних заходів радянського режиму важко чи практично неможливо без занурення у радянську дійсність. Достатньо навести кілька випадків нерозуміння Заходом радянських реалій. Це - впевненість у добрих намірах Й.Сталіна в роки Другої світової війни, який був змушений зважати на думку жажливого політбюро (хоча при радянському диктаторові Політбюро ЦК Компартії СРСР відіграло суто декоративну роль); твердження про права радянських громадян з посиланням на сталінську Конституцію СРСР (хоча в реальному житті у них ніяких прав не було). Однією з найоблудніших в цьому сенсі була ситуація з наданням продовольчої та насінневої «допомоги» в час Голодомору, яка по суті була однією з технологій геноциду. Примітно, що педалюють на цю допомогу як противники оцінки Голодомору як геноциду, так і деякі добросовісні дослідники.

Між тим в реальності ситуація з продовольчою «допомогою» виглядала наступним чином. Її влада використовувала для фактичного закріпачення новоявлених колгоспників, оскільки допомогу видавали у вигляді «гарячих обідів» лише у прив'язці до трудовнів (праця в колгоспах оцінювалась у трудовнях, на які в кінці року видавали продукти і гроші, якщо щось залишалось). Інакше кажучи, ця допомога мала на меті примусити селян працювати на державу і забезпечити бодай мінімальне виробництво сільськогосподарської продукції. Цими обідами забезпечувались лише працюючі у колгоспах. У колгоспах часів Голодомору нараховувалось десь 6,4 млн. працездатних, а всього населення колгоспів (разом з сім'ями колгоспників) сягало 20 млн., тобто навіть теоретично ця допомога розповсюджувалась лише на приблизно 32% мешканців колгоспного села. В реальності вона охопила набагато менше людей з огляду на те, що далеко не всі працездатні колгоспники працювали в колгоспах. Оскільки влада мала на меті

лише забезпечення збирання хліба і цукрових буряків, то й допомога надавалась тільки задіяним у цим кампаніях. Обсяги цієї продовольчої «допомоги» практично не піддаються обрахункам, але вона була *minimumminimumum*. До того ж влада на місцях прагнула у будь-який спосіб зменшити реальні обсяги хліба. Скажімо, замість хлібного борошна видавали пшоно, кільки тощо, що, природно, ще більше знижувало шанси на виживання. А якщо врахувати те, що у грудні 1932 р. за наполяганням Станіслава Косіора, тодішнього генерального секретаря Компартії України - української філії Компартії СРСР, надання цієї «продовольчої допомоги» було припинено, то й оцінювати її слід як частину політики геноциду.

Подібною за сутністю була і насіннева допомога у 1932 р. Перед цим влада конфіскувала все насіння і була змушена вживати екстраординарних заходів для відвернення економічної катастрофи – адже сіяти було нічим. «Державні засіки» теж не могли надати насіння – якісне зерно, передусім сильну і тверду пшеницю, було експортовано до Західної Європи. По-друге, необхідно було годувати саму владу, армію, робітників і взагалі населення великих міст, бо про середні та малі міста у влади голова не боліла, оскільки до них просто перестали постачати продовольство. Тому було вирішено створити насінневий фонд за рахунок додаткового вилучення хліба у одноосібників і у тих колгоспів, де щось залишалось. Інакше кажучи влада вилучала у одних селях і «допомагала» іншим. Природно, що створений у такий спосіб насінневий фонд був мінімальним за обсягом і вкрай незадовільний за якістю («саме сміття», за твердженнями очевидців і сучасних дослідників). Закономірно, що внаслідок такої «допомоги» недосів складав приблизно 1/5 зернового клину, а з урахуванням низької врожайності та відсутності належної агротехніки врожай зернових у 1932 р. становив приблизно половину можливого.

Підсумовуючи наголосимо, що пропонований міждисциплінарний, історико-правовий у своїй основі, підхід до вивчення проблеми ліквідації інституцій громадянського суспільства під час Голодомору дозволить: з'ясувати шляхи формування та соціально-політичну сутність інституцій

громадянського суспільства протягом непу; визначити правові та політичні (класові) норми, визначили діяльність структур більшовицького режиму (розповсюджений в літературі термін – «органи радянської влади» не відображає реальностей радянського тоталітаризму); дослідити механізм та наслідки ліквідації інституцій громадянського суспільства в економічній сфері, що складало основу життя українського селянства; проаналізувати наступ і наступне знищення інституцій громадянського суспільства в суспільно-політичному житті, в ділянках освіти та духовної культури; здійснити правовий аналіз процесу знищення інституцій громадянського суспільства в роки Голодомору.

Рарицька В. Б.

кандидат юридичних наук, асистент кафедри права,
професійної та соціально-гуманітарної освіти
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОЗОРОСТІ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО КІНЦЕВИХ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ КОМПАНІЙ

Тенденція надання публічного доступу до інформації про кінцевих бенефіціарних власників компаній продовжує набирати актуальності у світі. Новий виток актуалізації збору інформації про бенефіціарних власників, її аналізу та надання відкритого доступу до неї розпочався у 2016-2017 рр., після чергового скандалу, пов'язаного з оприлюдненням конфіденційної інформації офшорної компанії, який детермінував прийняття ряду послідовних нормативно-правових документів, спрямованих на боротьбу з відмиванням

грошей, отриманих у незаконний спосіб, фінансуванням тероризму, ухиленням від оподаткування і т.п.

Сьогодні процес забезпечення прозорості бенефіціарної власності активно адвокується, підтримується та перевіряється декількома міжнародними організаціями. Однією із перших у світі міжнародних організацій, які встановили стандарти щодо оприлюднення інформації про бенефіціарну власність стала Група з розробки фінансових заходів (FATF) з її численними рекомендаціями. Серед іншого, особливу увагу у своїх рекомендаціях FATF приділила забезпеченню країнами *доступності інформації* про кінцеву бенефіціарну власність. На думку міжнародних організацій, вільний доступ громадськості до достатнього обсягу інформації про бенефіціарну власність максимізує її потенційну дію та забезпечує найвищу ефективність розкриття такої інформації. Також, наявність реєстру кінцевих бенефіціарних власників у державах та широкого доступу громадськості до інформації з них як вагомого інструменту забезпечення прозорості державного управління забезпечується на Європейському континенті рядом міжнародних нормативно-правових актів, серед яких прийнята 20 травня 2015 року Директива (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» (так звана «Четверта Директива по боротьбі з відмиванням грошей»)[1].

Україна не залишилась осторонь започаткованих європейським товариством тенденцій до опублікування інформації про бенефіціарну власність. Ратифікація Україною Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» [2], приєднання до Глобального реєстру бенефіціарних власників та інші дії стали рішучими кроками, які продемонстрували національну політичну волю приєднатися до руху за прозорість та відкритість бенефіціарної власності. Активність у вказаних процесах та новаторський підхід держави у контексті публікації бенефіціарної власності відзначила Провідна Група з Бенефіціарної Власності («The Beneficial

Ownership Leadership Group»). Відстоюючи необхідність розширення доступу до інформації про бенефіціарну власність, Група ініціювала моніторинг впливу державних реєстрів бенефіціарної власності в Україні. Серед іншого, у звіті було відзначено, що «Україна стала першою країною у світі, яка почала вимагати від компанії розкривати інформацію про кінцевих бенефіціарних власників та яка зробила цю інформацію *загальнодоступною* (виділено мною – В.Р.)» [3]. Навіть сьогодні, в умовах збройної агресії, концепція державної прозорості в контексті публікації інформації про бенефіціарну власність перебуває на національному порядку денному. Так, Україна вживає заходів до приведення національного законодавства у відповідність до стандартів FATF.

Попри те, що в Україні та світі активно впроваджуються практики державної прозорості, доступу до інформації про бенефіціарну власність, необхідно враховувати й те, що публічність такої інформації оголює фундаментальну проблему порушення балансу з одного боку, суспільного інтересу у зборі, аналізі та використанні такої інформації для боротьби із незаконними фінансовими потоками, ухиленням від оподаткування, а з іншого боку – приватних інтересів осіб – кінцевих бенефіціарних власників, членів їх сімей, захисту їх особистих прав та свобод.

Широкий доступ громадськості до інформації про кінцевих бенефіціарних власників спрямований на забезпечення публічного інтересу та є потужним інструментом боротьби із корупцією, відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом та ухиленням від оподаткування. Порушення балансу між суспільним інтересом на забезпечення публічного доступу до інформації про бенефіціарну власність та приватними інтересами окремих осіб детермінує появу суперечливої правозастосовчої практики. На противагу активним спробам європейського співтовариства максимально широко впровадити прозорі практики в контексті відкриття інформації про бенефіціарних власників, інтеграції цих норм у законодавство більшості демократичних держав світу, в Європі з'явилась та активно розвивається практика судового оскарження публікації такої інформації, обґрунтована

необхідністю захисту персональних даних, особистих прав та свобод кінцевих бенефіціарних власників компаній та членів їх сімей.

Основним аргументом такого оскарження є те, що публікація або надання доступу громадськості до якомога ширшого переліку інформації про осіб, які є бенефіціарними власниками компаній (чи то тих, які володіють прямим вирішальним впливом, чи тих, які володіють непрямим впливом) посагає на особисті права та свободи таких осіб. Зокрема, порушує їх право на приватність та створює загрозу переслідувань й інших зловживань, обумовлених використанням такої інформації [4].

Неминучим наслідком вказаних судових спорів стало прийняття 22.11.2022 р. Судом ЄС без перебільшення доленосного рішення щодо обмеження доступу широкої громадськості до інформації про бенефіціарну власність юридичних осіб.

Розглянувши положення Четвертої та П'ятої «антивідмивних» Директив Європарламенту Ради Європи (остання посилила вимоги щодо розширення кола осіб, які зазнають контролю) [1; 6]. Суд зазначив, що оприлюднення такої інформації «суперечить захисту даних та правам на недоторканість приватного життя, викладеним у Хартії основних прав Європейського Союзу» [3].

Суд ЄС встановив, що «інформація, яка міститься у реєстрі може потягнути за собою *непропорційний ризик втручання в основні права відповідних бенефіціарних власників* (виділено мною – В.Р.) та наголосив на необхідності дотримання балансу суспільного інтересу до інформації про бенефіціарних власників із основними правами, викладеними в Статуті ЄС [5].

Прийняття вказаного рішення призвело до призупинення зусиль держав-членів ЄС із підвищення прозорості та обмеження доступу широкого загалу до інформації в реєстрах кінцевих бенефіціарних власників компаній.

Право на недоторканність приватного життя, що протистоїть суспільному інтересу у питаннях державної прозорості, не може вважатися абсолютним і має бути збалансованим із законними суспільними потребами.

Однак, зважаючи на особливу цінність Реєстру бенефіціарних власників як інструменту інформування про корупцію, санкції, політичний вплив та інші ризики фінансових порушень обмеження публікації цих даних суттєво впливає на боротьбу із незаконною фінансовою діяльністю[7]. Тому відкриття інформації про бенефіціарну власність є неодмінною передумовою прозорості та відкритої державної політики. При цьому, впровадження практик прозорості в контексті бенефіціарної власності вимагає чіткої та однозначної відповіді на запитання: «чи можемо ми збалансувати прозорість інформації про бенефіціарних власників з принципами захисту даних, і якщо так, то яким чином?».

На нашу думку, наближення до вказаного балансу можливе за умови впровадження альтернативного підходу, який дозволив би отримати більш гнучкі засоби оцінки вигод та обмежень від опублікування приватної інформації[8], дієві способи боротьби із зловживаннями приватною інформацією, яка перебуває у публічному доступі, що сприяв би створенню більш підзвітної держави та поінформованості громадянського суспільства з одного боку, та забезпечив би захист основних прав та свобод осіб, інформація про яких публікується на широкий загал з іншого.

Список використаних джерел

1. Директива(ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) No 648/2012 Європейського Парламенту та Ради і припиняє дію Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради і Директиви Комісії 2006/70/ЄС».

Режим

доступу: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Міжнародні%20стандарти/4%20EU%20Directive%20ukr.pdf> (дата звернення: 30.10.2023).

2. Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму».

Конвенція, Міжнародний документ від 16.05.2005. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 30.10.2023).

3. OpenOwnership. Режим доступу: <https://www.opengovpartnership.org/policy-area/beneficial-ownership/> (дата звернення: 30.10.2023).

4. Керівні настанови щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників. ОБСЄ. Режим доступу: https://mof.gov.ua/storage/files/Керівні_настанови_щодо_розкриття_інформації_п_ро_КБВ.pdf (дата звернення: 30.10.2023).

5. Judgment Of The Court (Grand Chamber). CJEU. 22 November 2022. Joined Cases C-37/20 and C-601/20. Режим доступу: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268059&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=641839> (дата звернення: 30.10.2023).

6. Amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU – Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843> (дата звернення: 30.10.2023).

7. Transpatency vs privacy: The CJEU beneficial ownership ruling. Analysis. 10 Mar 2023. Режим доступу: https://www.controlrisks.com/our-thinking/insights/transparency-vs-privacy-the-cjeu-beneficial-ownership-ruling?utm_referrer=https://www.google.com (дата звернення: 30.10.2023).

8. Fenster, M. The Opacity of Transparency, 91 Iowa L. Rev. 885. 2006. Режим доступу: <http://scholarship.law.ufl.edu/facultypub/46> (дата звернення: 30.10.2023).

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ ТА СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ

Сучасний світ стикається з різноманітними викликами у сфері оперативно-розшукової діяльності, такими як кіберзлочинність, тероризм, транснаціональна злочинність і інші загрози. Ці явища перетинають національні кордони і вимагають міжнародної співпраці для їхнього вирішення. Зростаюча міжнародна взаємозалежність вимагає від правоохоронних органів різних країн ефективної співпраці в боротьбі зі злочинністю. Завдяки розвитку технологій злочинці все частіше діють транснаціонально, що ускладнює їх розслідування. Відтак, для успішної боротьби з такими протиправними діяннями правоохоронним органам різних країн необхідно обмінюватися інформацією та співпрацювати в рамках міжнародних угод. Обмін інформацією дозволяє правоохоронним органам різних країн отримувати доступ до важливих даних, які можуть бути використані для розслідування злочинів, а отже стандартизація процесів дозволяє правоохоронним органам різних країн працювати разом більш ефективно та злагоджено.

Враховуючи вищезазначені фактори, можна зробити висновок, що тема дослідження є актуальною та має важливе практичне значення. Розробка пропозицій щодо покращення обміну інформацією та стандартизації процесів у сфері оперативно-розшукової діяльності може сприяти підвищенню ефективності міжнародної співпраці в боротьбі зі злочинністю та забезпеченню безпеки в усьому світі.

Питання міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності досліджується різними науковцями та експертами в галузі кримінальної

правосуддя, міжнародних відносин, кібербезпеки та інших споріднених областях. Деякі з важливих внесків в цю область включають дослідження структур співпраці, аналіз міжнародних угод та ролі міжнародних організацій. Недоліки та виклики також розглядаються науковцями, що вивчають етичні аспекти співпраці та її вплив на права людини, зокрема: А. В. Савченко, В. В. Матвійчук, Д. А. Никифорчук, Т. С. Батраченко та інші. Незважаючи на значні наукові досягнення в галузі міжнародної співпраці в сфері оперативно-розшукової діяльності, деякі проблемні питання залишаються невирішеними [1, с. 68].

Метою цього дослідження є аналіз сучасного стану міжнародної співпраці у сфері оперативно-розшукової діяльності, зокрема обміну інформацією та стандартизації процесів.

Міжнародна співпраця в оперативно-розшуковій діяльності має довгу і складну історію. Перші спроби співпраці між країнами в боротьбі зі злочинністю були зроблені ще в середньовіччі. Так, у 12 столітті між Англією та Францією було укладено договір про видачу злочинців. У 19 столітті міжнародна співпраця в оперативно-розшуковій діяльності набула більш системного характеру. У цей період були створені перші міжнародні організації, які займалися боротьбою зі злочинністю. Так, у 1893 році була створена Міжнародна організація кримінальної поліції (МОКП), пізніше Інтерпол. У 20 столітті міжнародна співпраця в оперативно-розшуковій діяльності продовжувала розвиватися. У цей період були укладені численні міжнародні договори та угоди, які регулювали обмін інформацією та співпрацю правоохоронних органів різних країн [2, С.173-180].

Наразі, міжнародні організації відіграють важливу роль у розвитку міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності. Вони сприяють обміну інформацією та досвідом між правоохоронними органами різних країн, а також розробці міжнародних стандартів у цій галузі, зокрема серед найбільших міжнародних організацій, які займаються міжнародною співпрацею в оперативно-розшуковій діяльності, можна виділити такі як Інтерпол,

Європол, Організація Об'єднаних Націй (ООН). У сучасних умовах міжнародна співпраця в оперативно-розшуковій діяльності є одним з найважливіших напрямків діяльності правоохоронних органів [3].

Зростаюча міжнародна взаємозалежність вимагає від правоохоронних органів різних країн ефективної співпраці в боротьбі зі злочинністю. Відтак, міжнародна співпраця в оперативно-розшуковій діяльності є важливим інструментом у боротьбі зі злочинністю, яка має транснаціональний характер. Однак цей процес стикається з низкою викликів і перешкод, які необхідно вирішувати для підвищення його ефективності. Так, одним з основних викликів для міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності є питання обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн, розробка міжнародних стандартів обміну інформацією є важливим кроком для підвищення ефективності міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності. Ці стандарти допоможуть правоохоронним органам різних країн обмінюватися інформацією в більш ефективний і прозорий спосіб.

Існує питання щодо створення ефективних механізмів, що гарантуватимуть захист персональних даних і дотримання прав людини, що є важливим кроком для підвищення ефективності міжнародної співпраці. Такі механізми сприятимуть правоохоронним органам різних країн обмінюватися інформацією, не порушуючи при цьому права людини.

Створення спільних робочих груп для обговорення питань обміну інформацією є важливим кроком для підвищення ефективності міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності. Доцільність створення таких груп обумовлена сприянню правоохоронним органам різних країн знаходити спільні рішення для вирішення проблем, пов'язаних з обміном інформацією. Механізм співпраці робочих груп може створюватися на різних рівнях, наприклад, між двома країнами, між групою країн або між міжнародною організацією та країнами-членами, відтак вони можуть бути постійними або тимчасовими. Впровадження спільних робочих груп може сприяти підвищенню

ефективності міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності, зокрема в боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Оперативно-розшукова діяльність (ОРД) є складним і багатогранним процесом, який включає в себе широкий спектр заходів. Для забезпечення ефективності ОРД необхідно стандартизувати процеси, які застосовуються при проведенні цих заходів. Необхідність стандартизації процесів у сфері ОРД обґрунтовується такими факторами, як зростаюча складність злочинності (що вимагає сучасність знаходження більш ефективних механізмів від правоохоронних органів боротьби із злочинністю), стрімкий розвиток технологій. Відтак, для ефективно стандартизації процесів у сфері ОРД необхідно звернутись до удосконалення ефективності, якості, прозорості і міжнародної співпраці у сфері ОРД. Крім того, необхідність проведення стандартизації має реалізуватись на всіх рівнях, починаючи з міжнародного.

Проаналізувавши сучасний стан міжнародної співпраці в оперативно-розшуковій діяльності виявлено, що спільні зусилля правоохоронних органів різних країн мають стратегічне значення у боротьбі зі злочинністю, особливо з транснаціональними загрозами. Висвітлені висновки підкреслюють важливість співпраці між міжнародними організаціями та утворення спільних робочих груп для створення міжнародних стандартів обміну інформацією, а також необхідність стандартизації процесів у сфері оперативно-розшукової діяльності на всіх рівнях, що є ключовими аспектами для підвищення ефективності та якості дій у цій області, сприяючи глобальній безпеці та запобіганню транснаціональній злочинності.

Список використаних джерел

1. Batrachenko T, Warava V., Buhaichuk K Cherniavska B., Kondel V. Cybercrimes in the global security system in modern conditions / Lex Humana, v. 15, n.2, 2023.
2. Никифорчук, Д. Й., А. О. Кравченко, and А. М. Копилов. "Проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих

(розшукових) дій." *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4.

3. Шестакова, О. С. (2023). Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол): актуальні проблеми та перспективи розвитку. С. 45

Сидорович Р. М.,

аспірант Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національний університету «Львівська політехніка»

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інститут державної служби в Україні займає комплексне місце в системі права держави. Він охоплює різноманітні галузі, такі як адміністративне, конституційне, трудове право та інші, забезпечення дотримання встановлених норм та принципів є обов'язковим для державних службовців у всіх сферах їх діяльності. Регулювання правового статусу та функціонування державної служби забезпечує взаємодію різних галузей прав із забезпеченням високого рівня професіоналізму, ефективності та відповідальності у виконанні службових обов'язків.

Якість функціонування державної служби виступає критерієм суспільного здорового співжиття, визначаючи ефективність та стабільність державного апарату, який обслуговує громадян та реалізує публічну політику. Саме тому виникає потреба в суттєвому розгляді принципів функціонування державної служби, що дозволяють ідентифікувати та вирішувати загальні принципові питання, пов'язані з її роллю інституту у визначених загальних цілей суспільства. Вказане відкриває можливість розробки та впровадження нових концепцій державної служби, які б відповідали потребам сучасного світу. В цьому контексті іноземні науковці «турбулентні проблеми вимагають надійних

рішень управління, які є достатньо адаптивними, гнучкими та прагматичними, щоб підтримувати конкретну мету чи функцію» [1]

Інститут державної служби є невід'ємною складовою сучасного соціально-політичного ландшафту, оскільки його сутність полягає в забезпеченні взаємозв'язку між владою та громадянами, оскільки «співпраця багатьох учасників є найкращим рушієм інновацій» [2]. В контексті філософсько-правової парадигми, він втілює ідею громадянської домовленості, де службовці зобов'язані надавати якісні та прозорі послуги на користь суспільства, що, відповідно, сприяє підтримці прав та інтересів громадян як однієї з ключових передумов розвитку демократичного суспільства. Італійський правник В. Кастельново стверджує, що аналіз суспільної цінності повинен зосереджуватися на конкретних групах зацікавлених сторін та їхніх інтересах[3].

Правова природа державної служби полягає в його потенціалі офіційного функціонування як механізму реалізації загальних цінностей та ідеалів.

Інститут державної служби є юридичною конструкцією, яка містить систему норм, правил та принципів, що регулюють діяльність державних службовців у виконанні їх службових обов'язків, базуючись на комплексі нормативно-правових актів, які встановлюють правовий статус, повноваження та відповідальність службовців державних органів.

Центральним юридичним аспектом інституту державної служби є визначення прав та обов'язків службовців, що включає в себе право на виконання певних функцій та повноважень, а також обов'язковість дотримання законів та норм, що регулюють їхню діяльність. Ці правові норми встановлюють стандарти професійної етики, обмеження використання службового становища та дію механізмів контролю за їхньою діяльністю. Крім того, інститут державної служби також включає в себе систему норм, що регулюють матеріальне та соціальне забезпечення службовців, а також встановлюють механізми регулювання конфліктів із зацікавленими сторонами.

Загалом, юридична характеристика інституту державної служби обґрунтовується на системі нормативно-правових актів, що випускають правовий статус та регулюють діяльність державних службовців в умовах виконання ними своїх службових обов'язків.

Проте, правова природа державної служби полягає й у тому, що функціонування її ґрунтується не тільки на правових державних приписах, але й на професійних етичних нормах. Важливим елементом ефективності та професіоналізму державних службовців є етичний кодекс та стандарти, які формують комплекс особливих засад та етичних принципів, які регулюють та взаємодію в межах конкретної професійної групи.

Нині, державна служба в Україні адаптується до високих європейських стандартів та практик, що передбачає не тільки впровадження нових методик та підходів, але й переосмислення цінностей, які керують діяльністю службовців, інститут державної служби має стати осередком культури, що підтримує європейські цінності.

Список використаних джерел

1. Ansell C., Sørensen E., Torfing J. The COVID-19 pandemic as a game changer for public administration and leadership? The need for robust governance responses to turbulent problems, *Public Management Review*, 2021. Vol. 23:7 P. 949-960, DOI: [10.1080/14719037.2020.1820272](https://doi.org/10.1080/14719037.2020.1820272)
2. Torfing J. Collaborative innovation in the public sector: the argument, *Public Management Review*, 2019. Vol. 21:1. P. 1-11, DOI: [10.1080/14719037.2018.1430248](https://doi.org/10.1080/14719037.2018.1430248)
3. Castelnovo W. A stakeholder based approach to public value. Paper presented at the 13th European Conference on eGovernment. ECEG 2013. Como, Italy.

Тихохід В. Д.,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, група 2 М ПО,
спеціальність 015.37, ЗВО «Подільський державний університет»,

Гораш К.В.,

к.п.н., доцент,
доцентка кафедри права, професійної та соціально-гуманітарної освіти,
ЗВО «Подільський державний університет»

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ОСВІТИ

Українська система освіти перебуває на етапі трансформацій, що зумовлені світовими змінами і викликами та необхідністю реформування Української держави і суспільства. Важлива роль у забезпеченні ефективності державних інноваційних процесів належить освіті, яка має забезпечити якість підготовки фахівців, зокрема в галузі технічних наук. Це означає, що інженерно-педагогічні працівники мають бути підготовленими до здійснення професійної діяльності в умовах реформування держави і забезпечувати якість професійної освіти. Тому, важливим аспектом у професійній підготовці інженера-педагога, крім засвоєння професійних знань і формування професійних компетенцій, є розвиток професійного мислення, що передбачає навчати студентів системно виявляти і вирішувати виробничі засади, генерувати та впроваджувати інноваційні ідеї.

У наукових працях поняття «професійне мислення» [1; 2] трактується як:

- тип мислення, що забезпечує орієнтування працівника в сфері професійної діяльності (оперативне виконання професійних завдань і реагування на проблеми, що виникають у виробничому процесі);
- мислинневий процес ефективного розв'язування професійних задач у тій чи іншій галузі діяльності;

- мисленнєві операції у пізнавальному процесі, що забезпечують реалізацію професійних компетенцій і професійний розвиток працівника.

Дослідниками проблеми формування й розвитку професійного мислення цей термін вживається одночасно в різних галузях, наприклад, професійне (технічне) мислення інженера, професійне мислення лікаря або архітектора, економіста, менеджера тощо, залежно від сфери й виду професійної діяльності [2]. Мисленнєві процеси у фахівців різних галузей відбуваються на основі загальних психологічних законів, але обов'язково мають специфічні риси предмета, засобів, результатів професійної діяльності в якій здійснюються мисленнєві операції. Процес підготовки здобувачів вищої освіти передбачає врахування як специфіки професійної діяльності майбутніх працівників (внутрішні умови формування професійного мислення), так і загальних тенденцій й інноваційних змін освіти (зовнішні умови формування професійного мислення).

На основі аналізу результатів досліджень інноваційних змін освіти України виявлено й узагальнено основні умови інноваційних змін освіти та визначено й описано їх вплив на формування професійного мислення майбутніх інженерів-педагогів.

Технологічні зміни в освітній системі передбачають активне застосування інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій у підготовці майбутніх інженерів-педагогів. Зокрема, цифрові засоби навчання (програми) мають невичерпні можливості в навчанні, вихованні та розвитку професійного мислення, оскільки дають змогу віртуально вивчати процеси виробництва, які в реальності неможливо побачити (наприклад, роботу двигуна в середині двигуна), що забезпечує розуміння цих процесів і сприяє формуванню професійного (технічного) мислення, розвитку творчості й професійних компетенцій конструювання нових моделей тощо. Особливо це важливо в складних умовах організації освітнього процесу, що спричинені військовим станом в Україні та необхідністю молоді навчатись і розвивати професійне мислення. Інформаційно-комунікаційні та цифрові технології дають змогу

забезпечити гнучкість та інваріантність змісту професійної освіти; «оживити» освітній процес засобами візуальних ефектів і відеоматеріалами; використовувати опції гаджетів для дослідження та пізнання світу; забезпечити мобільність здобувачів вищої освіти освітньому процесі, що сприяє забезпеченню якості освіти та результативності таких форм освіти, як дистанційна (дуальна, індивідуальна, екстернатна) на робочому місці (на виробництві); забезпечити диференціацію навчання, наприклад, шляхом запровадження тематичних вебінарів для поглибленого вивчення предмету тощо[3]. Проблемним є формування практичних умінь й навичок майбутніх інженерів-педагогів, оскільки не завжди є можливість повноцінно здійснювати виробничі операції, та питання готовності студентів і науково-педагогічних працівників до ефективної роботи онлайн-середовищі.

Однією з сучасних змін в освіті є тенденція навчання протягом усього життя. Освітнє середовище закладу професійної освіти розглядається як центр підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників. Технологічний прогрес впливає на всі сфери життя людини, що зумовлює і прискорює появу нових професій, засобів, умов, праці, зміну вимог до працівників у будь-якій галузі; це призводить до потреби постійно навчати фахівців (підвищувати кваліфікацію), щоб залишатися конкурентоспроможними на ринку праці та забезпечити гідне життя і професійний розвиток. Це стосується і професії інженера-педагога, тому формування професійного мислення в закладах професійної освіти є важливим, щоб забезпечити розуміння майбутніми інженерами-педагогами змін і необхідність навчання та професійного розвитку, а головне – навчити їх передбачати зміни й управляти ними в процесі професійної діяльності, отже – навчити мислити професійно.

Соціокультурні зміни освітнього середовища закладів професійної освіти викликані інтеграційними процесами, що відбуваються в світі, соціумі країни (ОТГ, міст і сіл), у соціальних інститутах (яким є й освіта) та впливають на соціалізацію індивіда та формування в нього системи цінностей, переконань і уявлень про професійну діяльність і професійний розвиток. Зокрема, освітнє

середовище розглядається в нормативних документах як сукупність умов, що забезпечують учасників освітнього процесу від фізичної та моральної шкоди, приниження честі й гідності, фізичного та психологічного насильства, експлуатації, дискримінації, недотримання санітарних вимог тощо [4].

Соціокультурне середовище закладу освіти розглядається дослідниками як система соціальних і культурних складників (правила поведінки в закладі освіти, традиції, вірування), що створюють «клімат» і формують традиції [5].

Безумовно сучасні соціальні та культурні проблеми українського суспільства (війна, збільшення напруженості та недовіри, зростання невизначеності тощо) негативно впливають на клімат освітнього середовища закладів професійної освіти та їх внутрішню культуру, яка є важливим компонентом формування професійного мислення [3]. Домінуючі цінності та переконання особистості впливають на її поведінку, зміст і форми комунікацій в студентському (а в майбутньому в трудовому) колективі, виконання виробничих завдань, в прийнятті рішень та визначають рівень розвитку професійного мислення в процесі трудової діяльності.

Створення в закладах професійної освіти культурного освітнього середовища, яке ґрунтується на загальнолюдських цінностях, національних традиціях і сприятливих умовах соціалізації та розвитку здобувачів вищої освіти, сприятиме покращенню успішності в навчанні та працевлаштуванні майбутніх інженерів-педагогів; формуванню добродісного кола громадян, які є запорукою «здорового» і безпечного суспільства в країні.

Отже, формування професійного мислення інженерів-педагогів відбувається в певних умовах інноваційних змін освіти, серед яких нами виявлено й описано такі, як: технологічні (використання інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій); соціокультурні (заклад професійної освіти як культурний центр, в якому формується професійне мислення інженера-педагога): зміни підходів до навчання (навчання протягом усього життя), освітнє середовище закладу професійної освіти як центр підвищення

кваліфікації інженерів-педагогів, що сприяє формуванню та розвитку професійного мислення.

Перспективними є подальші дослідження процесу формування професійного мислення в закладах професійної освіти, зокрема розроблення інноваційних засобів навчання, методів і технологій, що сприяють якості освіти та розвитку професійного мислення майбутніх інженерів-педагогів в процесі їх навчання.

Список використаних джерел

1. Кокарєва А. Особливості системи інженерної підготовки студентів у закладах вищої технічної освіти зарубіжних країн. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя: [б. в.], 2019, № 66, II (11), 17-23.

2. Тарасова О.В. Психологічний зміст професійного мислення особистості. Криворізький технічний університет, 2016. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Psihologia/7_82766.doc.htm (дата звернення: 11.10.2023).

3. ГорашК.В. Сучасні тенденції змін освітнього середовища закладів загальної середньої освіти. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», (2(49), 42–46. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.49.42-464>.

4. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (датазвернення: 11.10.2023).

5. Bates T. Teachingin a DigitalAge. Subtitle:Guidelinesfordesigningteachingandlearning, 2019. URL: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2>. (дата звернення: 10.10.2023).

Шевченко Н.Л.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Статтями 3 та 28 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, а також право кожного на повагу до його гідності визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, і нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1].

Ніхто не має права наші права та свободи порушувати і саме державні органи, і такі які органи виконавчої влади та судової наділенні повноваженнями, які допомагають наші права та свободи захищати. Саме завдяки основним аспектам адміністративних норм, гарантованих законодавством України, ми можемо звернутись до органів місцевого самоврядування, і до правоохоронних органів або до суду, і з метою і захисту своїх прав.

Наприклад, з початком пандемії, а потім і повномаштабного вторгнення країни агресора до України, стреси ходять поряд зі нами у всіх сферах життя. Дуже часто, коли ми сильні для інших, ми зазнаємо насилля від найрідніших, які теж не можуть впоратись зі стресом та своєю агресією. Ні в якому разі, не можна це оправдовувати. В випадку вчинення факту домашнього насилля щодо себе, або якщо стало відомо про цей факт, і про нього необхідно повідомити та зробити все для захисту постраждалої особи та покарання винного.

За вчинення правопорушення, яке передбачене ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП) передбачена відповідальність, а саме, за вчинення домашнього насильства, насильства за

ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування, насильство в сім'ї залишається актуальною проблемою сучасної України [2].

Відповідно до статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, а також надання допомоги постраждалим особам віднесено до повноважень органів Національної поліції України [3].

Зі реформуванням вітчизняного законодавства, впровадження зарубіжного досвіду, довіра в даному питанні до правоохоронних органів значно зросла. Наприклад у 2020 році, поліцейські України отримали на 54 % більше повідомлень і заяв про факти домашнього насильства. Також було складено на 27% більше протоколів про адміністративні правопорушення та було винесено в 5 разів більше термінових заборонених приписів і взято на облік на 22 % більше кривдників [7].

Основний порядок збіри та оформлення адміністративних матеріалів органами національної поліції пов'язаний із домашніми насильством, регламентовано наказами МВС України №1376 від 06.11.2015 року «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», №654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», №369/180 від 13.03.2019 року «Про затвердженні Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» [4;5;6].

Але, не дивлячись на достатню нормативну базу щодо збору та складання адміністративних матеріалів за фактами домашнього насильства, ще існує велика кількість випадків не притягнення до відповідальності особи, щодо якої складено адміністративний протокол за статтею 173-2 КУАП, внаслідок неправильності, неповноти, і неточності первинного документування факту

домашнього насильства, і відсутності доказів домашнього насильства або отримання їх зі порушенням встановленого законодавством порядку [8].

Працівникам Національної поліції під час складання протоколів про адміністративні правопорушення пов'язаних із домашнім насильством, слід приділяти увагу основним особливостям, і які невід'ємною частиною можливості уникнення кривдником відповідальності та правильності застосування законодавства, а саме таким як:

- відсутність опису характеру скоєного насильства та розкриття суті скоєного адміністративного правопорушення у відповідності до диспозиції ч. 1 ст. 173-2 КУпАП;

- не вказування форми вини вчиненого (умисел або необережність) та не вказування, і які наслідки настали або і могли настати для потерпілої внаслідок дій кривдника;

- поліцейськими не долучаються до протоколу письмові пояснення свідків та інші докази, і таких, які фото та відеофіксація самого правопорушення, або його наслідків;

- неправильність заповнення протоколу про адміністративне правопорушення, і наявність в ньому виправлень, і закреслень тощо;

Крім того, і результати аналізу свідчать про величезну кількість випадків, коли особи, стосовно яких складені адміністративні протоколи за вчинення домашнього насильства, не були піддані належному примусу з боку держави внаслідок спливу строку накладення і адміністративного стягнення.

Відповідно двох частин 1 та 2 статті 38 КУАП, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді).

Слід також приділити увагу результатам оцінки ризиків поліцейським під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Оцінка ризиків проводиться за факторами небезпеки/ризиків щодо

вчинення домашнього насильства, шляхом спілкування/бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи. За результатами заповнення форми оцінки ризиків вчинення домашнього насильства поліцейський уповноваженого підрозділу поліції визначає рівень небезпеки, який ураховується під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника.

Таким чином, з метою дотримання поліцейськими законності при зборі адміністративних матеріалів та здійсненні проваджень у справах про адміністративні правопорушення пов'язаними із домашнім насильством, слід чітко дотримуватись вимог законодавства та нормативних актів, які розкривають суть та зміст адміністративного правопорушення, настання можливих і негативних наслідків, з'ясування причин та умов, які сприяють їх вчиненню та правильність оформлення процесуальних документів. А законодавцям потрібно більш детально продумати механізм застосування відповідних норм на практиці. Ну і звичайно не виключати роль роз'яснювальної та профілактичної роботи в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.10. 2023).

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р., № 8073-X .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>(дата звернення 24.10. 2023).

3. Закон України «Про Національну поліцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>(дата звернення 26.10. 2023).

4. Наказ МВС України №1376 від 06.11.2015 року «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в

органах поліції» URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>(дата звернення 26.10. 2023).

5. [Наказ МВС України від 01.08.2018 року №654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника».](#) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>(дата звернення 27.10. 2023).

6. [Наказ МВС України від 13.03.2019 року №369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства».](#) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>(дата звернення 27.10. 2023).

7. Пресбрифінг Катерини Павліченко - заступника міністра внутрішніх справ України, присвячений проведенню Всеукраїнської інформаційної кампанії “16 днів проти насильства”. Київ - 2020. URL:<https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad3c0229-fe38-436e-a743-9b59b85f9aba/content>(дата звернення 27.10. 2023).<https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/3142731-pro-provedenna-vseukrainskoi-informacijnoi-kampanii-16-dniv-roti-nasilstva.html>

8. Огляд поодиноких та системних причин не притягнення кривдників до відповідальності за вчинення домашнього насильства. URL:<https://blog.liga.net/user/yagoldarb/article/38524>(дата звернення 27.10. 2023).

Шимін О.П.

аспірант Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»

**ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО: ШЛЯХ ДО СУЧАСНОГО
ПРАВОСУДДЯ**

Сучасні технології стали невіддільною частиною життя суспільства, та їх вплив сягає у тому числі правової сфери. «Усі гілки влади взаємодіють із громадянами, підприємствами та іншими зацікавленими сторонами, але типи взаємодії відрізняються та залежать від потреб, інтересів та основних видів діяльності кожної зацікавленої сторони, а також процесів і послуг, у яких вони беруть участь» [1]. Однією з інноваційних галузей є електронне судочинство - система, яка революціонує судовий процес та спрощує доступ до правосуддя.

Ідея впровадження електронного судочинства виникла від потреби покращити судочинство через використання сучасних технологій, головною метою було зменшення бюрократії, прискорення судових процесів та забезпечення більшої доступності правосуддя громадянам.

Насправді, завдяки використанню електронних технологій, судові процеси значно пришвидшуються на всіх стадіях. Електронне судочинство надає можливість учасникам судового процесу використовувати електронні канали для подачі документів, отримання інформації та безпосередньої віддаленої участі у процесі.

Окрім того, електронне судочинство робить судовий процес більш прозорим і доступним для громадян. Онлайн-платформи надають додаткові можливості участі громадськості у процесі, додаткової інформації за стадіями розгляду справи, потенціал переглядати документи та отримувати повідомлення про подальші кроки. Загалом вказане зменшує можливість корупційних схем та забезпечує гарантії прозорості судових рішень.

Звернемо увагу, що це не вичерпний перелік переваг електронної системи правосуддя, оскільки доречно згадати й про зменшення судових витрат, пришвидшення документообігу, а як вказують іноземні науковці до цього переліку можна віднести й «закриття судів і скорочення персоналу» [2].

Проте, разом із численними перевагами, електронне судочинство також стикається з викликами - важливо забезпечити надійність та конфіденційність електронних даних, а також гарантувати, що технології будуть доступні всім громадянам, незалежно від їхнього рівня технологічної грамотності, тому

інституційні органи Великобританії вказують на необхідність «визначати та оцінювати вплив змін на доступ людей до системи правосуддя та її справедливість, особливо по відношенню до тих, хто є вразливими» [3]

Загалом, електронне судочинство відкриває нові можливості для судової системи, виступає інститутом оновленням судочинства до більш сучасної, ефективної та доступної його форми. За правильного підходу та підтримки, гарантія електронне судочинство може стати ключовим чинником у зміцненні довіри до правосуддя та покращенні якості судових рішень.

Поряд з цим слід розуміти, що електронне правосуддя є допоміжним новітнім технологічним засобом, який розширює потенціал та можливості, проте не змінює демократичні принципи та стандарти правосуддя, корегує, а не анулює класичну, розроблену століттями систему захисту прав та свобод громадян та інших суб'єктів права. Слід погодитися з тезою про те, що «всі цифрові послуги є доповненням до існуючих маршрутів, а не заміною» [4].

Список використаних джерел

1. Sandoval-Almazan R., Gil-Garcia J. R. Understanding e-Justice and Open Justice Through the Assessment of Judicial Websites: Toward a Conceptual Framework. *Social Science Computer Review*, 2020. 38(3), P. 334-353. URL: <https://doi.org/10.1177/0894439318785957>
2. Byrom N. Detailing the Detail: Evaluating the Impact of Court Reform in England and Wales on Access to Justice. Legal Education Foundation, 2019 URL: <https://research.thelegaleducationfoundation.org/wp-content/uploads/2019/02/Developing-the-Detail-Evaluating-the-Impact-of-Court-Reform-in-England-and-Wales-on-Access-to-Justice-FINAL.pdf>
3. Public Accounts Committee, Transforming Courts and Tribunals Inquiry' HC 976 (20 July 2018), 5-7 URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmpublicacc/976/976.pdf>

4. Denvir C., Darshini Selvarajah A. Safeguarding Access to Justice in the Age of the Online Court. *Modern Law Review* 2022. Vol.85, Is. 1 P. 25-68 URL: <https://doi.org/10.1111/1468-2230.12670>

Шляховчук М.В.

аспірант кафедри національного, міжнародного права та
правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ НОРМ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ СУДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного вторгнення російської федерації нам довелося спостерігати за тим що виникла необхідність у додатковому врегулюванні низки правовідносин в Україні. Зокрема, Верховною Радою України прийнято Закон «Про правовий режим воєнного стану».[1] Крім цього, було внесено ряд важливих змін до чинних нормативно-правових актів.

Конституція України гарантує кожному право на судовий захист. Незважаючи на те, що відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»[1] скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється, військовий стан суттєво вплинув на діяльність судової системи в державі та виникла необхідність нормативного регулювання судочинства в умовах нової реальності.

У зв'язку з запровадженням військового стану багато судів загальної юрисдикції повністю припинили здійснення правосуддя.

У перші дні війни, а саме 24.02.2022р, Рада суддів України прийняла рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку рф»[2]. Ухвалене рішення стосувалося неможливості, навіть в умовах воєнного або

надзвичайного стану, припинення роботи судів. Для забезпечення захисту здоров'я, життя та безпеки відвідувачів та працівників суду зазначено про можливість припинення здійснення судочинства певним судом до усунення обставин, які зумовили небезпеку. Також ухвалено рішення про розроблення рекомендацій судам щодо процедури евакуації та передачі справ, а також про створення оперативного штабу для вирішення невідкладних питань.

Для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні Рада суддів України 02.03.2023 оприлюднила рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Судам рекомендовано визначати особливості роботи суду виходячи з поточної ситуації у відповідному регіоні. Було запропоновано в кожному суді визначити відповідальну особу, яка має забезпечити актуальний облік працівників апарату суду та суддів, з урахуванням визначеної форми роботи суду, працівників суду, та по можливості, перевести на дистанційну роботу [3].

Також було надано рекомендації щодо чергування суддів та працівників апаратів судів, щодо інформування громадян про відкладення судових засідань та можливості розгляду справ в режимі відео конференції, щодо продовження процесуальних строків тощо.

Наступним кроком для забезпечення функціонування судової системи стало прийняття 03 березня 2022 року Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»[4] щодо зміни підсудності судів», згідно з яким передбачено можливість припинення роботи суду з одночасним визначенням іншого суду, який буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність та який найбільш територіально наближений до суду, роботу якого припинено, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами.

Рішення про зміну підсудності ухвалюється Вищою радою правосуддя за поданням Голови Верховного Суду, а у разі неможливості здійснення Вищою

радою правосуддя своїх повноважень - за розпорядженням Голови Верховного Суду.

Ці зміни надали можливість забезпечити розгляд справсудів, які припинили здійснення судочинства, а також забезпечили безперервний доступ громадян до захисту своїх прав у суді.

Як ми можемо спостерігати на веб-порталі Верховного Суду розміщено інтерактивну мапу, яка надає можливість легко зорієнтуватися, до якого саме суду слід звертатися для захисту своїх порушених прав.

Крім цих заходів, багато судів, у тому числі і Верховний Суд, відповідно до наказів голів судів встановили особливий режим роботи й запровадили відповідні організаційні заходи.

Однією з важливих проблем, яка постала перед судовою системою під час війни є кадровий голод. Воєнні дії, введення надзвичайно правового режиму на території країни, а також низька оплата працівників апарату суду, призвели до значного відтоку кваліфікованих кадрів майже зі всіх судів України.

Так, з метою забезпечення безперервної роботи органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану частиною п'ятою статті 10 Закон «Про правовий режим воєнного стану» [1] передбачено можливість у період дії воєнного стану бути призначеними на посади державної служби без конкурсного відбору, обов'язковість якого передбачена законом, на підставі поданої заяви, заповненої особової картки встановленого зразка та документів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад, а також за наявності у Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Ця норма дозволила значно спростити прийняття на вакантні посади державної служби працівників апарату суду та приймати секретарів судових

засідань, судових розпорядників та інших працівників державної служби без конкурсного відбору.

Слід звернути увагу що завдяки вказаним заходам вдалося забезпечити безперервність звернення громадян до судів за захистом своїх порушених чи оспорюваних прав, захистити життя і здоров'я працівників апаратів судів і відвідувачів судів, а також забезпечити належну організацію роботи судів.

Ми спостерігаємо що на теперішній час діяльність судової системи стабілізувалася. Незважаючи на те, що багато судів України опинилися під окупацією, а деякі суди взагалі припинили роботу з причин, пов'язаних з війною, Україні вдалося не тільки зберегти судову систему, але й продовжити розпочату раніше судову реформу. Зокрема, після зупинення діяльності відновила свою роботу Вища рада правосуддя України, яка в свою чергу призначила членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Це дозволило запуснути низку важливих процесів у державі, без яких судочинство у подальшому могло бути під загрозою. Так, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України продовжено проведення кваліфікаційного оцінювання суддів, продовжено добори суддів, які були розпочаті ще до повномасштабного вторгнення, оголошено конкурси на зайняття вакантних посад суддів місцевих та апеляційних судів, Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Тема здійснення судочинства в умовах війни є дуже актуальною на сьогодні, певні питання щодо врегулювання судового законодавства ще формуються та вдосконалюються.

Доречним буде підняти питання про те, що під час повномасштабного вторгнення судова система України не зовсім була готовою до екстремального розвитку подій, але слід зазначити що Рада суддів України негайно зреагувала на ситуацію та опублікувала Рекомендації щодо роботи судів та суддів в умовах воєнного стану, що значно вплинуло на процес здійснення судочинства в цілому.

Окремо хочеться сказати що із запровадженням воєнного стану право на судовий захист не бути обмеженим . Навпаки на державі лежить обов'язок забезпечити якомога широкі можливості до доступу до правосуддя.

На сьогоднішній час це дозволяють зробити інформаційно комунікаційні технології , а саме електронний документообіг що дає змогу оцифрувати матеріали справи , та зберігати їх на надійних електронних серверах суду , а участь у судовому засіданні учасники судового процесу мають змогу приймати за допомогою відеоконференції .

Список використаних джерел

1. Закон України Редакція від 19.10.2023р. «Про правовий режим воєнного стану »URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Рішення РСУ №9 від 24.02.2022р.

URL:<https://rsu.gov.ua/uploads/news/risenna-rsu-no9-vid-240222-2de02988e4.pdf>

3. Рекомендації РСУ щодо роботи судів в умовах воєнного стану

URL:<https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>

4. Закон України від 19.10.2023р. «Про судоустрій та статус суддів»

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Підписано до друку 27.11.2023 Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 40,51
Наклад 14 прим. Зам. № 11

Видавець і виготовлювач Херсонський державний університет.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ХС № 69 від 10 грудня 2010 р.
73003, Україна, м. Херсон, вул. Університетська, 27. Тел. (0552) 32-67-95.